

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 18

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

54 tomas
2011 m. sausio 19 d.

Pranešimo Nr.	Turinys	Puslapis
I	<i>Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės</i>	
	NUOMONĖS	
	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas	
	462-oji plenarinė sesija, 2010 m. balandžio 28, 29 d.	
2011/C 18/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modelio stiprinimo (tiriamaoji nuomonė)	1
2011/C 18/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Bendrijos žemės ūkio modelio. Produktų kokybė ir vartotojų informavimas – konkurencingumo veiksniai (tiriamaoji nuomonė)	5
2011/C 18/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pilietinės visuomenės svarbos ES ir Juodkalnijos santykiams	11
2011/C 18/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl integruojamojo ugdymo – kovos su skurdu ir socialine atskirtimi priemonės (tiriamaoji nuomonė)	18
2011/C 18/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl vartotojų ir namų ūkių galimybių gauti kreditą. Piktnaudžiavimo atvejai (nuomonė savo iniciatyva)	24
2011/C 18/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos fondų statuto (nuomonė savo iniciatyva)	30

LT

Kaina:
7 EUR

(Tęsinys antrajame viršelyje)

<u>Pranešimo Nr.</u>	Turinys (tęsinys)	Puslapis
2011/C 18/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos laivų statybos pramonės dabartinės krizės sąlygomis	35
2011/C 18/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo tendencijų (nuomonė savo iniciatyva)	44

III Parengiamieji aktai

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

462-oji plenarinė sesija, 2010 m. balandžio 28, 29 d.

2011/C 18/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos „Bendrosios žuvininkystės politikos reforma“ (COM(2009) 163 galutinis)	53
2011/C 18/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Darnios akvakultūros ateities kūrimas. Naujas postūmis įgyvendinti Europos akvakultūros darnios plėtros strategiją“ (COM(2009) 162 galutinis)	59
2011/C 18/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui „BVP ir kiti rodikliai pažangai kintančiame pasaulyje vertinti“ (COM(2009) 433 galutinis)	64
2011/C 18/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Europos Sąjungos ir Afrikos partnerystės tikslas – susieti Afriką ir Europą sustiprinant bendradarbiavimą transporto srityje“ COM(2009) 301 galutinis	69
2011/C 18/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Sveikatos sveikatos srityje. Sveikatos priežiūros skirtumų mažinimas ES“ (COM(2009) 567 galutinis)	74
2011/C 18/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų bei jų statuso ir suteikiamos apsaugos pobūdžio būtiniausių reikalavimų (COM(2009) 551 galutinis – 2009/0164 (COD))	80
2011/C 18/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo tvarkos valstybėse narėse būtiniausių reikalavimų (COM(2009) 554 galutinis – 2009/0165 (COD))	85

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

462-OJI PLENARINĖ SESIJA, 2010 M. BALANDŽIO 28, 29 D.

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos žemės ūkio ir maisto
produktų gamybos modelio stiprinimo (tiriamoji nuomonė)**

(2011/C 18/01)

Pranešėjas **José María ESPUNY MOYANO**Bendrapranešėjis **Carlos TRÍAS PINTO**

Europos Sąjungai pirmininkauti besirengianti Ispanija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. liepos 23 d. raštu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Europos žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modelio stiprinimo.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. kovo 25 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (balandžio 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 124 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 3 susilaikius.

**1. Bendrijos žemės ūkio ir maisto produktų gamybos
modelis šiandien**

1.1 Bendroji žemės ūkio politika (BŽŪP) – tai ne tik tikrąja šio žodžio prasme pirmoji bendroji ES politika, kuri aukščiausią tašką pasiekė neseniai ratifikuota Lisabonos sutartimi išplėtus su ja susijusias galias, bet ir tvirtas žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modelis. Todėl ji turėtų būti laikoma svarbiu Europos strateginiu interesu ir daryti aktyvų poveikį tarptautinėje arenoje.

1.2 Nors BŽŪP tikslai liko nepasikeitę nuo pat jos sukūrimo, nepaisant viena po kitos vykdytų Sutarčių reformų, visgi Bendroji žemės ūkio politika per beveik penkiasdešimties metų laikotarpį nuolat prisitaikydavo prie atsiradusių naujų poreikių: laikui bėgant buvo įgyvendinta priemonių ir valdymo sistemų reforma, pakeistas biudžetas, prisitaikyta prie visuomenės reikalavimų bei atverta rinka ES nepriklausančioms šalims. Todėl šiandieną galime didžiuotis tvariu žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modeliu, kuris vis labiau grindžiamas ekonominių, aplinkos apsaugos ir socialinių interesų sąveika.

1.3 Per visą šį procesą Europos žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modelis nenukrypdamas siekė savo pagrindinių tikslų: garantuoti gyventojams saugaus ir sveiko maisto tiekimą, sukurti pasaulyje pirmaujančią žemės ūkio ir maisto produktų gamybos ekonominę sistemą ir skatinti vartotojų vertinamų gaminių įvairovę ir kokybę.

2. Teigiami ir neigiami aspektai

2.1 Nors apskritai modelis vertinamas teigiamai, vis dėlto reikėtų apsvarstyti tam tikras jo patobulinimo ir atnaujinimo galimybes, įskaitant:

— būtinybę nustatyti bendras priemones, kuriomis būtų galima reaguoti į kainų svyravimus, galinčius pasikartoti artimiausioje ateityje, ir taip išvengti padėties, kuri buvo susidariusi 2007 ir 2008 m.,

- konkrečių žemės ūkio ir maisto produktų programų (saugomų kilmės vietos nuorodų, saugomų geografinių nuorodų, garantuotų tradicinių gaminių) patobulinimus, siekiant supaprastinti ir suderinti jų sąlygas, padidinti jų techninius reikalavimus, sustiprinti modelį ir užtikrinti jo tinkamesnę apsaugą išorės rinkose,
- veiksmingos Bendrijos žemės ūkio ir maisto produktų vartojimo skatinimo politikos stiprinimą, siekiant suteikti papildomos vertės mūsų produktų gausumui ir įvairovei Europos mastu ir, visų svarbiausia, sėkmingai suderinti Europos vertybes su produktų komercializacija,
- žemės ūkio ir maisto produktų grandinės – gamyba, perdirbimas ir prekyba – strateginės vizijos plėtojimą, kai skatinamas sistemos skaidrumas ir taikomos priemonės, užkertančios kelią piktnaudžiavimui dominuojančia padėtimi ar nesąžiningai veiklai, turinčiai poveikio grandinės veikimui,
- vartotojams teikiamos informacijos gerinimą, taikant bendrą ženklavimo modelį, ir galimybę sukurti sistemą, kuri kiek įmanoma geriau išnaudotų naujų informacijos technologijų potencialą, kad vartotojai galėtų kuo pagrįsčiau pasirinkti.

3. Neatidėliotųjų problemų sprendimas

3.1 Atnaujiniusi institucijas ir ratifikavusi naująją Sutartį, Europos Sąjunga įžengė į naują etapą. Turime išspręsti keletą naujų problemų ir įgyvendinti esminius pokyčius, kurie leistų Sąjungai įtvirtinti savo pirmaujančią poziciją ir, visų svarbiausia, rasti išeitį iš dabartinės ekonomikos ir finansų krizės.

3.2 Dabartinėmis sąlygomis Bendrijos žemės ūkio ir maisto produktų gamybos sistema turi savitų poreikių, į kuriuos privaloma atsižvelgti šiuo metu vykstančiose diskusijose dėl naujosios Bendrosios žemės ūkio politikos nuo 2013 m. Kai kurie iš šių poreikių nagrinėjami šioje nuomonėje arba buvo išsamiai apsvastyti kitose EESRK nuomonėse ⁽¹⁾.

3.3 Šioje nuomonėje EESRK norėtų išsamiau išdėstyti poziciją dėl Bendrijos žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modelio tvarumo ir pabrėžti jo svarbą. Kadangi tai vienintelis tinkamas modelis ilguoju laikotarpiu, svarbu užtikrinti, kad jis būtų vienodai taikomas visoje Bendrijos rinkoje, ir neleisti, kad jis būtų privalomas tik Europos ūkio subjektams, nes aišku, kad tik taip galėsime užtikrinti jo tęstinumą.

4. Saugaus, subalansuoto ir teisingo modelio link

4.1 Europos žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modelis yra aiškiai suderintas su tvarumo principais, atsižvelgiant į tris jo aspektus: ekonominį, aplinkos apsaugos ir socialinį.

4.2 Pastaraisiais metais, ypač per paskutiniąją Bendrosios žemės ūkio politikos reformą, buvo priimtos aukštas tikslus keliančios teisinės nuostatos itin svarbiose srityse, pavyzdžiui:

- maisto produktų saugumo ir atsekamumo stiprinimas,
- ekologiškos gamybos, kompleksiškos gamybos, labiau aplinką tausojančios veiklos organizavimas ir apskritai aplinkos apsauga,
- įvairių nuostatų dėl gyvūnų gerovės taikymas gaminant visų rūšių produktus,
- socialinių nuostatų ir darbuotojų apsaugos stiprinimas.

4.3 EESRK mano, kad šis modelis yra iš esmės svarbus siekiant užtikrinti BŽŪP gyvavimą ir Europos Sąjungos nuolatinį konkurencingumą vis labiau globalizuotame pasaulyje. Minėtos vertybės, įtvirtintos teisės aktuose, kartu su pastangomis optimizuoti mokslinius tyrimus ir žemės ūkio gamybą, leis Europos Sąjungai spręsti opius klausimus pasaulyje, kuriame, pasak Maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO), iki 2020 m. maisto produktų gamybos poreikiai išaugs dvigubai.

4.4 Vis dėlto, kad šis modelis taptų realybe, Bendrijos ūkio subjektai turėjo įdėti ir toliau deda daug pastangų žemės ūkio produktų gamybos ir perdirbimo srityse. Todėl nėra logiška, kad taikant jį praktiškai atskleidžiama įvairių trūkumų, kurie gali kelti jo paties egzistavimui.

4.5 Pirmasis iš tokių trūkumų yra susijęs su maisto sauga ir importuojamų maisto produktų, pašarų, galvijų ir augalų atitiktimi ES teisės aktams. Europa iš patirties pasimokė, kad būtina išlaikyti aukštą vartotojų ir gyvūnų bei augalų sveikatos apsaugos lygį, todėl, išgaliojus Reglamentui (EB) Nr. 178/2002, nustatančiam maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus, buvo nustatyti nauji standartai. Tačiau teisės aktų leidėjai didžiausią dėmesį skyrė Bendrijos ūkio subjektų prievoliams, o importuotiems gaminiams taikomi reikalavimai liko antrame plane.

4.5.1 Remiantis Europos maisto saugos tarnybos duomenimis, šiandieną daugiau kaip trečdalis vidaus rinkoje užregistruotų perspėjimų dėl maisto saugos pažeidimo paskelbiama dėl produktų, kurių kilmės šalis – už ES ribų. EESRK norėtų priminti, kad Europos Sąjunga privalo garantuoti savo vartotojų saugą ir sveikatą ir užtikrinti, kad visi rinkoje parduodami produktai – įskaitant importuotus produktus – atitiktų teisės aktus.

4.6 Antroji problema, kurią turi spręsti Bendrijos gamintojai ir pramonininkai, kyla dėl to, kad nurodyta pusiausvyros stoka ES rinkoje trukdo jiems konkuruoti su importuotais gaminiais.

⁽¹⁾ OL C 77, 2009 3 27, p. 81.

4.6.1 ES modelio nustatyti reikalavimai labai padidina gamybos sąnaudas. Kai kurių iš šių sąnaudų importuotų produktų gamintojai nepatiria ir tam tikrais atvejais jie netgi naudoja sumažintų tarifų režimu ⁽²⁾.

4.6.2 Remiantis Vageningeno universiteto Žemės ūkio ekonomikos instituto (LEI) pranešimu Nr. 2008-071, naujų gyvūnų gerovės reikalavimų, nustatytų direktyvoje 99/74/EB, taikymas dedeklėms vištoms 8–10 proc. padidins sąnaudas, kurias patiria vidutinis ES gamintojas, privalantis konkuruoti su iš Brazilijos ir JAV importuojama produkcija. Šios šalys ne tik nesilaiko gyvūnų gerovės reikalavimų, bet ir taiko gamybos metodus, kurių reikalavimai gerokai mažesni, palyginti su ES teisės aktuose numatytais reikalavimais (intensyvi gamyba, mažiau vaistų naudojimo suvaržymų, leidžiama gyvūnų pašaruose naudoti genetiškai modifikuotus organizmus (GMO) ir pan.).

4.6.3 Panašų poveikį turi ir su reglamentavimu susijusios sąnaudos. Europos gyvulinių pašarų pramonė turi importuoti tam tikras žaliavas, nes jų Europoje pagaminama nepakankamai, tačiau Bendrijos teisės aktų nustatyti griežti apribojimai GMO srityje apsunkina gyvuliniam pašarams būtinų produktų, pavyzdžiui, grūdų, sojos ir baltyminių pupelių, importą iš Brazilijos, Argentinos ir kitų šalių. Šie apribojimai turi tiesioginio poveikio Europos mėsos pramonei, privalančiai padengti padidėjusias sąnaudas, nuo kurių priklauso jos konkurencingumas Europos rinkoje ir eksporto į ES nepriklausančias šalis srityje. Vis dėlto toks samprotavimas nereikia, kad pritariame GMO naudojimui.

4.6.4 Tai pripažįsta ir pati Europos Komisija Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinio direktorato pranešime dėl GMO reglamentuojančių teisės aktų taikymo, kuriame nurodoma, kad dėl „visiško nepakantumo“ politikos Europos žemės ūkio ir maisto produktų sektorius gali patirti iki 200 milijardų EUR nuostolių. Be to, Europos vartotojams neužtikrinama aukšto lygio apsauga, į kurią jie turi teisę, nes Europa ir toliau importuoja mėsą, pieną ir kitus produktus, pagamintus iš galvijų, kurie buvo šeriami GMO turinčiais pašarais. Todėl reikėtų sukurti sąlygas, kurios būtinos plėtoti vartotojų lūkesčius atitinkančią gamybą.

4.6.5 Panašių problemų į aprašytas šiame skyriuje kyla ir kitose srityse, kuriose taip pat patiriama didelių su reglamentavimu susijusių sąnaudų, pavyzdžiui, pesticidų naudojimo (didžiausi leistini likučių kiekiai ir kiti aplinkosaugos apribojimai), augalų sveikatos ar gyvulių identifikavimo sąnaudos.

4.7 Galiausiai dabartinės padėties ilgainiui nebus galima išlaikyti ir dėl tam tikrų politinių aplinkybių. Iš tikrųjų nėra logiška diskriminuoti Europos ūkio subjektų jų pačių rinkoje ES nepriklausančių šalių naudai.

5. Būtinybė ieškoti sprendimų

5.1 EESRK nuomone, ES privalo rasti sprendimų, kurie padėtų geriau taikyti Bendrijos modelį vidaus rinkoje nesuvaržant laisvos konkurencijos ir nepažeidžiant tarptautinių susitarimų.

⁽²⁾ EESRK pabrėžia, kad ES yra didžiausia pasaulyje žemės ūkio produktų importuotoja, o šią poziciją ji pasiekė produktams iš mažiau išsivysčiusių ir besivystančių šalių taikydama preferencinius muitų tarifų režimus (BLS, BLS+ ir „Viskas, išskyrus ginklus“ (VIG)).

5.2 Sprendimai turėtų apimti įvairias sritis ir kai kuriais atvejais gali būti įgyvendinami laipsniškai. Iš galimų priemonių EESRK norėtų pabrėžti šias:

— *Patekimo į rinką sąlygų tikslinimas.* Importo kontrolė privalo užtikrinti, kad galvijai ir augalai – ypač tie, kurie pateks į maisto grandinę – į Europos Sąjungą būtų įvežami saugiai ir laikantis ES standartų. Taip pat svarbu, kad ši kontrolė būtų pagrįsta suderintomis procedūromis, užtikrinančiomis, jog visi produktai, nepaisant jų įvežimo vietos, patenkintų vienodas saugumo garantijas. Tai abipusiškumo su Europos ūkio subjektais užtikrinimo klausimas.

— *Europos modelio tarptautinio pripažinimo gerinimas.* Europos Sąjunga privalo aiškinti šį modelį ir skatinti jo tarptautinį pripažinimą, nes jis grindžiamas tvarumo vertybėmis, kurias pasaulio mastu propaguoja Jungtinių Tautų sistema. Informaciją apie šį modelį reikia skleisti įvairiose organizacijose, pavyzdžiui, Pasaulio prekybos organizacijoje, Maisto ir žemės ūkio organizacijoje (FAO), CODEX Alimentarius Mundi, Pasaulinėje gyvūnų sveikatos organizacijoje (OIE), Tarptautinės darbo organizacijoje, Jungtinių Tautų prekybos bei plėtros konferencijoje (UNCTAD) ir kitose. Panašiai reikėtų stengtis kiek įmanoma labiau suderinti teisės aktus tarptautiniu lygiu ir tokiu būdu užkirsti kelią nevienodų sąlygų sudarymui.

— *Vartotojų sveikatos apsaugos ir gyvūnų gerovės sistemų abipusio pripažinimo tobulinimas su ES nepriklausančiomis šalimis.* Į prekybos susitarimus Europos Sąjunga privalo įtraukti specialius skyrius dėl žmonių ir augalų sveikatos apsaugos ir maisto saugos sistemų abipusio pripažinimo siekiant užtikrinti bendrą sutarimą dėl tinkamo sveikatos apsaugos lygio, nepažeidžiant PPO nustatytų taisyklių.

— *Tarptautinės techninės pagalbos gerinimas.* Reikia aktyviau įgyvendinti tokias iniciatyvas kaip „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ (angl. *Better Training for Safer Food*), kuri skatina techninio pobūdžio bendradarbiavimą su besivystančiomis šalimis, kurios savo produktus eksportuoja ar pageidauja eksportuoti į Europą, organizuojant techninius mokymus, kuriant taisykles ir standartus, keičiantis darbuotojais ir pan.

— *Prekybos iniciatyvos.* ES taip pat galėtų ištirti galimybę pagerinti prekybos sąlygas, finansinius aspektus ar vystomojo bendradarbiavimo nuostatas toms besivystančioms šalims, kurios suderina savo sistemą su Bendrijos modeliu.

— *Geresnė teisėkūra.* Nors Europa neturi imtis protekcionistinių priemonių, apribojančių patekimą į jos rinkas, negalime leisti, kad ES modelio taikymas kenktų jos pačios ūkio subjektams. Teisės aktų supaprastinimas taip pat galėtų būti labai naudinga priemonė nereikalingai administracinei naštai sumažinti.

5.2.1 Europos modelis iš dalies yra pagrįstas tomis „viešosiomis gėrybėmis“, kurias piliečiai ir vartotojai vertina kaip būtinas: svarbiausios jų – nuo kilmės priklausanti kokybė ir gamybos metodai, gyvūnų apsauga, atsargumo principas ir aplinkos apsauga.

5.2.2 Europos politikoje turėtų būti numatytos priemonės, užkertančios kelią darbo vietų perkėlimui į kitas vietas, kad būtų galima konkuruoti vienodomis sąlygomis ir taip paskatinti taikyti socialines ir darbo normas⁽³⁾, užtikrinančias orumo nežeminantį darbą, propaguojamą vidaus rinkoje. Be to, Europos Sąjunga privalo raginti atitinkamas tarptautines organi-

zacias (ypač PPO) į savo su prekyba nesusijusias nuostatas įtraukti socialines ir darbo normas, nes prekyba bus iš tikrųjų laisva tik tada, kai ji teisinga.

5.2.3 Taigi teisės aktų leidėjai privalo teikti pirmenybę tam, kad tinkamomis teisinėmis priemonėmis būtų sukurta nauja pusiausvyra, pakeisianti dabartinę padėtį.

5.3 EESRK ragina Europos Parlamentą, Tarybą ir Komisiją atsižvelgti į šią nuomonę ir primygtinai prašo ES pirmininkaujančios Ispanijos siūlyti priemones šiam klausimui spręsti.

Briuselis 2010 m. balandžio 28 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽³⁾ TDO konvencijos Nr. 87, 98, 105, 111, 135, 182, TDO deklaracija dėl pagrindinių principų ir teisių darbe, TDO trišalė deklaracija dėl tarptautinių bendrovių ir socialinės politikos, TDO deklaracija dėl priverstinio darbo, TDO deklaracija dėl diskriminacijos, TDO tinkamo darbo darbotvarkė, TDO deklaracija dėl vaikų darbo, OECD įmonių valdymo principai, OECD gairės tarptautinėms įmonėms, JT tūkstantmečio deklaracija.

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Bendrijos žemės ūkio modelio.
Produktų kokybė ir vartotojų informavimas – konkurencingumo veiksniai (tiriamoji nuomonė)**

(2011/C 18/02)

Pranešėjas **Carlos TRÍAS PINTO**

ES pirmininkaujanti Ispanija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2010 m. sausio 20 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Bendrijos žemės ūkio modelio. Produktų kokybė ir vartotojų informavimas – konkurencingumo veiksniai (tiriamoji nuomonė).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. kovo 25 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (balandžio 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 116 narių balsavus už, 1 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK rekomenduoja sustiprinti kokybės politiką ir piliečių informavimą, kurie yra pagrindiniai Europos žemės ūkio maisto produktų pramonės konkurencingumo didinimo ir žemės ūkio maisto produktų prekės ženklo įvaizdžio gerinimo veiksniai. Todėl būtina:

- skatinti žemės ūkio gamyboje daugiau dėmesio skirti socialiniam, aplinkosauginiam, sveikatos ir gyvūnų gerovės aspektams ir naudoti naujas priemones, paremtas informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis (IKT);
- parengti aiškinimo, derinimo ir supaprastinamo gaires ir tokiu būdu pagerinti esamų akreditavimo būdų nuoseklumą ir dermę;
- paremti gamintojų, pramonės atstovų, pardavėjų ir vartotojų dialogui skirtas priemones ir parengti veiksmingas komunikavimo su visuomene strategijas.

1.2 Tiksliau, EESRK siūlo įgyventi įvairias priemones:

1.2.1 Priemonės

- **Informacinių ir komunikacinių technologijų kaip informavimo priemonės naudojimas.** IKT naudojamos kasdiename mūsų gyvenime, tačiau dar nenaudojamos pirkimo procese. Integravus šias technologijas į prekybos centrus,

būtų galima reguliariai atnaujinti informaciją (žemės ūkio produktai labai dažnai keičiasi), vartotojai galėtų ją pasirinkti arba gauti iš kitų šaltinių.

- **Atsekamumas – priemonė informacijos patikimumui užtikrinti.** Gamybos grandinė apima daugybę dalyvių, kurie atsako už įvairius socialinius ir aplinkos aspektus, sudarančius bendrą kokybę. Atsekamumas padėtų ne tik sužinoti dalyvius, bet ir jų sąsają su produktu, taip pat gauti informacijos apie susijusius rodiklius.

1.2.2 Bū d a i

- **Bendros kokybės kriterijų įtraukimas į esamas savanoriškas sistemas,** tokias kaip ES ekologinis ženklas, kad būtų galima išplėsti jo taikymą žemės ūkio produktams, arba į esamus kokybės standartus, tokius kaip saugoma kilmės vieta ar saugomos geografinės nuorodos.

- **Naujos savanoriškos socialinių ir aplinkos veiksnų sertifikavimo sistemos sukūrimas,** kad vartotojai galėtų greitai, paprastai ir patikimai įvertinti bendrą produkto kokybę.

1.2.3 Strategijos

- **Europietiškos kokybės propagavimas.** EESRK siūlo remti Europos žemės ūkio produktams skirtas komunikacijos kampanijas, kuriose būtų akcentuojami aukšti šių produktų kokybės ir įvairovės standartai.

— **Skatinimas ir priemonių įgyvendinimas.** Administracija gali pasinaudoti turimomis priemonėmis (viešieji pirkimai, diferencijuotas apmokestinimas, informavimo kampanijos ir gamybos paskatos) ir skatinti socialiniu ir aplinkosauginiu požiūriu atsakingą žemės ūkio gamybą.

2. Išanga

2.1 Mūsų visuomenė, suvokdama klimato kaitos poveikį, laipsnišką gamtos išteklių mažėjimą ir didėjantį gėrybių pasiskirstymo netolygumą, kasdien vis jautriau reaguoja į socialines ir aplinkos problemas.

2.2 Paradoksalu tai, kad didėjant vartotojų sąmoningumui retai keičiasi vartotojų sprendimai (nėra vadinamojo sąmoningo, atsakingo vartojimo), ir tai, deja, rodo, kad vis labiau didėja atotrūkis tarp vartotojų teorinės pozicijos ⁽¹⁾ ir jų elgesio kasdiniame gyvenime.

2.3 Vis dėlto reikia atsižvelgti į tai, kad sunkiais ekonominio netikrumo laikais labai sudėtinga į įprastą produkto kainodaros lygtį papildomai įtraukti ir naujus kintamuosius, pavyzdžiui, socialinį poveikį ir poveikį aplinkai ⁽²⁾, – ypač jei dėl to keičiasi vartotojų kainos. Tačiau negalime nutylėti, kad kartu su socialine ir ekonomine krize kilo ir aplinkosaugos krizė, todėl negalima šių reiškinių negrinėti atsietai. Perfrazuojant Jacques'ą Delors'ą, ištiko vertybių krizė, kuri reiškia, kad gyvename pasaulyje, kuriame viską galima nupirkti. Todėl vertybes mums teks perkainoti.

2.4 Laimei, ES žemės ūkio gamybos sistema pagrįsta griežtais sveikatos, aplinkosaugos, socialiniais ir gyvūnų gerovės standartais, kuriuos būtų galima įvardyti kaip bendros kokybės sistemą ir kurie didina mūsų žemės ūkio produktų vertę pasaulyje, bet kartu didina ir konkurencinę riziką.

2.5 Daugelis šių bendrą kokybę sudarančių aspektų yra įtraukti į teisės aktus arba yra Europos žemės ūkio maisto pramonėje taikomos praktikos dalis, todėl produktai juos jau atitinka arba gamintojai į juos atsižvelgia. Deja, to negalima teigti apie daugelį į ES įvežamų produktų. Šis skirtumas reiškia, kad kainų atotrūkis tarp ES ir ne ES šalių žemės ūkio produkcijos vis didėja ir vis labiau mažėja europinių produktų konkurencingumas.

2.6 Šis dėmesys kokybei – gilių tradicijų ir didelių pastangų siekti pavyzdinės kokybės, iki šiol kėlęs pavojų konkurencin-

gumui, šiuo metu tampa ir ateityje turėtų būti vystymąsi skatinančiu veiksniumi. Norint tai pasiekti, reikia pagalvoti apie naujas strategijas, kurias taikant būtų sustiprinti mūsų žemės ūkio gamybos modelio pagrindiniai ypatumai, o vartotojai būtų skatinami pirmenybę teikti europiniams produktams. Ypač didelė reikšmė turėtų būti teikiama komunikacijai su vartotojais pasitelkiant didelę priemonių įvairovę ir visų pirma IKT (informacinės ir ryšių technologijos) veiksmingoms vartotojų informavimo ir švietėjiškoms priemonėms įgyvendinti ⁽³⁾.

2.7 Siekiant tolesnės pažangos taikant daugiafunkcinį žemės ūkio modelį ir norint užtikrinti, kad Europos ūkiai išliktų gyvybingi, gamintojams būtų mokamos teisingos ir stabilios kainos ir būtų išsaugotos nuolatinės aukštos kokybės darbo vietos, taip pat reikėtų atsižvelgti į būtiną techninę ir ekonominę paramą, nes nuo to priklauso mūsų žemės ūkio modelio tvarumas.

2.8 Todėl EESRK pabrėžia, kad norint padidinti konkurencingumą pasitelkus žemės ūkio produktų kokybės ir komunikavimo su vartotojais politiką, reikia numatyti ir priemones žemės ūkio maisto produktų vertės grandinės pusiausvyrai pakeisti, nes šiuo metu vertės grandinėje dėl tam tikrų subjektų piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi iškreipiamos kainos ⁽⁴⁾.

3. Vartotojai, kokybė ir socialiniai bei aplinkos veiksniai

3.1 EESRK ne kartą ragino skatinti tvarų vystymąsi kaip Europos Sąjungos aplinkos, ekonominės ir socialinės raidos principą. Šiuo tikslu galima sustiprinti esamą Bendrijos žemės ūkio gamybos modelį ir peržiūrėti dabartinę kokybės koncepciją, pagrįstą tradiciniu produktui būdingų kokybės aspektų vertinimu (skonis, išvaizda, dydis ir pan.), į ją įtraukiant kitus su gamyba susijusius kriterijus, pavyzdžiui, socialinius, aplinkos, sveikatos, saugos ir gyvūnų gerovės aspektus. Tai vadinsime „bendra kokybe“ (angl. *integral quality*), kuri grindžiama naujais pavyzdinės kokybės rodikliais.

3.1.1 Pavyzdžiui, būtų galima apsvarstyti įvairius kriterijus arba rodiklius ⁽⁵⁾.

Poveikis aplinkai:

— irigacijos būdas,

— su produktu susijęs energijos suvartojimas,

⁽¹⁾ Remiantis 2009 m. liepos mėn. paskelbtu Eurobarometro tyrimu, keturi iš penkių europiečių teigia, kad atsižvelgia į perkamų produktų poveikį aplinkai. Dauguma europiečių pritaria priemonių, mažinančių neigiamą produktų poveikį aplinkai, įgyvendinimui.

⁽²⁾ Sprendimą pirkti produktą taip pat lemia tokie neatsiejamieji produkto aspektai kaip jo išvaizda, prestižas ar maistinės savybės, bei patys vartotojai (turimas laikas, atstumas ir pan.).

⁽³⁾ Plačiąja prasme, t. y. apimti potencialius vartotojus: išplečiant vartotojų švietimo priemones, kad būtų įtraukti ir moksleiviai.

⁽⁴⁾ Komunikatas dėl veiksmingesnės Europos maisto produktų tiekimo grandinės, COM(2009) 591 galutinis.

⁽⁵⁾ Nurodoma tik kaip pavyzdžiai, kad būtų galima parodyti įvairių bendros kokybės aspektų rodiklių tipus. Reikėtų parengti tam tikrus rodiklius atsižvelgiant į produktus ir jų apdorojimo laipsnį.

— atstumas nuo gamybos vietos,

— pakuotės tipas,

— atliekų tvarkymas.

Socialiniai veiksniai:

— atitiktis kilmės šalies teisės aktams,

— mažmeninės ir gamintojui mokamos kainos santykis,

— darbo sutarties tipas (terminuota / neterminuota),

— neįgalių darbuotojų įdarbinimas,

— vyrų ir moterų lygybė.

Gyvūnų gerovė:

— veisimo ir laikymo būdas,

— šėrimo būdas,

— transportavimo sistema,

— skerdimo būdas.

3.2 Pradėjus taikyti šią naują bendros kokybės sistemą Europos produktai išsiskirs iš kitų šalių produktų – jie jau dabar atitinka daugelį minėtų kriterijų, kadangi ES ir valstybių narių nustatytos taisyklės yra kur kas griežtesnės už kitų gamintojų šalių taisykles. Problemų kyla todėl, kad vartotojai nežino apie daugumą šių reikalavimų ir neatsižvelgia į juos pirkdami produktus, ypač jei abejoja informacijos apie juos patikimumu. Todėl reikės šviesti ir informuoti vartotojus, kad būtų paskatinta produktų, pagamintų taikant geresnę praktiką, paklausa.

3.3 Maisto sauga nebuvo paminėta, nes ji nelaikoma tiksliai pavyzdinės kokybės kriterijumi, veikiau esminiu Europos piliečių teisės į sveikatą veiksmu. EESRK dar kartą išreiškia savo susirūpinimą dėl atsainumo, nes ir toliau leidžiama importuoti maisto produktus neužtikrinant visiško atsekamumo (dėl Komisijos ir valstybių narių abejotino maisto produktų teisės aktų aiškinimo) arba juos apdoroti sintetinėmis medžiagomis, kurios ES uždraustos. Prekyba šiais produktais reiškia, kad vartotojai yra

apgaujami ir leidžiama užsiimti nesąžininga veikla Europos gamintojų sąskaita.

4. Atsekamumas – informavimo priemonė

4.1 Žemės ūkio maisto produktų sektoriuje kyla įvairių naujų iniciatyvų ⁽⁶⁾, kurių tikslas – sekti produkto judėjimą per visą jo būvio ciklą. Kai kurios šių iniciatyvų yra privalomos (pavyzdžiui, ES jautienos iniciatyva), kitos yra savanoriškos (tokios kaip skirtingos prekių platinimo grandinės arba anglies pėdsako iniciatyvos).

4.2 EESRK pažymi, kad šią priemonę taip pat būtų galima taikyti kokybei vertinti (pradžioje savanoriškai) įtraukiant įvairius su produktu susijusius socialinius ir aplinkos rodiklius arba aspektus, kad vartotojams būtų lengviau perskaityti informaciją apie produktą. Todėl EESRK siūlo naudoti šią veiksmingą ir patikimą priemonę, kartu vykdant atitinkamą sertifikavimą arba patikras, kad vartotojai galėtų sąmoningai rinktis pirkinį, remdamiesi tiksliais ir patikimais duomenimis.

4.3 Reikės sukurti sistemas atitinkamų rodiklių viešinimui, pradedant įprastu informacijos pateikimu etiketėse – vertinimo skalė (energinio efektyvumo etiketė), logotipas (ekologinis ženklas, kilmės ženklavimas) arba tvirtinimas (angl. *claim*) (pakartotinai panaudojamas produktas) ir baigiant IRT panaudojimu.

5. Informacinių ir ryšių technologijų galimybės informuojant vartotojus apie žemės ūkio produktų kokybę

5.1 Pagrindinis informacijos apie produktą šaltinis vartotojams iki šiol buvo etiketė. Nors etiketė yra svarbi užtikrinant informacijos skaidrumą, tačiau tokia nedideliame plote pateikiama vis daugiau neprivalomos arba privalomos informacijos, todėl etiketės tampa vis sunkiau įskaitomos ir suprantamos. Taip yra ne tik dėl informacijos gausos, bet ir dėl jos sudėtingumo (pavyzdžiui, kiaušiniai ženklunami kodais, kuriais nurodomas ūkininkavimo būdas, kilmės šalis ir gamintojo identifikavimo numeris).

5.2 Be to, žemės ūkio produktams būdinga tai, kad jie dažnai keičiasi prekių lentynose dėl jų sezoninio pobūdžio ir dėl per metus ar net per sezoną nuolat besikeičiančių tiekėjų.

5.3 Be to, daugelis piliečių yra susipažinę su informacinėmis ir ryšių technologijomis (IRT), kurių informacijos pateikimo ir kaupimo geba labai padidėjo (pavyzdžiui, naudojami „QR kodai“ ⁽⁷⁾ ir jos tapo geriau prieinamos vartotojams. Kalbant apie vartotojų informavimą, reikėtų apsvarstyti galimybes naudoti turimus asmeninius prietaisus (pavyzdžiui, mobiliuosius telefonus) arba stacionarius įrenginius (jutiklinius ekranus, skystųjų kristalų ekranus), taip pat galimybes naudotis internetu prieš perkant ir įsigijus pirkinį.

⁽⁶⁾ www.tracefood.org arba www.foodtraceability.eu.

⁽⁷⁾ QR (greitoji nuoroda, angl. *Quick Reference*) kodas yra matrica arba brūkšninis kodas, kuriame saugomą informaciją galima perskaityti nešiojamu skaitymo įrenginiu arba tinkline kamera.

5.4 Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Italijoje ši technologija jau naudojama vartotojų informavimo ir produktų kokybės akreditavimo sistemoms gerinti:

— ūkininkų turgavietės „*Campagna amica*“ rodo, kad tarp gamintojo ir vartotojo kainos yra nemažas skirtumas, kuris leidžia šeimoms įsigyti produktus prieinama kaina ir kartu palaikyti ūkininkų pajamas,

— „*Tac salva mozzarella*“ yra pirmoji analizės sistema, kuri parodo, ar *mozzarella* sūris iš tikrųjų pagamintas iš šviežio pieno, ar iš sušaldytos ar atvėsintos varškės. Naujoji technologija yra konkreti priemonė, padedanti apsaugoti ūkininkus ir vartotojus nuo maisto produktų klastojimo.

5.5 Remdamasis šiais veiksniais, EESRK siūlo ištirti galimus IRT panaudojimo vartotojams informuoti privalumus, ypač perkant produktą, kadangi vartotojas paprastai parduotuvėje sprendžia, ar pirkti produktą.

6. Ženklinimas ir nauji pavyzdinės kokybės rodikliai

6.1 ES ekologinio ženklo („Gėlės“) taikymas maisto produktams ženklinti

6.1.1 Europos ekologinis ženklas yra skiriamasis ekologinės kokybės ženklas. Nustatant ekologinės kokybės kriterijus, kuriuos turi atitikti ES ekologiniu ženklu ženklinamos prekės arba paslaugos, visų pirma atliekama produktų būvio ciklo analizė, kad būtų užtikrinta, jog produktas visu naudojimo laikotarpiu tenkina tam tikrus aplinkosaugos reikalavimus.

6.1.2 Atlikus Komisijos planuojamą tyrimą⁽⁸⁾ (iki 2011 m. gruodžio 31 d.), EESRK pareišk savo nuomonę šia tema, atsižvelgdamas į dvi pagrindines aplinkybes:

— kaip naujas ženklas įterptas į maisto produktų etiketes, kuriose ir taip gausu informacijos,

— galimą jo painiojimą su ekologiškų produktų ženklu (2007 m. birželio 28 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 834/2007 dėl ekologinės gamybos ir ekologiškų produktų ženklinimo).

6.1.3 Privalumas yra tai, kad vartotojui šis ženklas jau gali būti pažįstamas, kadangi jis tokį ženklą jau bus matęs ant kitų gaminių; be to, būtų taikoma daugiau kriterijų nei ekologiinei gamybai.

⁽⁸⁾ Kaip minima pasiūlymo persvarstyti ES ekologinio ženklo reglamentą projekto (2009 m. balandžio 2 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Bendrijos ekologinio ženklo sistemos (COM(2008) 0401 – C6-0279/2008 – 2008/0152(COD)) 6 straipsnyje.

6.1.4 Atliekant minėtą tyrimą EESRK siūlo Komisijai ištirti galimybę maisto produktams taikyti ir socialinius bei ekonominius kriterijus (pavyzdžiui, gyvūnų gerovės, lygių galimybių ir kt.), ir tokiu būdu išbandyti visą sistemą, bet neperžengti Reglamente (EB) Nr. 1980/2000 dėl ekologinio ženklo nustatytos sistemos ribų.

6.2 Aplinkos ir socialinių kriterijų įtraukimas į įvairius esamus kokybės standartus

6.2.1 EESRK ne kartą minėjo, kad yra žinoma daug ES žemės ūkio produktų kokybės schemų, privačių sertifikavimo ir ženklinimo sistemų, kuriomis, be kita ko, siekiama:

— galutiniam vartotojui užtikrinti produktų saugumą ir kokybę,

— padidinti produktų vertę, kad padidėtų rinkos dalyvių (gamintojų, perdirbėjų ir platintojų) konkurencingumas.

6.2.2 Dėl viešos ir privačios informacijos gausos ES veiklos srityje minėti tikslai gali netekti didelės dalies savo poveikio arba gali turėti priešingą nei numatytas poveikį:

— vartotojai gali būti klaidinami dėl jiems nežinomų skirtingų schemų,

— sumažėti vartotojų pasitikėjimas ženklais arba sertifikatais,

— sertifikavimo ir (arba) ženklinimo schemose dalyvaujančių gamintojų ir jose nedalyvaujančių gamintojų supriešinimas. Gali kilti konfliktų net tarp gamintojų, dalyvaujančių skirtingose sertifikavimo (ir) ar ženklinimo sistemose,

— palyginti su trečiosiomis šalimis, nepakankamai apsaugoti sertifikuoti vietiniai produktai (ES lygmeniu).

6.2.3 Atsižvelgiant į tai, ES vertėtų skatinti priemones, kuriomis ES žemės ūkio produkcijos kokybės schemos būtų supaprastintos ir sumažintas jų skaičius.

6.2.4 Jungiant schemas ir (arba) vienodinant kriterijus, EESRK siūlo Komisijai skatinti įtraukti aplinkos ir socialinius kriterijus, kaip būtiniausius reikalavimus, į esamas oficialias sertifikavimo sistemas (arba jas pakeisti), tokias kaip ekologinio ūkininkavimo ženklas, saugoma kilmės vietos nuoroda (SKVN), saugoma geografinė nuoroda (SGN), garantuotas tradicinis gaminys (GTG) ir kt.

6.2.5 Be to, šiuos pavyzdinės kokybės rodiklius reikėtų įtraukti į tam tikrus prekybos standartus, ypač į kuriuos jie jau yra iš dalies įtraukti (pavyzdžiui, galimą neprivalomą „kalvotose vietovėse pagamintų“ produktų arba produktų, kurių gamyboje „išskiriamas nedidelis anglies dioksido kiekis“ ženklinimą⁽⁹⁾).

6.2.6 Privataus sertifikavimo srityje ES turėtų nustatyti būtiniausius reikalavimus visiems standartams, įskaitant aplinkos ir socialinius rodiklius, ir turėtų skatinti suderinti bei sujungti įvairias sertifikavimo sistemas. Kaip pavyzdys galėtų būti COSMOS standartas (<http://www.cosmos-standard.org>), pagal kurį įvairios Europos sertifikavimo įstaigos sertifikuoja iš natūralių medžiagų pagamintą ekologišką kosmetiką, vadovaudamosi paprastomis prevencijos ir saugos taisyklėmis visais gamybos etapais - nuo žaliavų iki galutinio produkto. Ši sertifikavimo sistema turėtų įsigalioti nuo 2010 m. balandžio mėn.

6.3 *Naujos savanoriško sertifikavimo, pagrįsto socialiniais ir aplinkos veiksniais, sistemos sukūrimas*

6.3.1 Siekiama skatinti sukurti naują pavyzdinės kokybės sertifikavimo sistemą, kurioje būtų atsižvelgta į socialinius bei aplinkos aspektus ir užtikrintas minimalus poveikis aplinkai per visą žemės ūkio produktų būvio ciklą; kartu turėtų būti užtikrinta atitiktis tokiems socialiniams reikalavimams kaip lygybė, teisingas užmokestis arba subalansuota vertės grandinė.

6.3.2 Tuo tikslu į etiketę reikėtų įtraukti naują informaciją, kuri padėtų atskirti produktus (ir (arba) gamintojus), atitinkančius pavyzdinius socialinius ar aplinkosaugos standartus Tokių sistemų kūrimo galimybes šiuo metu tyrinėja įvairios viešojo ir privačiojo sektorių organizacijos.

6.3.3 Naujoji sistema turėtų atitikti ISO 1402X standartų reikalavimus, iš kurių būtų galima išskirti tikslumą, patikimumą, tinkamumą ir teisingumą. Kūrimo etape reikės apsvarstyti pagrindinius sistemos principus, būtent:

- ar ji turėtų būti kokybinio (logotipas ar kita vertinimo sistema) ar kiekybinio (rodiklių ir verčių sąrašas) pobūdžio,
- ar užtektų paties gamintojo nurodymo, ar reikalingas sertifikavimo procesas,
- ar rodikliai yra privalomi (TAIP / NE) ir ar jie remiasi taškų ar mišria sistema,
- kaip užtikrinti sistemos skaidrumą.

⁽⁹⁾ Komunikatas dėl žemės ūkio produktų kokybės politikos, COM(2009) 324 galutinis.

7. Europinių produktų (europietiška kokybės) propagavimas

7.1 Nors Komitetas jau pateikė pastabų dėl atitikties ES reikalavimams ženklinimo (NAT 413⁽¹⁰⁾) netaikymo, tačiau siekiant didinti Europoje pagamintų žemės ūkio produktų konkurencinį pranašumą trečiųjų šalių produktų atžvilgiu, būtina propaguoti aukštą šių produktų kokybę (kuri apima ir aplinkosaugos aspektus).

7.2 EESRK ragina Komisiją remti specialias žemės ūkio maisto produktų sektoriui skirtas komunikacijos priemones ir būdus, propaguojančius Europoje pagamintų produktų kokybės standartus, nustatytus bendru suinteresuotųjų subjektų sutarimu. Šiuo požiūriu, nepaisant skirtybių, galima remtis kitų sektorių standartais, padedančiais vartotojams atpažinti kokybiškus gaminius, pavyzdžiui energijos vartojimo efektyvumo ženklas (gaminiai ženklinami ir klasifikuojami pagal jų energijos vartojimo efektyvumą, ir tai akivaizdžiai paskatino gaminti labiau energiją taupančius gaminius) arba ženklas (juo ženklinami saugos standartus atitinkantys gaminiai, kuriais leidžiama prekiauti Europoje, o tai reiškia, kad iš trečiųjų šalių importuojami produktai turi atitikti Europos standartus).

7.3 Taip pat būtina aktyviau skleisti informaciją apie kokybę (daugeliu atvejų – apie privalomų reikalavimų atitikimą) per informacines kampanijas ir šūkius, skelbiančius apie svarbiausius produktų kokybės ypatumus. Šios kampanijos galėtų būti bendro pobūdžio (pvz., ekologiškų produktų kampanija) arba skirtos konkrečiam produktui ar produktų grupei.

8. Integruota produktų politika

8.1 2001 m. vasario 7 d. Žaliojoje knygoje dėl integruotos produktų politikos kalbama apie tai, kad reikėtų priimti priemones, kuriomis būtų remiami aplinkai nekenksmingi žemės ūkio produktai, taikant visas įmanomas administracijai prieinamas priemones, pradedant pirkimu ir baigiant informavimu bei mokesčių diferenciacija. Tam pačiam klausimui skirtas ir Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui dėl tvaraus vartojimo bei gamybos ir tvarios pramonės politikos veiksmų plano, tačiau jame daugiau dėmesio skiriama pramonės gaminiams ir žemės ūkio produkcija beveik neminima.

8.2 Taip pat reikėtų plėtoti tokias sritis kaip viešieji pirkimai (šiuo metu rengiant viešuosius pirkimus atsižvelgiama tik į tokius aspektus, kaip ekologinis arba kompleksinis žemės ūkis, taip pat gyvūnų gerovė) ir atsakingos gamybos skatinimo priemonės (socialiniu požiūriu priimtinių ir aplinką tausojančių produktų subsidijavimas), taip pat vartotojų informavimas. Šiuo požiūriu labai svarbu pabrėžti, kad vertinant produktų kokybę turėtų būti taikomi pavyzdinės kokybės rodikliai. Daugybei vartotojų kokybės samprata vis dar siejasi su produktų žinomumu ar kitomis produktui būdingomis savybėmis. Be to, kai kurie vartotojai mano, kad ekologiškas žemės ūkio produktas visais atvejais yra nepriekeištingais ir socialiniu bei aplinkosaugos požiūriais, nors iš tiesų taip yra ne visada.

⁽¹⁰⁾ OL C 218, 2009 9 11.

8.3 Tik šių veiksmų sąveika, kai sutampa pasiūla su paklausa, gali panaikinti vartotojų, gamintojų ir platintojų etinių nuostatų ir elgesio dichotomiją.

8.4 Galiausiai, EESRK siūlo atlikti poveikio vertinimą, kad būtų nustatytas siūlomų įdiegti priemonių teigiamas ir neigiamas poveikis Bendrijos žemės ūkio modeliui.

2010 m. balandžio 28 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pilietinės visuomenės svarbos ES ir Juodkalnijos santykiams

(2011/C 18/03)

Pranešėja **Vladimíra DRBALOVÁ**

Komisijos nariai Margot Wallström ir Olli Rehn 2009 m. liepos 14 d. raštu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą parengti tiriamąją nuomonę dėl

Pilietinės visuomenės svarbos ES ir Juodkalnijos santykiams.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. balandžio 12 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (balandžio 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 101 nariui balsavus už, 107 – prieš ir 6 susilaikius.

1. Rekomendacijos, padidinančios šios nuomonės svarbą Juodkalnijai ir Europos institucijoms

Juodkalnijos Parlamentui

1.1 Nevyriausybinių organizacijų (NVO) atstovų skyrimo į Nacionalinę integracijos į ES tarybą⁽¹⁾ procedūra turėtų būti nustatyta parlamento nutarimu ir remtis aiškiais NVO patikimumo bei legitimumo kriterijais, taip pat reikėtų atsižvelgti į šių NVO nuveiktą darbą ES klausimais.

1.2 Į Savanorių įstatymą, kuris dar nėra priimtas, turėtų būti įtrauktos nuostatos dėl NVO.

Juodkalnijos vyriausybei

1.3 Sustiprinti kovą su korupcija laikantis Europos Komisijos pažangos ataskaitoje pateiktos rekomendacijos. Daugelyje sričių paplitusi korupcija išlieka itin rimta problema.

1.4 Patvirtintos Juodkalnijos vyriausybės ir NVO nacionalinės tarpusavio bendradarbiavimo strategijos įgyvendinimas turėtų vykti aktyviau. Turėtų būti nustatyta aiški tvarka, kad NVO būtų tinkamai atstovaujama įvairiuose organuose, kaip numatyta priimtuose teisės aktuose, o svarbiausia būtų tinkamai atstovaujama būsimoje Bendradarbiavimo su NVO taryboje, kurioje NVO atstovus rinktų ne vyriausybė, bet jie būtų skiriami remiantis tinkamumo kriterijais.

1.5 Dabartinis bendradarbiavimo su NVO biuras turi labai menkus žmogiškuosius ir techninius išteklius, kad tinkamai padėtų NVO ir užtikrintų tolesnį jų vystymąsi Juodkalnijoje. Didelį prioritetą reikėtų teikti planui sukurti vyriausybinių NVO skirtą tarybą, kurią sudarytų tikrieji NVO atstovai.

1.6 Turėtų būti parengti konkrečiai NVO mokesčius reglamentuojantys teisės aktai, o prireikus ir lydimieji. Be to, NVO turėtų veiksmingiau dalyvauti viešose diskusijose dėl teisės aktų projektų, kad padėtų Juodkalnijos teisės aktus suderinti su ES standartais ir geriausia praktika. Tokia pati nuostata taikytina ir Nacionalinio integracijos plano ir Pasirengimo narystei pagalbos priemonės (PNPP) programavimo atnaujinimui.

1.7 NVO registras turėtų būti atnaujinamas ir skelbiamas viešai kompetentingo organo tinklalapyje, kad būtų galima žinoti tikslų NVO skaičių ir liautis manipuliavus šiuo klausimu. Visos NVO turėtų reguliariai skelbti savo aprašomąsias ir finansines ataskaitas, kad prisidėtų prie bendro skaidrumo visuomenėje ir padidintų savo patikimumą. Turi būti patvirtinta tinkama teisinė bazė, t. y. teisės aktai dėl komercinės veiklos ūkininkavimo, žvejybos ir kitose savarankiško darbo srityse, o teisė jungtis į profesines sąjungas turi būti suteikta visiems, o ne tik darbuotojams.

1.8 Įstatymo dėl profesinių sąjungų reprezentatyvumo projektas (įstatymas dar nėra priimtas) turi sukurti teisinę bazę, nustatančią skaidrius ir nediskriminacinius profesinių sąjungų organizacijų reprezentatyvumo kriterijus, ir padėti pasiekti, kad profesinių sąjungų šalyje atsirastų daugiau. Įstatyme turėtų būti numatyti tokie pat išsamūs darbdavių asociacijų reprezentatyvumo kriterijai kaip ir profesinėms sąjungoms.

⁽¹⁾ Nacionalinė integracijos į ES taryba veikia parlamente, tačiau be parlamento narių į ją įeina ir teismų, NVO, Juodkalnijos universiteto, Juodkalnijos mokslo akademijos, socialinių reikalų tarybos ir Prezidento kabineto atstovai.

1.9 Realizuoti visas Socialinių reikalų tarybos galimybes ir veiksmingai ją panaudoti socialinių partnerių konsultavimui ir informavimui siekiant spręsti visus aktualius ekonominius ir socialinius klausimus.

1.10 Sudaryti galimybę, kad į vyriausybę Europos integracijos komisiją būtų priimti socialinių partnerių atstovai, kurie palaipsniui pradėtų dalyvauti šalies integravimo į ES procese.

Europos Komisijai

1.11 Stebėsenos procesui taikyti naujus rodiklius: vieną – pilietinės visuomenės vystymuisi, o kitą – socialiniam dialogui, kad būtų užtikrintas sklandesnis ir veiksmingesnis pilietinės visuomenės dalyvavimas pasirengimo narystei procese.

1.12 Toliau remti pilietinės visuomenės partnerystę ir gebėjimų ugdymą, įtraukti pilietinę visuomenę į PNPP programavimą ir skatinti sudaryti ES ir Juodkalnijos jungtinį konsultacinį komitetą, kai tik Juodkalnijai bus suteiktas šalies kandidatės statusas.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

1.13 Kartu su Juodkalnijos organizuota pilietine visuomene toliau teiks pagalbą pasirengimo narystei procesui ir dės konkrečias pastangas sukurti ES ir Juodkalnijos jungtinį konsultacinį komitetą.

2. Juodkalnija – pagrindiniai faktai ir skaičiai

2.1 1989 m. subyrėjus Jugoslavijos Federacijai Juodkalnija atsidūrė nesaugioje padėtyje. 1991–1992 m. laikotarpiu nuo Jugoslavijos atskilo Slovėnija, Kroatija, Bosnija ir Hercegovina bei Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija. 1992 m. balandžio 27 d. Serbija ir Juodkalnija susijungė, kad Belgrade priimtų Jugoslavijos Federacinės Respublikos Konstituciją. Nors Juodkalnija dar kartą patvirtino savo politinę vienybę su Serbija, akivaizdus Juodkalnijos tapatumo jausmas niekur nedingo. 2003 m. vasario 4 d. buvo priimta Serbijos ir Juodkalnijos valstybių sąjungos Konstitucinė chartija.

2.2 2006 m. gegužės 21 d. Juodkalnijos Respublika surengė sėkmingą referendumą dėl nepriklausomybės ir birželio 3 d. paskelbė savo nepriklausomybę.

2.3 Tai mažiausia Vakarų Balkanų šalis, kurios plotas yra 13 812 km², gyventojų skaičius – 620 145. Todėl tai turi įtakos jos regioninei geostrateginei ir politinei padėčiai.

2.4 Etninė visuomenės įvairovė visuomet buvo laikoma vienu didžiausių Juodkalnijos privalumų. Daugumą sudaro juodkalnie-

čiai (43,16 proc.), po to serbai (31,99 proc.), bosniai (7,77 proc.), albanai (5,03 proc.), musulmonai ⁽²⁾ (3,97 proc.) ir kroatai (1,10 proc.).

2.5 2008 m. ⁽³⁾ BVP vienam gyventojui siekė 4 908 eurus (43 proc. ES vidurkio), o nedarbo lygis – 16,8 proc. Vidutinis grynasis darbo užmokestis buvo 416 eurų ⁽⁴⁾, tačiau 12,2 proc. gyventojų gyveno gaudami mažiau nei 116 eurų per mėnesį, o 4,7 proc. gyveno visiškame skurde. Mažmeninių kainų infliacija 2008 m. siekė 9 proc. 2009 m. valstybės skola buvo 1 071,1 mln. eurų arba 34,7 proc. BVP ⁽⁵⁾; vidaus skola – 426 mln. eurų (13,8 proc.), o išorės skola – 645,2 mln. eurų (20,9 proc.). Suaugusiųjų raštingumo lygis – 97,5 proc.

3. ES ir Juodkalnijos santykiai

3.1 Šiandien didžiausias Juodkalnijai iškilęs iššūkis yra valstybės ir institucijų kūrimas, atitikimas ES nustatytiems standartams ir kriterijams bei veikiančios teisinės valstybės sistemos, kurioje dalyvautų visos visuomenės grupės, sukūrimas. Šie iššūkiai yra to paties proceso dalis ir glaudžiai vienas su kitu susiję, todėl juos reikėtų suvokti atsižvelgiant į tokią sąsają.

3.2 ES ir Juodkalnijos tarpusavio santykiai pagrįsti **Stabilizacijos ir asociacijos susitarimu (SAS)** tarp Europos Bendrijų ir jų valstybių narių bei Juodkalnijos ir **2007 m. spalio mėn. pasirašytu Laikinuoju susitarimu dėl prekybos ir su prekyba susijusių klausimų**. Juodkalnija daro pažangą įgyvendindama **Europos partnerystę**.

3.3 Nuo 2007 m. Juodkalnija gauna pasirengimo narystei pagalbą pagal **PNPP**, kurią administruoja naujoji ES delegacija Podgoricoje. Pagal PNPP I ir II komponentus Juodkalnija 2007 m. gavo 31,4 mln. eurų, 2008 m. – 32,6 mln. eurų ir 2009 m. – 33,3 mln. eurų.

3.4 Regioninis bendradarbiavimas ir geri kaimyniniai santykiai yra esminė **integracijos į ES proceso dalis**. Juodkalnija dalyvauja su regioninėmis iniciatyvomis susijusiame darbe, įskaitant darbą su **Pietryčių Europos šalių bendradarbiavimo procesu (SEECp)**, iš kurio ji **2010–2011 m. perims pirminkavimą**, ir **Regioninio bendradarbiavimo taryba (RBT)**, kuri pakeitė **Pietryčių Europos stabilumo paktą**; Juodkalnija taip pat siekia, kad sistemoje daugiau atsakomybės tektų regionams. 2009 m. Juodkalnija pirmininkavo Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimui (CEFTA) ir dalyvauja Energijos bendrijos sutartyje bei Europos bendrosios aviacijos erdvės susitarime (ECAA).

⁽²⁾ Oficialūs surašymo duomenys. Musulmonai Juodkalnijoje šio surašymo metu buvo laikomi etnine grupe pagal Buvusios Jugoslavijos praktiką.

⁽³⁾ Eurostatas.

⁽⁴⁾ Monstat, <http://www.monstat.org/Mjesecna%20saopstenja.htm>.

⁽⁵⁾ 2009–2012 m. ekonomikos ir mokesčių programa, 2010 m. sausio 21 d.

3.5 Juodkalnija ir toliau puoselėja gerus dvišalius santykius su kaimyninėmis šalimis ir ES valstybėmis narėmis. Bendradarbiavimas su kaimyninėmis šalimis suintensyvėjo, pirmiausia pasienio bendradarbiavimo (keturios pasienio bendradarbiavimo programos: su Bosnija ir Hercegovina, Albanija, Serbija ir Kroatija), mokslo ir technologijų (Albanija), mažųjų apsaugos (Kroatija) ir dvigubos pilietybės (Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija) srityse. Santykius su Serbija ir toliau temdo Juodkalnijos sprendimas pripažinti Kosovo nepriklausomybę⁽⁶⁾. Santykiai su Turkija išliko geri. Buvo pasirašyti susitarimai dėl laisvosios prekybos ir dvišalio bendradarbiavimo gynybos srityse. Dvišaliai santykiai su Italija, pagrindiniu Juodkalnijos prekybos partneriu iš ES, buvo vystomi toliau. Pagrindinis Juodkalnijos prekybos partneris regione išlieka Serbija, kuriai tenka 1/3 visos Juodkalnijos prekybos.

3.6 Juodkalnijos pozicijos tarptautinėje arenoje nuolat gerėja. Ji tapo Jungtinių Tautų, ESBO, Tarptautinio valiutos fondo, Europos Tarybos ir daugelio kitų regioninių ir tarptautinių organizacijų nare. Narystę ES vyriausybė paskelbė didžiausiu tikslu, ir jį visapusiškai remia visuomenė⁽⁷⁾.

3.7 **Juodkalnijos 2009 m. pažangos ataskaitoje**⁽⁸⁾ apibūdinti Juodkalnijos ir Europos Sąjungos santykiai, analizuojama Juodkalnijos pažanga siekiant atitikties **Kopenhagos politiniams kriterijams**, Juodkalnijos ekonominė padėtis bei apžvelgiamas šalies gebėjimas įgyvendinti Europos standartus, t. y. palaipsniui suderinti savo teisės aktus ir politiką su *acquis*. Be to, ataskaitoje apžvelgiamos visos priemonės, kurių šalis ėmėsi finansų ir ekonomikos krizei įveikti.

3.8 Nors ataskaitoje atkreipiamas dėmesys į didelę pažangą daugelyje sričių, **Juodkalnijos viešasis administravimas, teismų sistema ir kovos su korupcija politika** išliks svarbiausiu uždaviniu ateityje.

3.9 Vyriausybė toliau intensyviai vykdė integracijos į Europą veiklą itin sparčiai priimdama naujus teisės aktus. Tačiau reikėtų aiškiai skirti naujų teisės aktų rengimą nuo jų priėmimo. Parengiama iš esmės per tam tikrą laikotarpį ir dažniausiai kokybiškai, o įgyvendinti dažnai pritrūksta išteklių ar politinės valios.

3.10 Vizų režimo liberalizavimas buvo pagrindinis 2009 m. klausimas. Liepos 15 d. Europos Komisija pasiūlė liberalizuoti režimą, jeigu Juodkalnija įvykdys veiksmų plano sąlygas. 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Sąjungos vidaus reikalų ministrai oficialiai susitarė nuo 2009 m. gruodžio 19 d. Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos, Serbijos ir Juodkalnijos piliečiams panaikinti įvažiavimo į Šengeno zonai priklausančias valstybes vizas.

3.11 Kalbant apie **ekonominis kriterijus**, vidaus **sutarimas dėl svarbiausių ekonominės politikos krypčių išliko**. Rinkos mechanizmui sklandžiai veikti trukdė išorės sąskaitų ir finansų sektoriaus pokyčių mastas. 2009 m. padidėjo spaudimas viešiesiems finansams. **Makroekonomikos politiką dideliu mastu lėmė finansų krizė**. Dėmesys buvo sutelktas į atsargesnės mokesčių politikos įgyvendinimą ir struktūrinių reformų spartinimą.

4. Pilietinė visuomenė⁽⁹⁾ naujomis socialinėmis ir ekonominėmis sąlygomis

4.1 Preliminarios pastabos

4.1.1. **Juodkalnijos pilietinė visuomenė apskritai neturi tvirtų istorinių šaknų ir tradicijų**⁽¹⁰⁾. Pirmoji savanoriška asociacija buvo įsteigta 19-ojo amžiaus viduryje ir jos veikla iš esmės buvo nukreipta į labdarą. Pirmosios profesinės sąjungos ir darbuotojų asociacijos buvo sukurtos dvidešimtojo amžiaus pradžioje. 1945 m. įsigalėjus komunistiniam režimui nepriklausomoms pilietinėms organizacijoms nebuvo leista veikti, o ne pelno organizacijų darbas buvo gerokai apribotas.

4.1.2. *Pilietinės visuomenės organizacijos ir nevyriausybines organizacijos Juodkalnijoje yra sinonimiškos sąvokos* – NVO priklauso pilietinei visuomenei, kurią pagal CIVICUS⁽¹¹⁾ parengtą metodiką, sudaro dar 19 elementų. Net jei taikysime platesnes kategorijas, vis tiek teks pripažinti, kad pilietinei visuomenei yra atstovaujama ir per religines bendruomenes, profesines sąjungas, žiniasklaidą, profesines asociacijas, fondus, visuomeninius judėjimus ir kt. Tačiau Juodkalnijos piliečiai NVO tapatina su pilietine visuomene. Dažnai toks suvokimas atitinka realų NVO indėlį kuriant atviros pilietinės visuomenės ir tinkamos valdžios pusiausvyros principus, tačiau tai atkreipia dėmesį ir į neraminantį mažą kitų pilietinės visuomenės grupių visuomeniškumą, potencialą ir iniciatyvumą.

⁽⁶⁾ Pagal Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos (JTST) rezoliuciją Nr. 1244/1999.

⁽⁷⁾ Pagal keletą pastarųjų metų apklausas nuo 75 proc. iki beveik 80 proc. Juodkalnijos piliečių yra už narystę ES.

⁽⁸⁾ Juodkalnijos 2009 m. pažangos ataskaita SEC(2009) 1336, pridėta prie EK komunikato COM(2009) 533, 2009–2010 m. plėtos strategija ir pagrindiniai uždaviniai.

⁽⁹⁾ Atsižvelgiant į platesnį šios nuomonės kontekstą, pilietinė visuomenė apima nevyriausybines organizacijas, įskaitant profesines organizacijas, socialinių partnerių organizacijas, vartotojus, ūkininkus, amatininkus, religines bendruomenes, fondus, visuomeninius judėjimus, žiniasklaidą ir kt.

⁽¹⁰⁾ TRIALOG, Juodkalnijos pilietinė visuomenė, Maša Lekič.

⁽¹¹⁾ CIVICUS – Pasaulinis piliečių dalyvavimo aljansas, www.civicus.org.

4.2 Juodkalnijos įvairių interesų grupė

4.2.1 NVO veiklos teisinė bazė yra tvirta. NVO sukūrimas yra įtvirtintas konstitucine teise burtis į susirinkimus⁽¹²⁾ ir išsamiau išdėstytas NVO įstatyme⁽¹³⁾ bei daugelyje kitų teisės aktų. Vis dėlto kai kurie NVO veiklos aspektai nėra aiškiai apibrėžti, pirmiausia mokesčių sistemos požiūriu, taigi dar yra galimybių padėti gerinti. Be to, 2010 m. sausio 14 d. vyriausybės priimta Savanorių įstatymo projekte nepripažįstama NVO atstovų padėtis, o tai verčia abejoti šio įstatymo dvasia.

4.2.2 NVO registracija. Procedūra yra nesudėtinga ir tam tikrais laikotarpiais būdavo registruojama itin daug NVO. Iki 2006 m. registrą tvarkė Teisingumo ministerija; vėliau pakeitus vyriausybės įgaliojimus, jį tvarkyti buvo pavesta Vidaus reikalų ir viešojo valdymo ministerijai. Dažnai viešai nurodomas 4 500 registruotų NVO skaičius nėra patikimas, nes registras nėra tinkamai tvarkomas: naujos organizacijos įrašomos, tačiau neišbraukiamos neveikiančios. Vyriausybė pranešė, kad ji netrukus įdiegs kompiuterinę programą, kuri padės išspręsti šiuos ginčytinus klausimus. Be to, tokios profesinės organizacijos kaip ūkininkų ar žvejų asociacijos taip pat registruotos kaip NVO, nes nėra kitos teisinės bazės ar formos jų veiklai vykdyti.

4.2.3 Viešasis finansavimas. NVO ilgametės pastangos gauti viešąjį finansavimą davė vaisių – NVO oficialiai gavo dideles sumas vietos lygiu (per vietos savivaldos organų biudžetus apie 883 900 eurų⁽¹⁴⁾) ir nacionaliniu lygiu (per parlamentinę Lėšų NVO skyrimo komisiją – 200 000 eurų⁽¹⁵⁾) ir per Komisiją dėl dalies loterijoje gautų pajamų paskirstymo – 3 440 000 eurų⁽¹⁶⁾). Be to, kai kurios ministerijos turi specialius fondus jų kompetencijai priklausančių sričių organizacijoms⁽¹⁷⁾. Apskritai šios lėšos galėtų gerokai padėti pilietinės visuomenės vystymuisi.

⁽¹²⁾ Konstitucija buvo priimta 2006 m. spalio mėn., bet ši nuostata buvo įtraukta ir į ankstesnę konstituciją.

⁽¹³⁾ Priimta 1999 m., iš dalies pakeista 2002 m. ir 2007 m.

⁽¹⁴⁾ CRNVO 2008 m. tyrimo duomenimis iš planuotų 883 900 eurų faktiškai buvo paskirstyta 860 764,66 euro.

⁽¹⁵⁾ 2009 m. duomenys.

⁽¹⁶⁾ Pagal Reglamentą dėl dalies iš loterijos gautų pajamų paskirstymo, 75 proc. šių pajamų turėtų būti skiriami NVO, o likusios lėšos – kitoms organizacijoms ir institucijoms. Be to, iš to paties biudžeto finansuojami Komisijos narių atlyginimai ir visas administravimo procesas. Šis skaičius atspindi 2009 m., o 2010 m. jis sumažėjo.

⁽¹⁷⁾ Turizmo ministerija, Kultūros, žiniasklaidos ir sporto ministerija, Žmoniškųjų išteklių ir mažumų teisių ministerija.

Kadangi didelė dalis finansavimo atitenka tik labai nedaugeliui NVO darbo sričių, pirmiausia per didžiausią fondą, kurio lėšas sudaro iš loterijos gautos pajamos⁽¹⁸⁾, ir dėl nepakankamai skaidraus loterijos pajamų komisijos darbo bei sunkių nusižengimų skirstant lėšas⁽¹⁹⁾, šios lėšos iš tiesų nepasiekia daugelio aktyvių ir tikrai nevyriausybiinių organizacijų bei neparemia visuomenės demokratizavimo programų. Reglamentas dėl šių lėšų paskirstymo, kurį parengė iš valdžios pareigūnų ir NVO atstovų sudaryta darbo grupė ir 2008 m. priėmė vyriausybė, yra tvirtas pagrindas, tačiau jo taikymas susijęs su plataus masto manipuliacijomis ir kelia rimtų abejonių⁽²⁰⁾. 2010 m. bus sudaryta nauja tarpšakinė grupė, kuri užsiims naujų norminių aktų rengimu, kad būtų išspręsti šie klausimai.

4.2.4 Finansavimas iš tarptautinių šaltinių. NVO bendruomenė Juodkalnijoje iš esmės veikia tarptautinių donorų paramos dėka. Pastaruoju metu šis finansavimas tapo problematišku dėl to, kad daug dvišalių donorų atsisakė jo, nes tai nebėra jų prioritetas, o JAV teikiama pagalba labai sumažėjo. Todėl NVO sektorius priklauso nuo ES lėšų, o joms gauti procedūros yra gana sudėtingos. Jau klostosi tokia padėtis, kai išliks ir vystysis tik didžiausios organizacijos, o kitų veiklos ir augimo mastas sumažės.

4.2.5 NVO gebėjimų kūrimas. NVO organizacijų darbuotojų kaita yra labai didelė, o institucinės paramos, kuri yra ribojantis veiksnys net ir išsivysčiusioms NVO, trūksta. CRNVO⁽²¹⁾ paprastai turėdavo didelę gebėjimų stiprinimo programų įvairovę, tačiau šią veiklą anksčiau rėmusiems donorams nutraukus finansavimą tokių programų labai sumažėjo. Šiuo metu ruošiamą naują ES finansuojamą techninę pagalbą Vakarų Balkanų pilietinės visuomenės organizacijoms⁽²²⁾. Apskritai būtinos tęstinės gebėjimų stiprinimo programos ir įvairių sričių žinių bei įgūdžių ugdymas bei institucinė parama, skirta atskiroms gebėjimų stiprinimo iniciatyvoms. Be to, NVO turėtų savo

⁽¹⁸⁾ Apima šias sritis: 1) socialinę apsaugą ir humanitarinę veiklą, 2) neįgalųjų poreikius, 3) sporto plėtojimą, 4) kultūrą ir technikos kultūrą, 5) neformalųjį švietimą, 6) kovą su narkotikais ir kitais žalingais įpročiais.

⁽¹⁹⁾ Pilietinio švietimo centro stebėsenos ataskaita dėl Komisijos dėl dalies iš loterijos gautų pajamų paskirstymo, darbo 2009 m.

⁽²⁰⁾ Pilietinio švietimo centro stebėsenos ataskaita dėl Komisijos dėl dalies iš loterijos gautų pajamų paskirstymo, darbo 2009 m.

⁽²¹⁾ CRNVO – Juodkalnijos NVO vystymo centras.

⁽²²⁾ Pilietinės visuomenės rėmimo programa.

veiklą per *ad hoc* arba ilgalaikes platformas ir tinklus nukreipti į konkrečias temas, kad jų veikla taptų veiksmingesnė ir įtakingesnė suinteresuotųjų subjektų atžvilgiu.

4.2.6 NVO *savireguliacija*. Nevyriausybinių organizacijų koalicijoje „Per bendradarbiavimą tikslo link“, kuri yra didžiausia ir suburia apie 200 NVO Juodkalnijoje⁽²³⁾, buvo sukurtas savireguliacijos organas ir parengtas elgesio kodeksas, kuriam pritarė dauguma didžiųjų NVO bei kiti subjektai, kurie, laikydamiesi šio kodekso, viešai paskelbė aprašomąsias ir finansines ataskaitas. Tai labai svarbu siekiant padidinti NVO skaidrumą ir visuomenės pasitikėjimą jomis.

4.2.7 *Atstovavimas tarybose, kurios apima įvairius visuomenės interesus*. Atsižvelgiant į tai, kad rengiant naujus teisės aktus turi dalyvauti visi suinteresuotieji subjektai, nevyriausybinių organizacijoms buvo teisiškai garantuotos vietos Juodkalnijos radijo ir televizijos transliavimo taryboje⁽²⁴⁾, Policijos visuomeninės kontrolės taryboje⁽²⁵⁾, Nacionalinėje integracijos į ES taryboje⁽²⁶⁾, Nacionalinėje kovos su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu taryboje, Neįgalųjų priežiūros taryboje, Vaikų priežiūros taryboje ir kt. bei kai kuriuose vietos lygmens organuose. Po ilgamečių atkaklių NVO pastangų padėtis pagerėjo daugelyje šių sričių, tačiau Nacionalinė integracijos į ES taryba ir toliau kelia rimtų abejonių dėl NVO atstovų legitimumo ir teisėtumo.

4.2.8 NVO sektoriaus tvarumas Juodkalnijoje. Dėl apskritai nepakankamai išugdytos politinės ir žmogaus teisių kultūros Juodkalnijos NVO sektoriaus tradicijos yra silpnos, o jo ateitis neaiški⁽²⁷⁾. Sektorius yra labai priklausomas nuo užsienio pagalbos ir savo pagrindinių vadovų, dėl to keičiantis vadovams ar pasitraukiant donorams jis tampa pažeidžiamas. Buvo imtasi keleto priemonių didžiausiose organizacijose atlikti vidaus pertvarkymą, pradėti strategiškai planuoti bei įgyvendinti organizacijų biudžetą didinančias paslaugas, bet tai neteikia tvirtų viso sektoriaus tvarumo garantijų.

4.3 Socialinis dialogas ir socialinių partnerių organizacijos

4.3.1 2008 m. priimtas Darbo kodeksas⁽²⁸⁾ reglamentuoja kolektyvinių sutarčių nuostatas, procedūrą, skirtą pagerinti

dvišalius kolektyvinės sutarties derybų šalių santykius, ir kitus darbdaviams ir darbuotojams svarbius klausimus. Bendrą kolektyvinę sutartį turi sudaryti atitinkamos profesinės sąjungos kompetentinga institucija, darbdavių asociacija ir vyriausybė.

4.3.2 **Darbo kodekse yra ir nuostatos, reglamentuojančios darbuotojų ir darbdavių organizacijų veiklą.** Darbuotojai ir darbdaviai gali nevaržomai kurti savo organizacijas ir tapti nariais be išankstinio pritarimo, laikydamiesi tų organizacijų įstatuose ir taisyklėse nustatytų sąlygų.

4.3.3 **Laisvė kurti profesines sąjungas.** Darbuotojams garantuota laisvė kurti profesines sąjungas, dalyvauti jų veikloje be išankstinio pritarimo. Profesinės sąjungos yra registruojamos profesinių sąjungų organizacijų registre, kurį tvarko Darbo ir socialinės apsaugos ministerija. Įstatyme apibrėžta, kad atstovaujamoji profesinė sąjunga yra tokia organizacija, kuri turi didžiausią narių skaičių ir kaip profesinė sąjunga įregistruota ministerijoje. Iš esmės tai reiškia, kad tik viena profesinės sąjungos organizacija gali būti atstovaujamoji nacionaliniu lygiu, nepaisant kitų profesinių sąjungų organizacijų skaičiaus arba tikrojo reprezentatyvumo. Socialinės tarybos darbotvarkėje įrašytas pasiūlymas dėl profesinių sąjungų reprezentatyvumo įstatymo.

4.3.4 Profesinėms sąjungoms atstovauja Juodkalnijos profesinių sąjungų konfederacija (JPSK) ir Juodkalnijos laisvųjų profsąjungų sąjunga (JLPS). JPSK yra ITUC⁽²⁹⁾ narė ir narė stebėtoja susijungimo su ETUC⁽³⁰⁾ procese. JLPS yra naujai sukurta organizacija, kuri atskilo nuo JPSK ir oficialiai įsisteigė 2008 m. lapkričio mėn. Todėl ji dar nepriklauso nei tarptautinei (ITUC), nei Europos (ETUC) profesinių sąjungų organizacijoms, bet palaiko ryšius su abiem. JPSK buvo suteiktas socialinio partnerio statusas, tačiau iš esmės nė vienai profesinės sąjungos organizacijai nebuvo taikyta teisinė procedūra, kad ji būtų pripažinta atstovaujama pagal naująjį Darbo kodeksą.

4.3.5 **Darbdavių asociacija** Pagal įstatymą darbdavių asociacijos laikomos atstovaujamosiomis, jeigu jų nariai yra įdarbinę ne mažiau kaip 25 proc. visų Juodkalnijos ūkio darbuotojų ir jie sukuria ne mažiau kaip 25 proc. Juodkalnijos BVP. Registrų tvarkymo tikslais darbdavių asociacija privalo užsiregistruoti Darbo ir socialinės apsaugos ministerijoje. Ministerija numato, kaip turi būti pildomi darbdavių asociacijų registrai ir nurodo išsamesnius kriterijus, kaip nustatyti darbdavių asociacijų reprezentatyvumo lygį.

⁽²³⁾ Išsamiau žr. www.saradnjomdocilja.me.

⁽²⁴⁾ Įstatymas dėl visuomeninio transliavimo paslaugų, priimtas 2002 m., ir 2008 m. priimtas Įstatymas dėl Juodkalnijos visuomeninio transliavimo paslaugų (pakeičia pirmiau nurodytą įstatymą).

⁽²⁵⁾ Policijos įstatymas, priimtas 2005 m.

⁽²⁶⁾ 2008 m. priimtas sprendimas, įsteigiantis Nacionalinę integracijos į ES tarybą.

⁽²⁷⁾ CIVICUS atliktas Juodkalnijos pilietinės visuomenės vertinimas „Silpnos tradicijos, neaiški ateitis“, 2006 m., red. S. Muk, D. Uljarevic ir S. Brajovic.

⁽²⁸⁾ Darbo kodeksas. Juodkalnijos oficialusis leidinys Nr. 49/08.

⁽²⁹⁾ ITUC – Tarptautinė profesinių sąjungų konfederacija.

⁽³⁰⁾ ETUC – Europos profesinių sąjungų konfederacija.

4.3.6 Juodkalnijos darbdaviams atstovauja **Juodkalnijos darbdavių federacija (JDF)** Podgoricoje. JDF yra labai aktyvi Tarptautinės darbdavių organizacijos (**TDO**) Ženevoje narė ir dalyvauja daugelyje projektų. Be to, ji yra **BUSINESSEUROPE** stebėtoja ⁽³¹⁾.

4.3.7 Juodkalnija yra įsteigusi ir Prekybos rūmus. Ši priviloma 1928 m. įsteigta organizacija Europos lygiu yra *Eurochambers* ir *Eurocommerce* narė stebėtoja. Prekybos rūmams nesuteiktas socialinio partnerio statusas. Nacionaliniu mastu Prekybos rūmai yra Nacionalinės tarybos verslo klišūms šalinti ir konkurencijai didinti bei vyriausybės Europos integracijos komisijos narys.

4.3.8 **Socialinė taryba** yra aukščiausias trišalis organas, sukurtas 2008 m. birželio mėn. remiantis 2007 m. priimtu įstatymu (Socialinės tarybos įstatymas). Tarybą sudaro 11 vyriausybės atstovų, 11 atstovų iš įgaliotų profesinių sąjungų organizacijų ir 11 darbdavių asociacijos atstovų. Socialinėje taryboje yra daug darbo komitetų, sprendžiančių įvairius ekonominius ir socialinius klausimus.

4.3.9 Atsižvelgiant į pasaulinę ekonomikos krizę, 2009 m. balandžio mėn. buvo pasirašytas Socialinės partnerystės memorandumas; socialiniai partneriai yra atviri ir pasinaudoja įvairiomis galimybėmis rengti oficialias ir neoficialias konsultacijas dabartinės pasaulinės ekonomikos krizės sąlygomis.

4.3.10 Nepaisant tam tikros trišalio dialogo pažangos, dvišalis socialinis dialogas vis dar vyksta vangiai, dažniausiai būna skirtas sektorių deryboms dėl kolektyvinių sutarčių. Nors nacionalinis tikslas yra parengti vieną bendrą kolektyvinę sutartį (BKS), kurią pasirašytų profesinės sąjungos, darbdaviai ir vyriausybė, svarstoma galimybė parengti dvi BKS – vieną ekonomikai, o kitą – viešajam valdymui. Visi sprendimai šiuo klausimu turėtų būti pagrįsti gilesne analize. Dvišalio išteklių centro, skirto socialiniam dialogui, sukūrimas galėtų būti labai svarbus bendram socialiniam dialogui ir socialinių partnerių atliekamiems bendriems tyrimams.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Ketvirtojoje Europos Komisijos parengtoje Juodkalnijos pažangos ataskaitoje **nėra** nurodyta **jokių susirinkimų ir asociacijų laisvės suvaržymų**. Pasiiekta tam tikra pažanga pilietinės visuomenės organizacijų vaidmens srityje. Keletas NVO ir toliau išlieka svarbios visuomenei ir politiniu požiūriu. Nacionaliniu mastu **yra parengta vyriausybės strategija dėl bendradarbiavimo su NVO, bet jos įgyvendinimas vėluoja, o realus NVO poveikis** rengiamai politikai yra labai ribotas,

nepaisant NVO sektoriaus turimos patirties ir išteklių. Vyriausybė palankiai vertina NVO, kai jos yra politiškai priimtinos arba kai teikia įvairias paslaugas, bet problemų kyla priežiūros ir stebėjimo programose, ir dėl tikrojo konsultavimosi su šiomis organizacijomis ir jų įtraukimo į politikos ir sprendimų priėmimo procesus..

5.2 Dabartinis **Bendradarbiavimo su NVO biuras**, priklausantis Juodkalnijos vyriausybės generaliniam sekretoriatui, turėtų padėti NVO ir užtikrinti jų patikimą vystymąsi šalyje. Tačiau iš tikrųjų dabartiniai šio biuro gebėjimai ir jo aprūpinimas yra labai menki. Nepaisant darbuotojų pastangų jo veikla nėra matoma NVO atstovams. Vyriausybės bendradarbiavimo su NVO tarybos steigimas dar tik prasidėjo ir biuras turėtų teikti šiai tarybai sekretoriato paslaugas. Tai galėtų būti žingsnis link padėties pagerinimo.

5.3 Pilietinė visuomenė **Nacionalinėje integracijos į ES taryboje** turi du atstovus. Tačiau dabartinių narių skyrimo teisėtumu ir legitimumu labai suabejojo patikimos NVO. Aiškūs kriterijai turėtų būti nustatyti Parlamento nutarimu ir turėtų užtikrinti skaidrumą, atitinkamų delegatų reprezentatyvumą ir kokybę. Nacionalinė integracijos į ES taryba galėtų tapti daug žadančia priemone giliau ir veiksmingiau įtraukti pilietinę visuomenę į ES integracijos procesą. Turėtų būti išnaudotos visos jos galimybės.

5.4 Nepaisant vyriausybės ir atitinkamų ministerijų pareikškimų dėl konsultacijų su pilietine visuomene kuriant teisinę bazę, pilietinės visuomenės organizacijos **vis dar nepakankamai įtraukiamos į šį procesą**.

5.5 Turi pagerėti sąlygos (pirmiausia finansinės) pilietinės visuomenės organizacijoms tinkamai veikti, o jų gebėjimai turi būti padidinti **pajvairinus jų finansavimo šaltinius ir užtikrinant šių šaltinių tvarumą**.

5.6 Pilietinės visuomenės organizacijos nepakankamai dalyvauja ir rengiantis stojimui į ES. Jau sukurtos atitinkamos struktūros ir mechanizmai, bet jie dar nėra pakankamai naudojami. **Veiksmingas pilietinės visuomenės indėlis gali prisidėti prie sklandaus ES derybų proceso** ir nutiesti tiltą tarp pilietinės visuomenės ir ES institucijų.

5.7 Tęsiasi trišalis dialogas Socialinėje taryboje. Nepaisant to, **socialinių partnerių organizacijų vaidmuo ir potencialas vis dar nėra pakankamai įvertintas**. Socialinė taryba galėtų būti labai veiksmingu organu stojimo į ES procese ir padėti įveikti ekonomines ir socialines šio proceso pasekmes.

⁽³¹⁾ BUSINESSSEUROPE – Europos verslo konfederacija.

5.8 Dabartinio Darbo kodekso nuostatos, apibrėžiančios profesinių sąjungų organizacijų reprezentatyvumo pripažinimo nacionaliniu lygiu sąlygas, diskriminuoja mažas profesinių sąjungų organizacijas ir trukdo tinkamai vystyti profesinių sąjungų pliuralizmą. Nors Juodkalnijos laisvų profesinių sąjungų sąjunga dalyvauja vyriausybės darbo grupėje, kuri derasi dėl naujo pasiūlymo dėl įstatymo galią turinčio teisės akto dėl profesinių sąjungų reprezentatyvumo, jai nepavyko padaryti įtakos šiam procesui. Vyriausybė vienašališkai nusprendė dėl 20 proc. cenzo, o tai reiškia, kad 20 proc. visų Juodkalnijos darbuotojų turi priklausyti sąjungoms, kad šios atitiktų reprezentatyvumo kriterijus nacionaliniu lygiu. Nepaisant to, kriterijai turėtų atspindėti ir kitus aspektus, pavyzdžiui, teritorinę ir šakinę struktūrą bei gebėjimą veiksmingai ginti darbuotojų teises.

5.9 Socialiniai partneriai ne taip aktyviai kaip turėjo pildė ES klausimyną. Klausimyną kaip vyriausybės darbo organai užpildė tik Juodkalnijos darbdavių federacija ir Prekybos rūmai. Remiantis ES nurodymais, reikėjo konsultuotis su visais socialiniais partneriais, kurie turėjo užpildyti tam tikrą klausimyno dalį.

5.10 Vyriausybė Europos integracijos komisija, dirbanti prie Europos integracijos ministerijos, koordinuoja valstybės administravimą šalies integracijos į ES metu. Tik Prekybos rūmai yra atstovaujami šiame organe. Socialiniai partneriai nedalyvauja.

5.11 **Socialinių partnerių gebėjimus būtina toliau ugdyti.** Pritariama visoms pagalbos formoms visais lygiais. Šiuo požiūriu EESRK vertina vaidmenį, kurį tarptautiniu lygiu atlieka Tarptautinė darbdavių organizacija (IOE) ir ITUC, o Europos lygiu – BUSINESSEUROPE ir ETUC. Inicijuojama daug kompleksinių programų ir projektų socialinių partnerių organizacijų gebėjimams ir socialiniam dialogui stiprinti.

5.12 **Be to, EESRK palankiai vertina finansinę ir techninę pagalbą, kurią Europos Komisija teikia** pagal savo plėtros strategiją ir atsižvelgdama į turimus išteklius. Aktyvesnis pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimas stiprina demokratijos kokybę ir padeda sutaikino proceso. Europos Komisija, įgyvendindama pilietinės visuomenės priemonę pagal PNPP, finansavo techninės pagalbos biurų įsteigimą kiekvienoje šalyje

pagalbos gavėjoje ir vis daugiau trumpų vizitų į ES institucijas bei maždaug 800 žmonių dalyvavimą seminaruose Vakarų Balkanuose ir Turkijoje.

6. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto vaidmuo

6.1 ES plėtra ir Vakarų Balkanų šalių pažanga arėjant prie narystės Europos Sąjungoje yra vienas iš EESRK išorės santykių prioritetų. Išorės santykių skyrius parengė veiksmingas priemones savo pagrindiniams tikslams pasiekti – remti Vakarų Balkanų pilietinę visuomenę ir didinti jos gebėjimą tapti vyriausybės partneriu siekiant narystės ES.

6.2 Vakarų Balkanų ryšių grupė pradėjo dirbti 2004 m. spalio mėn. Jos geografinė aprėptis – Albanija, Bosnija ir Hercegovina, Kroatija, Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija, Juodkalnija, Serbija bei Kosovas (pagal JTST rezoliuciją Nr. 1244/1999). Tai EESRK nuolatinis ir specialus už šio konkretaus regiono reikalus atsakingas organas.

6.3 2006 m. Briuselyje ir 2008 m. Liublianoje EESRK surengė **du Vakarų Balkanų pilietinės visuomenės forumus**, kurie parodė, kad pilietinės visuomenės subjektai nori tarpvalstybinių diskusijų geresnei bendrai ateičiai aptarti. Trečiasis Vakarų Balkanų pilietinės visuomenės forumas įvyks 2010 m. gegužės 18–19 d. Briuselyje.

6.4 Kitos labai svarbios priemonės tiltui tarp ES pilietinės visuomenės ir Vakarų Balkanų šalių pilietinės visuomenės nutiesti yra **jungtiniai konsultaciniai komitetai (JKK). 2006 m. tiriamojoje nuomonėje dėl pilietinės visuomenės padėties Vakarų Balkanuose** ⁽³²⁾ pabrėžta EESRK pozicija, jo turtinga praktinė patirtis, dideli žmogiškieji ištekliai ir akcentuota JKK svarba visam plėtros procesui.

6.5 **Dėl to, EESRK rekomenduoja įsteigti Europos Sąjungos ir Juodkalnijos jungtinį konsultacinį komitetą**, kai tik Juodkalnijai bus suteiktas kandidatės į ES valstybės nares statusas. Toks komitetas leis ir ES, ir Juodkalnijos pilietinės visuomenės organizacijoms siekti išsamesnio dialogo ir stebėti šalies pažangą pakeliui į ES.

2010 m. balandžio 28 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽³²⁾ OL C 195, 2006 05 18, p 88.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl integruojamojo ugdymo – kovos su skurdu ir socialine atskirtimi priemonės (tiriamoji nuomonė)

(2011/C 18/04)

Pranešėja **María Candelas SÁNCHEZ MIGUEL**

Ispanijos užsienio reikalų ir bendradarbiavimo ministerijos valstybės sekretorius Europos Sąjungai Diego López Garrido 2009 m. liepos 23 d. raštu pirmininkauti ES besirengiančios Ispanijos vardu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto, vadovaujantis Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, parengti tiriamąją nuomonę dėl

Integruojamojo ugdymo – kovos su skurdu ir socialine atskirtimi priemonės.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. kovo 23 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (bandžio 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 103 nariams balsavus už, 13 – prieš ir 10 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pritaria sprendimui 2010-aisiais metais dėti dvigubai daugiau pastangų atskirti ir skurdui panaikinti, ir pabrėžia, kad šiems tikslams pasiekti svarbu veiksmingai pasiūlyti ugdymą ir mokymą. Pripažįstama, kad ugdymas yra itin svarbi priemonė įtraukti skurde gyvenančius žmones į visuomenę.

1.2 Kadangi vienas 2020 m. ES strategijos prioritetų – stiprinti švietimą kaip priemonę kovoti su nelygybe ir skurdu, be to, trejetas rotacijos tvarka ES pirmininkaujančių valstybių – Ispanija, Belgija ir Vengrija „Švietimą visiems“ užsibrėžė kaip vieną tikslų, atsiranda galimybė pasiūlyti įvairių priemonių, kuriomis būtų galima švietimo ir mokymo pagalba veiksmingai kovoti su skurdu ir socialine atskirtimi.

1.3 Nuo pat ES įsteigimo mokslas pripažįstamas kaip pagrindinė žmogaus teisė ir buvo dedamos didžiulės pastangos, kad ši teisė taptų visiems prieinama viešąja gėrybe. Šioje srityje EESRK įnešė savo indėlį parengdamas labai daug nuomonių. Visose jų pripažįstama, kad pagrindinis švietimo tikslas – išugdyti laisvus, kritiškai mąstančius, nepriklausomus piliečius, sugebančius prisidėti prie visuomenės, kurioje jie gyvena, vystymosi, piliečius, turinčius aukšto lygio įgūdžius, leidžiančius jiems priimti naujus iššūkius, ypač profesinėje aplinkoje, taip pat suvokiančius, kad visus juos sieja bendros vertybės bei kultūra ir kad pasaulį, kuriame jie gyvena, privalo išsaugoti būsimoms kartoms.

1.4 EESRK rekomenduoja ES ir valstybėms narėms remiantis integruojamojo ugdymo koncepcija persvarstyti savo švietimo politiką, jos turinį, metodus, struktūrą ir išteklių skyrimą, taip pat peržiūrėti ir (arba) atnaujinti politiką, susijusią su užimtumu, kokybiškomis viešosiomis paslaugomis, dėmesiu konkrečioms grupėms (vaikams, specialiųjų poreikių asmenims, imigrantams ir pan.) ir į visas šias politikos sritis įtraukti lyčių aspektą. Integracinis ugdymas gali būti vykdomas įvairioje aplinkoje –

formalioje ir neformalioje, šeimose, visuomenėje, todėl ši našta neturėtų tekti išskirtinai tik mokykloms. Šis klausimas jokių būdu nėra antraeilis ar aktualus tik skurstantiems asmenims, jį turi spręsti visos visuomenės grupės, kurioms to reikia. Priežastys, dėl kurių reikia pasirinkti integruojamąjį ugdymą, yra šios:

- edukacinės, nes jam reikalinga kokybiška švietimo sistema, prieinama visiems nuo ankstyvosios vaikystės,
- socialinės, nes švietimas turi padėti keisti mąstyseną ir taip kurti visuomenę be atskirties, priešiško ir diskriminacijos, ir
- ekonominės, nes jis padeda didinti konkurencingumą sprendžiant naujas ekonomines užduotis ir tenkinant naujus darbo rinkos poreikius.

1.5 Jau daug metų Europos Sąjungoje vyksta diskusijos dėl neformaliojo ugdymo, vykdomo netradiciniais švietimo būdais, rezultatų pripažinimo; šis ugdymas papildo formalųjį ugdymą ir suteikia žmonėms praktinių įgūdžių, tarpasmeninių gebėjimų, formuoja įvairiapusį požiūrį ir skatina aktyvų pilietiškumą. Nors dėl šių diskusijų dar nėra pasiektas vieningas sprendimas ES lygiu, paprastai pripažįstama, kad neformalusis ugdymas padeda patekti į darbo rinką. EESRK mano, kad būtų tikslinga Europos Sąjungai šį klausimą apsvaistyti žvelgiant į ugdymą kaip į įtraukties priemonę, todėl rekomenduoja:

- rinkti informaciją apie dabartines institucines ir techninio pobūdžio priemones ir siūlyti nustatyti rodiklius, pagal kuriuos būtų vertinama galima neformaliojo ugdymo pripažinimo nauda, taip pat rinkti duomenis apie asmenis, kuriems toks ugdymas būtų naudingas,

— peržiūrėti neformaliojo ugdymo rezultatų pripažinimo modelius siekiant nustatyti pačius veiksmingiausius, geriausiai lygybę užtikrinančius ir naudingiausius iš jų, ypač socialinę atskirtį patiriantiems asmenims, ir garantuoti švietimo kokybę,

— skatinti valstybes nares keistis sėkminga patirtimi,

— į šį procesą įtraukti socialinius partnerius, suinteresuotas nevyriausybinės organizacijas, taip pat formaliojo ir neformaliojo ugdymo institucijų atstovus.

1.6 Savo ankstesnėse nuomonėse EESRK nurodė, kad visiems prieinamas kokybiškas valstybinis švietimas – tai priemonė, skatinanti lygybę ir socialinę aprėptį. Šiuo požiūriu itin svarbu, kad visi atskirtį patiriantys asmenys galėtų gauti aukštos kokybės išsilavinimą, kuris daugiausia būtų valstybinis ⁽¹⁾ ir suteiktų jiems galimybę įsitraukti į darbo rinką ir gauti orumą nežeminantį, gerai mokamą darbą.

1.7 Galiausiai EESRK rekomenduoja, kad veiksmai, kuriuos būtų galima vykdyti ateityje, nepamirštant jų suderinti su jau parengtos politikos prioritetais, būtų varomoji jėga drąsesniems ir ryžtingesniems įsipareigojimams šioje srityje ir įtrauktų kuo daugiau skirtingų institucijų ir socialinių veikėjų.

1.8 2010 m. gegužės 20–22 d. Florencijoje EESRK organizuojama konferencija „Švietimas – kovos su socialine atskirtimi priemonė“ puikiai dera su šiais tikslais. Ji bus paremta horizontaliu požiūriu ir suburs daug šios srities dalyvių.

2. Įžanga

2.1 Teisė į mokslą kaip pagrindinė žmogaus teisė yra pripažinta ir įteisinta visuose oficialiuose dokumentuose, kuriuos Europos Sąjunga pasirašė nuo savo susikūrimo dienos. Europa įdėjo didžiules pastangas, kad ši teisė taptų visiems prieinama viešojo gėrybė ⁽²⁾. Nepaisant to, tam tikri visuomenės sluoksniai vis dar neturi galimybių pasinaudoti šios teisės teikiamais privilegijomis, o tai dar labiau apsunkina vis dar nepanaikintas jų skurdo priežastis. Valstybės narės, Komisija ir Europos Parlamentas pasiūlė ir patvirtinto ryžtingus veiksmus, kuriais siekiama kovoti su skurdu taikant visiems prieinamą kokybišką valstybinį švietimą kaip aprėpties priemonę. Be to, ES nusprendė paskelbti 2010-uosius metus Europos kovos su skurdu metais ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Žr. UNESCO gaires dėl aprėpties politikos švietimo srityje, 2009 m., Paryžius.

⁽²⁾ Europos pagrindinių teisių chartija (2000 m.). Taip pat reikėtų paminėti Europos šalių ratifikuotas tarptautines sutartis dėl žmogaus teisių, ypač tarptautinę konvenciją dėl vaiko teisių (1989 m.) ir tarptautinius susitarimus dėl ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių ir dėl pilietinių ir politinių teisių (1966 m.).

⁽³⁾ OL C 224, 2008 8 30, p. 106.

2.2 Socialinė aprėptis ir kova su skurdu taip pat yra vieni Europos Sąjungos augimo ir užimtumo tikslų. Valstybių narių nacionalinė socialinės apsaugos ir aprėpties politika koordinuojama taikant vadinamąjį „atvirojo koordinavimo metodą“ (AKM), t. y. keitimosi nuomonėmis ir mokymosi procesą, skirtą suderinti valstybių narių kompetencijai priklausančias politikos sritis siekiant įgyvendinti bendrus tikslus. AKM padeda koordinuoti socialinę politiką, ypač pagal atnaujintą Lisabonos strategiją.

2.3 Be to, švietimas ir mokymas yra esminiai veiksniai mūsų visuomenėje siekiant spartesnio ekonomikos vystymosi ir didesnės socialinės sanglaudos. Kadangi skurdo lygio sumažinimo tikslų įgyvendinti nepavyko, o dabartinė ekonomikos krizė gali turėti skaudžių pasekmių atskirties požiūriu, be to, didėja nedarbo lygis, dar labiau išaugo būtinybė ieškoti galimybių artėti prie aktyvios įtraukties tikslo.

2.4 Pirmasis iš 2020 m. ES strategijos ⁽⁴⁾ prioritetų – „kurti vertę grindžiant augimą žiniomis“. Taigi, pripažįstama, kad žinios yra stabilus augimo varomoji jėga ir kad švietimas, moksliniai tyrimai, inovacijos ir kūrybiškumas šioje srityje yra itin svarbūs veiksniai. 2009 m. gegužės mėn. Prahoje vykusio aukščiausiojo lygio susitikimo užimtumo klausimais išvadose nustatyta tokia pati kryptis. Šiuo požiūriu, atsižvelgiant į dabartinę ekonomikos krizę, kuri turi skaudžių pasekmių darbuotojams ir įmonėms, ypač MVĮ, taip pat turint omenyje, kad nedarbas, kuris skirtingose ES šalyse yra labai nevienodas, pasiekė istoriškai aukštą lygį ir priartėjo prie 20,2 proc., būtina imtis ryžtingesnių priemonių, kurios padėtų kurti darbo vietas, kartu užtikrintų didesnę visų europiečių lygybę ir ypač sustiprintų švietimo politiką.

2.5 Valstybinis švietimas, kuris yra viena pagrindinių lygybės skatinimo priemonių, šiuo metu patiria daugybę naujų sunkumų vis labiau globalizuotame, tačiau nelygiavėčiame, susiskaldžiusiame ir asimetriškame pasaulyje. Visų besimokančiųjų edukacinė ir socialinė integracija – tai valdžios institucijų ir tarptautinių bei regioninių organizacijų prioritetas. Integruojamojo ugdymo metodas yra skirtas visų vaikų, jaunuolių ir suaugusiųjų mokymosi poreikiams patenkinti, ypač tuose visuomenės sluoksniuose, kurie patiria didžiausią diskriminaciją, marginalizaciją, skurdą ar socialinę atskirtį.

2.6 Švietimas ir mokymas gali būti veiksmingos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi priemonės. Mažiau galimybių visuomenėje turintys jaunuoliai patiria tam tikrų sunkumų dėl to, kad yra kilę iš edukaciniu, socialiniu ir ekonominiu ar geografiniu požiūriu nepalankios aplinkos arba turi negalią.

⁽⁴⁾ COM(2009) 647 galutinis, 2009 11 24. Komisijos darbo dokumentas „Konsultacijos dėl būsimosios 2020 m. Europos Sąjungos strategijos“.

2.7 Integruojamajam ugdymui skirtose UNESCO gairėse jis apibrėžiamas kaip procesas, kurio metu, siekiant sumažinti socialinę atskirtį ir skurdą, įvertinami ir tenkinami skirtingi visų besimokančiųjų poreikiai ir taip užtikrinamas aktyvesnis mokymasis, dalyvavimas kultūriniame gyvenime ir bendruomenės vertybių puoselėjimas. Integruojamasis ugdymas skatina keisti mokomųjų dalykų turinį, metodus, struktūras ir švietimo strategijas, deramai pertvarkyti pedagogų rengimo programas, skirti daugiau išteklių siekiant aprėpti visus besimokančiuosius ir įgyvendinti principą, kad visuotinės švietimo sistemos pareiga – šviesti visus. Integruojamasis ugdymo tikslas – patenkinti platų visuomenės grupių skirtingų mokymosi poreikių spektrą. Jis gali būti įgyvendinamas per formalųjį arba neformalųjį ugdymą.

2.8 Šis klausimas kaip integruoti kai kuriuos besimokančiuosius į bendrąją švietimo sistemą jokių būdu nėra antraeilis ar skirtas tik skurstantiems asmenims: integruojamasis ugdymas – tai priemonė, reikalaujanti pertvarkyti švietimo sistemas ir kitą mokymosi aplinką taip, kad būtų galima atsižvelgti į besimokančiųjų įvairovę ir kad tai taptų veiksminga kovos su skurdu priemone. Jis privalo tiek mokytojams, tiek ir besimokantiems sudaryti sąlygas nepatirti sunkumų dėl įvairovės ir mokymosi aplinkoje laikyti ją iššūkiu bei praturtėjimo galimybe, o ne problema.

2.9 Masinis nedarbas nulėmė precedento neturinčias skurdo apraiškas. Dabartinė pasaulio ekonomikos krizė⁽⁵⁾ tik skaudžiai patvirtina šį faktą. Šiuolaikinis skurdas reiškia ne tik nepakankamas pajamas – jis gali pasireikšti kaip ribotos ar nesančios galimybės pasinaudoti sveikatos priežiūros ar švietimo paslaugomis, tai ir pavojinga aplinka, nuolatinė diskriminacija, priešiskumas ir socialinė atskirtis. Vien darbas (jei tai nėra kokybiška darbo vieta) nebegali veiksmingai apsaugoti nuo skurdo. Visišką skurdą dažniau patiria moterys nei vyrai: Europos Sąjungoje visišką skurdo rizika yra daug didesnė moterims septyniolikoje valstybių narių. Nepilnomis šeimoms, kurių galva yra moteris, labiau gresia nuskurdimas. Pasaulyje, kur 60 proc. gyventojų pragyvena iš 6 proc. visų pasaulyje gaunamų pajamų, kur 50 proc. žmonių uždirba tik 2 JAV dolerius per dieną, o daugiau nei milijardo asmenų pajamos sudaro mažiau nei 1 JAV dolerį per dieną, Europa negali tapti tvirtove, kuri nepaiso ją supančios aplinkos.

2.10 Vis dažnesni skurdo miestuose, kaimo žmonių persikėlimo į pramonines zonas ir masinės migracijos reiškiniai – didelis iššūkis regionų socialinei politikai. Remiantis Eurostato 2009 m. duomenimis, 16 proc. Europos gyventojų gyvena žemiau skurdo ribos, vienas iš dešimties europiečių priklauso namų ūkiui, kuriame nėra vienas šeimos narys neturi darbo, keliose valstybėse narėse vaikai dažniau patiria skurdą nei kiti visuomenės nariai ir apskaičiuota, kad skurdas gresia 19 proc. jų (t. y. 19 milijonų vaikų). Todėl būtina siekti nutraukti šį ciklą,

dėl kurio tiek daug žmonių pasmerkiama skurdui, sukuriant saugią ir stabilią ugdymo aplinką, galinčią užtikrinti, kad visi besimokantieji galėtų nevaržomai pasinaudoti savo pagrindinėmis teisėmis, ugdyti igūdžius ir tokiu būdu užsitikrinti sėkmingą ateitį.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Kova su skurdu – vienas svarbiausių ES ir valstybių narių aprėpties ir užimtumo politikos aspektų. Kova su skurdu, anksčiau laikyta gerovės politika, virto kova su atskirtimi. Ši politika jau turi ne tik apsaugoti visuomenę nuo bauginančių skurdo pasekmių, bet ir garantuoti skurdžiai gyvenančių asmenų žmogaus teises. Kai 2007 m. Europos Parlamentas ir Taryba nusprendė 2010-uosius metus paskelbti „kovos su skurdu ir socialine atskirtimi“ metais, šios institucijos nurodė, kad tuo metu Europos Sąjungoje apie 78 milijonams žmonių buvo iškilusi skurdo grėsmė ir kad šis skaičius nuolat didėja. Kadangi tokia padėtis prieštarauja Europos Sąjungos bendrosioms vertybėms, reikėjo imtis bendrų ES ir valstybių narių veiksmų.

3.2 Be to, 2000 m. Jungtinių Tautų valstybės narės patvirtino Tūkstantmečio vystymosi tikslus (TVT), kuriais konkrečiai siekiama visišką skurdą sumažinti perpus. Nustatyti aštuoni tikslai turi būti įgyvendinti iki 2015 m. Vis dėlto pripažįstama, kad dabartinėmis ekonomikos sąlygomis bus labai sunku užtikrinti, kad visi tikslai būtų pasiekti laiku. 2010-uosius metus ES nusprendė pašvęsti kovai su skurdu ir socialine atskirtimi būtent norėdama dėti dvigubai daugiau pastangų minėtiems tikslams įgyvendinti.

3.3 EESRK daugelį kartų išdėstė savo suderintą poziciją, kad žinių visuomenė yra viena pagrindinių priemonių visapusiškai integruoti visus piliečius, o ne skirta tik elitui, ir yra vienas iš būdų pasiekti Lisabonos aukščiausiojo lygio susitikimo nustatytus tikslus.

3.4 EESRK neseniai pabrėžė⁽⁶⁾, kad mažiau išsilavinusiems žmonėms iškyla didesnė atskirties rizika, taip pat kad teisė į mokslą turi sudaryti jiems galimybes gerinti savo gyvenimo kokybę ir patekti į darbo rinką. Taip pat reiktų prisiminti, kad ekonominiai, socialiniai ir technologiniai pokyčiai verčia koreguoti mokomųjų dalykų turinį, ypač jei švietimas turėtų patenkinti darbo rinkos poreikius. Šiuo požiūriu EESRK siūlo keisti tiek bendrojo lavinimo mokyklų, tiek ir aukštojo mokslo įstaigų studijų programas taip, kad jas galėtų papildyti profesinio mokymo programos, kurios studijas anksti nutraukusiems asmenims sudarytų palankesnes sąlygas patekti į darbo rinką⁽⁷⁾. Tai padėtų užkirsti kelią socialinės atskirties daromai žalai ir ją atlyginti.

⁽⁵⁾ Pagrindiniai duomenys apie švietimą Europoje (*Key Data on Education in Europe*), (2009 m. Europos Komisijos pranešimas apie švietimą Europoje), http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105EN.pdf

⁽⁶⁾ OL C 128, 2010 5 18, p. 10.

⁽⁷⁾ OL C 256, 2007 10 27, p. 93.

3.5 EESRK⁽⁸⁾ taip pat priėmė nuomonę, kurioje pritarė Komisijos komunikatui „Nauji gebėjimai naujoms darbo vietoms“. Reikėtų pabrėžti vieną iš jos išvadų, būtent raginimą tobulinti gebėjimus visais lygiais, nes tai „yra pagrindinė sąlyga siekiant artimiausiu laikotarpiu atgaivinti ekonomiką. Kalbant apie ilgalaikę perspektyvą – tai pagrindinė vystymosi, našumo, konkurencingumo, užimtumo gerinimo, lygių galimybių ir socialinės sanglaudos užtikrinimo sąlyga.“

3.6 Bet kuriuo atveju kyla vienas neišvengiamas klausimas, t. y. būtinybė patikslinti integruojamojo ugdymo koncepciją, nes tai yra ir strategija, ir procesas, reikalaujantis persvarstyti ne tik švietimo politiką, bet ir kitas politikos sritis, susijusias su užimtumu, kokybiškų viešųjų paslaugų teikimu, dėmesiu besimokančiųjų įvairovei ir jų padėčiai: vyrams ir moterims, vaikams, jaunimui ir vyresnio amžiaus asmenims, imigrantams, bedarbiams, neįgaliesiems ar ŽIV/AIDS sergantiems asmenims ir pan. Iš principo, integruojamojo ugdymo galutinis tikslas – šalinti bet kokio pobūdžio atskirtį, tiek kylančią dėl priešiško nusistatymo, tiek ir dėl nesugebėjimo vertinti įvairovę. Integruojamasis ugdymas gali vykti įvairioje aplinkoje – formalioje ir neformalioje, šeimoje, visuomenėje, todėl ši našta neturėtų tekti išskirtinai tik mokykloms.

3.7 Neformalusis ugdymas dažniausiai yra paremtas nehierarchinėmis dalyvaujamojo pobūdžio pedagoginėmis formomis ir darbo metodais ir yra glaudžiai susijęs su pilietinės visuomenės organizacijomis, kurios jį ir prižiūri. Dėl tokio savo pobūdžio ir dėl metodo „iš apačios į viršų“ neformalusis ugdymas yra veiksminga kovos su skurdu ir socialine atskirtimi priemonė. Todėl EESRK pabrėžia, kad neformalusis ugdymas taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį įgyvendinant strategiją „Europa 2020.“

3.8 Mokymosi visą gyvenimą sėkmę padidina neformalusis ugdymas, kuris papildo ir sustiprina formalųjį. Šia sąsaja būtų galima pasinaudoti siekiant, kad mokymasis taptų patrauklesnis jaunimui ir kad mokyklos nebaigusiu asmenų būtų kuo mažiau. Tai būtų galima pasiekti taikant naujus metodus, supaprastinant perėjimą tarp formaliojo ir neformaliojo ugdymo ir pripažįstant įgytus įgūdžius⁽⁹⁾.

3.9 Savišvietai ypatingą dėmesį skyrė Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (OECD), kuri atliko keletą tyrimų ir parengė įvairių projektų⁽¹⁰⁾. Kol kas nėra bendro sutarimo, kaip ir kokių mastu pripažinti neformaliojo ugdymo, juo labiau savišvietos būdu įgytas žinias. Todėl reikia pripažinti, kad ir kiti suinteresuotieji subjektai, pavyzdžiui, pilietinės visuomenės organizacijos, geba mokyti už formaliojo švietimo ribų ir sukurti tokiu būdu įgytų kompetencijų vertinimo standartus. Valstybėse narėse neformaliojo būdu įgytų kompetencijų ir įgūdžių pripažinimo metodai buvo įdiegti įgyvendinant moky-

mosi visą gyvenimą strategijas; kai kuriose jų kvalifikacijos ir įgūdžių teisinio pripažinimo procedūros vyksta taikant galiojančias nacionalines kvalifikacijų sistemas, kurios sudaro palankesnes sąlygas patekti į darbo rinką. EESRK, mano, kad tikslinga šį aspektą Europos Sąjungai nagrinėti valstybių narių lygiu ir rekomenduoja valstybėms narėms keistis sėkminga patirtimi ir pavyzdžiais.

3.10 Kitas svarbus dalykas – vengti, kad į integraciją orientuotos švietimo strategijos nebūtų skiriamos tik skurdžiai gyvenantiems, imigrantams ar asmenims, dėl tam tikrų priežasčių pasitraukusiems iš švietimo sistemos. Tai izoliuotų, o ne integruotų dalyvius. Viena galimų alternatyvų būtų palikti atviras duris patekti į tokias sistemas kitoms grupėms, kurioms to gali reikėti⁽¹¹⁾. Kita vertus, neformalusis ugdymas nepakeičia formaliojo ugdymo, tačiau, jeigu pripažįstama neformaliojo būdu įgytų žinių vertė, toks ugdymas papildo formalųjį ugdymą, nes šiomis priemonėmis besinaudojantys asmenys vėl gali grįžti į formaliojo ugdymo sistemą, jeigu jiems to reikia ar norisi.

3.11 EESRK mano, jog itin svarbu, kad visi atskirtį patiriantys asmenys gautų aukštos kokybės išsilavinimą, kuris daugiausia būtų valstybinis⁽¹²⁾ ir suteiktų jiems galimybę įsitraukti į darbo rinką ir gauti orumą nežeminantį, gerai mokamą darbą. Nemažiau svarbu, kad tokio ugdymo metu būtų perduotos pagrindinės pilietiškumo, tikrosios lyčių lygybės ir aktyvios dalyvaujamosios demokratijos vertybės. EESRK pasisako už ugdymą, kuris būtų ne tik utilitarinis, kai dėmesys sutelkiamas tik į įgūdžių formavimą, bet kuris prisidėtų prie asmeninės bei socialinės raidos ir išugdytų atviras ir kritiškai mąstančias asmenybes, sugebančias imtis aktyvios veiklos politiškai vis brandesnėje ir socialiniu požiūriu vis teisingesnėje visuomenėje.

3.12 EESRK mano, kad integracijos propagavimas švietime didina gebėjimą kritiškai mąstyti, taip pat padeda didinti besimokančiųjų bendrųjų ir socialinių žinių bagažą, kuris jiems bus naudingas, iškilus naujiems darbo rinkos ir visuomenės poreikiams. Trumpai sakant, susieti švietimą su socialine aprėptimi reiškia suderinti jį su visuomenės ir regionų, kuriuose jis vykdomas, vystymosi tikslais. Tokiu būdu švietimas gali būti ir priemonė laipsniškai naikinti skurdą.

3.13 Apibendrinant, priežastys, dėl kurių reikia pasirinkti integruojamąjį ugdymą, yra šios:

— **edukacinės** – reikalavimas, kad švietimo sistema taptų prieinama visiems („švietimo visiems“ tikslas iki 2015 m.), reiškia, kad ši sistema privalo būti atvira įvairioms besimokančiųjų kategorijoms,

⁽⁸⁾ OL C 128, 2010 5 18, p. 74.

⁽⁹⁾ OL C 151, 2008 6 17, p. 45 ir OL C 318, 2009 12 23, p. 113.

⁽¹⁰⁾ Pavyzdžiui, „Neformaliojo švietimo ir savišvietos pripažinimas OECD šalyse: geras sumanymas pavojuje?“ (Recognition of non-formal and informal learning in OECD countries: A very good idea in jeopardy?), Mokymasis visą gyvenimą Europoje (*Lifelong Learning in Europe*), Patrick Werquin, 2008 m., Paryžius.

⁽¹¹⁾ OCDE „Ne tik tušti žodžiai: suaugusiųjų mokymo politika ir praktika“ (Beyond Rhetoric: Adult learning policies and practices), 2003 m., Paryžius ir „Suaugusiųjų mokymo skatinimas“ (*Promoting Adult learning*), 2005 m., Paryžius.

⁽¹²⁾ Žr. UNESCO gaires dėl aprėpties politikos švietimo srityje, 2009 m., Paryžius.

- **socialinės** – švietimas gali ir turi padėti keisti mąstyseną ir tokiu būdu kurti visuomenę, kurioje nėra atskirties, priešiskumo bei diskriminacijos ir kiekvienas gali naudotis savo pagrindinėmis teisėmis,
- **ekonominės** – integruojamasis ugdymas padės visuomenei priimti naujus ekonominius iššūkius, didinti tikrąjį savo konkurencingumą. Toks konkurencingumas grindžiamas tikraisiais įgūdžiais, o ne nesąžininga konkurencija. Aprėptis ir kokybė viena kitą sustiprina.

4. Konkretūs tikslai

4.1 Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metais keliami šie keturi konkretūs tikslai:

- **pripažinimas:** pripažinti skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų teisę išsaugoti žmogiškąjį orumą ir būti visaverčiais visuomenės nariais,
- **atsakomybė:** aktyviau įtraukti visuomenę į socialinės integracijos politiką ir veiklą, pabrėžiant kiekvieno asmens atsakomybę už tai, kad neliktų skurdo ir atskirties,
- **sanglauda:** skatinti kurti darnesnę visuomenę, ugdant visuomenės sąmoningumą ir suvokimą, kad jeigu neliktų skurdo ir nebūtų žmonių, pasmerktų gyventi visuomenės užribyje, tai būtų geriau visiems,
- **įsipareigojimas:** pakartoti tvirtą ES politinį įsipareigojimą kovoti su skurdu ir socialine atskirtimi ir remti šį įsipareigojimą visais valdžios lygmenimis.

4.2 Pagrindinės Europos metų temos bus šios:

- a) vaikų ir iš kartos į kartą perduodamas skurdas;
- b) įtraukioji darbo rinka;

- c) nepakankamas švietimo ir mokymo prieinamumas;
- d) skurdo lyčių aspektas;
- e) pirmo būtinumo paslaugų prieinamumas;
- f) diskriminacijos panaikinimas, imigrantų integracijos ir etninių mažumų socialinės įtraukties bei patekimo į darbo rinką skatinimas;
- g) neigaliųjų ir kitų pažeidžiamų visuomenės grupių poreikių tenkinimas.

4.3 Todėl Europoje 2010-ieji metai suteiks unikalią galimybę plačiu mastu informuoti ir sutelkti labai plačią ir įvairialypę visuomenę kovai su skurdu ir pabrėžti ugdymo vaidmenį naikinant skurdą. Šį tikslą bus galima pasiekti tik tada, kai bus skleidžiama aiški ir kryptinga, o ne padrika ir neaišku kam skirta informacija. Todėl EESRK rekomenduoja savo veiklą sutelkti į programą Integruojamasis ugdymas – efektyvi kovos su skurdu ir socialine atskirtimi priemonė. Europos be socialinės atskirties link.

4.4 Ispanijos vyriausybė pradėjo pirmininkauti Europos Sąjungai pirmąjį 2010 m. pusmetį. Pastaraisiais metais Ispanija parodė ypatingą susidomėjimą kovos su skurdu, socialinės atskirties panaikinimo ir integruojamojo ugdymo klausimams. Ispanijos pirmininkavimo laikotarpis sutapo su šiais temai skirtų Europos metų pradžia. Pirmininkavimo perėmimo ceremonija įvyko 2010 m. sausio 21 d. Madride, o tradicinis Europos aukščiausio lygio susitikimas, kurio metu Ispanija perduos pirmininkavimą rotacijos tvarka jį perimsiančiai Belgijai, bus surengtas birželio mėn. pabaigoje. Ispanijos susidomėjimas ir priimti įsipareigojimai „Švietimo visiems“ tema sudaro palankias sąlygas įgyvendinti įvairius veiksmus, kurie užtikrins, kad šie metai paliktų ilgalaikį pėdsaką politinių sprendimų, priartinsiančių mus prie siekiamo skurdo ir socialinės atskirties panaikinimo tikslo, pavidalu.

2010 m. balandžio 28 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė

Toliau pateikiami diskusijų metu atmesti pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų:

Naujas 1.5 punktas:

„Neformalusis ugdymas yra įvairiose šalyse daugelio kartų darbdavių, profesinių sąjungų ir pilietinės visuomenės plačiu mastu taikoma švietimo forma. Šis pedagoginio ugdymo būdas dėl savo dalyvaujamojo pobūdžio, darbo metodų ir sąsajų su pilietine visuomene yra labai veiksminga kovos su skurdu ir socialine atskirtimi priemonė. Todėl EESRK pabrėžia, kad neformalusis ugdymas, papildydamas formalųjį ugdymą, gali atlikti svarbų vaidmenį įgyvendinant strategiją „Europa 2020“ dėl įtraukaus augimo.“

Balsavimo rezultatai

Už:	44
Prieš:	61
Susilaikė:	14

3.7 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Neformalusis ugdymas įvairiose šalyse pripažįstamas kaip švietimo forma, kuria siekiama geriau įtraukti žmones į visuomenę ir profesinį gyvenimą. Keičiantis kartoms, ji plačiu mastu naudoja darbdaviai, profesinės sąjungos ir pilietinės visuomenės organizacijos. Neformalusis ugdymas dažniausiai yra paremtas nehierarchinėmis dalyvaujamojo pobūdžio pedagoginėmis formomis ir darbo metodais ir yra glaudžiai susijęs su pilietinės visuomenės organizacijomis, kurios jį ir prižiūri. Dėl tokio savo pobūdžio ir dėl metodo „iš apačios į viršų“ neformalusis ugdymas yra veiksminga kovos su skurdu ir socialine atskirtimi priemonė. Todėl EESRK pabrėžia, kad neformalusis ugdymas taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį įgyvendinant strategiją „Europa 2020.““

Balsavimo rezultatai

Už:	37
Prieš:	73
Susilaikė:	10

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl vartotojų ir namų ūkių galimybės gauti kreditą. Piktnaudžiavimo atvejai (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 18/05)

Pranešėjas **Mario CAMPLI**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Vartotojų ir namų ūkių galimybės gauti kreditą. Piktnaudžiavimo atvejai.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. kovo 30 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (bandžio 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 75 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK mano, kad strategiškai svarbu sukurti bendrą, skaidrią ir išsamią kreditų prieinamumo reguliavimo sistemą.

1.2 EESRK prašo Europos Komisijos rasti geriausius būdus, kaip panaikinti dabartinės reguliavimo sistemos spragas, visų pirma skirti dėmesį siūlomiems kredito produktams, klaidinančiai reklamai, taikomų sąlygų skaidrumui, kredito tarpininkams, nevienodai informacijai ir suinteresuotųjų subjektų finansiniam raštingumui.

1.3 EESRK ragina valstybes nares įsteigti nesąžiningos komercinės veiklos priežiūros institucijas ir joms suteikti specialius įgaliojimus kreditų srityje.

1.4 EESRK rekomenduoja išplėsti Bendrijos skubaus keitimosi informacija sistemą (RAPEX) į ją įtraukiant pavojingus Europos finansų ir kreditų rinkos produktus.

1.5 EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares išsamiau išnagrinėti neteisėtos ir (arba) nusikalstamos veiklos kreditų srityje klausimą, visų pirma skirti dėmesį grobuoniškiems bei lupikiškiems veiksams ir konkrečioms su Europos teisingumo erdve susijusioms iniciatyvoms.

1.6 EESRK rekomenduoja nustatyti specialias Europos Sąjungos taisykles, kurios būtų taikomos įvairiems kredito tarpininkų tipams ir kuriomis būtų nustatytos apibrėžtys, reikalavimai ir tarpininkų elgesio įpareigojimai, neatsižvelgiant į parduodamą produktą ir į tai, ar kreditų veikla vykdoma kaip pirminė, ar kaip papildoma veikla.

1.7 EESRK rekomenduoja nustatyti specialias veiklos, praktikos ir veiksmų priežiūros taisykles, skirtas veiklos vykdytojams, pavyzdžiui, prekybos agentams, kuriems tarpininkavimas yra papildoma jų veiklos dalis.

1.8 EESRK ragina, remiantis profesionalumą, riziką ribojančias taisykles ir etikos laikymąsi apimančiais Europos veiklos standartais, nustatyti reikalavimus dėl įvairių finansų ir kredito tarpininkų registravimo Europos nacionalinių registrų tinkle; į reikalavimus turėtų būti įtrauktos Bendrijos taisyklės dėl teisės atėmimo verstitis šia veikla tiems, kurie piktnaudžiauja arba užsiima neteisėta veikla ar kurių elgesys daro žalą vartotojui.

1.9 EESRK mano, kad svarbu ištirti galimybę pradėti taikyti finansiniams ir kredito produktams Bendrijos taisykles dėl atsakomybės, kuri apibrėžta Direktyvoje 85/374/EEB ir vėlesniuose jos pakeitimuose, jas iš dalies pakeičiant ir atitinkamai patikslinant.

1.10 EESRK rekomenduoja Europos rinkai pasiūlyti „sertifikuotų“ ir „standartizuotų“ kredito produktų grupes, kurios papildytų esamą produktų pasiūlą, ir tokiu būdu skatinti didesnę skaidrumą ir sąžiningesnę konkurenciją vartojimo kreditų srityje tiek jų teikimo, tiek ir pačių produktų požiūriu.

1.11 EESRK mano, kad būtina organizuoti Europos informavimo ir švietimo kampaniją, skirtą vartotojams, vartotojų asociacijoms ir jiems padedantiems specialistams dėl su kredito ir finansinėmis paslaugomis susijusių vartotojų teisių, ir vystyti Europos teisminių ir neteisminių ginčų sprendimo priemonių tinklus (alternatyvius ginčų sprendimų būdus (angl. ADR) ⁽¹⁾).

⁽¹⁾ FIN-NET (finansinių ginčų sprendimo institucijų bendradarbiavimo tinklas).

1.12 EESRK mano, kad svarbu, sutarus su valdžios institucijomis, sukurti ir skatinti pilietinės visuomenės tinklus, kurie analizuotų ir stebėtų su kreditu ir pernelyg dideliu įsiskolinimu susijusius socialinės atskirties ir skurdo atvejus ir teiktų pagalbą.

1.13 EESRK ypač rekomenduoja Europos lygiu nustatyti bendras įsiskolinimo atvejų sprendimo procedūras, kurių pagrindu būtų taip pat vykdomos visuomeninės pramos ir (arba) pagalbos įsiskolinusiems asmenims iniciatyvos.

1.14 Komitetas ragina Europos Komisiją atlikti oficialų tyrimą ir nustatyti, ar galima įvesti išsamias Europos lygmens nuostatas dėl lupikavimo ir kaip tai padaryti, kartu prašo aiškiau apibrėžti bendrus principus ir pagrindą, kuriais remiantis būtų nustatytas Europos palūkanų normų intervalas, rodantis lupikavimo atvejį.

1.15 EESRK rekomenduoja įvesti bendras procedūras, kuriomis būtų skatinamos nacionalinės kovos su lupikavimu sistemos, koordinuojamos remiantis Europos reguliavimo sistema.

1.16 Komitetas prašo griežtai Europos Sąjungos lygiu reglamentuoti kredito kortelių išdavimą, kad būtų išvengta piktybiškų ir įsiskolinimą skatinančių veiksmų, bei siekti, kad būtų privaloma tvarka sudaromos kredito ribą nustatančios kredito kortelės turėtojo ir išdavėjo sutartys.

1.17 Bendrijos teisės aktais turėtų būti užtikrinta visiška ir skaidri kliento pateiktų duomenų naudojimo, visų pirma interneto tinkle, apsauga visoje ES teritorijoje.

1.18 EESRK mano, kad labai svarbus vartotojų informavimas ir švietimas, įskaitant bendrojo lavinimo mokymo programas ir pedagoginius metodus, ir rekomenduoja skatinti ir remti pilietinės visuomenės iniciatyvas, kurių tikslas – informacijos skaidrumas ir aiškumas.

1.19 Be to, Komitetas pataria paankstinti Direktyvos 2008/48/EB veiksmingumo įvertinimo terminą (pirmąjį vertinimą numatyta atlikti 2013 m. birželio 12 d.) ir vertinimus atlikti ne kas penkeri, o kas treji metai.

2. Įžanga

2.1 Reaguojant į pasaulinę finansų krizę, pirmiausia dėmesys buvo skiriamas tam, kaip atkurti finansų rinkų stabilumą ir likvidumą, vėliau – kaip tą stabilumą sustiprinti ir atnaujinti reguliavimo sistemą, siekiant išvengti rinkų žlugimo ateičiai.

2.2 Kadangi šis procesas dar vyksta ir jį reikia paspartinti, EESRK tvirtai mano, kad šiuo metu būtina skirti visas jėgas sugrąžinti Europos piliečių pasitikėjimą finansų ir kreditų sistema ir nuraminti visuomenę dėl įvairių galimybių gauti kreditus.

2.3 Finansų krizė sukėlė ekonomikos krizę, dėl kurios šiuo metu naikinama daug darbo vietų, silpnėja ekonominė veikla ir mažėja asmenų ir namų ūkių pajamos.

2.4 Tokiomis aplinkybėmis daugėja įsiskolinimo atvejų, ryškėja socialinė ir finansinė atskirtis bei didėja skurdas⁽²⁾.

2.5 Vartotojams ir namų ūkiams kreditas yra svarbi priemonė, leidžianti pirkti prekes, būtinas normaliam ir darniam gyvenimui. Šiuo požiūriu prieinamas kreditas yra svarbi socialinės įtraukties priemonė.

2.6 Tačiau kredito nereikėtų pervertinti ir laikyti vartotojo ar namų ūkio pajamų pakaitalu ar papildymu.

2.7 Didžiausias ekonominės, fiskalinės ir socialinės politikos iššūkis yra užtikrinti atsakingą naudojimąsi galimybe gauti kreditą nesukuriant priklausomumo padėties.

2.8 Šiam tikslui pasiekti reikalinga reglamentavimo sistema, kuri leistų išvengti neatsakingo skolinimo ir skolinimosi ir padėtų kovoti su visomis nesuderintos informacijos tarp skolintojų ir vartotojų formomis.

3. Nuomonėje svarstomi klausimai

3.1 Nuomonėje aptariami su kreditu susijusio piktnaudžiavimo ir neteisėto kredito atvejai, su kuriais susiduria vartotojai ir kurie prisideda prie socialinės atskirties ir skurdo didinimo. Nuomonėje nenagrinėjami specifiniai klausimai, kurie jau buvo aptarti kitose EESRK nuomonėse.

3.2 Šios nuomonės tikslas – išnagrinėti dabartinę reguliavimo sistemą ir nustatyti spragas, dėl kurių susidaro sąlygos piktnaudžiauti, ir pateikti galimus sprendimus Europos ir nacionalinėms valdžios institucijoms. Be to, nuomonėje nenorima apsiriboti tik pirmine neteisėtų atvejų, nepatenkančių į dabartinę reguliavimo sistemą, analize, net jei apie šiuos atvejus mažai žinoma ir jie sunkiai išsprendžiami, panašūs į piktnaudžiavimo atvejus ir yra dažnai iš jų išplaukiantys. Galiausiai nuomonėje norima nurodyti, kokio vaidmens galėtų imtis pilietinė visuomenė sprendžiant nustatytas problemas.

⁽²⁾ Plg. žr. Antrąjį bendrąjį Socialinės apsaugos komiteto ir Europos Komisijos ekonomikos krizės ir politinių sprendimų socialinio poveikio vertinimą – SPC/2009/11/13 galutinis, Eurobarometro tyrimą dėl skurdo ir socialinės atskirties – 2010-ieji Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metai, Komisijos komunikatą „Atsakaita dėl socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties“, adresu <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=757&langId=en>.

3.3 Neseniai vykusiam viešajame klausyme⁽³⁾ Komisija teigė, „Finansų krizė parodė, kokią žalą vartotojams, kredito įstaigoms, finansų sistemai ir ekonomikai bendrai gali padaryti neatsakinga skolinimo ir skolinimosi praktika. Todėl mes pasiūlymą pasimokyti iš dar nepadarytų, bet galimų klaidų ir užtikrinti, kad skolinimas ir skolinimasis būtų atsakingai“ (Charlie McCreevy, Komisijos narys, atsakingas už vidaus rinką). Per tą patį klausymą Komisija teigė: „Mūsų pareiga atvirai įvertinti pavojingus mechanizmus, kurie paskatino neatsakingus skolinimo ir skolinimosi veiksmus, dėl kurių dabar finansiškai kenčia daugelis mūsų piliečių“ (Meglena Kuneva, Komisijos narė, atsakinga už vartotojų reikalus).

3.4 Nuomone taip pat siekiama prisidėti prie geresnio bendrosios rinkos veikimo, t. y. įvertinti, kokius sprendimus galima pasiūlyti Bendrijos lygmeniu ir kokius sprendimus galima pasiūlyti valstybių narių lygmeniu, tačiau, kurie kartu būtų ir bendros sistemos dalis. EESRK mano, kad sprendžiant viršnacionalinius klausimus sprendimus reikia teikti tokiu lygmeniu, kad būtų išvengta bendrosios rinkos fragmentacijos.

4. Dabartinės reguliavimo sistemos. Spragos ir galimi veiksmai

4.1 Pagrindinis Europos teisės aktas vartojimo kreditų sutarčių srityje yra Direktyva 2008/48/EB („Direktyva dėl vartojimo kredito sutarčių“ – VKD). VKD užtikrinamas maksimalus reguliavimas, kitaip tariant, valstybės narės negali toliau taikyti ar įvesti skirtingo nacionalinio reguliavimo, net jei toks reguliavimas vartotojams suteiktų geresnę apsaugą. Direktyvoje nustatyta bendra vartotojų teisių sistema vartojimo kreditų srityje, tačiau ji netaikoma hipotekiniams kreditams.

4.2 Šią sistemą papildė Direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu, kurioje nustatytos bendros apibrėžtys ir už nesąžiningą komercinę veiklą taikomos sankcijos. „Finansinių paslaugų“ srityje direktyvoje nustatytas būtiniausias reguliavimas, tai reiškia, kad valstybės narės gali įvesti labiau ribojančias ar griežtesnes vartotojų apsaugos taisykles.

4.3 Hipotekiniai kreditai neregamentuojami jokių Europos teisės aktu. Nacionalinės taisyklės hipotekinių kreditų srityje skiriasi atsižvelgiant į kultūros ir vidaus rinkų skirtumus. Tačiau sudarytas Europos praktikos kodeksas dėl vartotojams teiktinos ikisutartinės informacijos ir naudojamas standartinis informacijos lapas (ESIS). Tačiau šis kodeksas yra savanoriškai taikoma priemonė, kurios taikymas labai ribotas.

4.4 EESRK pripažįsta, kad dabartinėse taisyklėse pateikiama įvairių sprendimų, kuriuos galima taikyti piktnaudžiavimo suteikiant kreditą atvejais. Tačiau yra didelių trūkumų, kuriuos įveikti reikia Europos lygiu. Taigi, nacionalinės ir Europos institucijos dar turi nemažai ką nuveikti, įskaitant taisykles dėl sankcijų ir taisyklių įgyvendinimą.

4.5 EESRK be kita ko mano, kad finansų krizė sudėtingumą visų pirma lėmė tai, kad kredito ir finansų sektoriaus darbuotojai buvo verčiami parduoti kuo daugiau. Dėl spaudimo vykdyti vis didesnius pardavimo tikslus neatsižvelgiant į tai, ar siūlomi produktai atitinka vartotojo profilį, rizikingų produktų su akcijų paketais išgyjo tiek įmonės, tiek privatūs asmenys, o kai kuriais atvejais ir savivaldos institucijos.

4.6 Komitetas mano, kad viena tokio reiškinio priežasčių – skatinimo ir premijų sistemos, taikomos finansų įstaigų vadovams, kurie kartais gaudavo neproporcingai didelį užmokestį: didžiosiose finansų įstaigose tarnautojas per metus uždirbdavo 400 kartų mažiau nei ir generalinis direktorius. Nepaisant skambių ES valstybių ir vyriausybės vadovų pasižadėjimų ir pareiškimų, EESRK negali teigti, kad buvo įgyvendintos veiksmingos ir konkrečios priemonės šioms problemoms spręsti.

4.7 Visų pirma, dabartinėje reguliavimo sistemoje vartojimo kredito sutarčių srityje nėra reikalavimo pritaikyti pasiūlą prie vartotojų poreikių. Direktyvoje 2008/48/EB (8 straipsnis) numatoma tik reikalavimas įvertinti vartotojo kreditingumą. 5 straipsnyje paprasčiausiai nustatyta, kad kreditoriai pateikia vartotojų pakankamai paaiškinimų, kuriais remiantis jis galėtų įvertinti, ar siūloma kredito sutartis atitinka jo poreikius, ir prireikus paaiškintų ikisutartinę informaciją, siūlomų produktų esmines savybes ir galimą jų konkretų poveikį vartotojui; valstybėms narėms suteikta tam tikra veiksmų laisvė konkrečiai taikyti šias nuostatas, tačiau straipsnyje nėra nustatytų taisyklių dėl produktų pritaikymo prie vartotojo poreikių.

4.8 Dėl šios taisyklės nebuvimo susidarė sąlygos piktnaudžiauti, t. y. siūlyti vartotojams produktus kartais nesuderintus su jų poreikiais. Taip būna tuomet, kai yra sąlygos gauti tik vienos rūšies kreditą arba kai beatodairiškai teikiamos kredito ir (arba) debeto kortelės (kaip komercinės veiklos dalis) pirkti tam tikruose prekybos centruose.

4.9 Šiuo klausimu EESRK pabrėžia, kad būtina ir toliau skirti kredito kortelių išdavimą ir komercinių prekių platinimą bei su tuo susijusią reklaminę veiklą.

4.10 Reklaminės informacijos klausimu dabartiniuose teisės aktuose nustatyti reikalavimai dėl tipinės informacijos, teiktinos prieš sudarant kredito sutartis (Direktyva 2008/48/EB, 4 ir kiti straipsniai), tačiau nėra konkrečių nurodymų dėl klaidinančios ir agresyvios arba apskritai įsiskolinimą galinčios paskatinti praktikos⁽⁴⁾.

4.11 EESRK supranta, kad rinkos ekonomikoje pati rinka turėtų nustatyti tinkamą pasiūlos ir paklausos kiekybinę ir kokybinę pusiausvyrą. Tačiau kai rinka nesugeba pateikti tinkamų sprendimų, turi įsikišti valdžios institucijos ir jos yra atsakingos už tai, kad būtų pateikti sprendimai, suderinti su socialiniais poreikiais.

⁽³⁾ Viešasis klausymas dėl atsakingo skolinimo ir skolinimosi, 2009 m. rugsėjo 3 d., Briuselis.

⁽⁴⁾ Priešingai, Direktyvoje 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu pateikta gera „klaidinančios komercinės veiklos“ (6 straipsnis) arba „agresyvios veiklos“ (8 straipsnis) apibrėžtis.

4.12 EESRK mano, kad viena iš galimybių yra Europos rinkai pasiūlyti atitinkamų „sertifikuotų“ ar „standartinių“ kredito produktų grupes. Tokie produktai galėtų papildyti šiuo metu siūlomus produktus. Vartotojams būtų suteikta galimybė lengviau rasti jiems priimtinesnį ir jų poreikius geriau atitinkantį produktą⁽⁵⁾.

4.13 Taigi, EESRK mano, kad Komisija turėtų išsamiau ištirti teisinius ir procedūrinius pagrindus, kurie leistų Europos rinkoje užtikrinti didesnę skaidrumą naudojant „sertifikuotus“ ar „standartinius“ kredito produktus ir įdiegti skubaus keitimosi informacija sistemą, kad būtų galima stebėti pavojingų finansinių ir kredito produktų platinimą Europoje.

4.14 Kita vertus, labai svarbu išsamiau aptarti kredito teikėjų atsakomybės klausimą, kad būtų ribojamas vartotojų poreikių neatitinkančių produktų kiekis. Tuo tikslu reikia Europos lygiu nustatyti bendras per didelio išiskolinimo problemų sprendimo procedūras, kurios apimtų ir paramos ar pagalbos tokių problemų – taip pat ir dėl skolintojų piktnaudžiavimo – turintiems žmonėms veiksmus.

4.15 Kita sritis, kuria nepasirūpinta Europos teisės aktuose, yra lupikavimas. Lupikavimas reguliuojamas kai kuriose valstybėse narėse (Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Portugalijoje), bet ne visose.

4.16 Beje, pastarojo meto tyrimai⁽⁶⁾ rodo, kad lupikavimo reguliavimas gali turėti teigiamą poveikį kovojant su socialine atskirtimi ir skurdu, taip pat ir su piktnaudžiavimu.

4.17 EESRK mano, kad Komisija turėtų atlikti oficialų tyrimą ir nustatyti, ar įmanoma ir kaip įdiegti išsamias Europos lygio nuostatas dėl lupikavimo. Komiteto manymu, reikėtų konkrečiau apibrėžti bendrus principus ir parametrus, kuriais remiantis būtų nustatytas Europos palūkanų normų intervalas, rodantis lupikavimo atvejį.

4.18 EESRK laikosi nuomonės, kad siekiant įtvirtinti daugiametę tam tikrų valstybių narių patirtį ir ją pasinaudoti būtų naudinga sukurti Europos reguliavimo sistemą nacionalinėms kovos su lupikavimu ir pagalbos nuo jo nukentėjusiems asmenims sistemoms skatinti.

4.19 EESRK pripažįsta, kad dauguma piktnaudžiavimo kredito srityje atvejų susiję su kredito tarpininkų ir vartotojų santykiais.

⁽⁵⁾ Šioje srityje galima vadovautis standartais ISO 22222 (konsultavimas portfelio valdymo klausimais, 2005), UNI-ISO (privatių asmenų finansų, ekonominis ir portfelio valdymas, 2008), AENOR-UNE 165001 (etika, socialinė atsakomybė grindžiamiems finansiniams produktams keliama reikalavimai, 2009); taip pat žr. nuomonę ECO/266 „Socialinė atsakomybė grindžiami finansiniai produktai“.

⁽⁶⁾ Žr. Lupikavimas – Osservatorio socio-economico sulla criminalità (Socialinė ir ekonominė nusikaltimų stebėjimo observatorija) galutinė ataskaita, Nacionalinė ekonomikos ir darbo taryba (angl. CNEL), Roma, 2008 m.

4.20 Šioje srityje Europos Parlamentas pareikalavo⁽⁷⁾ Bendrijos sistemos, kad laikantis principo „tas pats verslas, ta pati rizika, tos pačios taisyklės“ būtų aiškiau apibrėžta ir suderinta kredito tarpininkų atsakomybė ir prievolės siekiant užtikrinti vartotojų apsaugą ir išvengti neskaidrios pardavimų praktikos ir netinkamų reklamavimo formų, kurios didžiausią žalą daro labiau pažeidžiamoms ir mažiau informuotoms vartotojų grupėms. EESRK tam pritaria ir mano, kad tokia sistema leistų normalizuoti rinkos pasiūlą ir duoti griežtesnį atkirtį piktnaudžiavimui, neatsakingam tarpininkavimui kredito srityje ir nusikalstamai lupikautojų veiklai.

4.21 EESRK mano, kad sukūrus kredito tarpininkų registrą būtų galima užtikrinti skaidrumą, patikimumą ir profesionalumą, jei bus laikomasi privalomų registracijos reikalavimų ir bus vykdoma kontrolė, kurią atliktų organizacijos, susidedančios iš profesionalių sektoriaus asociacijų, finansinių tarpininkų ir (arba) brokerių ir vartotojų asociacijų atstovų, prižiūrint priežiūros institucijoms, jei bus apibrėžtas suspendavimo, išbraukimo ar teisės teikti paslaugas atėmimo pagrindas, taip pat bendroji ir individualioji atsakomybė teisme įrodžius patirtą žalą.

4.22 Tokia praktika, kaip, pavyzdžiui, tekstiniais pranešimais teikiami kreditai, kurių tikslinė grupė yra jaunimas, „lengvos“ paskolos telefonu, planuojamomis būsimomis pajamomis grindžiami kreditai ir beatodairiškai siūlomos kredito ar debeto kortelės, sudaro sąlygas piktnaudžiavimui. Su ja reikia kovoti visomis įmanomomis priemonėmis. Kalbant apie tokius atvejus, Direktyvoje 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu yra numatyta įvairių galimų su neatšakingu skolinimu susijusių problemų sprendimų, kuriuos galima pritaikyti ir panaudoti taip pat ir vartojimo kredito sutarčių reglamentavimui.

4.22.1 EESRK prašo griežtai reglamentuoti kredito korteles išduodančias finansines bendroves (specialūs pasiūlymai, leistinas išiskolinimo lygis, potencialaus kortelės savininko amžius, sąskaitos išrašų skaidrumas) kad būtų išvengta grobuoniškų, per didelį išiskolinimą galinčių paskatinti veiksmų.

4.22.2 Visų pirma su kortelės savininku turi būti tariamasi nustatant kredito kortelėms suteikiamą kredito ribą. Vėliau minėtos kredito ribos turėtų būti didinamos tik aiškiu kredito kortelės savininko ir ją išdavusios bendrovės susitarimu.

4.23 Tačiau norint, kad teisės aktai būtų veiksmingi, juos reikia taikyti griežčiau⁽⁸⁾. Atsižvelgiant į naują dėl pasaulinės finansų krizės susidariusią padėtį, EESRK pataria paankstinti Direktyvos 2008/48/EB veiksmingumo įvertinimo terminą (pirmąjį vertinimą numatyta atlikti 2013 m. birželio 12 d.) ir vertinimą atlikti ne kas penkeri, o kas treji metai. Kalbant konkrečiai apie nesąžiningą komercinę veiklą kredito srityje, EESRK nuomone, valstybės narės turėtų sukurti rinkos priežiūros institucijas, turinčias atitinkamus ir specialius įgaliojimus ir techninių išteklių kreditų srityje.

⁽⁷⁾ 2008 m. birželio 5 d. Europos Parlamento rezoliucija „Mažmeninės bankininkystės sektoriaus tyrimas“.

⁽⁸⁾ Valstybės narės Bendrijos taisyklių privalo pradėti laikytis iki 2010 m. birželio 12 d.

4.23.1 EESRK prašo sustiprinti reglamentavimo sistemą, kad būtų užtikrinta visiška ir skaidri kliento pateiktų duomenų, visų pirma gautų internetu arba elektroniniu paštu, naudojimo apsauga.

4.24 Hipotekinio kredito atveju, EESRK nuomone, reikėtų, laikantis ankstesnės Komiteto nuomonės šia tema ⁽⁹⁾ nurodytų atsargumo priemonių, numatyti galimybę Europos standartinių informacijos lapą (ESIL) ir nuorodas į palūkanų normas padaryti privalomus ir hipotekinio kredito tarpininkams, kaip kad numatyta Direktyvoje dėl vartojimo kredito sutarčių. Tai paskatintų glaudesnę Europos hipotekinio kredito rinkos integraciją ir padėtų užtikrinti visuotinę vartotojų ir namų ūkių apsaugą.

4.25 Kalbant apie konsultavimo vartojimo kredito klausimais paslaugas, EESRK ragina remti pilietinės visuomenės organizacijas, visų pirma vartotojus, kad jie plėtotų tokio pobūdžio veiklą ir kreditą ketinantys imti vartotojai tokiu būdu galėtų gauti objektyvią, skaidrią ir profesionalią nuomonę, ar siūlomi produktai atitinka jų konkrečius poreikius.

4.26 EESRK pabrėžia, kad reikėtų reglamentuoti konsultacijų kredito klausimais teikimą siekiant visų pirma užtikrinti, kad ir skoliniojai, ir tarpininkai išlaikytų aukštą skaidrumo ir nepriklausomumo lygį.

4.27 EESRK mano, kad norint išspręsti šiuos klausimus būtina nuosekli ir vienoda bendra Europos Sąjungos reguliavimo sistema, kurios principai ir taisyklės būtų taikomi visiems kredito produktams.

5. Piktnaudžiavimas ir (arba) neteisėta veikla teikiant kreditus

5.1 EESRK mano, kad taip pat reikėtų spręsti ir viso už netikrų tarpininkų ir finansinių paslaugų bendrovių besislepiančio pasaulio, kuriam būdinga grobuoniška ir lupikiška praktika, neatsiejama nuo nusikalstamos veiklos, vykdomos nustatant palūkanų normas ir prievartaujant turtą, problemą. Šiai veiklos kategorijai be kitų galima priskirti ir tokius atvejus kaip:

- neteisėtas skolinimas vartotojams ir namų ūkiams, kurie patiria sunkumų ir jau viršijo priimtina išiskolinimo ribą,
- kredito teikimas siekiant apiplėšti klientus, kaip kad yra lupikavimo, tipiškos nusikalstamų organizacijų veiklos, atveju.

5.2 Gali būti įvairios neteisėto kredito formos:

- „niekur neužfiksuotas“ pinigų ar kitokio turto suteikimas avansu siekiant kuo labiau išnaudoti asmens kredito grąžinimo galimybes ir numatant kuo ilgesnę minėto avanso trukmę;

- neteisėti finansavimo būdai, kai skoliniojas gauna pelną nesi-laikydamas etikos kodekso, taikydamas apgaulingas nuostatas arba neskaidrias sąlygas ar darydamas spaudimą dėl būtinų garantijų;

- skolinimas, turintis visus piktnaudžiavimo vykdant „paralelinio“ banko veiklą požymius;
- akivaizdžiai lupikiškas skolinimas, vykdomas įvairiais nusi-kalstamais būdais ir tam tikromis aplinkybėmis.

5.3 EESRK mano, kad neteisėto kredito atvejų daugėjimo galimybes lemia tai, kad daug namų ūkių ir vartotojų negali patekti į teisėtą kredito rinką ir būtent todėl, kad dėl jiems neatsakingai suteiktų kreditų jie tapo priklausomi ir itin pažeidžiami.

5.4 EESRK pripažįsta, kad su žemomis namų ūkių pajamomis ir su įvairaus pobūdžio vartojimo skatinimu – viena iš priežasčių, lemiančių vartotojų ir namų ūkių pažeidžiamumą, verčiantį juos pasinaudoti nelegalaus skolinimo paslaugomis ar paralelinėmis pinigų rinkomis – susijusios problemos negali būti išspręstos vien tik reguliuojant kredito sektorių.

5.5 Beje, su kreditais susijęs piktnaudžiavimas ir (arba) nelegali veikla dažnai yra baudžiamojo pobūdžio, todėl tokią veiklą reikėtų reguliuoti specialiomis baudžiamosios teisės iniciatyvomis, kurias Europos teisingumo erdvės kontekste vykdytų policijos pajėgos. Visiškas nacionalinių teismo sprendimų dėl turto, gauto iš lupikavimo ar nusikalstamo turto prievartavimo, konfiskavimo vykdymo užtikrinimas visoje ES galėtų tapti reikšmingu indėliu kovojant su tokiais reiškiniais ⁽¹⁰⁾.

5.6 EESRK pažymi, kad šioje srityje nepakanka duomenų apie visų ES teritorinių vienetų padėtį, kurie leistų apibendrinti šį reiškinį Europos mastu ir nustatyti visus jo aspektus, tiek kokybinius, tiek kiekybinius, todėl Komitetas rekomenduoja Komisijai kartu su valstybėmis narėmis išsamiai išnagrinėti tokias situacijas, remiantis palyginamais duomenimis.

6. Pilietinės visuomenės vaidmuo

6.1 Pilietinei visuomenei, visų pirma vartotojų asociacijoms ir labdaros organizacijoms, tenka svarbus vaidmuo nustatant, analizuojant ir stebint su piktnaudžiavimu ir (arba) nelegalia veikla skolinant vartotojams ir namų ūkiams susijusias problemas.

⁽¹⁰⁾ Susidūrusios su reiškiniais, kurie jau įgavo pasaulinį mastą, vyriausybės ir institucijos gali ir toliau vaizduoti, kad nemato ar neplanuoja kitokių, nei taikomi atskirose valstybėse, sprendimų. Tuo tarpu, jei jos sužinotų, kokia pažanga buvo padaryta besislapstančių asmenų paieškos srityje įvedus Europos arešto orderį, jos sparčiai ir darniai imtųsi kurti bendrą tyrimo ir teismo sprendimų priėmimo sistemą ir pamatines baudžiamosios teisės nuostatas, kurioms pritartų visos valstybės narės, pradedant žalos atlyginimu nukentėjusiems nuo mafijos struktūrų nusikalstamos veiklos. (Žr. F. Forgione „Mafia export“ (Mafijos eksportas), 2009, Milanas).

⁽⁹⁾ OL C 27, 2009 2 3, p. 18 ir OL C 65, 2006 3 17, p. 13.

6.2 Todėl EESRK mano, kad suderinus su valdžios institucijomis reikia kurti arba skatinti pilietinės visuomenės tinklus, kuriems būtų pavesta analizuoti ir stebėti su kreditu ir per dideliu išskolinimu susijusius socialinės atskirties ir skurdo atvejus ir teikti pagalbą. Tokie tinklai gali atlikti svarbų vaidmenį keičiantis informacija ir gerąja praktika, taip pat ir tuomet, jei taptų suderintos skundų nagrinėjimo sistemos dalimi.

6.3 EESRK pažymi, kad jau esama gerosios praktikos pavyzdžių šioje srityje, pavyzdžiui, „remiamas socialinis kreditas“ arba Europos finansinės aprėpties tinklas (*angl.* EFIN), kurie turi būti skatinami ir panaudojami visoje ES.

6.4 EESRK mano, kad vartotojų informavimas ir švietimas, įskaitant jau bendrojo lavinimo mokymo programas ir pedagoginius metodus, yra ta sritis, kurioje valstybės narės ir pilietinė visuomenė gali ypač daug nuveikti⁽¹¹⁾. Ši veikla yra svarbi siekiant Europos lygiu ugdyti finansinį raštingumą visoje Sąjungoje.

6.5 EESRK laikosi nuomonės, kad svarbu skatinti ir plėtoti tokią veiklą, tačiau pabrėžia, kad už informacijos apie produktus teikimą yra atsakingi skolintojai, o už švietimą – valdžios institucijos. Be to, EESRK mano, kad pilietinės visuomenės skaidraus ir suprantamo informavimo ir švietimo iniciatyvos veiksmingos bus tik tuomet, jei jos papildys bendrą, visaapimančią reguliavimo sistemą.

6.6 2010 m. sausio 28 d. Briuselyje EESRK surengtame viešajame klausime, kuriame dalyvavo autoritetingi pilietinės visuomenės nacionalinio ir Europos lygių atstovai, buvo pabrėžta, kad piktnaudžiavimą ir (arba) nelegalią veiklą būtina kontroliuoti Europos lygiu, tiek turint omenyje reglamentavimo aspektus ir pagalbą nukentėjusiems asmenims, tiek visų suinteresuotųjų subjektų švietimo, ugdymo ir informavimo politiką.

6.7 Siekiant paskatinti socialinę rinkos ekonomiką kredito srityje, EESRK nuomone, svarbu steigti ir vystyti socialinės ekonomikos įmones, pavyzdžiui, kooperatyvus⁽¹²⁾. Viešosios valdžios institucijos taip pat yra atsakingos už tai, kad būtų remiamas ir skatinamas tokio pobūdžio įmonių kūrimas ir veikla⁽¹³⁾.

2010 m. balandžio 28 d. Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

⁽¹¹⁾ UNI (siūlomas piliečių finansinio švietimo standartas – paslaugoms taikomi reikalavimai), 2010 m. sausio mėn.

⁽¹²⁾ Žr. „Resilience of the Cooperative Business Model in Times of Crisis“ (Kooperatinės įmonės modelio atsparumas krizės metu), TDO, 2009 m.

⁽¹³⁾ Žr. OL C 318, 2009 12 23, p. 22.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos fondų statuto (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 18/06)

Pranešėja **Mall HELLAM**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Europos fondų statuto

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. kovo 30 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (bandžio 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 134 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Bendrosios rekomendacijos ir išvados

1.1 Šioje nuomonėje savo iniciatyva pateikiami svarstymai bei pasiūlymai dėl fondams skirto Europos statuto rengimo ir siūlomos gairės, kurios galėtų būti tokio statuto orientyru.

1.2 Apžvelgus esamus poreikius ir galimybes, įsitikinta, kad būtina parengti fondams skirtą Europos bendrovių teisės akto projektą, kuris būtų tinkama priemonė palengvinti jų veiklą vidaus rinkoje. Remiantis neseniai atliktu tyrimu ⁽¹⁾ ir specialistų atsiliepimais ⁽²⁾, per praėjusį dešimtmetį labai padaugėjo fondų ir jų steigėjų, norinčių plėtoti tarpvalstybinę veiklą ir bendradarbiauti. Taip pat įsitikinta, kad tarpvalstybinę veiklą vykdančios fondai turi įveikti keletą kliūčių (taip pat teisinių), dėl kurių padidėja sandorių sąnaudos ir sumažėja bendra visuomenės reikmėms skiriamų lėšų suma.

1.3 Fondų sektorius ir jį atstovaujančios organizacijos bei tinklai ES lygiu ⁽³⁾ ne kartą reikalavo parengti Europos fondų statutą – ekonomiškai naudingiausią sprendimą siekiant pašalinti tarpvalstybines kliūtis ir taip paskatinti fondų veiklą visoje Europoje.

1.4 Todėl EESRK ragina Komisiją pateikti pasiūlymą dėl reglamento dėl Europos fondų statuto, kurį tinkamu laiku turėtų patvirtinti Taryba ir Europos Parlamentas ir kuris būtų skirtas visuomeninei naudingai veiklai remti.

1.5 EESRK nuomone, Europos fondų statutas yra būtina priemonė tam, kad piliečiams vidaus rinkoje būtų skiriamas didžiausias dėmesys, o Europa taptų artimesnė žmonėms.

⁽¹⁾ Europos fondų statuto galimybių studija, 2009 m.

⁽²⁾ Šią tendenciją nurodė Europos fondų centras (EFC) – pagrindinė visuomeninių fondų ES lygmens organizacija. Du trečdaliai jos narių veikia ir šalyse, kurios nėra jų kilmės šalys.

⁽³⁾ Europos fondų centras, Europos paramos teikėjų ir fondų tinklai, Europos fondų tinklas.

1.6 EESRK nuomone, Europos fondų statutas gali būti naujas mechanizmas, padėsiantis remti Europos visuomenei naudingus ir pilietinius veiksmus, spręsti didžiąsias Europos socialines bei ekonomines problemas ir tenkinti neatidėliotinus poreikius tokiose srityse, kaip žinios ir inovacijos, medicinos moksliniai tyrimai, sveikatos apsauga ir socialinės paslaugos, aplinka ir regioninė plėtra, užimtumas ir profesinis rengimas, gamtos ir kultūros paveldo apsauga, menų ir kultūrų įvairovės propagavimas, tarptautinis bendradarbiavimas ir vystymasis.

1.7 Kad naujasis statutas būtų veiksmingas ir patrauklus, jame reikės pateikti aiškias ir išsamias taisykles dėl fondų steigimo, veiklos ir priežiūros bei suteikti jam tikrą europinį matmenį. Statutas palengvins tarpvalstybinę veiklą, paramos teikimą ir bendradarbiavimą, nes pateiks veiksmingą visuomenei naudingiems tikslams skirtą valdymo priemonę ir pripažintą Europos ženklą.

2. Bendrosios pastabos**2.1 Taikymo sritis ir institucinė sistema**

2.1.1 Šios nuomonės savo iniciatyva tikslas – ištirti galimybes parengti Europos fondų statutą (EFS), kuris turėtų padėti fondams ir finansuotojams, kurie vis dažniau veikia tarpvalstybiniu mastu, įveikti civilinės bei mokesčių teisės kliūtis, o naujai steigiamiems fondams iš karto suteiktą europinį matmenį.

2.1.2 2009 m. lapkričio mėn. Europos Komisijos Vidaus rinkos ir paslaugų generalinis direktoratas paskelbė viešų konsultacijų ⁽⁴⁾ dėl Europos fondų statuto (EFS) rezultatus. Gauta daug atsiliepimų, visų pirma iš ne pelno sektoriaus, kuris labai pritaria EFS priėmimui.

⁽⁴⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/company/eufoundation/index_en.htm.

2.1.3 2009 m. vasario mėn. Europos Komisija paskelbė Europos fondų statuto galimybių studiją ⁽⁵⁾. Šioje studijoje išdėstyta, kokios naudos galėtų duoti EFS, jei pagal ją būtų sumažintos arba panaikintos nebūtinės finansinės sąnaudos ir administracinė našta. Tai pagerintų fondų, norinčių vykdyti veiklą įvairiose ES šalyse, padėtį.

2.1.4 Taip pat pateiktos dvi šios srities atstovų rekomendacijos dėl Europos fondų statuto:

— 2005 m. Europos fondų centro pasiūlymas dėl Europos fondų statuto reglamento ⁽⁶⁾,

— 2006 m. fondų teisės ir mokesčių teisės specialistų tyrimo projektas „Europos fondas: naujas teisinis požiūris“ ⁽⁷⁾.

2.1.5 2006 m. liepos 4 d. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl įmonių teisės perspektyvų ⁽⁸⁾, kurioje paragino Komisiją toliau rengti Bendrijos teisės aktus, skirtus kitokių juridinių statusų turinčioms organizacijoms, pavyzdžiui, Europos fondui.

2.1.6 2009 m. nuomonėje dėl įmonių rūšių įvairovės ⁽⁹⁾ EESRK palankiai įvertino Europos fondų statuto rengimo pradžią ir paragino Komisiją 2010 m. pradžioje baigti poveikio vertinimą ir pateikti pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo Europos mastu veikiančioms fondams būtų sudarytos vienodos sąlygos vidaus rinkoje.

2.1.7 2006 m. Europos Teisingumo Teismas nusprendė ⁽¹⁰⁾, kad taikant skirtingą vietinių ir nevietinių visuomeninių fondų apmokestinimo tvarką, neteisėtai pažeidžiamas laisvo kapitalo judėjimo principas, bet tik tais atvejais, kai valstybė narė pripažįsta visuomeninio fondo statusą pagal savo įstatymus.

2.1.8 Byloje dėl tarpvalstybinio paramos teikimo ⁽¹¹⁾ Teismas nusprendė, kad mokesčių įstatymai, kurie diskriminuoja paramos teikimą visuomeninėms organizacijoms, įsikūrusioms kitose ES valstybėse narėse, prieštarauja EB sutarčiai, jei kitose valstybėse narėse įsikūrusias organizacijas, gaunančias paramą, galima laikyti „lygiavertėmis“ vietinėms visuomeninėms organizacijoms.

⁽⁵⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/company/eufoundation/index_en.htm.

⁽⁶⁾ <http://www.efc.be/SiteCollectionDocuments/EuropeanStatuteUpdated.pdf>.

⁽⁷⁾ http://www.bertelsmann-stiftung.de/bst/en/media/xcms_bst_dms_15347_2.pdf.

⁽⁸⁾ P6_TA(2006)0295.

⁽⁹⁾ OL C 318, 2009 12 23, p. 22.

⁽¹⁰⁾ Stauffer byla C-386/04.

⁽¹¹⁾ Persche byla C-318/07.

2.2 Pastabos: fondų sektorius ES

2.2.1 Europos fondų sektorius yra svarbi ekonominė jėga ⁽¹²⁾, jo turtas siekia nuo 350 iki maždaug 1 000 mlrd. EUR, o metinės išlaidos yra 83–150 mlrd. EUR. Nemažoje dalyje Europos šalių fondų skaičius nuolat auga.

2.2.2 Fondai atlieka svarbų vaidmenį darbo rinkoje. 110 000 EFS galimybių studijoje identifikuotų fondų visą darbo dieną dirba 750 000–1 mln. ES gyventojų ⁽¹³⁾. Be to, fondai dotacijomis arba kapitalu remdami organizacijas ir asmenis remia užimtumą ir savanorišką veiklą.

2.2.3 Dauguma ES fondų yra visuomenei naudingų tikslų siekiantys turto fondai. Jie paprastai neturi narių ar akcininkų ir yra savarankiškos lėšas skirstančios ne pelno organizacijos. Jie turi nuolatinį ir patikimą pajamų šaltinį, skirtą tik visuomenės reikmėms tenkinti. Fondų pajamas gali sudaryti paaugotos lėšos, taip pat fizinio asmens, šeimos, bendrovės ar kitos organizacijos suteiktos kapitalo sumos. Tai gali būti „kilnojamas“ turtas, pavyzdžiui, pinigai, akcijos, obligacijos, meno kūriniai, autorių teisės, leidimai atlikti mokslinius tyrimus, arba nekilnojamas turtas, įskaitant žemę ir pastatus, pavyzdžiui, muziejai ir globos centrai. Fondai gauna pajamų ir iš kitų šaltinių, pavyzdžiui, testamentais palikto turto ir dovanų, aukų, rinkliavų, nuosavų pajamų, sutarčių ar laimėjimų loterijose.

2.2.4 Fondai ES veikia srityse ir projektuose, kurie yra tiesiogiai naudingi žmonėms ir kurie iš esmės prisideda prie piliečių Europos kūrimo įvairiose srityse, pradedant žiniomis, moksliniais tyrimais bei naujovėmis, socialinėmis paslaugomis ir sveikatos priežiūra, medicinos tyrimais, aplinka, regionine plėtra, užimtumu ir profesiniu mokymu, gamtos ir kultūros paveldo saugojimu, ir baigiant menų ir kultūros propagavimu, tarptautiniu bendradarbiavimu ir vystymusi.

2.2.5 Vis daugiau fondų ir finansuotojų veikia tarpvalstybiniu mastu, tačiau susiduria su administracinėmis, civilinės ir mokesčių teisės kliūtimis, kurios nurodytos Galimybių studijoje:

— kliūtys dėl nacionalinių įstatymų skirtumų: kadangi trūksta tinkamų teisinių priemonių, naujos Europos iniciatyvos atidedamos arba jų atsisakoma,

— sunkumai dėl užsienio fondų juridinio asmens statuso pripažinimo,

— teisinis netikrumas, siejamas su vietinių fondų tarpvalstybinės veiklos „visuotinės svarbos“ pobūdžio ir visuomeninio statuso nacionaliniu pripažinimu,

⁽¹²⁾ Galimybių studijos santrauka Ad1.

⁽¹³⁾ Žr. 12 išnašą.

- kelių atstovybių įsteigimo kitose šalyse administracinė našta ir sąnaudos,
- nepakankamai galimybių perkelti buveinę į kitą valstybę narę,
- mokestinės kliūtys – nevietinių organizacijų diskriminavimas mokesčių srityje.
- būtų sukurta veiksminga valdymo priemonė, padedanti siekti visuomenei naudingų tikslų,
- paramos teikimo procedūros būtų paprastesnės, tai palengvintų tiek fizinių, tiek juridinių asmenų tarpvalstybinę veiklą,

2.3 Poreikis sukurti fondams tinkamą priemonę

2.3.1 Nėra pagrindo tikėtis, kad būtų įmanoma suderinti daugybę įstatymų, reglamentuojančių fondų veiklą valstybėse narėse⁽¹⁴⁾, ypač turint omenyje fondų paskirties, steigimosi sąlygų, valdymo ir atskaitomybės skirtumus⁽¹⁵⁾.

2.3.2 Nė viena iš esamų Europos teisinių priemonių⁽¹⁶⁾, sukurtų siekiant remti veiklos plėtrą arba privačių bendrovių ir viešųjų institucijų bendradarbiavimą tarpvalstybiniu mastu ES, neatitinka fondų poreikių ir ypatumų, nes fondai yra privatinės, lėšas skirstančios ne pelno organizacijos, siekiančios visuomenei naudingų tikslų, neturinčios akcininkų ar kontroliuojančiųjų narių.

2.3.3 Būtina apsvaistyti galimybes parengti Europos fondų statutą, kuriuo galėtų remtis fondai ir kuris atitiktų jų poreikius, siekiant palengvinti fondų veiklą ir bendradarbiavimą bendrojoje rinkoje, kad jie galėtų sutelkti įvairių valstybių išteklius, o Europos fondai galėtų iš karto pradėti veikti Europos mastu ir remti visuomenei naudingą veiklą.

3. Pagrindiniai Europos fondų statuto tikslai ir sandara

3.1 Tikslai ir nauda

3.1.1 Europos fondų statutas (EFS) yra tinkama politinė priemonė visuomenei naudingai fondų veiklai skatinti visoje ES, nes jį priėmus:

- būtų sustiprinta Europos fondų teisinė sistema,
- sumažėtų teisinių ir administracinių kliūčių,
- būtų skatinama pradėti naują veiklą,
- palengvėtų tarpvalstybinė veikla, todėl būtų stiprinama partnerystė bendrojoje rinkoje,
- padidėtų skaidrumas,

⁽¹⁴⁾ EFC, ES fondų teisinės ir mokestinės charakteristikos. <http://www.efc.be/Legal/Pages/FoundationsLegalandFiscalCountryProfiles.aspx>.

⁽¹⁵⁾ EFC Comparative Highlights of Foundation Laws („Fondų įstatymų pagrindinių ypatumų palyginimas“). <http://www.efc.be/Legal/Pages/Legalandfiscalcomparativecharts.aspx>.

⁽¹⁶⁾ Europos ekonominių interesų grupė, Europos bendrovė, Europos kooperatyvas, Europos teritorinio bendradarbiavimo grupė.

— būtų prisidėta prie ekonominės integracijos proceso ir telkiama Europos pilietinė visuomenė vykstant globalizacijai, kai dėl bendrų problemų bei grėsmių reikia suformuluoti aiškų ir tikslų Europos požiūrį.

3.1.2 EFS nauda būtų įvairiapusė, pavyzdžiui:

— veiksmingumas ir paprastumas: taikant statutą, būtų galima įsteigti Europos fondą (EF), užregistruotą vienoje valstybėje narėje ir pripažįstamą kitose 26 valstybėse narėse. Jis galėtų veikti visoje ES, laikydamasis bendrų taisyklių ir taikydamas nuoseklią valdymo bei atskaitų teikimo sistemą. Tai padėtų įveikti esamas kliūtis, palengvintų bendradarbiavimą ir tarpvalstybinę veiklą;

— atskaitomybė: EFS padėtų patikslinti fondo sampratą, nes jame būtų pateikta bendra ES „visuomenei naudingą veiklą vykdančių fondų“ apibrėžtis. Dabartinis terminas „fondas“ pernelyg laisvai vartojamas labai įvairiai veiklai pavadinti. Taip būtų įmanoma pagerinti fondų valdymą apskritai, nes būtų sukurtas lyginamasis standartas;

— ekonominė nauda: sumažėtų fondų tarpvalstybinės veiklos išlaidos, be to, tiek viešojo administravimo įstaigos, tiek plačioji visuomenė matytų, kad Statutą pasirinkę fondai turi patikimą europinį „ženklą“. EFS padėtų telkti išteklius visuomenei naudingai veiklai ir galėtų pritraukti užsienio investicijas. Statutas taip pat gali turėti teigiamą poveikį paramos teikėjų elgesiui ir labdarai;

— politinė nauda ir nauda piliečiams: plėtojant tarpvalstybinę veiklą ir bendradarbiavimą, būtų skatinama Europos integracija ES gyventojams tiesiogiai naudingose srityse. EFS galėtų būti tvirta ir kartu lanksti valdymo priemonė, padedanti remti visuomenei naudingus ir pilietinius veiksmus ES lygmeniu, siekiant tenkinti svarbiausius poreikius ir spręsti visuotinius politinius klausimus.

3.2 Pagrindiniai bruožai

3.2.1 EFS bus veiksmingas, jei atitiks kelis pagrindinius principus ir ypatybes. Jis būtų papildoma ir neprivaloma visuomenei naudinga priemonė, visų pirma reglamentuojama Europos teisės ir papildanti nacionalinius bei regionų teisės aktus.

3.2.2 EFS galėtų būti sudarytas pagal tokius principus, kurie turės būti tikslinami bendradarbiaujant su suinteresuotosiomis šalimis. EFS turėtų būti:

3.2.2.1 neprivaloma ir papildoma priemonė, kurią galėtų pasirinkti finansuotojai ir fondai, veikiantys daugiau kaip vienoje ES valstybėje narėje, užuot steigę kelis fondus pagal įvairių ES valstybių narių nacionalinės teisės aktus. Jis nepakeistų esamų valstybių narių įstatymų, reglamentuojančių fondų veiklą.

3.2.2.2 paprastas ir išsamus, apimti daugumą fondų teisės aspektų ir kuo mažiau teisės sričių remtis nacionaline teise. Taip steigėjai išleistų mažiau lėšų teisės aktų laikymuisi, nes galėtų taikyti vieną teisinę priemonę ir numatyti panašią valdymo sistemą visose valstybėse narėse.

3.2.2.3 atviras ir lengvai taikomas. Europos fondą būtų galima įsteigti neribotam laikui arba nustatytam laikotarpiui, norėdamas tai galėtų padaryti bet kuris ES gyvenantis fizinis asmuo, taip pat ES gyvenantys fiziniai ir juridiniai asmenys notariniu potvarkiu; tai būtų galima padaryti pertvarkant visuomeninį fondą arba sujungiant kelis vienoje ES valstybėje narėje ar kelete valstybių narių įsteigtus visuomeninius fondus. Pranešimas apie EF sukūrimą turėtų būti skelbiamas Oficialiajame leidinyje.

3.2.2.4 EFS turi būti leidžiama siekti tik visuomenei naudingų tikslų. Lankstumo sumetimais apibūdinant naudą visuomenei galima pateikti negalutinį visuomenei naudingų tikslų sąrašą⁽¹⁷⁾. Europos fondas laikomas naudingu visuomenei, jei:

- 1) jis tenkina visuomenės interesus plačiąja prasme Europos ir (ar) tarptautiniu lygmeniu vykdydamas savo programas arba remdamas asmenis, asociacijas, institucijas ar kitus subjektus, ir
- 2) jo steigimo tikslas apima visuomenės interesų rėmimą vienoje ar daugiau sričių, kurios laikomos naudingomis visuomenei.

3.2.2.5 EFS turi nustatyti Europos matmenį. EFS būtų taikomas veiklai, kuriai būdingas Europos matmuo plačiąja prasme, t. y. veiklai, kuri vykdoma daugiau kaip vienoje valstybėje narėje.

3.2.2.6 EFS turi nustatyti minimalų kapitalo dydį. Tai galėtų būti Europos fondo tikslo bei veiklos rimtumo ženklas ir padidinti kreditorių apsaugą, tačiau tai neturėtų trukdyti mažesnėms iniciatyvoms.

3.2.2.7 EFS neturi nustatyti „oficialios“ narystės, bet numatyti tam tikrą dalyvavimo struktūrą, kuri negalėtų pakeisti valdymo struktūros teisių ir įsipareigojimų.

3.2.2.8 EFS turi leisti, laikantis EF visuomenei naudingo tikslo, tiesiogiai ar per kitą juridinį asmenį užsiimti ekonomine veikla su sąlyga, kad visos pajamos arba pelnas būtų skiriami visuomenei naudingiems fondo tikslams siekti.

3.2.2.9 EFS turi numatyti teisę turėti kilnojamojo ir nekilnojamojo turto, gauti ir priimti bet kokias dovanas ar subsidijas, įskaitant akcijas ir kitas perleidžiamąsias priemones, iš bet kokio teisėto šaltinio.

3.2.2.10 Turi būti įsteigta registruota buveinė ES. Ją turi būti įmanoma perkelti į kitą valstybę narę jos nelikviduojant ir nekuriant naujo juridinio asmens.

3.2.2.11 Turi būti nustatytos aiškos skaidrumo ir atskaitomybės taisyklės. Europos fondas turėtų registruoti visas finansines operacijas, naudoti oficialius finansinius kanalus ir perduoti kompetentingai institucijai savo metines sąskaitas bei veiklos ataskaitas. Didesnės organizacijos turėtų leisti atlikti jų sąskaitų auditą.

3.2.2.12 Turi būti nustatytos aiškos Europos fondo valdymo taisyklės ir atsakomybė, bet steigėjams ir (arba) valdybai turėtų būti palikta laisvė tvarkyti fondo vidaus reikalus pagal Europos fondo įstatus. Galėtų būti pateiktas tokių įstatų pavyzdys. Jie turėtų padėti išvengti interesų konfliktų.

4. Taikytina teisė

4.1.1 Pasiūlyme dėl EFS būtų nurodyti įvairūs taikomos teisės šaltiniai: ES reglamentas dėl EFS, EF įstatai ir kiti ES arba nacionaliniai teisės aktai.

4.1.2 EFS reglamentuojantys teisės aktai turėtų būti išsamūs, bet taip pat aiškūs ir paprasti. Akivaizdu, kad toks aiškumas padėtų Europos fondams laikytis įstatymų, o juos prižiūrinčioms institucijoms – užtikrinti fondų priežiūrą.

4.1.3 Pasiūlyme dėl EFS turėtų būti numatytas Europos fondų steigimo, veiklos ir atskaitingumo pagrindai. Jo reglamentuojamose srityse (pavyzdžiui, steigimas, registravimas, tikslas, kapitalas, registruota buveinė, juridinio asmens statusas, teismas ir veiksnumas, direktorių atsakomybė, skaidrumas ir atskaitomybės reikalavimai) teisės aktai turėtų būti išsamūs ir nesiremti nacionaliniais teisės aktais. Tai užtikrins vienodumą, aiškumą ir saugumą, kurį Statutas turėtų suteikti tretiesiems asmenims, partneriams ir paramos teikėjams.

⁽¹⁷⁾ EFC 2005 m. EFS pasiūlyme pateiktas neišsamus sąrašas.

4.1.4 Kalbant apie priežiūrą, Europos fondų priežiūrą būtų galima patikėti paskirtoms nacionalinėms kompetentingoms institucijoms valstybėse narėse remiantis bendrai sutartais EFS standartais dėl registracijos, ataskaitų ir priežiūros reikalavimų, nustatytų EFS reglamente.

4.1.5 EFS teisės aktų nereglamentuojamose srityse būtų taikomos kitos Bendrijos arba valstybių narių teisės nuostatos.

4.1.6 Europos fondo apmokestinimo tvarką nustato valstybės narės, kurioje atitinkamas Europos fondas turi mokėti mokesčius, mokesčių administratorius.

4.1.7 ES valstybėse narėse numatyta speciali visuomeninių fondų apmokestinimo tvarka⁽¹⁸⁾. Manoma, kad skirtinga visuomenei naudingų ir visuomenės gerovės siekiančių šalies bei užsienio organizacijų apmokestinimo tvarka gali prieštarauti EB sutarčiai, visų pirma kiek tai susiję su paramos, paveldėjimo ar dovanojimo apmokestinimu, taikomu palikimams ir dova-

noms, ir iš užsienio gautų fondų pajamų apmokestinimu. Todėl EF taip pat turėtų gebėti pasinaudoti mokesčių lengvata, šalies įstatymų leidėjų suteikta vietiniams fondams, įskaitant atleidimą nuo pajamų mokesčio, dovanojimo ir paveldėjimo mokesčio, turimo turto vertės ar perduodamo turto apmokestinimo⁽¹⁹⁾.

4.1.8 Kalbant apie EF steigėjus ir paramos teikėjus, bet kuriam steigėjui ar paramos teikėjui, teikiančiam paramą EF savo šalyje ar kitoje šalyje, turėtų būti taikomos tos pačios mokesčių lengvatos ir tas pats mokesčių atidėjimas, kaip ir paramos teikėjui, teikiančiam paramą visuomeninei organizacijai savo valstybėje narėje.

4.1.9 Kalbant apie netiesioginius mokesčius, EESRK savo nuomonėje dėl įmonių rūšių įvairovės⁽²⁰⁾ paprašė Komisijos paraginti valstybes nares išnagrinėti galimybes taikyti įmonėms kompensuojamąsias priemones atsižvelgiant į jų visuomeninę naudą arba į jų pripažintą indėlį vystant regionus.

2010 m. balandžio 28 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽¹⁸⁾ Fondų apmokestinimo taisyklės apibendrintos „Fondų teisės palyginime“, EFC, 2009 m.
<http://www.efc.be/Legal/Pages/Legalandfiscalcomparativecharts.aspx>.

⁽¹⁹⁾ Žr. The European Foundation a new legal approach („Europos fondas: naujas teisinis požiūris“). http://www.bertelsmann-stiftung.de/bst/en/media/xcms_bst_dms_15347__2.pdf.

⁽²⁰⁾ Žr. 9 išnašą.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos laivų statybos pramonės dabartinės krizės sąlygomis

(2011/C 18/07)

Pranešėjas **Marian KRZAKLEWSKI**Bendrapranešėjis **Enrique CALVET CHAMBON**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Europos laivų statybos pramonės dabartinės krizės sąlygomis.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. balandžio 9 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (balandžio 29 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 168 nariams balsavus už, 14 prieš ir 12 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas yra labai susirūpinęs dėl giles ES laivų statybos pramonę ištikusios krizės, dėl kurios visiškai nebegaunama naujų užsakymų, vykdant gautus užsakymus patiriama didelių problemų, susijusių su finansavimu, prekybinių laivų statybos pajėgumas tapo perteklinis, negrįžtamai mažėja darbo vietų, o, nesant užsakymų, ateityje numatoma atleisti dar daugiau darbuotojų, daugėja įmonių bankroto atvejų ir vis daugiau laivų statybos ir pagalbinių įmonių uždaroma.

1.2 Komitetas yra įsitikinęs, kad ištikus šiai krizei reikia parengti bendrą Europos strategiją, kurioje būtų numatyta ES laivų statybos pramonės ateitis, o valstybės narės turėtų imtis atitinkamų suderintų veiksmų. Pirmieji šios strategijos uždaviniai turėtų būti nustatyti ir įgyvendinti ne vėliau kaip 2010 m. viduryje. Jie turėtų patenkinti šiuos skubius poreikius:

- skatinti paklausą (žr. 4.1 ir 4.1.1 punktus),
- rūpintis finansavimu (įskaitant Valstybės pagalbos laivų statybai programos priemonių tolesnį taikymą po 2011 m.),
- imtis užimtumo priemonių (įskaitant paramą, kai uždaromos laivų statyklos),
- užtikrinti vienodas sąlygas, kurių šiuo metu nėra.

Šios priemonės turėtų padėti pakeisti tendenciją taikyti konkurencingumą ribojančias priemones.

1.3 Atsižvelgdamas į tai, kad laivų statybos sektoriuje netaikomos prekybos taisyklės, kurios teisiškai privalomos visame pasaulyje, Komitetas mano, kad Komisiją reikėtų paraginti skirti daugiau jėgų ir imtis tikslingesnių veiksmų šiam strateginiam sektoriui apsaugoti. Kadangi OECD nėra pasirašytas tarptautinis susitarimas, ES privalo tiesioginiais ir ryžtingais veiksmais apsaugoti Europos laivų statybos sektorių nuo nesąžiningos konkurencijos.

1.4 Europos ir nacionalinio lygmens sprendimus priimančios institucijos, šio sektoriaus įmonės ir socialiniai partneriai privalo skubiai pradėti įgyvendinti šį bendrą projektą ⁽¹⁾. Politiniai šio projekto tikslai būtų:

- išsaugoti šio aukštųjų technologijų sektoriaus, kuris gali ateityje sukurti daug pastovių darbo vietų, stiprią ir konkurencingą pramoninę bazę,
- užkirsti kelią trumparegiškam darbuotojų atleidimui ekonomikos nuosmukio laikotarpiu, išsaugoti darbo vietas ir, ne mažiau svarbu, išlaikyti aukštos kvalifikacijos darbuotojus šiame strateginiame sektoriuje,
- ypatingą svarbą suteikti aplinkos apsaugos ir energijos taupymo argumentams, dėl kurių verta naudoti jūrų transportą, nes Europos laivų statybos pramonė ir ypač jos laivų įrangos sektorius turi didelį potencialą gerinti padėtį šiose dviejose srityse,
- užtikrinti pažeidžiamų pakrančių regionų, įskaitant laivų statybos regionus, sanglaudą,

⁽¹⁾ Įgyvendinant iniciatyvą LeaderSHIP aukšto lygio atstovų susitikime Brémehafene buvo parengtas krizės padarinių šalinimo planas.

- neleisti, kad laivų statyklų gamybiniai pajėgumai prarastų savo kritinę masę, antraip Europos Sąjungoje ateityje nebūtų įmanoma statyti laivų,
- išsaugoti Europos laivų statybos finansavimo praktinę patirtį ⁽²⁾,
- išsaugoti Europos jūrinių kystės igūdžius (be kita ko, mokslinių tyrimų ir aukštojo mokslo srityse),
- užtikrinti, kad šis sektorius turėtų didelių perspektyvų augti, diegti naujoves ir plėstis MTTP srityje,
- pripažinti, jog neveikimo kaina būtų daug didesnė už konkrečių priemonių, kuriomis dabar reikėtų remti šį sektorių, kainą (žr. JAV pavyzdį) ⁽³⁾.

1.5 Komitetas ragina Tarybą, Komisiją ir Parlamentą užtikrinti, kad Europos laivų statybai ir remontui būtinos kritinės masės išlaikymas būtų Europos strateginis prioritetas. Tai yra būtina siekiant:

- stebėti pažangą, padarytą transporto srityje aplinkos apsaugos ir energijos požiūriu bei stebėti energijos vartojimo efektyvumo didėjimą šiame sektoriuje,
- neprarasti šio sektoriaus technologijų Europos pramonei teikiamos didelės naudos ir jų poveikio kitiems sektoriams (išorės ekonomija). Kartą uždarius laivų statyklą, ji daugiau nebeatidaroma,
- išnaudoti būsimą augimo potencialą (pavyzdžiui, naudoti vėjo energiją), o tai Europa gali padaryti tik naudodamasi savo pajėgumais laivų statybos srityje,
- išlaikyti pakankamą gebėjimo reaguoti į neprecedentes situacijas lygį (krizės atveju kiekvienas laivas, taip pat ir prekybinis, tampa strateginiu kovos veiksmu),

⁽²⁾ Iki šiol laivų statybai skirtų paskolų rinkose Europa dominavo. Kad išsaugotume ir pasinaudotume šia praktine patirtimi, būtina įsteigti Europos garantijų sistemą, kuri sudarytų sąlygas laivų statykloms gauti finansavimą jau gautiems ir būsimiems užsakymams. Laivų finansavimo srityje Europa privalo išlaikyti savo centrinę padėtį ir toliau ją plėtoti.

⁽³⁾ Dėl kritinės masės praradimo šiame JAV sektoriuje naujų laivų statybos sąnaudos po krizės išaugo 300 proc.

- laivų statybos pramonėje išlaikyti kvalifikuotus darbuotojus ir vykdyti pakankamai aukšto lygio mokslinių tyrimų, antraip visi šie išteklių tokiose srityse kaip transportas, tvarus ekonomikos augimas, aplinkos apsauga ir naujovių diegimo technologinė kompetencija, atiteks ES nepriklausančioms šalims.

1.6 Komiteto nuomone, jeigu laivų statybos sektoriuje neliks būtinos kritinės masės, teks uždaryti inžinierių bei kvalifikuoto techninio personalo rengimo įstaigas ir šio sektoriaus specialistų profesines mokyklas. Todėl Europos Sąjungai gresia pavojus prarasti kritinę intelektinę masę savo prekybos konkurentų ir politinių varžovų naudai.

1.7 Komiteto nuomone, kaip ir kituose (pavyzdžiui, automobilių pramonės) sektoriuose, valstybės narės turėtų sutelkti savo pastangas ir imtis bendrų veiksmų Europos lygiu siekdamas padėti šiam sektoriui įveikti krizę laikinomis trumpalaikėmis priemonėmis, kuriose būtų atsižvelgta į konkrečius šio sektoriaus ypatumus.

1.7.1 Šios priemonės turėtų užtikrinti, kad:

- kuo greičiau būtų pasirūpinta naujais užsakymais,
- šiuo pramonei sunkiu metu laivų statyklos, su jomis bendradarbiaujančios įmonės ir būtinos praktinės patirties turintys darbuotojai neturi prarasti ryšio, kad dėl laikinos krizės nebūtų negrįžtamai prarastas žinių kapitalas.

1.8 Kalbant apie užimtumą, Komitetas mano, kad reikėtų visais būdais vengti darbuotojų atleidimo. Privalome išsaugoti kvalifikuotus ir įgudusius darbuotojus, kurių pastaraisiais metais trūko. Kol tęsis šio sektoriaus krizė, valdžios institucijos turi nustatyti bendrus darbo laiko trumpinimo europinius pagrindus ir taip Europoje užtikrinti vienodas sąlygas bei apsaugoti darbuotojus. Ši apsauga turi būti suteikta kiekvienam darbuotojui, kurio padėtis neužtikrinta.

1.8.1 Minėtais europiniais pagrindais reikia užtikrinti, kad būtų išsaugotos darbo vietos ir perkamoji galia, kai tik tai įmanoma, taip pat kad visi darbuotojai turėtų teisę mokytis ir persikvalifikuoti. Siekiant ugdyti asmeninius igūdžius ir kelti bendrąją laivų statyklų darbo jėgos kvalifikaciją, reikia įgyvendinti laivų statyklų darbuotojų mokymo ir perkvalifikavimo programas.

Konkrečios Komiteto rekomendacijos ir pasiūlymai

1.9 Europos lygmeniu reikėtų imtis aktyvesnių veiksmų siekiant sudaryti sąlygas nedelsiant atnaujinti laivyną, kad jis atitiktų aplinkos apsaugos reikalavimus. Šiuo tikslu svarbu pasinaudoti galimybėmis, nustatytomis 2008 m. Valstybės pagalbos aplinkos apsaugai Bendrijos gairėse. Tarptautinė jūrų organizacija pirmumo tvarka turėtų tarptautiniu lygiu spręsti su aplinkos apsauga susijusius klausimus. Šis procesas jau pradėtas.

1.10 Valstybės narės ir ES privalo spręsti nuolatines laivų finansavimo problemas. Todėl kartu su EIB reikėtų sukurti Europos finansinę priemonę, skirtą laivų statybai. Pramonė, politikos kūrėjai ir EIB privalo ištirti, koku būdu būtų galima laivų statybos sektoriui skirti EIB lėšų „ekologiškoms technologijoms“ ir švariam transportui skatinti.

1.11 Reikia griežčiau kontroliuoti laivų savininkų verslo praktiką, kad jie nepirktų laivų iš ne ES veikiančių laivų statyklų europinės ir nacionalinės pagalbos lėšomis.

1.12 Reikėtų remti ir skatinti senų laivų išmontavimą ir modernizavimą (modifikavimą) ekologiniu požiūriu, kad tuo užsiimančios laivų statyklos atitiktų Europos kokybės reikalavimus.

1.13 Komitetas remia LeaderSHIP 2015 iniciatyvą kaip gerą struktūrą visiems suinteresuotiems subjektams bendrai kurti sektoriui skirtą politiką. Šią struktūrą reikėtų išplėsti ir į ją įtraukti kitus pramonės sektorius.

1.13.1 Pagal LeaderSHIP 2015 turi būti parengtas dinamiškas ir ryžtingas veiksmų planas, kuriuo siekiama stiprinti Europos laivų statybos pramonę, išsaugoti aukštos kvalifikacijos darbo vietas ir spręsti su laivų statybos pramone susijusias aplinkos apsaugos problemas. Labai svarbu, kad pasiūlymus, parengtus pagal LeaderSHIP 2015, įgyvendintų visi suinteresuotieji subjektai, ypač ES institucijos ir valstybės narės.

1.14 Kol tęsiasi ši krizė, Komitetas socialiniams partneriams rekomenduoja pasinaudoti socialinio dialogo teikiamomis galimybėmis rengti bendras ateities strategijas. Socialinis dialogas yra gera platforma bendroms idėjoms ir sprendimams, kaip įveikti esamas ir būsimas laivų statybos sektoriaus problemas. Todėl taip pat būtina suderinti ir įgyvendinti Europos laivų statybos pramonės darbuotojams skirtus socialinius standartus.

1.14.1 Komiteto nuomone įmonių socialinės atsakomybės principas turėtų padėti šiam sektoriui tvariai vystytis.

1.14.2 Komitetas ragina taikyti *konkrečias priemones* siekiant išlaikyti darbuotojo ryšį su įmone ilgais menkos paklausos laikotarpiais (darbo jėgos rezervas, subsidijuojamas mokymas ir kt.).

1.14.3 Reikėtų dar kartą apsvarstyti galimybę laivų statybos sektoriui laikinai skirti dalį „socialinės“ (ESF ⁽⁴⁾, ERPF, Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondų) paramos.

1.15 Komitetas pritaria, kad būtų nedelsiant įsteigta laivų statybos sektoriaus užimtumo ir specialių įgūdžių taryba remiantis naująja Komisijos strategija, kurioje numatyta kurti tokias struktūras.

⁽⁴⁾ Europos socialinis fondas.

1.16 Kadangi šios pramonės šakos išlikimas labai priklauso nuo aplinką tausojančių gamybos metodų ir energiją taupančių laivų, būtina užtikrinti, kad laivų statybos bendrovės, mokslo įstaigos ir valdžios institucijos mokymo ir perkvalifikavimo programomis skatintų bei ugdytų atitinkamus įgūdžius ir gebėjimus, kad būtų galima sėkmingai pereiti prie mažai aplinką teršiančių ir energiją taupančių laivų gamybos. Komitetas pritaria siūlymui, kad visi šio sektoriaus darbuotojai įgytų „ekologinę kvalifikaciją“.

1.16.1 Laivų statybos sektoriuje reikėtų skatinti judumą, didinti konkurencingumą bei našumą Europos profesinio mokymo kreditų sistemos (ECVET), Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientavimo sistemos (EQARF) ir Europos kvalifikacijų sistemos (EQF) priemonėmis.

1.17 Laivų statybos pramonę reikėtų raginti išplėsti tikslus ir veiklą (jūrų aplinka, akvakultūra, energijos gamyba atviroje jūroje, Arkties sritis ir kt.).

1.18 Technologinių priemonių reikėtų skirti ir naujoms sritims (įskaitant mokslinius tyrimus) bei padidinti technologijų platformų (pavyzdžiui, Waterborne) vaidmenį ir sustiprinti jų bendradarbiavimą.

1.19 Reikėtų paraginti Komisiją didinti paramą ir skubiau imtis priemonių, kad būtų galima pradėti trumpų atstumų jūrų laivybą, eksploatuoti jūrų greitkelius ir jais plaukti galinčius laivus, atitinkančius Europos aplinkos apsaugos ir energijos naudojimo reikalavimus.

1.20 Komitetas yra įsitikinęs, kad ieškodami Europos laivų statykloms tinkamų sprendimų negalime nekreipti dėmesio į su jomis tiesiogiai susijusių laivų įrangos gamintojų vertinimą. Padėtis šiame sektoriuje yra kur kas geresnė nei laivų statyklų (todėl kad, be kita ko, įmonės gali paprasčiau perkelti savo veiklą į kitą vietą). Todėl verta ištirti, kodėl padėtis šiuose sektoriuose taip skiriasi, ir padaryti išvadas, į kurias būtų galima atsižvelgti ieškant veiksmingų sprendimų Europos laivų statykloms.

Komitetas ketina parengti pranešimą dėl šio sektoriaus ir jo poveikio laivų statybos sektoriui.

2. Įvadas. Nuomonės pagrindimas ir tikslai

2.1 Dabartinė krizė itin skaudžiai palietė Europos laivų statybos pramonę ⁽⁵⁾ dėl šių priežasčių:

— šio sektoriaus finansinių lėšų poreikiai yra didesni nei kitų sektorių,

⁽⁵⁾ Šio termino apibrėžtis nurodoma nuomonės pabaigoje pateikiamame terminų žodynyje.

- jis labai jautriai reaguoja į pasaulio prekybos pokyčius, o kalbant apie statomų laivų paklausą, tai ji šiuo metu smarkiai mažėja didele dalimi dėl to, kad komercinių laivų skaičius pasaulyje rekordškai išaugo, o jų pertekliniai pajėgumai aiškiai viršija vežimo jūra poreikio augimą,
- vyksta konkurencija, visų pirma su tomis valstybėmis, kurios vykdo intervencinę politiką laivų statybos pramonės atžvilgiu ir laiko šį sektorių strategiškai svarbiu,
- krizė prasidėjo tuo metu, kai visame pasaulyje akivaizdžiai buvo susidaręs perteklinis fizinis kapitalas, kuris gerokai viršijo poreikius,
- krizė prasidėjo kaip tik tada, kai daug Europos laivų statyklų buvo pradėjusios atsigausti po sudėtingo ir dažnai skausmingo restruktūrizavimo, modernizavimo ir technikos vystymo proceso (tokios padėties pavyzdys – Lenkijos laivų statyklos),
- dėl šio sektoriaus ypatumų (didžiulės investicijos, ilgi gamybos ciklai, prototipų bei prekių gamyba, kuri niekada nebūna masinė, ir kt.) laivų statyba daugeliu atžvilgių yra neišvengiamai ir iš esmės nelanksti pramonės šaka. Gilios krizės sąlygomis imamasi kraštutinių priemonių, pavyzdžiui, uždaromos laivų statyklos.

2.2 Gresia realus pavojus, kad bus prarasta Europos laivų statyklų gamybos pajėgumams išlaikyti būtina kritinė masė⁽⁶⁾. Į tai reikėtų atsižvelgti vertinant galimą tokio praradimo žalą Europos ateičiai ekonominiu, socialiniu, technologiniu ir strateginiu požiūriais.

2.3 Minėtos priežastys paskatino Komitetą parengti šią nuomonę, kurioje pagrindinis dėmesys skiriamas pirmiausia krizės pasekmėms laivų statybos pramonei. Nuomonėje nagrinėjami ekonominiai ir socialiniai (užimtumas, aukštos kokybės darbo vietos ir poveikis regionams), technologiniai ir strateginiai šio klausimo aspektai.

2.4 Šioje nuomonėje Komitetas taip pat pateikia iniciatyvos LeaderSHIP 2015 vidurio laikotarpio apžvalgą bei jos įgyvendinimo vertinimą ir stengiasi atsakyti į klausimus, kaip būtų galima užtikrinti sėkmę ir išvengti nesėkmių, kaip būtų galima atnaujinti šią iniciatyvą atsižvelgiant į naujus ekonomikos krizės atskleistus faktus.

⁽⁶⁾ Kad laivų statybos sektorius galėtų ir toliau veiklą vykdyti Europos Sąjungoje, valstybių narių laivų statyklose būtina užtikrinti minimalų bendros gamybos lygį.

3. Ypatingos krizės pasekmės laivų statybos pramonei

3.1 Atsižvelgiant į laivų statybos pramonės specifiinį pobūdį, svarbu pabrėžti, kad jame susikaupusios finansinės problemos, susidariusios tiek dėl nuolatinių šio sektoriaus sunkumų gauti finansavimą⁽⁷⁾, tiek dėl nepalankios ekonominio ciklo fazės, taip pat dėl investuotojų atsiimtų lėšų už anksčiau pateiktus užsakymus (ir nuolat auganti prekyba nenaujais laivais⁽⁸⁾) kelia didelę grėsmę, ypač turint omenyje, kad ši pramonės šaka visada turėjo daugiau finansavimo problemų nei kiti sektoriai.

3.1.1 ES laivų statybos sektorius ir ypač didelius bei vidutinio dydžio laivus statančių laivų statyklų pasektorius sunkumų patiria ir dėl nevienodų sąlygų bei ištisus dešimtmečius trunkančios nesąžiningos kitų pasaulio kraštų konkurencijos. Sektoriuje vis dar nesukurta prekybos taisyklės, kurios teisiškai privalomos visame pasaulyje. Be to, būtina atsižvelgti į tai, kad kilus krizei, tapo akivaizdūs pertekliniai gamybos pajėgumai tose šalyse, kurios beatodairiškai siekia nuolat finansuoti nacionalinę gamybą valstybės lėšomis.

3.1.2 Dabar, kai vienu metu susiklostė daugelis pirmiau nurodytų neigiamų aplinkybių, ko niekad anksčiau nėra buvę, sektoriaus patiriamas problemas reikia laikyti ne paprasčiausiu „istorijos kartojimusi“, o nauju didelio masto iššūkiu. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad šie sunkumai yra labiau finansinio, o ne pramoninio (struktūrinio) pobūdžio.

3.1.3 Vis dėlto, per šią krizę taip pat atsivėrė galimybė imtis priemonių išlaikyti ir užtikrinti kritinę masę, būtiną aukštosioms technologijoms išsaugoti šiame sektoriuje, kuris, nors jam gresia žlugimas, yra labai svarbus jūrų transportui. Deja, Europos laivų statykloms iškilo pavojus prarasti šią kritinę masę.

3.2 Laivų statybos pramonei būdinga tendencija vėliau reaguoti į ekonomikos pagyvėjimą. Dėl šio nepalankaus mechanizmo sektoriui gali būti padaryta nepataisoma žala, jeigu jis nebus remiamas arba jeigu laikinų paramos priemonių įgyvendinimas bus per anksti nutrauktas.

3.2.1 Laivų statybos pramonės augimo laikotarpį pakeitė nuosmukio laikotarpis. Tokios tendencijos laivų statybos pramonėje stebimos jau ne vieną dešimtmetį, ir ES savo sektorinėje politikoje turėtų iš anksto numatyti ekonominio ciklo poveikį.

3.3 Svarstant šio sektoriaus sunkios padėties priežastis ir pasekmes, reikia paminėti specifines tokių šalių kaip Lenkija ir Rumunija aplinkybes.

⁽⁷⁾ Finansavimą gauti vis sunkiau, nes labai mažos pelno maržos (Europos Sąjungos laivų statytojų asociacijų komitetas (CESA)).

⁽⁸⁾ Pertekliniai laivų pajėgumai labai viršija vežimo jūra poreikio augimą. Jeigu visus naujus laivus priešvartuotume išilgai vienas prie kito, jų eilė nusidriektų daugiau nei per 60 jūrmylių (Bloomberg ir Clarkson Research Services duomenimis).

Dramatiška padėtis Lenkijoje, kur neseniai sustabdyta gamyba dviejose didelėse Gdynės ir Ščecino laivų statyklose, susiklostė vienu metu sutapus keletui pragaistingų aplinkybių, kurios nebuvo numatytos kelerius metus į priekį. Tai buvo šio sektoriaus reformos ir restruktūrizavimo nutraukimas, visų pirma dėl 2002–2003 m. priimto atitinkamo politinio sprendimo, ir nesugebėjimas pasinaudoti palankia ekonomine padėtimi Europos ir tarptautinėje rinkoje 2003–2008 m.

3.4 Laivų statybos pramonė yra pati savaime strategiškai svarbi, kaip ir jos poveikis kitiems sektoriams bei užimtumui. Tai ypač akivaizdu ir verta dėmesio dabartinės krizės sąlygomis. Šį faktą pripažįsta pati Komisija ir, reikia tikėtis, šiuo metu ES pirmininkaujanti valstybė. Todėl jos galėtų ir turėtų imtis atitinkamų politinių veiksmų. Deja, iki šiol sulaukta mažai aiškios paramos iš daugumos valstybių narių, turinčių laivų statybos sektorių.

3.5 Krizės socialinis poveikis laivų statybos pramonei yra labai didelis regionuose. Nedarbo lygio augimas laivų statybos regionuose ir didelės regioninio BVP dalies praradimas gali būti drastiškesnis negu nacionalinėje pramonėje, kuriai skirtos paramos priemonės įgyvendinamos nacionaliniu mastu.

3.6 Kartą uždarius laivų statyklą, ji paprastai daugiau nebeatidaroma. Tokiu atveju negrįžtamai prarandama praktinė patirtis ar pažangiosios technologijos. Visi laivų statybos pramonės gaminiai yra arba eksperimentiniai gaminiai, arba prototipai, abu – su skirtingais MTTP elementais. Jeigu Europa jų netektų, tuomet aplinką tausojančio ir mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančio transporto – „švarių laivų“ – ateitis atsidurtų kitose nepatikimose rankose. Be to, netekus kritinės masės grėstų pavojus, kad iš vandenynų bus gaunama mažiau energijos bei žaliavų ir sumažės mineralinių išteklių gavyba jūroje.

3.7 Remonto pasektorius nepatiria krizės, tačiau pradeda jausti laivų statyklų, keičiančių profilį į remonto įmones, konkurenciją. Pastaruoju metu pasitaikė atvejų, kai laivų remonto įmonės iš laivų statyklų išsigijo (ar išsinuomavo) tam tikrus gamybinius įrenginius iš laivų statyklų ir įdarbino uždarytų laivų statyklų kvalifikuotus darbuotojus.

3.8 Laivų statyba bei remontas ir šiose srityse naudojama pažangių technologijų įranga ir medžiagos ypač svarbūs Europos gynybai, saugumo bei aplinkos būklės gerinimui ir technologijų perdavimui kitoms pramonės šakoms. Tai svarbus argumentas ieškoti būdų įveikti sektorių apėmusią krizę.

3.9 Apibūdindami laivų statybos sektoriaus ir ypač laivų statyklų padėtį, negalime pamiršti įvertinti su jais tiesiogiai susijusio laivų įrangos gamybos sektoriaus padėties. Šiame Europos sektoriuje yra beveik du kartus daugiau darbuotojų nei laivų statybos sektoriuje (be jachtų ir pramoginių laivų statybos sekto-

riaus darbuotojų, kurių yra pusantro karto daugiau nei tradiciniame laivų statybos sektoriuje). ES laivų įrangos gamybos sektoriui tenka kur kas didesnė pasaulinės pažangiųjų technologijų įrangos gamybos dalis nei ES laivų statybos sektoriui, kurio dalis sudaro 36 proc. (atitinkamo Azijos sektoriaus dalis – 50 proc., kuriai priklauso žemesnės klasės gaminiai). Todėl laivų įrangos tiekėjų padėtis nepalyginamai geresnė nei laivų statyklų.

3.10 Taigi verta ištirti, dėl kokių priežasčių skiriasi šių sektorių padėtis, ir padaryti išvadas, į kurias būtų galima atsižvelgti ieškant Europos laivų statykloms tinkamų sprendimų. Laivų įrangos sektoriui taikomi sprendimai ir šio sektoriaus betarpiškas ryšys su laivų statyklomis gali sukurti visam laivų statybos sektoriui naudingą sinergiją. Tačiau taip pat nereikėtų pamiršti prognozės, kad Europos laivų įrangos gamybos sektoriaus padėtis labai pablogėtų, jei Europos laivų statyklos netektų kritinės masės.

4. Siūlomi veiksmai ir sprendimai dabartinei sektoriaus krizei įveikti

4.1 Reikia skubiai didinti viso sektoriaus gaminių ir paslaugų (įskaitant remontą) paklausą. Komitetas yra įsitikinęs, kad siekiant šio tikslo svarbu teisinėmis ir ekonominėmis priemonėmis skatinti modernizuoti (modifikuoti) ekologiniu požiūriu senus, nesaugius ir aplinką teršiančius laivus.

4.1.1 Siekdamas išspręsti prastos šio sektoriaus rinkos padėties problemą, ES ir valstybės narės galėtų, be kita ko, remti (finansuoti) ES prekybinio laivyno tobulinimą ekologiniu ir energijos taupymo požiūriais, kartu pateikdamas subrangovams užsakymus atitinkamai pramonės (laivų) įrangai tiekti.

4.1.2 Europos laivų statyklos turėtų specializuotis laivų statyboje, t. y. statyti specializuotus aukštos kokybės modernių technologijų laivus⁽⁹⁾, nes ši sritis turi lyginamąjį pranašumą.

4.2 Reikėtų apsvarstyti galimybę taikyti specialias „vidines“ darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros priemones, kurios padėtų šio sektoriaus darbuotojams išsaugoti jų praktinę patirtį šioje ekonominio ciklo nuosmukio fazėje⁽¹⁰⁾. Šias priemones reikėtų remti per socialinio dialogo dalyvių derybas ir specialiomis valstybės pagalbos priemonėmis.

⁽⁹⁾ Galime nurodyti neišsamų tokių laivų sąrašą – keleiviniai laivai, kruiziniai laivai, jachtos, pramoginiai laivai, tarnybiniai laivai, konteineriniai laivai ir cheminių medžiagų tanklaiviai, suskystintas gamtinės dujas pervežantys, suskystintas etileno dujas, suskystintas naftos dujas pervežantys laivai, jūriniai laivai, lengvieji ledlaužiai, plaukiojantys viešbučiai, žuvų apsaugos laivai, jūrines platformas aprūpinantys laivai, gręžimo platformos, jūros vėjo jėgainės, kariniai laivai, dvejosios paskirties laivai, šiuolaikiniai kombinuotų krovinių laivai, vilkikai ir mokslo tiriamieji laivai.

⁽¹⁰⁾ Laikotarpis, kurio metu pasireiškia krizės ir nuosmukio poveikis (labai mažas užsakymų skaičius).

4.2.1 Galima dar kartą apsvarstyti ir šiam sektoriui pritaikyti tam tikras struktūrinės paramos regionams priemones. Kai kurios šių priemonių galėtų būti finansuojamos ERPF⁽¹¹⁾ lėšomis.

4.3 Iki šiol pastangos užtikrinti vienodas sąlygas konkuruojant rinkoje dėl laivų statybos ir remonto užsakymų nebuvo rimtos, nei teisingos. Europoje būtina užtikrinti laisvą konkurenciją, tačiau šis sektorius, turintis atlaikyti viso pasaulio konkurentų spaudimą, turi būti apsaugotas ne mažiau nei jo konkurentai už ES ribų.

4.3.1 Jeigu norime, kad laivų statybos sektorius būtų laikomas strategiškai svarbiu, sprendžiant su ES nepriklausančių šalių konkurencija susijusias problemas reikėtų imtis panašių veiksmų, kokie įgyvendinami, pavyzdžiui, variklinių transporto priemonių sektoriuje. Nepaisant to, paskutiniajame susitarime su Korėja nereikalaujama, kad ji vykdytų net savo naujausių ir ankstesnių įsipareigojimų. Tai nėra rimtas požiūris.

4.3.2 Korėja privalo įgyvendinti savo įsipareigojimą nustatyti „normalias rinkos kainas“ ir nedotuoti laivų statyklų. Būtent tai Komisija turėtų rekomenduoti OECD susitikime, skirtame deryboms dėl naujojo laivų statybos susitarimo.

4.4 Šio sektoriaus atečiai taip pat svarbi su gynyba susijusi laivų statyba. Šioje srityje reikėtų atsižvelgti į Europos gynybos agentūros veiksmus, kuriuos reikėtų laikyti perspektyviais. Čia būtų tikslinga paminėti, kokias galimybes šiam pasektoriui atvertų dvejopos paskirties technologijos.

4.5 Svarbu didinti technologijų platformos „Waterborne“ pajėgumą bei galimybes, susijusias su laivų statybos sektoriumi, įgyvendinant Septintąją bendrąją MTTP programą, aktyviau bendradarbiauti su kitomis technologijų platformomis ir taip padėti stiprinti vieną svarbiausių šio sektoriaus pranašumų – mokslinius tyrimus, technologijų plėtrą ir inovacijas.

4.6 Šios Europos pramonės šakos kritinę masę išlaikyti būtina, kad mūsų laivai būtų saugūs, „svarūs“ ir tausotų energiją – nuo to iš esmės priklausys jūrų aplinkos apsauga ateityje, bendros visų rūšių transporto išlaidos ir Europos transporto apsauga bei priežiūra energijos tiekimo požiūriu (pakrančių laivai, platformos, naftos platformų darbuotojų aprūpinimas, jūros vėjo jėgainės ir kt.). Be to, tai yra susiję su idėja organizuoti aplinką tausojantį susisiekimą (trumpų atstumų jūrų laivybą, jūrų greitkelius ir kt.).

4.6.1 2008 m. Valstybės pagalbos aplinkos apsaugai Bendrijos gairėse (2008/C82/01) aiškiai nurodoma, kad reikia skatinti ekologiškų laivų įsigijimą. Šias gaires reikia įgyvendinti skubiai ir nebiurokatiškai.

4.7 Turint omenyje dabartinius iššūkius, reikėtų, kad bendra paramos sistema, numatyta masinės gamybos sektoriams skirtose pagrindų programose, atitiktų laivų statybos sektoriaus poreikius ir užtikrintų, kad šios programos būtų taikomos aukštųjų technologijų laivų statybos sektoriuje, kuriame paprastai gaminami prototipai arba mažos apimties serijos.

4.8 2003 m. Europos finansinė programa, taikoma valstybės pagalbai laivų statybos sektoriui⁽¹²⁾, kurią parengė Europos Komisija, atnešė naudos ir turėtų būti pratęsta galioti po 2011 m. siekiant užtikrinti patikimas inovacijų diegimo sąlygas. Atnaujinti principai turėtų veiksmingiau atitikti specifinius naujausius sektoriaus poreikius ir užtikrinti didesnę jo stabilumą.

5. Inicijatyva LeaderSHIP 2015. Ką daryti, kad ji padėtų sektoriui įveikti krizę ir išvengtų žlugimo?

5.1 2002–2003 m. laikotarpiu, kai nagrinėjame sektoriuje buvo parengta inicijatyva LeaderSHIP 2015 (toliau – LS 2015) ir jai pritarė ES sprendimus priimančios institucijos, Europos laivų statybos pramonės ateitis atrodė gana niūri. Sumažėjo naujų užsakymų, o naujų laivų statybos kainos buvo mažos ir toliau mažėjo dėl labai išaugusio Azijos gamybos pajėgumo.

5.1.1 Šiuo metu įpusėta įgyvendinti strategiją LS 2015, bet sektoriaus padėtis nepasikeitė arba dėl visuotinės krizės tapo dar blogesnė nei šios inicijatyvos pradžioje.

5.1.2 Prieš šešerius metus buvo manoma, kad inicijatyva LS 2015 – tai vizija, pagrįsta tikėjimu Europos jūrų sektorių gamybos bei inovacijų diegimo potencialu ir ryžtu kovoti už jų ateitį. Atrodo, kad toks požiūris tinka ir dabar, tačiau būtina pakeisti pačią inicijatyvą, kad ji atitiktų dabartinę padėtį, ir visų svarbiausia padaryti jos rengimo bei įgyvendinimo laikotarpio išvadas.

5.2 Laivų statybos sektoriaus socialiniai partneriai inicijatyvą LS 2015 vertina taip:

a. Didžiausi pasiekimai:

- pasikeitė sektoriaus dalyvių mąstysena,
- pasikeitė sprendimus priimančių asmenų ir visuomenės požiūris į šį sektorių,
- požiūris į sektorių tapo politiškai nuoseklus,
- ši inicijatyva yra europinio pobūdžio,

⁽¹¹⁾ Europos regioninės plėtros fondas.

⁽¹²⁾ OL C 317, 2003 m., p. 11.

- padaryta konkreti pažanga atskirose veiklos srityse (naujų diegimo, socialinio dialogo, intelektinės nuosavybės teisių, gamybos proceso techninių principų).

dinti strategiją LeaderSHIP 2015 ir toliau sieks užtikrinti, kad ES lygmeniu būtų kuriamas ir taikomas geriausias politikos sričių derinys.

b. Didžiausi trūkumai:

- neįgyvendinti keli konkretūs pasiūlymai (LPF⁽¹³⁾, finansavimo),
- nebuvo deramai atsižvelgta į tam tikrus klausimus (dėl pramonės struktūros).

5.4 Nepaisant nei minėto vertinimo turinio, nei jo tikslų, reikia aiškiai pripažinti, kad per dvejus metus nuo dokumento parengimo (daugiausia dėl krizės sukeltų sektoriaus pokyčių) atsirado poreikis ją nedelsiant atnaujinti ir įtraukti į naujai taikomų priemonių programą, nors ir neatrodo, kad svarbiausios šio sektoriaus priemonės apskritai būtų netekusios aktualumo.

5.2.1 Trumpai tariant, socialiniai partneriai mano, kad būtina keisti **ilgalaikį požiūrį taikant krizės sąlygomis tinkamas priemones**.

5.4.1 Atrodo, jog pagrindinė sėkmingo iniciatyvos LS 2015 įgyvendinimo kliūtis yra tai, kad suplanuoti veiksmai nėra efektyviai įgyvendinami ir kad kai kurios, ypač nelabai seniai į ES įstojusios valstybės narės iniciatyvai neskiria pakankamai dėmesio.

5.3 Prieš dvejus metus parengtame dokumente, kuriame Komisija išdėstė savo požiūrį į iniciatyvos LS 2015 įgyvendinimo pažangą, ji pateikė tokią galutinę nuomonę: „Iniciatyva LeaderSHIP 2015 toliau išlieka tinkama struktūra jos [Komisijos] politikai įgyvendinti laivų statybos sektoriuje. Ši iniciatyva turėtų būti toliau plėtojama ir spartinama, jei yra galimybių, ypač laivų finansavimo srityje. Tačiau taip pat reikia pažymėti, kad visgi daugelyje sričių atėjo eilė imtis priemonių pačiai pramonei (pavyzdžiui, pramonės struktūros srityje) arba valstybėms narėms.“ Komisija pareiškė, kad lieka įsipareigojusi įgyven-

5.5 Iniciatyvos LS 2015 poveikis užimtumui laivų statybos pramonėje kai kurių ekspertų buvo įvertintas gana skeptiškai⁽¹⁴⁾. Ji kritikuojama dėl konkretaus įgyvendinimo trūkumo. Pabrėžiama, kad ją įgyvendinant pasiekta **daugiausia vien tik kokybinių pokyčių, susijusių su naujais darbuotojų įgūdžiais**.

2010 m. balandžio 29 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽¹³⁾ LeaderSHIP platformos finansavimas.

⁽¹⁴⁾ Pranešimas „Programos LeaderSHIP 2015 poveikio užimtumui laivų statybos sektoriuje įvertinimas (angl. *Assessment of the impact of the LeaderSHIP 2015 programme on employment in the shipbuilding sector*)“, Jerzy Bieliński, Renata Płoska, Gdanskio universitetas (Lenkija).

1 PRIEDAS

Terminų žodynelis

- **Laivų statyba (įskaitant laivų remontą ir perstatymą):** apima didesnius (daugiausia jūrinius) laivus, skirtus prekybiniams ar komerciniams tikslams, o taip pat ir karinius laivus. Šiam sektoriui priskiriami ir šių laivų (jūrinių ir vidaus vandenų) statybai, perstatymui ir priežiūrai tiekiami gaminiai ir teikiamos paslaugos ⁽¹⁾. Laivų statybos pramonėje galima išskirti du pasektorius ⁽²⁾:
 - Laivų statyba
 - Laivų įranga
- **Laivų statyba:** apima didesnių prekybinių jūrinių laivų statymą, remontą (ir perstatymą). Jai priklauso ir didžiųjų burlaivių pasektorius.
- **Laivų įrangos:** sektoriui priskiriami visi laivų (jūrinių ir vidaus vandenų) ir jūrinių statinių statybai, perstatymui ir priežiūrai tiekiami gaminiai ir teikiamos paslaugos. Jis apima technines paslaugas projektavimo, montavimo ir eksploatacijos srityse ir laivų priežiūrą (įskaitant remontą) ⁽³⁾.

Faktai ir skaičiai

Laivų statyklos

Europoje veikia apie 150 stambių laivų statyklių, iš kurių apie 40 veiklą vykdo pasaulinėje didelių jūrinių prekybinių laivų rinkoje. ES laivų statyklos (statančios naujus ar remontuojančios tiek civilinės, tiek ir karinės paskirties laivus) yra tiesiogiai įdarbinusios apie 120 000 darbuotojų. Europa, kuriai tenka apie 15 proc. visos rinkos, vis dar varžosi su Rytų Azijos šalimis dėl pirmosios vietos pasaulyje pagal pagamintų civilinės paskirties laivų vertę (15 milijardų EUR 2007 m.) ⁽⁴⁾.

Laivų įranga

Laivų įrangos sektoriuje tiesiogiai dirba daugiau nei 287 000 asmenų, o netiesiogiai – apie 436 000. Apskaičiuota, kad 2008 m. sektoriaus metinė apyvarta buvo apie 42 milijardus EUR ⁽⁵⁾. Beveik 46 proc. pagamintos produkcijos skirta eksportui. Laivų įrangos sektoriuje veikia trečia pagal dydį jūrų sektoriaus subjektų grupė po laivybos ir žuvininkystės ⁽⁶⁾.

⁽¹⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/maritime/index_en.htm

⁽²⁾ ECORYS, „Europos statybos pramonės konkurencingumo tyrimas“ (angl. *Study on Competitiveness of the European shipbuilding Industry*), Roterdamas, 2009 m. spalio mėn.

⁽³⁾ http://www.emec.eu/marine_equipment/index.asp

⁽⁴⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/maritime/index_en.htm

⁽⁵⁾ Europos jūrų energijos centro (EMEC) nariai: Kroatija, Danija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Italija, Lenkija, Švedija, Nyderlandai, Norvegija, Turkija ir Jungtinė Karalystė.

⁽⁶⁾ http://www.emec.eu/marine_equipment/index.asp

2 PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonės

Toliau pateikiamas (-i) diskusijų metu atmestas (-i) pakeitimas (-ai), už kurį (-iuos) buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų:

1.11 punktas

Išbraukti:

~~„Reikia griežčiau kontroliuoti laivų savininkų verslo praktiką, kad jie nepirktų laivų iš ne ES veikiančių laivų statyklių europinės ir nacionalinės pagalbos lėšomis.“~~

Balsavimo rezultatai:

Už: 65

Prieš: 108

Susilaikė: 18

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo tendencijų (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 18/08)

Pranešėjas **Jose Maria ZUFIAUR NARVAIZA**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. vasario 26 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo tendencijų.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. vasario 23 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d (bandžio 29 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 137 nariams balsavus už, 52 – prieš ir 11 susilaikius.

1. Santrauka. Išvados ir rekomendacijos

Šioje nuomonėje nagrinėjamos įvairių Europos organizacijų siūlomos įvairių savarankiško darbo rūšių apibrėžtys. Pagrindinis dėmesys skiriamas išsamiai naujausių tendencijų, susijusių su kvazi priklausomu darbu, kuris kitaip vadinamas „ekonomiškai priklausomu savarankišku darbu, analizei“. Ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo klausimas svarstomas norint geriau suvokti kintantį savarankiško darbo pobūdį, kuris, veikiamas esminių ekonominių ir socialinių permainų, jau neatitinka tradiciškai Europoje pripažintų savarankiško darbo rūšių. Nauja dirbančiųjų kategorija, kuri užima tarpinę vietą tarp samdomųjų darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų, teisiškai pripažįstama tik nedaugelyje Europos šalių. Pagrindinis šiose šalyse galiojančių teisės aktų tikslas – geriau apsaugoti kai kurių kategorijų dirbančiuosius nepriskiriant jų samdomiesiems darbuotojams. Šalyse, kurios pripažįsta tarpinę samdomųjų darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų kategoriją, ekonominė priklausomybė sudaro pagrindą pripažinti specialias teises, kurios nesuteikiamos kitoms savarankiškai dirbančių asmenų kategorijoms, bet kurios nėra tokios plačios kaip samdomųjų darbuotojų. Ekonomiškai priklausomų savarankiškai dirbančių asmenų apsauga šalyse labai skirtinga. Ekonomiškai priklausomų savarankiškai dirbančių asmenų teisės gali sietis su socialine apsauga. Jos gali priklausyti ir nuo garantijų, kurias dirbantiesiems suteikia darbo teisė. Šiuo požiūriu jos gali būti taikomos individualiems dirbančiųjų ir jų klientų santykiams (minimalios pajamos, darbo trukmė ir kt.) ir kartu paskatinti pripažinti ekonomiškai priklausomų savarankiškai dirbančių asmenų teisę jungtis į organizacijas ir veikti kolektyviai siekiant ginti ir puoselėti savo profesinius interesus.

Ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo teisinio pripažinimo problemų kyla ne tik dėl skirtingų įvairių šalių ekonominių ir socialinių realijų, bet ir dėl nacionalinių teisės aktų įvairovės. Toks tarpinis statusas gali sukelti teisėtų abejonių. Kyla nuogastavimų, kad net ir tuo atveju, jei bus aiškiai apibrėžtos šios teisinės kategorijos, ekonomiškai priklausomo

savarankiško darbo pripažinimas paskatins samdomiems darbuotojams suteikti ekonomiškai priklausomų savarankiškai dirbančių asmenų statusą, ypač turint omenyje įmonių įgyvendinamas eksternalizacijos strategijas. Todėl, tiesa, ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo pripažinimo analizė iš tikrųjų negali būti visiškai atsieta nuo „tariamo savarankiško darbo“, kuris egzistuoja kai kuriose ES šalyse. Tai visų pirma taikytina statybų sektoriui, kuriame ypač dažnai susiduriama su nelegalaus darbo praktika, todėl visiškai pagrįsta atrodo šio sektoriaus Europos socialinių partnerių neseniai priimta bendra pozicija. Akivaizdu, kad yra darbuotojų, kurie formaliai yra savarankiškai dirbantys (pagal tai, kaip abi šalys apibūdina savo santykius), tačiau savo veiklą vykdo tokiomis pačiomis sąlygomis kaip samdomieji darbuotojai. Šie atvejai patvirtina hipotezę, kad darbdaviai, siekdami netaikyti darbo teisės ir (arba) socialinės apsaugos teisės aktų, jų darbą įvardija kaip savarankišką. Iš tikrųjų daugeliu atvejų prie ekonomiškai priklausomo savarankiškai dirbančio asmens statuso pereinama ne savanoriškai, o veikiau dėl išorės veiksnių, pavyzdžiui, dėl gamybos eksternalizavimo ar įmonės pertvarkymo dėl kurių darbdaviai priversti atleisti darbuotojus.

Ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo pripažinimas, neatsižvelgiant į su juo susijusią riziką, atitinkamose šalyse suteikia galimybę užtikrinti didesnę teisinę apsaugą asmenims, kurie teisiniu požiūriu yra ne samdomieji darbuotojai, o savarankiškai dirbantys, bent jau tokiu atveju, kai jie negali pasinaudoti ekonomine apsauga, kurią jie galėtų užsitikrinti dirbdami didesniai skaičiai užsakovų. Todėl ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo pripažinimas ne tik užtikrintų socialinę apsaugą ir užimtumo statusą, bet ir būtų viena galimybių stiprinti verslumo dvasią. Be to, ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo pripažinimas, siekiant dirbančiojo asmens ir užsakovo sutartinių santykių pusiausvyros, leistų sumažinti dirbančiojo asmens patiriamą ekonominį spaudimą ir sudarytų palankesnes sąlygas teikti geresnės kokybės paslaugas galutiniam vartotojui.

Vystantis tarptautinio pobūdžio paslaugoms, skirtingi šioje srityje taikomi teisės aktai – tai visai ES aktualus klausimas. Vis dėlto, sukurti ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo apibrėžtį ir suvienodinti užimtumo statusus Bendrijos lygiu yra nelengvas uždavinys. Svarstant šį klausimą būtina atsižvelgti į skirtingus nacionalinius teisės aktus ir praktiką: pagal Europos socialinės teisės aktus darbuotojo ir įmonės valdytojo apibrėžtys nustatomos nacionaliniu lygiu.

Tačiau negalime paneigti, kad būtina geriau suprasti pokyčius savarankiško darbo srityje. Priešingu atveju tose šalyse, kuriose ekonomiškai priklausomi savarankiškai dirbantys asmenys neapibrėžiami kaip samdomieji darbuotojai, vis didesniai skaičiai Europos dirbančiųjų kils pavojus likti be apsaugos.

1.1 Plėtoti priemones, leidžiančias realiai statistiškai įvertinti ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo padėtį Europos Sąjungoje.

1.2 Skatinti vykdyti tyrimus, kurie padėtų tiksliai įvertinti šalių patirtį ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo srityje.

1.3 Į Integruotas ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo gaires aiškiai įtraukti ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo klausimą.

1.4 Skatinti Europos socialinius partnerius įtraukti ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo klausimą į įvairius sektorius apimančias ir atskirų sektorių darbo programas. 2007 m. spalio mėn. paskelbtas bendras Europos socialinių partnerių tyrimas⁽¹⁾ rodo, kad Europos socialinio dialogo dalyviams labai svarbus profesinio statuso klausimas. Todėl reikėtų įvertinti galimybes plėtoti Europos socialinių partnerių ir savarankiškai dirbantiems asmenims atstovaujančių organizacijų (visų pirma nacionalinių) ryšius.

1.5 Remiantis turima informacija ir pagal pirmiau pateiktas rekomendacijas atliktų tyrimų rezultatais, išskirti įvairioms Europos Sąjungos valstybėms narėms būdingus aspektus, kurie padėtų parengti samdomojo darbuotojo apibrėžtį. Tokia apibrėžtis padėtų ne tik teisingai taikyti su darbo teise susijusias Europos direktyvas, bet ir geriau pasirengti didėjančiam darbuotojų judėjimui Europoje. Be to, ji padėtų gauti informacijos, kuri reikalinga norint geriau suprasti, ką apima ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo sąvoka. Norint geriau valdyti savarankiško, tačiau ekonomiškai priklausomo darbo reiškinį, iš tikrųjų būtina pirmiausia parengti kuo tikslesnes ir aiškesnes samdomųjų darbuotojų apibrėžtis.

⁽¹⁾ Pagrindiniai Europos darbo rinkai išskylančios iššūkiai. Bendras Europos socialinių partnerių tyrimas.

2. Įžanga

Tiesiogine prasme savarankiškai dirbančiu laikomas toks asmuo, kuris dirba sau, o ne kažkam kitam, nuo kurio jis priklauso. Nors iš pažiūros tai atrodo paprasta, su savarankiško darbo sąvoka susijusios labai įvairios socialinės ir ekonominės aplinkybės, kurios negali būti vertinamos vienodai. Savarankiško darbo rūšių įvairovė būdinga visoms ES valstybėms narėms. Šioje nuomonėje pagrindinis dėmesys skiriamas priklausomiems savarankiškai dirbantiems asmenims. Nuomonės tikslas – apžvelgti savarankiško darbo rūšis ir įvertinti, kokiomis aplinkybėmis iškyla tokio asmens ekonominės nepriklausomybės klausimas. Todėl šiame dokumente nebus svarstomos nedeklaruoto darbo ar tariamai savarankiško darbo temos, nors, be abejonės, šie du reiškiniai kai kuriais atvejais gali būti tiesiogiai ar netiesiogiai siejami su savarankiško, tačiau ekonomiškai priklausomo darbo reiškiniu.

Visų pirma, ekonomiškai priklausomas savarankiškas darbas – svarbus ir aktualus Europos Sąjungos klausimas (1). Antra, kai kuriuose Europos valstybėse ekonomiškai priklausomas darbas teisiškai pripažintas, nustatytos su tuo susijusios apibrėžtys ir numatytos konkrečios apsaugos priemonės (2). Galiausiai, būtina gerai suprasti su ekonomiškai priklausomu savarankišku darbu susijusius dalykus (3).

3. Ekonomiškai priklausomas savarankiškas darbas – aktualus Europos Sąjungos klausimas

3.1 Nauja savarankiškai dirbančiųjų asmenų kategorija naujoms ekonominėms ir socialinėms realijoms

3.1.1 Naujos savarankiškai dirbančiųjų asmenų, vykdančių veiklą, *a priori* besiskiriančią nuo, tradiciškai savarankiškai dirbantiems asmenims priskiriamos veiklos (ūkininkai arba laisvųjų profesijų atstovai)⁽²⁾ kategorijos susiformavimą nulėmė keletas veiksnių:

- įmonių strategijos, visų pirma, darbų eksternalizacijos strategija,
- nauji socialiniai poreikiai, kuriems susiformuoti įtakos turėjo demografiniai pokyčiai ir gyventojų senėjimas,
- su darbo jėga susiję pokyčiai, pavyzdžiui, aukštesnis gyventojų išsilavinimo lygis,
- išaugęs moterų skaičius darbo rinkoje ir būtinybė suteikti užimtumo galimybių pažeidžiamoms grupėms priklausančioms asmenims,

⁽²⁾ Žr. Europos darbo santykių priežiūros tarnybos (EIRO) parengtą ataskaitą „Self-employed workers: industrial relations and working conditions“ („Savarankiškai dirbantys asmenys. Darbo santykiai ir darbo sąlygos“), 2009 m.

- turintiems sunkumų patekti į darbo rinką. Visiems šiems asmenims savarankiška veikla kai kuriais atvejais gali tapti galimybe išvengti bedarbystės,
- kai kurių darbuotojų noras geriau derinti profesinį ir šeiminių gyvenimą,
- paslaugų sektoriaus išsiplėtimas ir naujos informacinių ir ryšių technologijų suteikiamos galimybės.

3.1.2 Atsižvelgiant į šiuo pokyčius ir remiantis sukaupta patirtimi, akademiniuose literatūroje bandyta nustatyti įvairias savarankiškai dirbančių asmenų kategorijas. Dažniausiai skiriamos šios kategorijos ⁽³⁾:

- verslininkai, turintys savo įmonę ir samdantys darbuotojus,
- „tradicinių“ laisvųjų profesijų atstovai ⁽⁴⁾, kurie norėdami vykdyti veiklą privalo laikytis tam tikrų nacionalinių teisės aktais nustatytų reikalavimų (turėti diplomą, laikytis profesinės etikos kodekso reikalavimų ir pan.). Nors jie gali samdyti darbuotojus, paprastai veiklą vykdo individualiai arba kartu su kolegomis. Šiai kategorijai priskiriami advokatai arba gydytojai,
- amatininkai, prekyautojai ir ūkininkai – tai pagrindiniai tradicinių savarankiško darbo rūšių atstovai. Jiems gali padėti jų šeimos nariai ir (arba) keletas nuolatinių arba laikinų darbuotojų,
- „naujieji savarankiškai dirbantys asmenys“, vykdančius veiklą specializuotose srityse, tačiau kurių profesijos ne visose šalyse yra reglamentuojamos ne taip, kaip pirmiau minėtos veiklos sritys,
- savarankiškai dirbantys asmenys, vykdančius tiek aukštos kvalifikacijos, tiek kvalifikacijos nereikalaujančią veiklą ir nesamdantys darbuotojų. Ši kategorija atsirado įmonėms pardėjus taikyti eksternalizacijos strategijas.

3.1.3 Be pirmiau pateikto savarankiškai dirbančių asmenų skirstymo į kategorijas, remiantis Eurostato darbo jėgos tyrimais savarankiškai dirbantys asmenys gali būti skirstomi į šias kategorijas:

- darbdaviai, savarankišką pelno siekiančią veiklą vykdančius asmenys (turintys įmonę, laisvosios profesijos atstovai, ūkininkai) ir samdantys bent vieną darbuotoją,

- „dirbantys sau“ (angl. *own account workers*) (savarankiškai dirbantys asmenys, nesamdantys kitų darbuotojų), vykdančius savarankišką pelno siekiančią veiklą (turintys įmonę, laisvosios profesijos atstovai, ūkininkai), tačiau nesamdo kitų asmenų. 2008 m. ES 27 šiai kategorijai priklausė 36 milijonai asmenų, t. y. apie 16 proc. visų dirbančių asmenų,
- padedantys šeimos nariai (angl. *family workers*), t. y. asmenys, padedantys tam tikrą veiklą (prekyba arba ūkininkavimas) vykdančiam šeimos nariui, kurie negali būti priskirti darbuotojų kategorijai.

3.1.4 Dėl šios įvairovės ypač sunku kiekybiškai įvertinti ekonomiškai priklausomą savarankišką darbą. Tik tos šalys, kurios teisiškai pripažino šią darbuotojų kategoriją, pateikia tikslesnę savarankiškai, tačiau ekonomiškai priklausomų dirbančių asmenų apibrėžtį. Vis dėlto, galima daryti prielaidą, kad dalis pagal statistiką priskiriamų savarankiškai dirbančių asmenų grupei, yra ekonomiškai priklausomi, kadangi jų veikla priklauso nuo klientų arba užsakovų.

3.1.5 Remiantis turimais Europos duomenimis apie savarankiško darbo mastą, ⁽⁵⁾ galima daryti išvadą, kad 2007 m. kiekvienoje valstybėje narėje kitų asmenų nesamdantys savarankiškai dirbantys asmenys sudarė ne mažiau kaip 50 proc. visų savarankiškai dirbančių asmenų. Kai kuriose valstybėse narėse šis skaičius dar didesnis (siekia 70 proc. ir daugiau). Konkrečiai būtų galima paminėti Čekiją, Lietuvą, Portugaliją, Slovakiją ir Jungtinę Karalystę. Vertinant ekonominius ir socialinius pokyčius, kurie paskatino naujų savarankiško darbo rūšių atsiradimą, ir šalių, kuriose šios darbo rūšys yra reglamentuojamos, patirtį, būtų galima teigti, kad didelė šio gausios „sau dirbančių“ asmenų grupės dalis yra ekonomiškai priklausomi darbuotojai.

3.1.6 Pagal pastarųjų dešimtmečių tendencijas galima teigti, kad Europoje vis daugiau savarankiškai dirbančių asmenų tampa oficialios užimtumo sistemos dalimi, kartu daugėja nesavarankiško darbo rūšių, kurių juridinis statusas yra už darbo sistemos ribų. Todėl reikia nustatyti ekonominės priklausomybės kriterijus ir sukurti statistikos mechanizmus, kurie leistų apskaičiuoti tokį darbą dirbančių asmenų skaičių.

3.2 Ekonomiškai priklausomas savarankiškas darbas – Europos lygio klausimas

3.2.1 Europos Sąjunga jau keletą metų svarsto savarankiškai dirbančių asmenų apsaugos klausimą. Pavyzdžiui, 2003 m. vasario 18 d. Taryba priėmė rekomendaciją 2003/134/EB dėl

⁽³⁾ Žr. 2 pastaboje paminėtą EIRO ataskaitą.

⁽⁴⁾ 2005 m. rugsėjo 7 d. Direktyvos 2005/36/EB 43 konstatuojamojoje dalyje pateikiama laisvųjų profesijų apibrėžtis.

⁽⁵⁾ Tyrimai atlikti dirbančiuosius skirstant pagal Eurostato pateiktas kategorijas.

savarankiškai dirbančių asmenų sveikatos apsaugos ir darbo saugos gerinimo⁽⁶⁾. Savarankiškai dirbančių asmenų apsaugos klausimai svarstomi ir šiuo metu vykstančiose diskusijose dėl direktyvos projekto dėl vienodo požiūrio į savarankiškai dirbančius vyrus ir moteris principo taikymo.

3.2.2 Be to, didelis dėmesys skirtumui tarp samdomojo darbuotojo ir savarankiškai dirbančio asmens skiriamas šiuo metu vykstančiose diskusijose dėl pasiūlymo iš dalies keisti Direktyvą 2002/15/EB dėl asmenų, kurie verčiasi mobiliąja kelių transporto veikla, darbo laiko organizavimo.

3.2.3 Ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo klausimas Europos Sąjungoje buvo keliamas ne kartą. 2000 m. Alain Supiot parengė ir Europos Komisijai pateikė pranešimą⁽⁷⁾, kuriame pripažįstama, kad susiformavo nauja grupė, kuriai priklausantys dirbantys nors ir negali būti laikomi samdomais darbuotojais, yra ekonomišškai priklausomi nuo užsakovų, kartu teigiama, kad būtent ši priklausomybė užtikrina jiems galimybę naudotis socialinėmis teisėmis.

3.2.4 2006 m. paskelbtoje žaliojoje knygoje „Darbo teisės modernizavimas įgyvendinant 21-ojo amžiaus uždavinius“⁽⁸⁾ Europos Komisija pabrėžė, kad „savarankiškas darbas taip pat padeda spręsti restruktūrizavimo problemas, mažinti tiesiogines arba netiesiogines darbo išlaidas ir lanksčiau tvarkyti išteklius, derinantys prie nenumatytų ekonominių aplinkybių. Jis taip pat rodo į paslaugas orientuotą verslo modelį, kai klientams teikiami gatavi projektai. Daugeliu atveju savarankišką darbą galima vertinti kaip laisvą pasirinkimą sutikti su žemesniu socialinės apsaugos lygiu mainais į tiesioginę įdarbinimo ir atlyginimo sąlygų kontrolę.“ Remdamasi šiuo pagrindu „Europos Komisija taip pat teigė, kad „savarankiškam ekonomišškai priklausomam darbuotojui“ priskiriamos situacijos, tiksliai neatitinkančios nei priklausomo darbo, nei nepriklausomo savarankiško darbo nusistovėjusių sąvokų. Tokie darbuotojai nėra įdarbinami pagal darbo sutartį. Jiems netaikomos darbo teisės nuostatos, nes patenka į „pilkąją zoną“ tarp darbo teisės ir komercinės teisės. Nors oficialiai jie yra „savarankiškai dirbantys“, šie asmenys lieka ekonomišškai priklausomi nuo vieno pagrindinio atstovaujamojo

arba kliento (darbdavio), nuo kurio priklauso jų pajamos. Ši reikšmę reikėtų aiškiai atskirti nuo sąmoningai klaidingo jų priskyrimo savarankiškai dirbantiems asmenims.“

3.2.5 EESRK nuomonėje dėl minėtos žaliosios knygos⁽⁹⁾ taip pat svarstomas šis klausimas.

4. Ekonomiškai priklausomas savarankiškas darbas – kai kurių ES šalių teisinė realybė

4.1 Teisiniu požiūriu tarpinė kategorija tarp samdomųjų darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų

4.1.1 Ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo sąvokos teisinis vertinimas galėtų lemti, kad šiai kategorijai priklausantys asmenys užimtų tarpinę vietą tarp samdomų darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų.

4.1.2 Iki šiol tik keletas valstybių narių skirtingais būdais ir priemonėmis teisiškai pripažino ekonomišškai priklausomo savarankiškai dirbančio asmens sąvoką ir bando ją apibrėžti. Šiai tarpinei kategorijai – tarp samdomų ir savarankiškai dirbančių asmenų – priklausantys asmenys skatina naujų, tačiau skirtingos aprėpties ir įvairaus turinio užimtumo rūšių atsiradimą. Reikėtų paminėti šias šalis: Vokietiją, Austriją, Ispaniją, Italiją, Portugaliją ir Jungtinę Karalystę. Italijoje vartojama „para subordinacijos“ sąvoka, kuri taikoma darbuotojams, įdarbinamiems pagal tęstinio ir suderinto bendradarbiavimo sutartį, ir darbuotojams, įdarbinamiems konkrečius projekto tikslais. Jungtinėje Karalystėje skiriamos „worker“ ir „employee“ kategorijos. „Worker“ kategorijai priskiriamas asmens padėtis skiriasi nuo samdomo darbuotojo („employee“) tuo, kad jis atlieka darbą nevadovaujamas darbdavio. Austrijoje teisės aktuose pripažįstami specifiniai sutarčių tipai, atspindintys bendrą tendenciją apibrėžti ekonomišškai priklausomą savarankišką darbą, tai visų pirma pasakytina apie laisvai samdomų asmenų paslaugų teikimo sutartis (angl. *free service contracts*). Pagal šio tipo sutartį dirbančio asmens padėtis nuo samdomojo darbuotojo skiriasi tuo, kad jis nėra pavaldus darbdaviui, nors dažniausiai jį samdo vienas asmuo ir jis dirba pagal nustatytą grafiką. Vokietijoje sutinkama sąvoka „į samdomus darbuotojus panašūs darbuotojai“ (vok. *arbeitnehmerähnliche Person*, angl. *employee-like person*). Šiai kategorijai priskiriami asmenys (teisiškai apibrėžiami skirtingai negu samdomieji darbuotojai), kurie dirba pagal komercinę arba paslaugų teikimo sutartį ir kurie patys tiesiogiai atlieka darbą nesamdydami kitų darbuotojų, bei kurie daugiau kaip 50 proc. savo pajamų gauna teikdami paslaugas vienam klientui. Naujausias ir sėkmingiausias bandymo apibrėžti ekonomišškai priklausomą darbą pavyzdys – Ispanijoje. 2007 m. priimtame Savarankiškai dirbančių asmenų statute nustatyti keli ekonomišškai priklausomą asmenį apibūdinantys kriterijai: tai asmuo, kuris siekdamas pelno paprastai užsiima individualia, tiesiogine ūkine ar profesine veikla, kuri jam yra pagrindinė ir kurią jis vykdo vieno juridinio arba fizinio

⁽⁶⁾ Kai kurios rekomendacijoje pateiktos pastabos glaudžiai siejasi su šioje nuomonėje svarstoma tema:

- rekomendacijoje pripažįstama, kad vienoje darbovietėje bendrai gali dirbti savarankiškai dirbantys asmenys ir samdomieji darbuotojai (4 ir 5 konstatuojamosios dalys),
- apskritai, rekomendacijoje tvirtinama, kad asmenims, vykdančioms profesinę veiklą neturint darbo santykių su darbdaviu netaikoma apsauga (5 konstatuojamoji dalis),
- pabrėžiama, kad savarankiškai dirbantys asmenys gali susidurti su tokia pačia rizika sveikatai kaip ir samdomieji darbuotojai (6 konstatuojamoji dalis).
- Galutinėse rekomendacijose pabrėžiama būtinybė imtis priemonių geriau informuoti savarankiškai dirbančius asmenis per jiems atstovaujančias organizacijas.

⁽⁷⁾ „Permainos užimtumo srityje ir darbo teisės ateitis Europoje“ („Transformation of labour and future of labour law in Europe“), Europos Komisija, 1999 m.

⁽⁸⁾ Žalioji knyga „Darbo teisės modernizavimas įgyvendinant 21-ojo amžiaus uždavinius“ (COM(2006) 708 galutinis).

⁽⁹⁾ 2007 m. gegužės 30 d. EESRK nuomonė dėl žaliosios knygos „Darbo teisės modernizavimo įgyvendinant 21-ojo amžiaus uždavinius“, pranešėjas D. Retureau (OL C 175, 2007 7 27, p. 65), 3.1.4 punktas.

asmens, t. y. kliento, naudai ir yra nuo jo ekonomiškai priklausomas, kadangi vykdydamas šią veiklą jis gauna ne mažiau kaip 75 proc. savo pajamų. Toks statusas nesuderinamas su civilinėmis ar komercinėmis bendrovėmis⁽¹⁰⁾.

4.1.3 Apžvelgus nacionalines sistemas, teisiškai pripažinusias naują kategoriją, galima pateikti keletą išvadų. Visais pirmiau minėtais atvejais kalbama apie naujos kategorijos, kuri skiriasi tiek nuo samdomųjų darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų, tiek nuo, *a fortiori*, tikrojo įmonės savininko kategorijų, sukūrimą. Šiose šalyse siekiama ne paversti savarankiškai dirbančius, tačiau ekonomiškai priklausomus asmenis samdomais darbuotojais, bet suteikti jiems specialų statusą, kuris, atsižvelgiant į jų ekonominį priklausomumą, užtikrintų jiems specialią apsaugą. Dėl šios priežasties visais pirmiau minėtais atvejais savarankiškai dirbantys ekonomiškai priklausomi asmenys teisiniu požiūriu nėra susaistyti darbdavio ir darbuotojo pavaldumo santykiais, tuo tarpu tokie santykiai yra pagrindinis samdomojo darbuotojo teisinės apibrėžties aspektas daugelyje ES valstybių narių. Samdomasis darbuotojas – tai asmuo, kuris dirba vadovaujamas ir kontroliuojamas kito asmens, t. y. darbdavio. Šiai situacijai būdingi tam tikri požymiai: darbuotojas įpareigotas asmeniškai atlikti tam tikrą darbą, dirba vienam asmeniui tam tikrą laikotarpį, neatsako už įmonės finansinę riziką, dirba kito asmens naudai ir pan. Atsižvelgiant į šiuos požymius galima teigti, kad visi samdomieji darbuotojai yra ekonomiškai priklausomi, tačiau ne visi savarankiškai dirbantys ekonomiškai priklausomi asmenys yra samdomi darbuotojai.

4.1.4 Vis dėlto būtina apibrėžti ekonominės priklausomybės kriterijus. Kaip rodo kai kurių šalių reglamentavimo praktika, nors ši užduotis ir sudėtinga, ją atlikti įmanoma. Pirmiausia reikėtų apibrėžti tiesiogiai su pačiu dirbančiu asmeniu susijusius kriterijus. Atitinkamai (pavyzdžiui, Ispanijoje), ekonomiškai priklausomas savarankiškai dirbantis asmuo yra toks asmuo, kuris atitinkamą darbą atlieka asmeniškai, nesamdydamas kitų asmenų. Kiti kriterijai, papildantys pirmąjį, siejasi su pačia ekonomine priklausomybe. Vienas jų galėtų būti tam tikra dalis pajamų, kurias ekonomiškai priklausomas darbuotojas gauna dirbdamas tik vienam klientui (tokiu atveju reikia nustatyti tikslią pajamų dalį, kuri reikštų ekonominę priklausomybę), kitas – darbuotojo ir kliento darbo santykių trukmė (kuo ilgiau trunka darbo santykiai, tuo didesnė darbuotojo ekonominė priklausomybė nuo kliento). Pastarasis kriterijus taikomas Italijoje siekiant pripažinti darbinę veiklą, paremtą tęstiniu ir suderintu bendradarbiavimu. Kai kuriais atvejais šį klausimą tyrę ekspertai siūlo taikyti papildomą kriterijų. Pavyzdžiui, profesorius Adalberto Perulli⁽¹¹⁾ nuomone, asmens ekonominė priklausomybė gali būti pripažįstama tik tuo atveju, jei jo gamybinės veiklos organizavimas priklauso nuo kliento veiklos. Kitais žodžiais tariant, asmuo tiesiogiai negali patekti į rinką, kadangi visa gamyba organizuojama (visų pirma turint omenyje naudojamas medžiagas ir technologijas) siekiant patenkinti tik vieno kliento poreikius.

⁽¹⁰⁾ Žr. 2007 m. liepos 11 d. Ispanijos įstatymo dėl savarankiško darbo statuso 11 straipsnį.

⁽¹¹⁾ A. Perulli „Ekonimiškai priklausomas darbas ir (arba) kvazi priklausomumas. Teisiniai, socialiniai ir ekonominiai aspektai“ (*Travail économiquement dépendant / parasubordination : les aspects juridiques, sociaux et économiques*), pranešimas Europos Komisijos prašymu, 2003 m.

4.2 Ekonomiškai priklausomų savarankiškai dirbančių asmenų apsauga

4.2.1 Pastebėta, kad šalyse, kuriose pripažįstama tarpinė darbuotojų kategorija tarp samdomųjų ir savarankiškų darbuotojų, ekonominė darbuotojo priklausomybė neatsiejama nuo specifinių teisių pripažinimo; šios teisės neužtikrinamos kitų kategorijų savarankiškiems darbuotojams, net jei jos yra mažesnės, nei taikomos samdomiesiems darbuotojams. Savarankiškų ekonomiškai priklausomų darbuotojų teisės gali sietis su socialine apsauga. Jos gali būti paremtos ir darbo teisės darbuotojams teikiamomis garantijomis. Šiuo požiūriu jos gali būti taikomos individualiems dirbančiąjų ir jų klientų santykiams (minimalios pajamos, darbo trukmė ir kt.) ir kartu paskatinti pripažinti savarankiškų ekonomiškai priklausomų darbuotojų teisę jungtis į organizacijas ir veikti kolektyviai siekiant ginti ir puoselėti savo profesinius interesus. Tai rodo, kad priklausomybė nuo kito asmens – net jei yra ne teisinė, o tik ekonominė – pagrindžia specifinės apsaugos būtinybę.

4.2.2 Kalbant apie socialinę apsaugą, minėtose šalyse gali būti taikoma šiek tiek didesnė negu savarankiškai dirbančių asmenų, t. y. tarpinio lygmens socialinė apsauga. Italijoje tokia socialinė apsauga numatyta asmenims, įdarbintiems konkrečiam projektui. Jiems suteikiamos nėštumo, ligos, nelaimingų atsitikimų darbe ir pensinės garantijos, kurios vis labiau prilygsta samdomiesiems darbuotojams suteikiamoms garantijoms. Panaši padėtis yra ir Jungtinėje Karalystėje, kur *workers* turi teisę į įstatymais numatytą pašalpą dėl ligos.

4.2.3 Kalbant apie profesinę veiklą reglamentuojančias taisykles, ekonomiškai priklausomam savarankiškai dirbančiam asmeniui, kuris nors ir nėra samdomasis darbuotojas, paprastai iš dalies suteikiama samdomiesiems darbuotojams taikoma apsauga.

4.2.4 Žinoma, tai tik bendri pastebėjimai. Ekonomiškai priklausomų savarankiškai dirbančių asmenų apsauga šalyse labai skirtinga. Jungtinėje Karalystėje apsauga, suteikiama „workers“, užtikrina minimalų atlyginimą, nustatytas darbo valandas ir atostogas. Ispanijoje siekiama kur kas aukštesnių tikslų. 2007 m. priimtame statute pripažįstamos šios ekonomiškai priklausomo savarankiškai dirbančio asmens teisės:

— su profesine veikla susijusios teisės: teisė į poilsį ir mokamas atostogas,

— teisės, kai klientas nutraukia sutartį. Tai sektinas pavyzdys, kadangi tokiu būdu klientui iškeliamas reikalavimas nenutraukti sutarties be pagrįstos priežasties. Jei klientas nenurodo priežasties, tokiam asmeniui suteikiama teisė į kompensaciją.

4.2.5 Be kitų apsaugos rūšių, skirtų ekonomiškai priklausomiems savarankiškai dirbantiems asmenims, reikėtų užtikrinti būtiniausią socialinę apsaugą – socialinį draudimą, profesinį mokymą arba profesinės rizikos prevenciją – visiems ES savarankiškai dirbantiems asmenims, kaip siūloma 2003 m. vasario 18 d. Tarybos rekomendacijoje. Tai užtikrintų pagrindinę socialinę apsaugą visiems dirbantiesiems, nepriklausomai nuo jų veiklos teisinio statuso.

5. Su ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo pripažinimu susiję iššūkiai

5.1 *Samdomasis darbas ir ekonomiškai priklausomas savarankiškas darbas: konkurencija ar papildomumas?*

5.1.1 Kaip jau minėta pirmiau, nedaugelis Europos Sąjungos valstybių narių teisinėse sistemose pripažįsta „ekonomiškai priklausomų savarankiškai dirbančių asmenų“ kategoriją. Teisėtas jų abejonės dėl šios tarpinės kategorijos darbuotojų statuso pagrindžia ne tik ekonominių ir socialinių realijų įvairovė šalyse, bet ir tai, kad kitos šalys neskuba jos pripažinti. Todėl kyla nuogastavimai, kad net ir tuo atveju, jei bus aiškiai apibrėžtos šios teisinės kategorijos, ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo pripažinimas paskatins samdomus darbuotojus pereiti į ekonomiškai priklausomų savarankiškai dirbančių asmenų kategoriją, visų pirma turint omenyje įmonių įgyvendinamas eksternalizacijos strategijas. Italijos patirtis iš dalies pagrindžia šiuos nuogastavimus. 2003 m. leisdamas sudaryti darbo sutartis pagal konkrečius projektus, Italijos vyriausybė visu pirma siekė, kad tariamai savarankiškai dirbantys asmenys turėtų mokamą darbą. Taigi, 2003–2005 m. pastebimai išaugo kvazi priklausomų darbuotojų skaičius. Šie nuogastavimai paaiškina, kodėl daugelio Europos valstybių narių vyriausybės ar socialiniai partneriai griežtai prieštarauja, kad būtų pripažintas tarpinis statusas – tarp samdomojo darbuotojo ir savarankiškai dirbančio asmens. Didžiosios Britanijos profesinių sąjungų konfederacija 2009 m. kongrese priėmė rezoliuciją, kurioje rekomenduojama Jungtinėje Karalystėje apsiriboti dviem užimtumo statusais: samdomojo darbuotojo ir savarankiškai dirbančio asmens.

5.1.2 Negalima paneigti, kad diskusijos dėl ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo pripažinimo yra visiškai nesusijusios su tariamai savarankiško darbo klausimu. Pastarasis klausimas aktualus daugeliui Europos Sąjungos šalių. Tai visų pirma taikytina statybų sektoriui, kuriame ypač dažnai susiduriama su nelegalaus darbo praktika, todėl visiškai pagrįsta atrodo šio sektoriaus Europos socialinių partnerių neseniai priimta bendra pozicija. Akivaizdu, kad yra asmenų, kurie formaliai yra savarankiškai dirbantys (atsižvelgiant į šalių įvardytus santykius), tačiau savo veiklą vykdo tokiomis pačiomis sąlygomis kaip samdomieji darbuotojai. Šie atvejai skatina daryti prielaidas, kad asmenys naudojami savarankiško darbo galimybėmis, kad

galėtų netaikyti darbo teisės ir (arba) socialinės apsaugos teisės nuostatų. Atsižvelgdama į šią padėtį, TDO rekomendacijoje Nr. 198 ⁽¹²⁾ prašo šalių vyriausybių savo teisės aktuose nustatyti aiškesnius darbo santykius apibrėžiančius kriterijus, kad būtų galima spręsti tariamo savarankiško darbo problemą. Tai, be abejonės, vienas prioritetinių klausimų, tačiau reikėtų jį skirti nuo ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo, kuris teisiniu požiūriu (įskaitant ir šalis, kurios pripažįsta šią darbo rūšį) gerokai skiriasi nuo samdomojo darbo. Kitais žodžiais tariant, ekonomiškai priklausomam savarankiškam darbui statusą galima suteikti tik aiškiai jį atskyrus nuo samdomojo darbo. Labai svarbus vaidmuo tenka ir teisinio pavaldumo kriterijui. Jei asmuo dirba samdomajam darbuotojui taikomomis sąlygomis, jis neturėtų būti laikomas ekonomiškai priklausomu. Todėl, atsižvelgiant į TDO rekomendacijas, būtina nacionalinės teisės aktuose kiek galima aiškiau ir tiksliau apibrėžti samdomąjį darbą. Taigi, ekonomiškai priklausomas savarankiškas darbas ir samdomasis darbas turi būti aiškiai atskirti, o tam būtinos tikslios šių dviejų užimtumo kategorijų apibrėžtys. Kartu reikalingos veiksmingos įstatymų vykdymo kontrolės priemonės. Tik užtikrinus visas šias sąlygas ekonomiškai priklausomo savarankiškai dirbančio asmens teisinio statuso pripažinimas gali padėti geriau apsaugoti tikrai savarankiškai, o ne tariamai savarankiškai dirbančius asmenis ir papildyti samdomojo darbuotojo statusą.

5.1.3 Jei bus pripažintas ekonomiškai priklausomo savarankiškai dirbančio asmens statusas, pagrįstai galima nerimauti, kad kliento ir ekonomiškai priklausomo savarankiškai dirbančio asmens verslo santykiai taps ilgalaikiai ir toks asmuo praktiškai vykdys nuolatinę veiklą savo kliento naudai. Todėl pradžioje buvę tik verslo santykiai gali ilgainiui sudaryti sąlygas ir galimybes ekonomiškai priklausomam savarankiškai dirbančiam asmeniui tapti samdomuoju darbuotoju, dirbančiu buvusiam klientui, savo ruožtu tapusiam jo darbdaviu.

5.2 *Galimybės, kurias suteikia ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo pripažinimas*

5.2.1 Ekonomiškai priklausomų savarankiškai dirbančių asmenų statuso pripažinimas kai kuriose valstybėse narėse suteikė galimybę užtikrinti didesnę teisinę apsaugą nesamdomiesiems darbuotojams, t. y. tikrai savarankiškai dirbantiems asmenims, negalintiems pasinaudoti ekonomine apsauga, kurią jie galėtų užsitikrinti dirbdami didesniai skaičiui užsakovų. Todėl ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo pripažinimas ne tik užtikrintų socialinę apsaugą ir užimtumą, bet ir būtų viena galimybių stiprinti verslumą ir laisvę užsiimti verslu. Be to, būtų galima numatyti galimybę ekonomiškai priklausomam savarankiškai dirbančiam asmeniui suteikti specialią pagalbą veiklai plėtoti (pvz., konsultacijos, finansinė parama), kuri jam padėtų vystyti savo verslą ir galiausiai tapti ekonomiškai nepriklausomam.

⁽¹²⁾ TDO, Rekomendacija Nr. 198 dėl darbo santykių 2006 m.

5.2.2 Galiausiai diskusijose dėl ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo būtina atsižvelgti ir į vartotojų interesus. Teikiant paslaugas vartotojams labai dažnai susikuria subrangos grandinės, kuriose dalyvauja savarankiškai dirbantys asmenys ir savarankiškai dirbantys, tačiau ekonomiškai priklausomi asmenys. Pavyzdžiui, kai vartotojas kreipiasi į didelę įmonę dėl įrangos darbų (dujų, elektros, telefono ryšio, skaitmeninės televizijos ir pan.) arba prašydamas pataisyti ar patikrinti įrenginį, dažniausiai atlikti užduoties įmonės vardu atvyksta savarankiškai dirbantis asmuo, turintis prisiimti visą atsakomybę už suteiktos paslaugos kokybę. Oligopolinėmis sąlygomis, rinkose dominuoja didžiosios bendrovės, o tai joms suteikia galimybę primesti labai nepalankias sąlygas subrangovams. Taigi, subrangovai priversti susitaikyti su gerokai mažesne negu įprasta pelno marža. Tokiomis aplinkybėmis savarankiškai dirbantis asmuo turi dvi galimybes: pasiekti būtiną pelno ir nuostolio pusiausvyrą, arba teikti kokybišką paslaugą. Tokiomis aplinkybėmis ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo pripažinimas siekiant sutartinių rangovo ir užsakovo santykių pusiausvyros leistų sumažinti rangovo patiriamą ekonominį spaudimą ir sudaryti palankesnes sąlygas teikti geresnės kokybės paslaugas galutiniam vartotojui.

5.3 *Ekonomiškai priklausomas savarankiškas darbas – iššūkis Europai*

5.3.1 Užimtumo statusų įvairovė skirtingose ES valstybėse narėse neginčijamai turi įtakos Europos rinkos veikimui, visų pirma turint omenyje paslaugas, teikiamas kitoje šalyje. Pavyzdžiui, vienoje iš valstybių narių paslaugą teikia kitos valstybės narės savarankiškai dirbantis asmuo, kuris, būdamas nesamdomu darbuotoju, laikosi savo kilmės šalies taisyklių⁽¹³⁾. Tokia padėtis iš tikrųjų yra Europos lygio problema.

5.3.2 Apibendrinant galima remtis 2007 m. spalio mėn. paskelbtu bendru Europos socialinių partnerių tyrimu⁽¹⁴⁾, kuris patvirtina, kad vykstant pokyčiams gamybos organizavimo srityje, daugiausiai žmonių dirba paslaugų sektoriuje. Šis tyrimas leidžia manyti, kad šiuolaikiškos darbo ir gamybos organizavimo formos turėtų paskatinti iš naujo pažvelgti ne tik į teisinę pavaldumo koncepciją, bet ir į pavaldumo darbe sąvoką.

2010 m. balandžio 29 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

⁽¹³⁾ Žr. Direktyvos 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje 87 konstatuojamąją dalį.

⁽¹⁴⁾ Pagrindiniai Europos darbo rinkai išskylantys iššūkiai. Bendras Europos socialinių partnerių tyrimas.

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Toliau pateikiami diskusijų metu atmesti pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip ¼ balsų:

1.2 punktas

Išbraukti:

„Skatinti vykdyti tyrimus, kurie padėtų tiksliai įvertinti šalių patirtį ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo srityje. Tokie vertinimai sudarytų galimybes nustatyti ekonomiškai priklausomų darbuotojų apsaugos prioritetus, įvertinti problemas, kurios gali kilti teisiškai pripažinus naują dirbančiųjų kategoriją, ir apibrėžti kolektyvinio atstovavimo ekonomiškai priklausomų savarankiškai dirbančių asmenų interesams taisykles.“

Balsavimo rezultatai

Už	101
Prieš	93
Susilaikė	5

1.6 punktas

Išbraukti punktą:

„Apibrėžti visų Europos Sąjungos dirbančiųjų – samdomųjų darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų – bendras pagrindines teises. Remiantis pagrindinėmis teisėmis būtų galima sukurti skirtingas apsaugos sistemas atsižvelgiant į dirbančiojo priklausomumo lygį pagal užimamą vietą darbo santykių skalėje nuo tikrai ekonomiškai nepriklausomumų iki samdomųjų darbuotojų, kurios tarpinėje padėtyje atsidurtų teisiniu požiūriu savarankiškai dirbantys asmenys, tačiau priklausomi ekonominiu požiūriu. Pastebima, kad jau dabar šios strategijos laikosi valstybės, pripažinusios tarpinę dirbančiųjų kategoriją. Europos Komisija galėtų parengti šiam klausimui skirtą komunikatą.“

Balsavimo rezultatai

Už	108
Prieš	88
Susilaikė	7

2 punktas (Ižanga)

Iš dalies pakeisti taip:

„Tiesiogine prasme savarankiškai dirbančiu laikomas toks asmuo, kuris dirba sau, o ne kažkam kitam, nuo kurio jis priklauso. Nors iš pažiūros tai atrodo paprasta, su savarankiško darbo sąvoka susijusios labai įvairios socialinės ir ekonominės aplinkybės, kurios negali būti vertinamos vienodai. Savarankiško darbo rūšių įvairovė būdinga visoms ES valstybėms narėms. Šioje nuomonėje pagrindinis dėmesys skiriamas priklausomiems savarankiškai dirbantiems asmenims. Kai kurios naujos savarankiško darbo rūšys arba tendencijos labai išsiskiria iš kitų, tai visų pirma pasakytina apie asmenis, kurie, nors teisiškai niekam nepavaldūs, yra ekonomiškai priklausomi nuo klientų ir (arba) užsakovų. Šioje nuomonėje pagrindinis dėmesys bus skiriamas naujai veiklos rūšiai, kurią šiuo metu sutarta vadinti ekonomiškai priklausomu darbu. Nuomonės tikslas – apžvelgti savarankiško darbo rūšis ir įvertinti, kokiomis aplinkybėmis iškyla tokio asmens ekonominės nepriklausomybės klausimas. Todėl šiame dokumente nebus svarstomos nedeklaruoto darbo ar tariamai savarankiškai dirbančių asmenų temos, nors, be abejonės, šie du reiškiniai kai kuriais atvejais gali būti tiesiogiai ar netiesiogiai siejami su savarankiško, tačiau ekonomiškai priklausomo darbo reiškiniais.“

Balsavimo rezultatai

Už	105
Prieš	92
Susilaikė	10

5.1.3 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Jei bus pripažintas ekonomiškai priklausomo savarankiškai dirbančio asmens statusas, pagrįstai galima nerimauti, kad kliento ir ekonomiškai priklausomo asmens verslo santykiai taps ilgalaikiai ir ekonomiškai priklausomas asmuo praktiškai vykdys nuolatinę veiklą savo kliento naudai. Todėl pradžioje buvę tik verslo santykiai gali ilgainiui sudaryti sąlygas ir galimybes ekonomiškai priklausomam asmeniui tapti samdomuoju darbuotoju, dirbančiu buvusiam klientui, savo ruožtu tapusiam jo darbdaviu. Galima tokia situacija, kad sudarant keletą komercinių sutarčių iš eilės su tuo pačiu klientu per tam tikrą laikotarpį gali tecti perkvalifikuoti šalių santykius į darbo santykius. Tai gali tapti būtinybe, kadangi daugeliu atveju prie savarankiškai dirbančio, tačiau ekonomiškai priklausomo asmens statuso pereinama ne savanoriškai, o veikiau dėl išorės veiksnių, pavyzdžiui, dėl gamybos perkėlimo ar įmonės pertvarkymo, kai darbdaviai priversti atleisti darbuotojus.“

Balsavimo rezultatai

Už	105
Prieš	92
Susilaikė	5

5.2.2 punktas

Išbraukti punktą:

„Be to, ekonomiškai priklausomo darbo pripažinimas galėtų būti viena galimybių naujos kategorijos savarankiškai dirbantiems asmenims burtis į vieną grupę ir bendrai atstovauti savo interesams. Savarankiškai dirbantys asmenys dažnai yra atskirti ir jų specifiniams profesiniams interesams ne visada atstovauja valstybėse narėse veikiančios profesinės organizacijos.“

Balsavimo rezultatai

Už	106
Prieš	91
Susilaikė	5

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

462-OJI PLENARINĖ SESIJA, 2010 M. BALANDŽIO 28, 29 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos „Bendrosios
žuvininkystės politikos reforma“

(COM(2009) 163 galutinis)

(2011/C 18/09)

Pranešėja **María Candelas SÁNCHEZ MIGUEL**

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. balandžio 22 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Žaliosios knygos „Bendrosios žuvininkystės politikos reforma“

COM(2009) 163 galutinis.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. kovo 25 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (balandžio 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 141 nariui balsavus už, 1 – prieš ir 6 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Svarbiausia Komisijos žaliosios knygos „Bendrosios žuvininkystės politikos reforma“ išvada: tokia BŽP, kokia ji yra šiandien, neišsprendė 2002 m. reformos metu nustatytų problemų. Padaryti pakeitimai nedavė apčiuopiamų rezultatų sprendžiant tokias problemas, kaip laivynų perteklinis pajėgumas, išteklių pereikvojimas ir sužvejojamų žuvų kiekio mažėjimas. Kaip pabrėžia Komisija, naujuoju pasiūlymu dėl reformos siekiama panaikinti „fragmentinį ir laipsnišką“ ankstesnių reformų pobūdį.

1.2 EESRK rekomenduoja priimtas priemones taikyti taip, kad jos padėtų išsaugoti darbo vietas ir teritorinę sanglaudą, o strateginiai tikslai leistų išlaikyti ekonominio, socialinio ir aplinkos pusiausvyrą užtikrinant bei skatinant atsakingą ir tvarią visų žuvininkystės grandinės dalyvių veiklą.

1.3 Vykdamą būsimą BŽP reformą daugiau dėmesio reikia skirti šioms klausimams (jie apžvelgiami toliau pateikiamame konkrečių pastabų skyriuje):

— atskiros nedideliems priekrančių regionų laivynams skirtos žvejybos sistemos sukūrimas;

— socialiniams aspektams skirto skyriaus, kuris padėtų suderinti žvejų darbo sąlygas, įtraukimas;

— rinkos ir prekybinės veiklos sąlygų gerinimas;

— BŽP suderinimas su jūrų aplinkos politika tuo tikslu atliekant daugiau ir išsamesnių, su žuvininkystės politika susijusių tyrimų;

— visiškas BŽP integravimas į tarptautinių organizacijų (JT, MŽŪO) veiklą.

2. Teisinės aplinkybės

2.1 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 3 straipsnio 1 dalies d punkte teigiama, kad, „Sąjunga turi išimtinę kompetenciją [...] biologinių jūrų išteklių apsaugos pagal bendrą žuvininkystės politiką“ srityje. Kad visi dalyviai laikytųsi nustatytų taisyklių politikoje, kuri bus nustatyta pasibaigus konsultacijoms dėl žaliosios knygos, būtų naudinga atsižvelgti į nacionalinių vyriausybių ir suinteresuotųjų subjektų nuomonę.

2.2 Įsigaliojus Reglamentui (EB) 2371/2002, Komisija laipsniškai tobulino tam tikrus žuvų išteklių apsaugos ir tausaus naudojimo aspektus priimdama valdymo ir atgaivinimo planus bei parengdama kontrolės ir įgyvendinimo reglamentas. Komisija taip pat paskelbė labai svarbių komunikatų, tarp kurių visų pirma reikėtų paminėti komunikatą COM(2007) 73, kuriame nurodomos žvejybos teisėmis grindžiamos valdymo priemonės ir nagrinėjamos dabartinės nacionalinės sistemos bei tirama galimybė padidinti jų veiksmingumą taikant gerąją praktiką.

3. Žaliosios knygos analizė ir atsakymai į joje pateiktus klausimus

3.1 Spręsti struktūrines BŽP problemas

3.1.1 Laivynų perteklinis pajėgumas. Užtikrinti pelningumo ir tvaraus užimtumo pusiausvyrą

3.1.1.1 EESRK tam tikru požiūriu pritaria Komisijos pateiktam padėties įvertinimui ir pripažįsta, kad išlieka stipri Europos žvejybos laivynų perteklinio pajėgumo (visų pirma atsižvelgiant į techninę pažangą) tendencija, kurios iki šiol nepavyko iš esmės pakeisti. Vis dėlto negalima vertinti apibendrintai ir reikėtų sušvelninti pernelyg neigiamas Komisijos išvadas, kadangi kai kurioms valstybėms narėms pavyko – skirtingu lygiu – sumažinti laivyno pajėgumus. Bet kuriuo atveju būtina atnaujinti turimus duomenis apie dabartinę valstybių narių laivyno padėtį.

3.1.1.2 EESRK pritaria pasiūlymui teisės aktais apriboti laivynų pajėgumą ir pabrėžia būtinybę valstybių narių ir ES bendrai finansuojamuose prisitaikymo planuose nustatyti privalomas valdymo ir kontrolės priemones. Pirmenybę reikėtų teikti pajėgumų mažinimui, kuris leistų išlaikyti žvejybos galimybių, aplinkos ir socialinių kriterijų pusiausvyrą. Siekiant tokios pusiausvyros, didžiausią dėmesį būtina skirti aplinkos ir socialiniams kriterijams, pavyzdžiui, atsisakyti neselektyvią arba aplinkos nesaugančius įrenginius naudojančių laivų, kurie suvaržo daug energijos arba kuriuose yra mažai darbo vietų, palyginti su sugaunamu žuvies kiekiu. Be to, derėtų atsargiai vertinti pasiūlymą dėl vienkartinės išmokų už į metalo laužą atiduodamus laivus. Laivų atidavimas į metalo laužą turi socialinių pasekmių, į kurias reikėtų atsižvelgti. Dėl žvejybos laivų atidavimo į metalo laužą dažnai prarandamos darbo vietos, samdomiems žvejams nepateikiama jokių alternatyvių darbo pasiūlymų. EESRK neprieštarauja Komisijos siūlomoms vienkartinėms laivų atidavimo į metalo laužą išmokoms, kurios galėtų būti naudingos, kadangi jomis galėtų pasinaudoti ne tik laivų savininkai, bet ir žvejai, susiduriantys su darbo vietų praradimo grėsme. Bendrijos fondas teikdamas paramą turėtų numatyti socialines priemones, pavyzdžiui, paramą profesiniam mokymui ir perkvalifikavimui, kad būtų išvengta visiško darbo vietų praradimo. Todėl EESRK pritaria pasiūlymui ateityje užtikrinti šio sektoriaus ekonominį gyvybingumą ir jo nepriklausomumą nuo valstybės subsidijų, kurios turėtų būti skiriamos laikinai, kol neišspręstos sektoriaus struktūrinės problemos.

3.1.1.3 EESRK pripažįsta, kad rinkos priemonių, pavyzdžiui, perleidžiamų žvejybos teisių, taikymas gali padėti mažinti

laivynų perteklinį pajėgumą. Komitetas pripažįsta, kad toks valdymo būdas tam tikrais atvejais leido sumažinti žvejybos pajėgumus kai kuriose šalyse ir kalbant apie kai kurias konkrečias žvejybos rūšis, tačiau mano, kad Komisija turi tinkamai pagrįsti šią priemonę ir išsamiau nurodyti, kokių saugos ir apsaugos priemonių ketina imtis siekdama išvengti bet kokių nepageidaujamų pasekmių užimtumo ir teritorijų planavimo požiūriu ir kartu neleisti, kad žvejybos teisės būtų sutelktos į keleto didelių įmonių rankas tokiu būdu pažeidžiant mažesnių žvejų bendruomenių interesus.

3.1.2 Strateginių tikslų tikslinimas

3.1.2.1 EESRK įspėja, kad žuvininkystės sektoriaus tvaraus vystymo strateginių tikslų nereikėtų skirstyti pagal svarbą, priešingai, rekomenduoja laikytis subalansuoto požiūrio, kuriuo vadovaujantis ilguoju laikotarpiu ekonomikos, socialinė ir aplinkos sritys yra laikomos vienodai svarbiomis. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad žaliojoje knygoje, kaip ir 2002 m. reformoje, labai mažai dėmesio skiriama būsimosios BŽP socialiniam matmeniui ir aiškiai nenurodoma, kad tai yra vienas pagrindinių strateginių tikslų.

3.1.2.2 Nuolatinis gamtos išteklių būklės gerinimas ir stabilizavimas išlaikant tausų išteklių naudojimo lygį turėtų būti vykdomi atliekant socialinius ir ekonominius poveikio vertinimus, kurių tikslas – skatinti finansinės paramos šiam sektoriui priemones, visų pirma skirtas inovacijoms ir vystymui bei profesiniam mokymui. Be to, biologinės ramybės laikotarpiu žvejams būtų užtikrintos deramos pajamos.

3.1.3 Sprendimų priėmimo sistemos tikslinimas

3.1.3.1 EESRK visiškai pritaria pasiūlymui persvarstyti sprendimų priėmimo procesą, kurio tikslas aiškesnė ir veiksmingesnė politika ir mažesnės sąnaudos. Reikėtų atskirti pagrindinius principus ir tikslus, kuriuos kartu su Europos Parlamentu apibrėžia Taryba, ir jų įgyvendinimą, kuris pavestas valstybėms narėms, Komisijai arba decentralizuotoms sprendimus priimančioms struktūroms (galbūt naujai įkurtoms), atstovaujančioms visiems vietos lygio suinteresuotiesiems subjektams. Vietos ir regionų valdžios institucijų įtraukimas pasitelkus sprendimų techniniais klausimais priėmimo (mikrovaldymo) decentralizavimą, atrodytų, vykdomas teisinga kryptimi. Suprasdamas, kad bendrai naudojami žuvų ištekliai ir ekosistemos užima dideles geografines zonas, EESRK palankiai vertina pasiūlymą, kad valstybės narės glaudžiai bendradarbiaudamos jūrų regionų lygiu užtikrintų, kad būtų laikomasi svarbiausių BŽP principų ir standartų.

3.1.3.2 Sprendimų priėmimo procese reikėtų veiksmingiau pasinaudoti konsultacinių struktūrų, pavyzdžiui, Žuvininkystės ir akvakultūros patariamojo komiteto (ŽAPK) ir regioninių patariamųjų tarybų (RPT), parengtomis papildomosiomis nuomonėmis. Be to, reikėtų atsižvelgti į Sektorinio socialinio dialogo jūrų žvejybos klausimais komiteto iniciatyvas ir nuomones.

3.1.4 Didesnė sektoriaus atsakomybė

3.1.4.1 EESRK pritaria pasiūlymui suteikti sektoriaus dalyviams didesnę atsakomybę, pavyzdžiui, sukuriant išteklių valdymo sistemą, kurios pagrindą sudarytų perleidžiamos kolektyvinės arba individualios žvejybos teisės – atsižvelgiant į vietos aplinkybes, tačiau bet koku atveju laikantis 3.1.1.3 punkte išdėstytos pozicijos.

3.1.5 Ugdyti taisyklių laikymosi kultūrą

3.1.5.1 EESRK mano, kad turėtų būti aktyviau plėtojamos ir finansiškai remiamos duomenų rinkimo sistemos, kurių tikslas – užtikrinti, kad būtų laikomasi taisyklių. Žvejybos sektorius galėtų atlikti pirmaeilį vaidmenį taikant šią priemonę (žr. 3.1.4 punktą). Be to, siekiant veiksmingumo, kontrolės mechanizmus bendrai turėtų įgyvendinti valstybės narės, Komisija ir Bendrijos žuvininkystės kontrolės agentūra ir į šį procesą turėtų būti įtraukta kuo daugiau suinteresuotųjų subjektų. Todėl Komitetas pritaria, kad būtų įvesta sistema, kuri susietų veiksmingą kontrolės įsipareigojimų vykdymą ir teisę gauti Bendrijos finansavimą⁽¹⁾.

3.2 Tolesnis ES žuvininkystės valdymo tobulinimas

3.2.1 EESRK susipažino su žaliajoje knygoje nurodytomis galimybėmis tobulinti ES žuvininkystės valdymą ir norėtų pateikti šias svarbias bendro pobūdžio pastabas:

3.2.1.1 EESRK pritaria pasiūlymui, siekiant kuo geriau išnaudoti žuvų išteklius, šių išteklių valdymą suderinti iki 2015 m. su didžiausio tausią žvejybą užtikrinančio sužvejojų žuvų kiekio (angl. MSY) tikslu, tačiau mano, kad nedelsiant reikėtų nustatyti ne tokius griežtus valdymo tikslus, kurių įgyvendinimas leistų sumažinti žuvų išteklių pereikvojimo pavojų ir užtikrintų pelningesnę žvejybą. Tai taikytina ir mišriajai žvejybai, šioje srityje įvedant lankstesnes ekonominių ir socialinių nuostatų leidžiančias išvengti priemones. Be to, Komitetas pritaria visiškam ir laipsniškam žuvų išmetimo į jūrą nutraukimui.

3.2.1.2 EESRK norėtų įspėti, kad nereikėtų skubotai keisti išteklių valdymo būdo, kurio pagrindą sudaro bendras leidžiamas sužvejoti kiekis (BLSK) ir kvotos. Ši sistema turi trūkumų, tačiau ją ne taip lengva pakeisti. Jei iš anksto nebus atliktas išsamus socialinio ir ekonominio poveikio vertinimas, įrodantis, kad išteklių valdymo pagrindą reikia keisti, nebus galima taikyti kitų alternatyvų, t. y. teikti pirmenybę valdymui, kurio pagrindą sudarytų žvejybos pastangų kontrolė arba žvejybos teisių įvedimas.

3.2.1.3 Jei žvejybos pastangos bus mažinamos ribojant žvejybos veiklai skirtų dienų skaičių, Komitetas norėtų priminti, kad tokios sistemos įvedimas turi nepriimtinių trūkumų, kadangi darbuotojai konkrečiais laikotarpiais bus priversti dirbti pernelyg ilgą darbo valandą, o tai savo ruožtu gali tapti nuovargio priežastimi ir kartu padidinti nelaimingų atsitikimų riziką.

3.2.1.4 Komitetas taip pat norėtų pareikšti abejonių dėl žvejybos teisių įsigijimo, jei jos būtų įsigijamos komerciniais tikslais, kadangi žuvininkystės ištekliai iš esmės yra visos visuomenės nuosavybė. Būtų galima numatyti galimybę perleisti žvejybos teises kasmet ar kas kelerius metus, su sąlyga, jei ir toliau bus laikomasi principo, kad kvotas administruoja valdžios institucijos. Atsižvelgiant į vietos sąlygas, galimybė naudoti išteklius galėtų būti nustatoma vadovaujantis aplinkos ir socialiniais kriterijais. Bet koku atveju, perleidžiant tiek kolektyvines, tiek ir individualias žvejybos teises reikėtų vengti, kad jos netaptų nuolatinėmis arba jomis nebūtų spekuliuojama.

3.2.1.5 Kvotas viršijantis sugautų žuvų kiekis turėtų būti išskaičiuotas iš sekančių metų kvotos, o pajamos už šią parduotą produkciją turėtų atitekti žvejams, norintiems perleisti dalį savo kvotos, taip užtikrinant, kad bus atsižvelgta į viršytą sugautos žuvies kiekį.

3.2.1.6 EESRK mano, kad sąlyginis stabilumas turėtų ir toliau būti vienas pagrindinių BŽP principų. Vis dėlto EESRK pabrėžia, kad būtina šį principą iš naujo persvarstyti atsižvelgiant į pokyčius, įvykusius nuo 1983 m., kai jis buvo nustatytas. Bet kuriuo atveju, šios sistemos keitimas turėtų būti aptartas su valstybėmis narėmis. Regionų ir vietos bendruomenėms lengvatinės teisės žvejoti galėtų būti suteikiamos remiantis socialiniais ir aplinkos kriterijais.

3.2.1.7 Reikėtų skatinti įtraukti BŽP į integruotą jūrų politiką (IJP). EESRK siūlo įteisinti konsultavimąsi su žuvininkystės ir akvakultūros sektoriumi planuojant jūrų erdvę ir būsimą BŽP numatyti kompensavimo mechanizmus žvejybos įmonėms ir jų darbuotojams, kurie gali prarasti žvejybos galimybes. Visų pirma reikia aktyviai skatinti profesinį mokymą – netgi užtikrinti kompleksinį mokymo kursą – ir ugdyti bendras žinias apie jūrų aplinką, kad būtų kuriamos tvarios darbo vietos ir vyktų perkvalifikavimas jūrų sektoriaus įmonių grupėse.

3.2.1.8 Siekiant geriau pažinti jūrų aplinką, turėtų būti skiriama daugiau lėšų moksliniams tyrimams. Be to, derėtų geriau pasinaudoti žvejų sukauptomis žiniomis.

⁽¹⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 56.

3.2.1.9 EESRK mano, kad su finansine parama susiję BŽP tikslai nebuvo pasiekti. Reikėtų toliau siekti ekonomikos tvarumo tikslo, tačiau turi būti iš esmės persvarstytas rinkos organizavimas. Be to, valstybės lėšos turėtų būti naudojamos paremti Europos žuvininkystės ir žuvies perdirbimo sektorių perėjimui prie tvarios žvejybos veiklos skiriant deramą dėmesį restruktūrizavimo proceso socialinėms ir ekonominėms pasekmėms. Galiausiai EESRK pritaria pasiūlymui Bendrijos teikiamą finansavimą glaudžiai susieti su valstybių narių strateginių tikslų įgyvendinimu.

4. Konkretios pastabos

4.1 Ar atskira žvejybos sistema padėtų apsaugoti nedidelius pakrančių regionų laivynus?

4.1.1 Nedideliuose pakrančių regionų laivynuose sukuriamą daug tiesioginių ir netiesioginių darbo vietų, be to jie atlieka aktyvų vaidmenį struktūruojant socialinę ir ekonominę pakrančių sąrangą ir suteikia jai dinamikos. Susiklosčius palankioms aplinkybėms, jie galėtų apsaugoti žvejyba besiverčiančias bendruomenes nuo struktūrinės krizės ekonominių ir socialinių pasekmių. Todėl EESRK pritaria pasiūlymui šiam sektoriui taikyti atskirą strategiją, kuri užtikrintų, kad nebus iškreipta konkurencija ir bus atsižvelgta į jo ypatumus. Mažos apimties priekrantės žvejybos srityje teisės žvejoti, 12 jūrmylių priekrantės zona ir kitos teisės turi būti deramai užtikrinamos ir ginamos, pavyzdžiui, skiriant išskirtinę nacionalinių kvotų dalį. Vis dėlto EESRK norėtų pabrėžti, kad pirmiausia reikėtų susitarti dėl kriterijų (apimties, jūroje praleisto laiko, atstumo nuo kranto, sąsajos su vietos bendruomene ir pan.), į kuriuos derėtų atsižvelgti apibrėžiant šią labai skirtingą žvejybos rūšį. Jie turėtų būti nustatyti tinkamiausiu lygiu – vietos, regionų arba nacionaliniu. Komitetas mano, kad mažos apimties priekrantės žvejybą tikslingiau apibrėžti nacionaliniu arba vietos lygiu, nei nustatyti vienodą apibrėžtį Bendrijos lygiu.

4.2 BŽP atnaujinimas turi būti vykdomas veiksmingai sprendžiant socialinius klausimus

4.2.1 EESRK mano, kad apskritai žaliojoje knygoje nepakankamai atsižvelgta į socialinius BŽP aspektus. Komisija tik pareiškia tvirtą įsitikinimą, kad užimtumo nuosmukis, ypač žvejybos sektoriuje, yra neišvengiamas reiškinys. Derėtų priminti, kad per pastarąjį dešimtmetį užimtumas žvejybos sektoriuje sumažėjo 30 proc., o žinant, kad darbo vietų praradimas šiame subsektoriuje neišvengiamai turi neigiamos įtakos užimtumui sausumoje (perdirbimo sektoriui ir visai su gamybos ciklo pradžia ir pabaiga susijusiai veiklai), reikia susirūpinti dėl socialinių pasekmių.

4.2.2 EESRK nuomone, persvarstyta BŽP turėtų būti grindžiama nuoseklia ilgalaikė socialinį sektoriaus darnumą užtikrinančia strategija, kad socialiniai klausimai būtų horizontaliai integruoti į įvairius BŽP skyrius. Komitetas norėtų nurodyti keletą aspektų, kuriuos reikėtų apvarstyti bandant spręsti šiam sektoriui kylančias socialines problemas:

— Iki šiol įvairiose ES šalyse profesinės kvalifikacijos nėra sistemingai pripažįstamos. Taigi, Komisija galėtų apvarstyti bendros kvalifikacijų ir diplomų pripažinimo sistemos taikymo klausimą; tai galėtų paskatinti darbuotojų judumą ir padėti sustiprinti nelaimingų įvykių pavojaus prevenciją.

— Beje, žuvininkystė yra viena pavojingiausių profesinių veiklų pasaulyje. Komitetas mano, kad, plėtojant veiksmingą pavojaus prevencijos kultūrą, tikslinga kaupti suderintus statistinius duomenis apie nelaimingus atsitikimus ir jų priežastis, kadangi tokių duomenų šiandien Bendrijos lygiu trūksta. Tokia duomenų bazė padėtų pasirinkti tinkamą reglamentavimo priemonę, ypač taikytiną trumpesniems nei 15 m. ilgio laivams, kurie iki šiol nėra reglamentuojami. Be to, EESRK apgailestauja, kad valstybės narės per mažai skatinamos ratifikuoti konvenciją dėl jūrininkų rengimo, atestavimo ir budėjimo normatyvų (RABN konvencija) ir Toremolino konvencijos dėl žvejybinių laivų saugumo protokolą.

— Darbo sąlygų klausimu EESRK visų pirma norėtų atkreipti dėmesį į būtinybę gerinti šio sektoriaus įvaizdį užtikrinant kiek galima teisingesnį darbo užmokestį. Uždarbio pasidalijimo sistema (kai darbuotojai tiesiogiai prisideda prie įmonės rezultatų) tose ES šalyse, kuriose ji buvo taikoma, pasiteisino. Be to, ši sistema giliai išsiskynusi jūros žvejų bendruomenėse. Vis dėlto ji darbuotojams neužtikrina teisingų ir reguliarių pajamų. Be to, kai kuriose ES šalyse žvejai laikomi savarankiškai dirbančiais asmenimis, kadangi dalis jų darbo užmokesčio yra kintanti, todėl jie nepriklauso socialinio draudimo sistemai. EESRK prašo Komisijos apibrėžti Bendrijos pagrindo, kuris leistų suderinti žvejų teises į teisingą ir reguliarių darbo užmokestį bei veiksmingą socialinę apsaugą, gaires.

4.3 Būtinybė tobulinti rinkos ir prekybos praktiką

4.3.1 Kaip pabrėžiama žaliojoje knygoje, žuvininkystės sektoriui, ypač smulkiosios žvejybos, tenka tik nedidelė pinigų, kuriuos vartotojai sumoka pirkdami žuvis, dalis. Dabartinė rinka nėra gerai organizuota ir tai lemia labai žemą sektoriaus pelningumą. EESRK mano, kad reikėtų taisyti padėtį pardavimo sektoriuje, kuriame yra pernelyg daug smulkių veiklos vykdytojų ir didelė centrinių supirkimo įstaigų, diktuojančių kainas gamintojams, koncentracija. Prie pirmiau minėtų nesklaidumų prisideda ir politinės valios stoka siekiant prekybos jūros produktais skaidrumo ir atsekamumo. EESRK pabrėžia, kad svarbu laikytis taisyklių ir užtikrinti teisingą ES ir importuotų žuvininkystės ir akvakultūros produktų identifikavimą bei vengti vartotojų klaidinimo ir garantuoti, kad jiems bus suteikta reikalinga informacija, leidžianti sąmoningai pasirinkti produktus. Galiausiai, EESRK prašo skirti daugiau išteklių šaldytų sausumos, jūrų ar oro transportu importuojamų produktų kontrolei ir jų ženklinimo taisyklių taikymo stebėsenai (atsižvelgiant į šioje srityje priimtą reglamentą).

4.4 Aplinka ir moksliniai tyrimai

4.4.1 BŽP priklauso nuo kitų politikos sričių, kurios daro didelę įtaką žuvininkystės sektoriui, ir kurios taip pat nedavė lauktų rezultatų. Reikėtų paminėti Direktyva 2008/56/EB nustatytą jūrų aplinkos strategiją, kurios pagrindinis tikslas – parengti ES jūrų aplinkos politikos Bendrijos veiksmų programą, reikalingą ne tik dėl laivų „Erika“ ir „Prestige“ sukeltų naftos išsiliejimo katastrofų, bet ir dėl miestų nuotekų bei vis gausėnesnių statybų ir kitų pokyčių pakrančių zonose.

4.4.2 Klimato kaita taip pat veikia jūros aplinką: atšilimas, tarša ir besikeičiančios jūros srovės – tai veiksniai, turintys įtakos žuvų ištekliai atkūrimui ir trukdantys ištekliai biologinės ramybės laikotarpiu pasiekti laukiamų rezultatų.

4.4.3 Kadangi aplinkos politika yra horizontalioji Bendrijos politika, ją reikia įtraukti į BŽP. EESRK jau ne kartą pabrėžė, kad būtina integruoti visas ES politikos sritis. Šiuo požiūriu akivaizdu, kad BŽP gali atlikti vaidmenį įgyvendinant integruotą jūrų aplinkos apsaugos strategiją.

4.4.4 Mano, kad rodikliai, leidžiantys įvertinti jūrų aplinkos apsaugos rezultatus⁽²⁾, nustatyti tinkamai. Jų stebėseną turėtų būti vykdoma tarptautiniu lygiu plėtojant mokslininkų bendradarbiavimą Europos aplinkos agentūroje arba Tarptautinėje jūrų tyrinėjimo taryboje.

4.4.5 Informacija yra svarbiausia sėkmingos jūrų aplinkos apsaugos priemonė, todėl svarbu išnagrinėti nacionaliniu lygiu surinktus duomenis. EESRK supranta, kodėl būtina spartinti šios srities mokslinius tyrimus, ir pritaria tam, kad būtų kuriamos priemonės, stiprinančios mokslininkų, žvejybos sektoriaus ir atsakingų ES institucijų ryšius. Komitetas taip pat pripažįsta komunikato „Europos jūrų ir jūrininkystės mokslinių tyrimų strategija“⁽³⁾ svarbą ir mano, kad šiai strategijai įgyvendinti reikalinga finansinė parama, kadangi tik bendrosios programos lėšų nepakaks.

4.4.6 EESRK laikosi nuomonės, kad jūrų ir jūrininkystės moksliniams tyrimams reikalingos ne tik lėšos, taip pat būtina skatinti jaunus mokslininkus dirbti šiose srityje ir nustatyti mechanizmą, kuris padėtų kaupti gerąją praktiką, kuria galėtų pasinaudoti kompetentingos institucijos, visų pirma – regioninės žuvininkystės valdymo organizacijos (RŽVO), kad galėtų parinkti kiekvienam jūriniam regionui tinkamiausią praktiką. Šiuo metu kai kurios valstybės narės deda dideles pastangas stiprinti tvirtą žuvininkystę ir jūrų aplinkos atkūrimo procesą.

4.5 Tarptautinis atsakingos BŽP matmuo

4.5.1 Įgyvendinant atnaujintą BŽP reikėtų skatinti atsakingą ir tausią žuvininkystę ne tik ES vandenyse. Aktyviai dalyvaujama įgyvendinant tarptautinių organizacijų (JTO, FAO) ir regioninių žuvininkystės valdymo organizacijų (RFMO) priimtus sprendimus, ES turi atlikti svarbų vaidmenį, visų pirma – užtikrinti veiksmingą operacijų atviroje jūroje kontrolę, kovą su neteisėta, nedeklaruojama ir neregamentuojama žvejyba.

4.5.2 Kalbant apie RFMO, EESRK mano, kad BŽP visas šias organizacijas turėtų skatinti tvariai valdyti žvejybos veiklą ir didžiausią dėmesį skirti esminiams aspektams: taisyklių laikymuisi, pajėgumų ir ištekliai valdymui, administracinio valdymo stiprinimui šiuo tikslu parengiant ilgalaikius valdymo planus ir ekosistemų apsaugos strategijas.

4.5.3 Žuvininkystės partnerystės susitarimų (ŽPS) klausimu EESRK norėtų, kad teikiama finansinė parama ir techninė pagalba padėtų stiprinti šalių partnerių pajėgumą plėtoti tvirtą žuvininkystės politiką ir kartu sugriežtinti susijusių regionų vandenų stebėjimą bei kontrolę. Šiuo požiūriu trečiųjų šalių partnerių valdžios institucijos turėtų prisiimti atsakomybę už efektyvų Europos mokesčių mokėtojų pinigų panaudojimą ir užtikrinti veiksmingą ŽPS nustatytų tikslų kontrolę. EESRK rekomenduoja, siekiant tinkamesnio teikiamos paramos valdymo, nustatyti konkretų paramos pobūdį, taip užtikrinant, kad lėšos būtų panaudojamos tam tikslui, kuriam buvo skirtos. Tai padėtų šalyse partnerėse pagerinti socialines ir darbo sąlygas.

4.5.4 EESRK prašo nesieti ES tolimojo plaukiojimo laivyno žvejybos sąnaudų, kurias patiria žvejybos veiklos vykdytojai ir kurios sudaro atitinkamą sužvejojusių žuvų vertės dalį, ir pagal ŽPS vystomajai pagalbai skiriamo finansinio indėlio. Teikiant šią pagalbą turi būti pripažįstama, kad žvejybos sektorius atlieka svarbų vaidmenį mažinant skurdą.

4.5.5 EESRK ragina pakeisti ŽPS sandarą ir juose deramai atsižvelgti į socialinius aspektus. Ilgalaikės trukmės laikotarpiu visų pirma reikėtų užtikrinti Bendrijos ir trečiųjų šalių darbuotojų nediskriminavimą darbo sąlygų, darbo užmokesčio ir galimybių mokytis požiūriu. Be to, Komitetas norėtų, kad įdarbinant ne Bendrijos šalių žvejus būtų taikoma socialinio dialogo ir kolektyvinių derybų praktika, kad Europos laivų įgulų nariams būtų užtikrintos vienodos gyvenimo ir darbo sąlygos. Šis prašymas Komitetui ypač svarbus, kadangi žvejų darbo užmokesčio srityje Tarptautinė darbo organizacija (TDO) nenustatė konkrečių būtiniausių standartų.

⁽²⁾ OL C 85, 2003 4 8, p. 87–97.

⁽³⁾ COM(2008) 534.

4.5.6 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad nors į ŽPS įtraukta socialinė nuostata, kurios siekė Europos socialiniai partneriai, ir rodo didelę pažangą, padarytą pripažįstant vietos darbuotojų teises ir tikrąją jų darbo vertę, dėl šios nuostatos veiksmingumo vis dar kyla abejonių. Būtina įvertinti šios nuostatos įgyvendinimo rezultatus. Todėl EESRK norėtų, kad būtų geriau apibrėžta ir sustiprinta šios nuostatos teisinė galia.

4.6 Tvarios akvakultūros plėtojimas

4.6.1 EESRK mano, kad akvakultūra turėtų tapti labai svarbia atnaujintos BŽP dalimi, kad šis sektorius įveiktų dabartinį akvakultūros gamybos sąstingį Europos lygiu. Todėl reikia skatinti priemones, didinančias akvakultūros sektoriaus konkurencingumą, kad jis vėl taptų ekonomiškai gyvybingas, jame būtų

kuriamos kokybiškos darbo vietos kartu laikantis jūrų aplinkos apsaugos taisyklių, taikomų vietos vandenų kokybės, retų rūšių nykimo, žvejybos (kuri vykdoma žuvų miltų bei žuvų taukų gamybos tikslais) tvarumo ir kitose srityse. Be to, ypatingą dėmesį reikėtų skirti akvakultūros produktų kokybei tuo tikslu taikant rinkos priežiūros taisykles. Bet kuriuo atveju reikėtų atsižvelgti į šiuo klausimu rengiamą EESRK nuomonę (NAT/445).

4.6.2 EESRK mano, kad būtina gerinti akvakultūros ir žuvininkystės bei atitinkamų perdirbtų produktų įvaizdį, todėl jis rekomenduoja organizuoti visų pirma Europos vartotojams skirtas informavimo, švietimo ir komunikacijos kampanijas.

2010 m. balandžio 28 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Darnios akvakultūros ateities kūrimas. Naujas postūmis įgyvendinti Europos akvakultūros darnios plėtros strategiją“

(COM(2009) 162 galutinis)

(2011/C 18/10)

Pranešėjas **José María ESPUNY MOYANO**

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. balandžio 8 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Darnios akvakultūros ateities kūrimas. Naujas postūmis įgyvendinti Europos akvakultūros darnios plėtros strategiją“

COM(2009) 162 galutinis.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. kovo 25 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (balandžio 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 150 narių balsavus už, 1 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK dar kartą reiškia savo susirūpinimą, jau išdėstytą nuomonėje dėl 2003 m. strategijos ⁽¹⁾, kad dėl netinkamos reguliavimo sistemos mažėja ES akvakultūros konkurencingumas. Akvakultūrai be reikalo taikomos įvairių sričių taisyklės, kurios dar labiau apsunkina šio sektoriaus plėtojimą.

1.2 Todėl EESRK palankiai vertina Komisijos komunikatą ir mano, kad jis parengtas tinkamu laiku.

1.3 Europos akvakultūra turi sugrįžti į tvaraus plėtojimo kelią, kuris leistų patenkinti maistingų, sveikų ir saugių akvakultūros produktų poreikį. Tinkamai plėtojama akvakultūra taps postūmiu vietovių, kuriose ji kultivuojama, socialiniam ir ekonominiam vystymuisi, kadangi padidės stabilų ir kokybiškų darbo vietų pasiūla ir tai padės užtikrinti tų vietovių gyventojų sėslumą.

1.4 EESRK dar kartą pabrėžia, kad bendrąją rinką laiko vienu iš pagrindinių ES privalumų. Todėl reiškia susirūpinimą, kad valstybių narių teisės aktams trūksta dermės ir nuoseklumo, visų pirma akvakultūros produktų ženklinimo arba ES aplinkos apsaugos teisės aktų, pavyzdžiui, tinklui Natura 2000 taikomų teisės aktų arba Vandens pagrindų direktyvos, aiškinimo srityse.

1.5 Kadangi pakrantės vis tankiau gyvenamos, reikia skatinti tarpusavyje derančių veiklos rūšių, įskaitant ir aplinkos apsaugą, sinergiją. Akvakultūrai skiriamų plotų mažėjimas yra viena pagrindinių šiandieninio ES akvakultūros sąstingio priežasčių. EESRK rekomenduoja tobulinti ir lengvinti leidimų ir licencijų

išdavimo akvakultūros įmonėms tvarką bei nustatyti paprastesnę ir lankstesnę svarstymo tvarką, kad sutrumpėtų sprendimų priėmimo laikas.

1.6 EESRK reiškia susirūpinimą dėl dabartinio netinkamo akvakultūros produktų ženklinimo prekybos vietose, kadangi tai trukdo pirkėjui pirkinį pasirinkti atsakingai ir remiantis turima informacija. Dėl šios priežasties pirkėjui, pavyzdžiui, sunku atpažinti ES pagamintus ir importuotus akvakultūros produktus arba šviežius akvakultūros produktus atskirti nuo atšildytų.

1.7 EESRK kelia nerimą tai, kad importuoti akvakultūros produktai neatitinka ES taikomų sanitarijos standartų. Ypač neramina tai, kad taikomi skirtingi atsekamumo, kuris yra esminis maisto saugos veiksnys, reikalavimai. Taip pat kyla klausimas, kokiomis darbo ir socialinėmis sąlygomis šie produktai gaminami (galbūt darbą atlieka nepilnamečiai arba dirbama beveik vergovinėmis sąlygomis).

1.8 Akvakultūros sektorius kokybiškiems maisto produktams gaminti naudoja vandens aplinką ir yra nesuderinamas su nuniokota arba užteršta aplinka. Todėl reikia užtikrinti gerą ES vandenų būklę.

1.8.1 Aplinkos apsauga yra vienas iš ES prioritetų. Tačiau aplinkos apsauga neturi tapti kliūtimi plėtoti su ja suderinamą veiklą. Europos Komisija turėtų pasistengti paaiškinti pagrindinius aplinkos apsaugos standartus, ypač taikomus tinklui Natura 2000, turint omenyje šio tinklo sąsajas ir dermę su akvakultūra.

⁽¹⁾ OL C 2008, 2003 9 3, p. 89–93.

1.8.2 EESRK rekomenduoja skatinti ekologinį akvakultūros produktų ženklinimą. Toks ženklinimas leistų išskirti ekologiniu požiūriu nepriekaištingus akvakultūros produktus, pagamintus tinkamai tvarkomose ir į tvarų vystymąsi orientuotose įmonėse, ir juos reklamuoti.

1.9 Turėdamas omenyje novatorišką Europos akvakultūros pobūdį, EESRK pabrėžia, kad būtina skatinti su akvakultūra susijusius mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą. Neseniai sukurta Europos akvakultūros technologijų ir inovacijų platforma tam suteikia puikią galimybę.

1.10 Kalbant apie gyvūnų sveikatą, EESRK reiškia susirūpinimą dėl riboto akvakultūroje naudojamų leidžiamų veterinarinių vaistų pasirinkimo.

2. Svarbiausios Komisijos komunikato nuostatos

2.1 Komunikatu norėta nustatyti ES pastebimo akvakultūros sąstingio priežastis ir paskatinti šio sektoriaus plėtoją. Tuo tikslu Komisija parengė pasiūlymą, kurio pagrindą sudaro veiksmai trimis kryptimis: konkurencingumo skatinimas, tvaraus akvakultūros augimo sąlygų sukūrimas ir sektoriaus įvaizdžio ir valdymo gerinimas.

2.2 Komisija siūlo **skatinti ES akvakultūros produkcijos konkurencingumą** vystant konkurencingą ir įvairovę pasižymintį akvakultūros sektorių, kuriame būtų diegiamos inovacijos.

2.2.1 Tvarus akvakultūros plėtojimas turėtų būti grindžiamas moksliniais tyrimais ir inovacijomis. Tuo tikslu Komisija skatins MTTPN iniciatyvas, mokslinių tyrimų infrastruktūros optimizavimą ir skirs tam reikiamų lėšų.

2.2.2 Komisija siūlo dėti pastangas, kad akvakultūra kaip lygiavertė partnerė konkuruotų su kitomis veiklos rūšimis dėl vietos, ir skatinti įvairių veiklos rūšių sinergiją.

2.2.3 Europos akvakultūra turi būti pajėgi tenkinti vartotojų poreikius, prisitaikyti prie kintančių rinkos reikalavimų ir kaip lygiavertė partnerė sąveikauti su kitais prekybos grandinės subjektais. Tuo tikslu Komisija atsižvelgs į sektoriaus poreikius, visų pirma susijusius su gamintojų organizacijomis, tarpprofesinėmis organizacijomis, vartotojų informavimu ir rinkodaros priemonėmis.

2.2.4 Akvakultūros tarptautinis matmuo susijusiems sektoriams turi suteikti plėtos ir eksporto galimybių. Tuo tikslu

Komisija skatins darnios akvakultūros plėtoją trečiojoje šalyje.

2.3 Komisija yra užsibrėžusi tikslą **sukurti darnaus akvakultūros augimo sąlygas** kartu užtikrinant aukšto lygio aplinkos apsaugą. Europos Sąjungoje pagaminti arba į ją importuojami iš vandens gyvūnų pagaminti maisto produktai turės atitikti griežtus vartotojų sveikatos apsaugos ir saugumo užtikrinimo standartus. Bendrija dės pastangas, kad užtikrintų gyvūnų sveikatos ir gerovės aukšto lygio apsaugą.

2.3.1 Bus privalu užtikrinti, kad akvakultūra derėtų su aplinka. Tuo tikslu Komisija ir toliau pabrėš aplinkosaugos požiūriu darnios akvakultūros vystymo svarbą.

2.3.2 Kita vertus, akvakultūrai būtina švari aplinka ir aukščiausios kokybės vanduo, kad būtų užtikrinta gyvūnų sveikata ir produktų, ypač moliuskų, sauga.

2.3.3 Optimaliai gamybai ir augimui būtina sukurti efektyvų vandens gyvūnų auginimo sektorių, kuriam būtų būdingos puikios zootechninės sąlygos. Komisija užtikrins, kad Direktyva 2006/88/EB ⁽²⁾ dėl gyvūnų sveikatos reikalavimų, taikomų akvakultūros gyvūnams, būtų tinkamai įgyvendinama.

2.3.4 Gyvūnų gerovė rūpi ir vartotojams, ir teisės aktų leidėjams, ir gamintojams. Komisija kreipsis rekomendacijų dėl žuvų gerovės ir ragins pasirenkant strategiją atsižvelgti į rūšį.

2.3.5 Viena pagrindinių akvakultūros sektoriaus problemų – ribotas leidžiamų vartoti veterinarinių vaistų prieinamumas. Todėl Komisija skatins įgyvendinti Veterinarinių vaistų prieinamumo darbo grupės 2007 m. ataskaitoje pateiktas rekomendacijas.

2.3.6 Akvakultūros plėtojimas ir toliau labai priklauso nuo aukštos kokybės ir tausiu būdu pagamintų pašarų pasiūlos. Komisija padidins žuvų pašarams reikalingų priedų pasiūlą ir persvarstys šalutiniams produktams taikomus teisės aktus.

2.3.7 Komisija privalo užtikrinti vartotojų sveikatos apsaugą ir pripažinti iš vandens gyvūnų pagamintų maisto produktų naudą sveikatai. Komisija toliau dės pastangas, kad iš vandens gyvūnų pagaminti maisto produktai (ir vietiniai, ir importuoti) būtų saugūs vartotojui. Todėl imdamasi veiksmų ir toliau vadovausis moksliniais duomenimis ir atsargumo principu. Taip pat įvertins, kokią naudą sveikatai duoda žuvies vartojimas.

⁽²⁾ OL L 328, 2006 11 24, p. 14.

2.4 Reikia **gerinti sektoriaus įvaizdį ir valdymo sąlygas** sudarant vienodas sąlygas ES lygmeniu.

2.4.1 Valstybėms narėms geriau įgyvendinant ES teisės aktus, ūkinės veiklos vykdytojams turėtų būti užtikrintos vienodos su akvakultūros plėtojimui svarbiais sprendimais susijusios sąlygos. Tuo tikslu Komisija išsamiau paaiškins, kaip įgyvendinama jos aplinkos apsaugos politika, ypač susijusi su tinklu Natura 2000, ir stebės, kad būtų tinkamai įgyvendinami ES gyvūnų sveikumo ir vartotojų apsaugos teisės aktai. Kalbant apie trečiąsias šalis, stebės, kad joms būtų taikomos tokios pat sąlygos, kaip Bendrijos šalims.

2.4.2 Siekiant skatinti akvakultūros plėtojimą, svarbu sumažinti administracinę naštą, ypač tenkančią mažoms ir vidutinėms įmonėms. Tuo tikslu Komisija imsis veiksmų teisinei bazei supaprastinti ir administracinei naštai ES sumažinti.

2.4.3 Komisija skatins suinteresuotųjų šalių dalyvavimą ir tinkamą visuomenės informavimą rengdama plataus masto konsultacijas ir teikdama skaidrią informaciją. Tai padės užtikrinti geresnį reglamentavimą ir valdymą bei pagerinti akvakultūros įvaizdį.

2.4.4 Komisija imsis veiksmų, kad būtų užtikrinta tinkama akvakultūros sektoriaus stebėseną, kadangi oficiali ES akvakultūros statistika šiuo metu yra gana ribota. Taip pat plėtos savo informacijos apie kainas bazę, kad sukurtų kainų visoje prekybos grandinėje stebėsenos sistemą.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Akvakultūros sektorius šiuo metu pagamina 47 proc. pasaulyje suvartojamų akvakultūros produktų. Be to, šio sektoriaus papildomo augimo pajėgumai yra ypač geri turint omenyje tai, kad akvakultūra gali tapti vienu iš pagrindinių strateginės apsirūpinimo maistu politikos, skirtos patenkinti būsimus maisto poreikius, elementų.

3.2 Per pastaruosius 10 metų gyventojų skaičius pasaulyje padidėjo 12 proc., tuo tarpu žuvų suvartojama 27 proc. daugiau. Tai iš dalies lėmė omega 3 rūgščių, kurių ypač gausu žuvyse, nauda sveikatai. ES yra svarbiausia pasaulyje akvakultūros produktų rinka. Joje per metus suvartojama daugiau negu 12 mln. tonų ir pastebimos neginčijamos augimo tendencijos. Vietoje pagaminama vos 35 proc. reikiamos produkcijos. Importuojama 65 proc. suvartojamų akvakultūros produktų, ir ši procentinė dalis vis didėja.

3.3 Europos akvakultūra yra neatskiriama nuo Bendrosios žuvininkystės politikos (BŽP), skirtos užtikrinti darnų gyvųjų vandens išteklių naudojimą tinkamai atsižvelgiant į aplinkos apsaugos, socialinius ir ekonominius aspektus. Reformuotoje BŽP reikia skirti deramą dėmesį akvakultūros ypatumams ir sukurti veiksmingas paramos sektoriams ir rinkos priemonės. BŽP pavadinimą siūlome pakeisti ir šią politiką vadinti Bendrąja žuvininkystės ir akvakultūros politika (BŽAP).

3.4 Šiuo metu ES akvakultūra tam tikrose pakrančių ir žemyninėse vietovėse yra svarbi ekonominės veiklos rūšis, apimanti ne tik moliuskų, bet ir žuvų – ir gėlavandenių, ir jūrinių – gamybą.

3.5 ES akvakultūra nebėra smulkus verslas, praėjusio amžiaus aštuntajame dešimtmetyje ji tapo modernia, dinamiška, novatoriška, su technologijomis glaudžiai susijusia pramone, kurios įmonės daugeliu atveju yra vertikaliai integruotos.

3.6 ES akvakultūra yra užimtumo šaltinis atokiose prie upių esančiose ir pakrančių vietovėse, kuriose paprastai būna sudėtinga padėtis ir mažai darbo alternatyvų. Ar kalbėtume apie šeimynines įmones, ar apie MVĮ, darbas akvakultūros sektoriuje yra susijęs su specializacija, reikalauja techninės kvalifikacijos ir yra stabilus.

3.7 2002 m. Komisija komunikate COM(2002) 511 pristatė Europos akvakultūros darnios plėtros strategiją, kurios tikslai turėjo būti šie:

- a) kurti saugias darbo vietas, visų pirma nuo žvejybos ypač priklausančiose vietovėse;
- b) užtikrinti sveikų ir saugių žuvininkystės produktų pasiūlą rinkai reikiamaisiais kiekiais;
- c) skatinti, kad sektorius nedarytų žalos aplinkai.

3.8 Komisija pripažino, kad nuo 2002 m. ES akvakultūros produkcija nedidėjo kaip buvo numatyta, netgi pastebėtas sąstingis tiek kalbant apie moliuskus, tiek apie žuvis (Europoje beveik nėra vėžiagyvių ar dumblių akvakultūros), o tai iš esmės skiriasi nuo šios veiklos padėties likusioje pasaulio dalyje, kur užfiksuotas aukštas jos augimo lygis. Todėl buvo nuspręsta, kad būtų tikslinga persvarstyti strategiją ir apibendrinti dabartinę Europos akvakultūros padėtį.

4. Konkrečios pastabos

4.1 ES akvakultūra nepakankamai išnaudoja turimą turtą ir darbo vietų kūrimo potencialą. Bendros akvakultūros gamybos apimtys nepakito nuo 2002 m. ir nepajėgia kompensuoti sumažėjusio žvejybos laivų sugaunamų žuvų kiekio, todėl atitinkamai išaugo užsienio prekybos deficitas. Visa tai, nepaisant Europos turimų privalumų: tinkamų geografinių ir gamtinių sąlygų, aukštųjų technologijų ir investuotojų. Kita vertus, sektorius įrodė turįs pakankamai žinių ir priemonių, kad būtų tvaria aplinkos apsaugos požiūriu veiklos rūšimi ir pajėgtų tiekti sveikus, saugius ir kokybiškus produktus.

4.2 Dėl sudėtingos ES reguliavimo sistemos, lėtų administracinių procedūrų, patekimo į valstybei priklausančius plotus, apribojimų ir pernelyg didelės administracinės naštos nukenčia Europos akvakultūros produkcijos konkurencingumas ir nesiryžtama investuoti.

4.3 Daugelis Europos akvakultūros plėtojimui iškilančių problemų tiesiogiai priklauso nuo nacionalinių arba regionų lygiu vykdomos politikos ir veiksmų. Nacionalinės ir regioninės valdžios institucijos turėtų tai įsisaugoti ir sukurti savo pačių atitinkamą sistemą. Yra valstybių narių, kuriose per pastaruosius penkiolika metų nebuvo išduota naujų akvakultūros licencijų. Kartais iškraipymai atsiranda dėl nacionalinių ir regioninių valdžios institucijų ES teisės aktų aiškinimo, kaip kad, pavyzdžiui, tinklo Natura 2000 atveju, į kurį kai kurios administracijos nepagrįstai neįtraukė akvakultūros. Be to, ir valstybės narės, ir kompetentingi regionai turi derinti savo teisės aktus, kad laisvajai rinkai Europos Sąjungoje nebūtų kuriamos dirbtinės kliūtys.

4.4 Kad sustiprėtų gamintojų organizacijos, būtina atlikti bendro žuvininkystės ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo, kuris turėtų stabilizuoti rinkas ir užtikrinti akvakultūros gamintojų pajamas, reformą.

4.5 Ankstesniame komunikate COM(2002) 511 buvo pernelyg daug dėmesio skiriama su aplinkos apsauga susijusiems akvakultūros aspektams, nuošalyje paliekant ekonominį ir socialinį darnumo aspektus. Dabartiniame komunikate COM(2009) 162 užtikrinama geresnė trijų darnumo ramsčių – aplinkos apsaugos, socialinio ir ekonominio – pusiausvyra. Pripažįstama, kad būtina tvarios aplinkos sąlyga – konkurencingos ir pelningos įmonės.

4.6 Dauguma ES akvakultūros įmonių yra našios ir galėtų būti pakankamai konkurencingos, jei joms būtų suteikiamos tokios pat galimybės kaip importuotiems produktams. Šiuo metu lygios galimybės neužtikrinamos nei gamybos, nei prekybos etape. Kalbant apie gamybą, ES akvakultūros gamintojai privalo laikytis griežtų standartų, susijusių su pašarų sudėtimi, veterinarinių vaistų vartojimo apribojimais, aplinkos apsaugos arba socialiniais aspektais, negaliojančių trečiųjų šalių akvakultūros gamintojams, kurie, beje, gali savo produktais laisvai prekiauti bendrijos rinkoje (taip pat ir produktais, kuriuos gaminant buvo naudojama vaikų darbo jėga arba pažeidžiama teisė į tinkamą padūrų darbą ir teisingą darbo užmokestį). Kalbant apie prekybą reikia pabrėžti, kad yra šalių, kurios teikia nenuolatinę paramą savo gamintojų akvakultūros produkcijai, kuri vėliau parduodama Europos Sąjungoje.

4.7 Nepilna vartotojo gaunama informacija apie perkamų akvakultūros produktų savybes jam trukdo tinkamai įvertinti kokybės ir kainos skirtumus. Todėl rimtai nukenčia Europos gamintojai, kurių produktų pridėtinė vertė paprastai yra didesnė negu importuotų produktų. Minėtos klaidingos informacijos pavyzdžiu gali būti netiksli produktų kilmės šalies nuoroda arba netikslius produkto bendrinis pavadinimas. Tai ypač pasakytina apie prekybos vietoje atšildomą iš tolimų – dažniausiai Azijos – šalių įvežamą žuvies filė. Šios filė prekybos vietoje atsiduria greta iš tiesų šviežių filė, o pirkėjas nėra aiškiai informuojamas apie jų skirtumus ir tuomet kaina tampa vieninteliu pirkėjo atskaitos tašku. Tokiu atveju gali netgi kilti problemų visuomenės sveikatai, jei žuvis bus pakartotinai sušaldyta.

4.8 Atsižvelgdamas į tai EESRK rekomenduoja supaprastinti ženklimą, kad būtų pateikiama aiškesnė informacija apie kilmės šalį arba regioną, taip pat sustiprinti sienų priežiūros ir kontrolės mechanizmus.

4.9 Reikia ne tik tinkamai identifikuoti akvakultūros produktus, bet ir imtis mokymo bei informavimo veiksmų visoje platinimo ir prekybos grandinėje, kad būtų pasiekti ir vartotojai. Visų pirma reikėtų pabrėžti, kad produkte yra omega 3 rūgščių ir konkrečiai – EPA ar DHA tipo.

4.10 EESRK rekomenduoja organizuoti informavimo kampanijas, kurios pagerintų akvakultūros, jos produktų ir procesų įvaizdį. Nustatyti, kokią informaciją reikia skleisti, turėtų konkreti tyrimo grupė, kuriai būtų pavesta siūlyti iniciatyvas bendradarbiaujant su sektoriumi. Tuo tikslu rekomenduojama rengti tarptautines kampanijas, kurias būtina koordinuoti Europos Komisija.

4.11 Europos akvakultūra yra novatoriška, su technologijomis tampriai susijusi veiklos rūšis, reikalaujanti nuolatinių mokslinių tyrimų. Dabartinė 7-oji bendroji programa, kuri apima visas su moksliniais tyrimais susijusias bendrijos iniciatyvas, lyginant su ankstesnėmis programomis suteikia mažiau galimybių vykdyti mokslinius tyrimus akvakultūros srityje. Tokiomis sąlygomis bus sunku pagerinti Europos sektoriaus novatoriškumą ir konkurencingumą. Profesionalus Europos akvakultūros sektorius neseniai sukūrė Europos akvakultūros technologijų ir inovacijų platformą, kurią pasitelkus numatoma apibrėžti sektoriaus prioritetus MTTPN srityje ir jų įgyvendinimo strategiją.

4.11.1 Reikia toliau ieškoti alternatyvių, saugių ir aplinkai nekenkiančių pašarų sudedamųjų dalių, kurios atitiktų žuvų mitybos ir biologinius reikalavimus ir leistų užtikrinti, kad galutiniam produkte nebus prarastos atitinkamos maistinės savybės.

4.11.2 Reikia ir toliau gerinti dabartines gamybos sistemas, visų pirma tas, kurios turi neabejotiną plėtros ateityje galimybių, pavyzdžiui, akvakultūrą atviroje jūroje ir sausumos recirkuliacijos sistemas.

4.12 Veterinarinių vaistų prieinamumas yra rimta kliūtis akvakultūros plėtrai. Šiuo metu Europos akvakultūra turi nepakankamai veterinarinių preparatų, pavyzdžiui, anestetikų, vakcinų arba antibiotikų. Tokia padėtis kelia grėsmę sektoriaus gyvybingumui ir turi įtakos ne tik gyvūnų sveikatai ir gerovei, bet ir maisto saugai ir aplinkos apsaugai.

4.13 Komisijos komunikate siūloma akvakultūros gamybos technologijas eksportuoti į trečiąsias šalis. Nors ši iniciatyva grindžiama solidarumo siekiu, kurį be jokios abejonės reikia remti, tačiau prieš jai pritariant reikia apsvarstyti galimybę, kad panaudojant šias eksportuotas technologijas ateityje pagaminta akvakultūros produkcija gali būti importuota į ES ir konkuruoti su bendrijos gaminiais.

4.14 Komisijos komunikate išsamiai aprašomos dabartinės ES akvakultūros sąstingio priežastys. Vis tik šio dokumento nereikėtų laikyti galutiniu darbo rezultatu, veikiau – išeities tašku numatant ir vykdant konkrečius veiksmus, kurie leistų užtikrinti tvarų ES akvakultūros plėtojimą.

2010 m. balandžio 28 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui „BVP ir kiti rodikliai pažangai kintančiame pasaulyje vertinti“

(COM(2009) 433 galutinis)

(2011/C 18/11)

Pranešėjas **Josef ZBOŘIL**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. rugpjūčio 20 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui „BVP ir kiti rodikliai pažangai kintančiame pasaulyje vertinti“

COM (2009) 433 galutinis.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. vasario 25 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (balandžio 29 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 168 nariams balsavus už, 3 – prieš ir 6 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Komisijos komunikatą „BVP ir kiti rodikliai pažangai kintančiame pasaulyje vertinti“ ir jame trumpai išdėstytas iniciatyvas. Komitetas atkreipia dėmesį, kad kol kas esame tik pradiniam šio proceso etape, todėl pasirinkti tinkamas priemonės ir veikimo būdus bei juos integruoti į pagrindinės politikos ir strategijų valdymą toli gražu nebus paprasta.

1.2. Komisijai tenka labai sunkus uždavinys parengti bandomąją visapusio aplinkos apsaugos indekso versiją. Be abejonės, tai bus suvestinis rodiklis, todėl turės būti atsižvelgta į atskirų aplinkos elementų poveikio pusiausvyrą. Jį rengiant nuo pat pradžių reikės konsultuotis su suinteresuotaisiais subjektais.

1.3. Nustatyti visapusį gyvenimo kokybės ir socialinės sanglaudos rodiklį bus dar sudėtingiau. Šioje srityje, kurią Komisija turėtų laikyti viso projekto silpnąja vieta, bus būtina vykdyti bandomuosius projektus. Taigi, šiuos bandomuosius projektus reikėtų pradėti nedelsiant.

1.4. Strategijai ir politikos formavimui didelės reikšmės turi pagrindinių parametrų ilgalaikės kitimo tendencijos. Todėl realiuoju laiku veiksniai turi būti pasirenkami atsižvelgiant į šį aspektą. Į pokyčius reikėtų reaguoti apgalvotai ir laiku.

1.5. Net ir Bendrijai kaip visumai sistemos pagrindas turėtų būti duomenų rinkimas, vertinimas ir pavertimas rodikliais

nacionaliniu lygiu pagal aiškiai apibrėžtą ir bendrą Bendrijos sistemą. Juos vertinant būtina laikytis visuotinio ir holistinio požiūrio, kad būtų apribotos prieštarų, kai kurių priemonių aiškinimo galimybių ir su tuo susijusi rizika.

1.6. Darnaus vystymosi įvertinimas turi apimti tendencijas dviejose pagrindinėse srityse: 1) praleidžiamojo pajėgumo įvertinimą ir 2) visuomenės valdymo raidos įvertinimą. Abu Komisijos komunikate pateikti pasiūlymai (dėl rezultatų suvestinės ir dėl teršalų kritinių ribų stebėjimo) atitinka šį reikalavimą ir EESRK tuo džiaugiasi.

1.7. EESRK taip pat palankiai vertina Komisijos pastangas aplinkos apsaugos ir socialinius rodiklius įtraukti į nacionalines sąskaitas. 2010 m. pradžioje turi būti pristatyta aplinkos apsaugos apskaitos vykdymo teisinė sistema. Šiuo metu išnauojamos ne visos į nacionalines sąskaitas įtrauktų socialinių rodiklių galimybės. Galima tikėtis, kad būtinybė panaudoti šiuos rodiklius bus vis labiau juntama rengiant kompleksinį ir integruotą pažangos kintančiame pasaulyje nustatymo ir įvertinimo metodą.

1.8. Šis pokyčių, kuriems rengiamasi, procesas nebus nei greitas, nei paprastas, todėl ypatingą dėmesį reikėtų skirti analitiniam pasirengimui ir kiekvienos priemonės išnagrinėjimui remiantis jų tarpusavio sąveikos analize ir nuodugniomis konsultacijomis su susijusiais subjektais, kad būtų lengviau jas priimti platesniu tarptautiniu lygmeniu.

1.9. Tęsiant darbą ir siekiant susisteminti tolesnius veiksmus, reikės atsižvelgti į visus esamus svarstymus ir projektus. Esminis kriterijus turėtų būti kuo didesnis objektyvumas išlaikant statistikos duomenų nepriklausomumą ir jų kokybės reikalavimus. EESRK yra pasirengęs dalyvauti vertinant būtinus pokyčius ir dėti pastangas, kad pilietinė visuomenė juos priimtų.

1.10 Komisija turėtų parengti grafiką ir nustatyti įvairių sistemos elementų įdiegimo datas. Ji turėtų pasistengti kai kurias naujas priemones įtraukti į naująją 2020 m. strategiją ir darnaus vystymosi strategiją. Tikslas – 2011 m. turėti sistemą, kuri užtikrintų galimybę teikti aiškius pasiūlymus dėl panašių pasaulinio masto veiksmų rengiantis 2012 m. JT pasaulio aukščiausio lygio susitikimui darnaus vystymosi klausimais.

2. Įžanga

2.1 Bendrasis vidaus produktas (BVP) yra populiariausias makroekonominės veiklos matas (BVP = privatus vartojimas + investicijos + valdžios sektoriaus vartojimas + (eksportas – importas)). BVP apskaičiavimo gairės ir taisyklės išdėstytos Europos nacionalinių sąskaitų sistemoje, kuri iš esmės atitinka Jungtinių Tautų nacionalinių sąskaitų sistemą. BVP tapo rodikliu, kuriuo visame pasaulyje remiasi politikos formuotojai ir kuris dažnai aptariamas visuomenės diskusijose. BVP – tai visos piniginės ekonominės veiklos pridėtinės vertės visuma. Jis apskaičiuojamas pagal aiškią metodiką, todėl padarytą pažangą galima lyginti tiek laiko, tiek šalių ir regionų atžvilgiu.

2.2 Šiuo metu BVP taip pat laikomas netiesioginiu visuomeninės raidos ir pažangos plačiąja prasme rodikliu. Svarbu suprasti, kad BVP neatspindi ekologinio tvarumo ar socialinės įtraukties. Į BVP ribotumą būtina atsižvelgti naudojant BVP duomenis politikos analizėse ir debatuose. Šis ribotumas neseniai apžvelgtas 2008 m. Joseph E. Stiglitz, Amartya Sen ir Jean-Paul Fitoussi parengtame Ekonominės veiklos ir socialinės pažangos vertinimo komisijos dokumente (http://www.minefe.gouv.fr/presse/dossiers_de_presse/090914mesure_perf_eco_progres_social/rapstiglitz_francais.pdf).

2.3 Šis klausimas įvairiais lygiais svarstomas jau maždaug dešimtį metų, o 2008 m. spalio mėn. EESRK priėmė nuomonę savo iniciatyva⁽¹⁾, kurioje pristatomos ir paaiškinamos dabartinės mokslinių tyrimų gairės ir remiamos pastangos ieškoti papildomų rodiklių, kurie padėtų išsamiau apibūdinti visuomenės socialinę raidą.

2.4 Todėl šiame komunikate nustatyti veiksmai, kurių būtų galima imtis artimiausiu arba vidutinės trukmės laikotarpiu. Bendrasis tikslas – nustatyti daugiau visapusių rodiklių, kurie suteiktų patikimesnių žinių ir praverstų tiek viešose diskusijose, tiek formuojant politiką. Siekdama nustatyti tokius rodiklius, kurie būtų pripažįstami ir taikomi tarptautiniu mastu, Komisija ketina bendradarbiauti su suinteresuotaisiais subjektais ir partneriais.

3. Komisijos komunikato santrauka

3.1 Komisija siūlo įgyvendinti penkis toliau išvardytus veiksmus. Juos bus galima persvarstyti ir papildyti atsižvelgiant į 2012 m. planuojamos atlikti peržiūros rezultatus.

3.2 **BVP susiejimas su aplinkos apsaugos ir socialiniais rodikliais.** Rodikliai, kuriais svarbi informacija išreiškiama vienu skaitmeniu, yra ypač svarbi informavimo priemonė. BVP ir nedarbo bei infliacijos rodikliai – gerai žinomi tokių suvestinių rodiklių pavyzdžiai. Tačiau jie neatspindi esamos padėties, susijusios su aplinka ar socialine nelygybe. Siekdama pašalinti šią spragą, Komisija ketina nustatyti visapusių aplinkos apsaugos indeksą ir patobulinti gyvenimo kokybės rodiklius.

3.2.1 **Visapusių aplinkos apsaugos indeksas.** Šiuo metu nėra jokie visapūsios aplinkos apsaugos rodiklio. Iš galimų variantų šioje srityje galima paminėti ekologinį ir anglies pėdsaką, tačiau jų abiejų apimtis ribota (anglies dioksido išmetimo į aplinką rodiklis rodo tik šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį). Ekologinis pėdsakas apima ne visą poveikį, pavyzdžiui, neapima poveikio vandeniui. Tačiau be kitų rodiklių, pagal kuriuos vertinama, kaip įgyvendinama teminė tausaus gamtos išteklių naudojimo strategija ir biologinės įvairovės veiksmų planas, Komisija išbando ir minėtąjį. 2010 m. Komisijos tarnybos numato pateikti bandomąją poveikio aplinkai indekso versiją. Šis rodiklis apims šias pagrindines aplinkos politikos kryptis:

- klimato kaitą ir energijos vartojimą,
- gamtą ir biologinę įvairovę,
- oro taršą ir poveikį sveikatai,
- vandens naudojimą ir taršą,
- atliekų susidarymą ir išteklių naudojimą.

3.2.2 **Gyvenimo kokybė ir gerovė.** Pajamos, viešosios paslaugos, sveikata, laisvalaikis, turtas, mobilumas ir švari aplinka – tai priemonės gyvenimo kokybei ir gerovei užtikrinti. Komisija atliko gerovės rodiklių pagrįstumo ir vartotojų išprusimo tyrimus, o kartu su Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija – tyrimą, kuriuo siekiama nustatyti, kaip žmonės suvokia gerovę.

3.3 **Sprendimų priėmimas remiantis beveik tikralaikiu informacija.** BVP ir nedarbo rodikliai skelbiami dažnai, praėjus kelioms savaitėms nuo vertinamojo laikotarpio pabaigos, o tai priimant sprendimus leidžia remtis beveik tikralaikiu informacija. Aplinkos apsaugos ir socialiniai duomenys dažnai yra per daug pasenę, kad suteiktų tinkamos informacijos, pavyzdžiui, apie sparčią kintančią oro ir vandens kokybę ar darbo modelius.

⁽¹⁾ Žr. OL C 100, 2009 4 30, p. 53.

3.3.1 Kad politikos formuotojai visoje ES gautų kuo patikimesnę informaciją, Komisija sieks, kad naudojami aplinkos apsaugos ir socialiniai duomenys būtų kuo naujesni. Palydovai, automatinės matavimo stotys ir internetas teikia vis daugiau galimybių **stebėti aplinką realiuoju laiku** laikantis INSPIRE direktyvos nuostatų (Direktyva 2007/2/EB) ir naudojant Pasaulinę aplinkos ir saugumo stebėjimo sistemą (GMES – angl. *Global Monitoring for Environment and Security*, COM(2009) 223 galutinis).

3.3.2 Kai tik bus įmanoma, ketinama **pateikti kuo naujesnius socialinius duomenis**, pavyzdžiui, įgyvendinant naują Europos socialinės statistikos duomenų tyrimo modulių sistemos priemonę.

3.4 **Tikslesni duomenys apie veiksmų pasiskirstymą ir nelygybę.** Socialinė ir ekonominė sanglauda – visai Bendrijai svarbus tikslas. Esami nacionalinių sąskaitų duomenys, pavyzdžiui, apie namų ūkio pajamas, arba duomenys, gauti atlikus socialines apklausas, pavyzdžiui, ES ir SPGS (ES gyventojų pajamų ir gyvenimo sąlygų statistika), jau leidžia analizuoti svarbiausius su paskirstymu susijusius klausimus.

3.5 **Europos darnaus vystymosi rezultatų suvestinės rengimas.** ES darnaus vystymosi rodikliai (žr. Eurostato statistikos knygą „Pažangos, padarytos siekiant tvaresnės Europos, vertinimas, 2007 m.“) nustatyti bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis ir į juos atsižvelgiama rengiant Komisijos dvimetę pažangos ataskaitą. Tačiau ši stebėjimo priemonė nevisiškai atspindi esamą padėtį kai kuriose svarbiose srityse, kurios dar nėra išsamiai apibūdinamos oficialiais statistiniais duomenimis (pvz., tausi gamyba ir vartojimas arba valdymo klausimai).

3.5.1 Todėl Komisija kartu su valstybėmis narėmis nagrinėja galimybes **parengti darnaus vystymosi rezultatų suvestinę**. Į tokią ES darnaus vystymosi rodikliais grindžiamą suvestinę būtų galima įtraukti ir kitą viešai prieinamą kiekybinę ir kokybinę informaciją.

3.5.2 Darnaus vystymosi strategijoje keliamas pagrindinis tikslas – atsižvelgti į planetos gamtos išteklių ribotumą, kitaip tariant, į ribotą gamtos pajėgumą teikti atsinaujinančius išteklius ir absorbuoti taršą. Svarbu suvokti „pavojaus zonas“, kol padėtis kontroliuojama. Todėl reikės nustatyti **su pagrindiniais teršalais ir atsinaujinančiais ištekliais susijusias kritines ribas ir duomenis apie jas reguliariai atnaujinti** taip politinių debatų dalyviams suteikiant daugiau informacijos ir prisidedant prie tikslų nustatymo ir politikos vertinimo.

3.6 **Aplinkos apsaugos ir socialinių rodiklių įtraukimas į nacionalines sąskaitas.** Europos nacionalinių sąskaitų sistema – pagrindinė priemonė, pagrįsta ES ekonomine statistika ir daugeliu ekonominių rodiklių (įskaitant BVP). 2006 m. išvadose Europos Taryba paragino ES ir valstybes nares į nacionalines sąskaitas įtraukti pagrindinius darnaus vystymosi aspektus. Komisija užtikrins, kad į šį uždavinį būtų atsižvelgta atliekant tarptautinės nacionalinių sąskaitų sistemos ir Europos naciona-

linių sąskaitų sistemos peržiūras. Tikimasi, kad ilgainiui aplinkos apsaugos, socialinės ir ekonominės apskaitos duomenys taps pagrindu nustatant naujus ir labai kokybiškus rodiklius.

3.6.1 **Integruota aplinkos apsaugos ir ekonomikos apskaita.** 1994 m. savo komunikate Komisija pristatė pirmąją „žaliųjų duomenų“ strategiją (COM(1994) 670). Nuo tada Eurostatas ir valstybės narės, bendradarbiaudami su Jungtinėmis Tautomis ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (OECD), parengė ir išbandė įvairius apskaitos metodus ir kai kurios valstybės narės šiuo metu reguliariai teikia pirmuosius suderintus aplinkos apsaugos apskaitos duomenų rinkinius. Po to galėtų būti nustatyti teiktini fiziniai aplinkos apsaugos duomenys, susiję su energijos suvartojimu ir atliekų susidarymu bei apdorojimu, ir pinigų apskaitos duomenys, susiję su aplinkai saugoti skirtomis subsidijomis. Siekdama užtikrinti duomenų suderinamumą, 2010 m. pradžioje Komisija ketina pasiūlyti aplinkos apsaugos apskaitos vykdymo teisinę sistemą.

3.6.2 **Nacionalinėse sąskaitose pateikiamų socialinių rodiklių platesnis naudojimas.** Europos sąskaitų sistema jau apima rodiklius, kurie atspindi aktualius socialinius aspektus, pavyzdžiui, namų ūkio disponuojamąsias pajamas ir pakoreguotų disponuojamųjų pajamų rodiklį, kuris nustatomas atsižvelgiant į socialinės apsaugos sistemų skirtingose šalyse skirtumus.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Politikos formuotojai ir plačioji visuomenė vis labiau domisi, kaip nuosekliau įvertinti žmonijos pažangą. Reikalingos naujos strategijos, kurios demografinę žmonijos raidą ir ekonominę vystymąsi leistų derinti su planetos ir jos išteklių ribotumu.

4.2 Šios strategijos ir nauji pažangos vertinimo metodai yra būtini turint omenyje šiandieninę socialinę aplinką, kuri tampa vis sudėtingesnė, kadangi leistų geriau apibrėžti žmonių bendruomenių, tokių kaip, pavyzdžiui, Europos Sąjunga, strateginę viziją. Jie yra svarbūs iš dalies todėl, kad leidžia apibendrinti, kokių išteklių reikia strateginiams tikslams pasiekti – visų pirma tvaraus vystymosi tikslui –, nuo kurių be kitų dalykų priklauso ir veiksminga klimato apsauga bei tausūs visų išteklių naudojimas.

4.3 Kitos dvi svarbios taikymo sritys yra Bendrijos pagrindinių sričių politikos nustatymas, kadangi būtina atsižvelgti į visas svarbiausias pasekmes ir padarinius bei jų tarpusavio sąveiką, ir savaime aišku – minėtos politikos įgyvendinimo vertinimas.

4.4 Todėl EESRK palankiai vertina Komisijos komunikatą „BVP ir kiti rodikliai pažangai kintančiame pasaulyje vertinti“ ir jame trumpai išdėstytas iniciatyvas. Nors jau pradėta daug projektų ir darbų, Komitetas atkreipia dėmesį, kad kol kas esame tik pradiname šio proceso etape ir pasirinkti tinkamas priemones bei veikimo būdus ir juos integruoti į pagrindinės politikos ir strategijų valdymą toli gražu nebus paprasta.

4.5 Jei norime, kad kokia nors priemonė būtų veiksminga, ji turi būti kuo paprastesnė ir kuo lengviau taikoma, be to jai turi pritarti suinteresuotieji subjektai. Numatytų rezultatų nepavyks pasiekti, jei naudotojai ne visiškai įsisavino priemones ir jos nesulaukė visuotinio pritarimo. Savaime aišku, kad bet kokia nauja priemonė, kuri bus pažangos vertinimo įrankis, sulauktų pritarimo, prireiks laiko. Tačiau nė viena priemonė negali būti savitiksle, jei kokia nors priemonė pasirodė esanti neveiksminga, jos reikia atsisakyti.

4.6 Akivaizdu, kad paprasčiausi dalykai tampa sudėtingiausiais; vis tik jų sudėtingumas neturėtų užgožti numatomos naudos. Net ir Bendrijai kaip visumai sistemos pagrindas turėtų būti duomenų rinkimas, vertinimas ir pavertimas rodikliais nacionaliniu lygiu pagal aiškiai apibrėžtą ir bendrą Bendrijos sistemą.

4.7 Visai Bendrijai sukūrus tokius suvestinius parametrus turėtų atsirasti galimybė koordinuoti ir suderinti priimamas strategijas ir įvairių sričių politiką, ir nacionaliniu, ir Europos Sąjungos lygiu, griežtai laikantis subsidiarumo ir proporcingumo principų. Taigi, bus ypač svarbu atsižvelgiant į nustatytas tendencijas imtis veiksmų Bendrijos lygiu, o pasirinktos priemonės turės leisti pakankamai anksti ir patikimai nustatyti net ir pačius menkiausius ženklus, pranašaujančius pavojų galinčius kelti pokyčius.

4.8 Net ir turint omenyje visus jo trūkumus, BVP išlieka išskirtine suvestine priemone, kurios latentinis laikotarpis reaguojant į permainas yra trumpas. Nauja priemonė, kurią norima sukurti, taip pat būtų suvestinis rodiklis, nustatomas atsižvelgiant į socialinius ir aplinkosaugos aspektus, o tai bus labai sudėtinga. Todėl EESRK laikosi nuomonės, kad reikia apibrėžti kriterijus, kurie nustatant įvairių sričių politiką leistų pasirinkti skirtingus su įvairiomis sritimis susijusius parametrus ir taip padėtų užtikrinti darnų vystymąsi visame pasaulyje.

4.9 EESRK yra įsitikinęs, kad individualios strategijos įmanoma laikytis tik sukuriant atskirą tam skirtą priemonę. Norint tokias priemones įvertinti ir veiksmingai įgyvendinti, reikia laikytis visuotinio ir holistinio požiūrio, kad būtų kiek įmanoma išvengta tam tikrų priemonių ir parametrų prieštaraščių. Jei tokie preštaravimai nebus išspręsti, jie gali pakenkti politiniams ir strateginiams sprendimams.

4.10 Šis rengiamų permainų procesas nebus nei greitas, nei paprastas, todėl ypatingą dėmesį reikėtų skirti analitiniam pasirėngimui ir kiekvienos priemonės išnagrinėjimui remiantis jų tarpusavio sąveikos moksliniais tyrimais ir nuodugniomis konsultacijomis su suinteresuotaisiais subjektais.

4.11 Vykstant šiam procesui reikės pasirinkti prioritetus ir nustatyti kitų etapų datas, apie kuriuos Komisijos komunikate užsimenama tik aptakiai. Komitetas taip pat primygtinai prašo Komisijos juos laiku įtraukti į naujos ES strategijos laikotarpį iki 2020 m. tikslus ir vertinimo mechanizmus ir taip pat į

ilgalaikę tvaraus vystymosi strategiją. EESRK apgailestauja, kad kiti suinteresuotieji subjektai, pavyzdžiui, atitinkami Komisijos ekonomikos generaliniai direktoratai, nedalyvauja šiame pirmajame etape. Tokia radikali permaina neturėtų būti rengiama vien Aplinkos generalinio direktorato, Europos aplinkos agentūros ir Eurostato pastangomis.

4.12 Tęsiant darbą ir siekiant susisteminti tolesnius etapus, reikės pasinaudoti visais esamais svarstymais ir projektais, t. y. aukšto lygio Ekonominės veiklos ir socialinės pažangos vertinimo komisijos ataskaita (vadinamąja Stiglitz ataskaita), skelbiama <http://stiglitz-sen-fitoussi.fr/en/index.htm>, Ekosistemų ir biologinės įvairovės ekonomikos iniciatyva (TEEB) (anglų k. *The Economics of Ecosystems and Biodiversity*), žr. <http://www.teebweb.org/> (anglų k.), Europos aplinkos agentūros (EAA), Eurostato ir visų, kurie prisideda prie šio sudėtingo ir visuotinio ES projekto, darbai. Lemiamas kriterijus turėtų būti statistikos duomenų nepriklausomumo ir jiems keliamų kokybės reikalavimų išsaugojimas bei visuotinis šių priemonių aiškinamosios galios pripažinimas.

4.13 Jungtinių tautų generalinė asamblėja neseniai nusprendė 2012 m. surengti naują pasaulinę konferenciją ir joje įvertinti per pastaruosius dvidešimt metų, praėjusių po 1992 m. Rio Jungtinių tautų aplinkos ir plėtros konferencijos, tvaraus vystymosi srityje padarytą pažangą. Savaime aišku, kad vienas svarbiausių klausimų bus, kaip sukurti mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančią pasaulio ekonomiką. Todėl būtų pageidautina, kad iki 2011 m. Europa sukurtų aiškią jos pačios padarytos pažangos vertinimo sistemą ir tokiu būdu 2012 m. tarptautinei bendruomenei galėtų pateikti ištisus konkrečių pasiūlymų.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Konkrečių pastabų skyriuje laikantis 3 skyriuje pasirinktos tvarkos bus aptartos penkios pagrindinės veiklos sritys bei atitinkamos jų sudėtinės dalys.

5.2 Komisijai tenka labai sunkus uždavinys parengti bandomąją visapusišią aplinkos apsaugos indekso versiją. Ji išipareigojo šį rodiklį parengti iki 2010 m. ir akivaizdu, kad tai bus suvestinis rodiklis, kurį įvertinant turės būti atsižvelgta į visų aplinkos elementų poveikio pusiausvyrą. Ekologinis pėdsakas ir anglies pėdsakas tokie, kokie jie yra dabar, susideda iš specifinių aplinkosaugos ir išteklių naudojimo sudėtinių dalių. Atsirado kitų sąvokų, pavyzdžiui, „vandens pėdsakas“ ir „miško pėdsakas“, bet nė viena jų negali visiškai atstoti būsimos rodiklio. Rengiant šį rodiklį nuo pat pradžių reikės konsultuotis su suinteresuotaisiais subjektais ir kuo atidžiau nustatyti kiekvieno šio visapusišio rodiklio veiksnio vertinimo koeficientus.

5.3 Gyvenimo kokybės ir gerovės rodiklius⁽²⁾ taip pat bus sudėtinga nustatyti, nors ir yra tyrimų, taip pat ir galimybių studijų, kuriuose nagrinėjamas šis klausimas. Šie rodikliai iš esmės grindžiami subjektyviu požiūriu, o ne tiksliais matavimais. Ta proga reikia pabrėžti, kad ir BVP nepasižymi tobulu tikslumu.

⁽²⁾ OL C 100, 2009 4 30, p. 53.

5.4 Aplinkos kokybės valdymui ir priimant sprendimus dėl intervencinių veiksmų socialinėje srityje būtina beveik tikrą laiką informacija. Sprendžiant strateginius klausimus ir formuojant politiką iš esmės vadovaujamosi pagrindinių rodiklių raidos tendencijomis. Todėl turint omenyje šį skirtumą bus pasirinkti realiojo laiko stebimi dydžiai ir tai leis išvengti pavienių duomenų, kurie galėtų nepagrįstai apsunkinti sprendimų priėmimo procesą. Atsižvelgiant į tai, reikia dėti daugiau pastangų apgalvoti ir laiku reaguoti į pokyčius. Stebėseną taikant GMES sistemą visų pirma bus susijusi su operatyviu valdymu. Jei būtų pastebėtos ilgalaikės tendencijos, tuomet, savaime aišku, remiantis šia stebėseną būtų galima formuoti politiką.

5.5 Bendrijos politikai, reikalaujančiai bendrų pastangų, nustatyti būtina tinkamo lygio informacija apie nacionalinius ir regioninius neatitikimus ir skirtumus. Tikslas yra panaikinti pagrindinius skirtumus vykdant tinkamą politiką, kuriai lemiamą reikšmę turi duomenų tikslumas. Minėtos politikos sėkmė priklausys nuo to, ar ji sulauks visuotinio pritarimo ir kiek ji bus palaikoma, o tai iš esmės neįmanoma, jei bus pastebėta, kad sąlygos nėra vienodos. Dėmesys šiam aspektui lems piliečių požiūrį į Bendriją.

5.6 Tvaraus vystymosi vertinimas yra labai sudėtingas klausimas. Tvarus vystymasis yra bendra ilgalaikė strategija, kuri iš esmės neturi ir negali turėti konkrečių tikslų, susietų su konkrečiais terminais. Taigi, turi būti nustatomi pakankamai bendro pobūdžio tikslai. Vertinant tvarų vystymąsi visų pirma reikia

nustatyti dviejų pagrindinių krypčių tendencijas: 1. ekosistemų absorbcijos gebos ir neatsinaujinančių bei atsinaujinančių išteklių naudojimo vertinimo, 2. visuomenės valdymo raidos vertinimo. Šių dviejų pagrindinių veiksmų raida lems, ar pasaulyje – taigi, tuo pačiu ir Europos Sąjungoje – vyks tvarus vystymasis ar ne. Komisijos komunikate pateikti pasiūlymai (dėl rezultatų suvestinės ir dėl teršalų kritinių ribų stebėjimo) šiuo požiūriu yra tinkami ir EESRK tuo džiaugiasi.

5.7 EESRK taip pat palankiai vertina Komisijos pastangas aplinkos apsaugos ir socialinius rodiklius įtraukti į nacionalines sąskaitas. Pakankamas kiekis patikimos ir tinkamai struktūruotos informacijos, kurią suteiktų nacionalinės sąskaitos, galėtų labai palengvinti pageidautiną racionalų išorės sąnaudų internalizavimą tose srityse, kur būtų disponuojama pakankamu kiekiu patikimų duomenų ir nekiltų pavojus rinkų pusiausvyrai. Šios sąskaitos jau dabar teikia labai vertingų duomenų, bet skirtingų valstybių narių duomenis palyginti gali būti sudėtinga. Todėl ypač svarbios suinteresuotųjų subjektų pastangos sukurti optimalią duomenų ir jų rinkimo sistemą, kuri būtina siekiant kaupti fizinius aplinkos apsaugos apskaitos duomenis. Šioje srityje Komisija prisiėmė sunkią užduotį 2010 m. pradžioje pasiūlyti aplinkos apsaugos apskaitos vykdymo teisinę sistemą. Šiuo metu nepasinaudojama visomis į nacionalines sąskaitas įtrauktų socialinių rodiklių teikiamomis galimybėmis. Galima tikėtis, kad būtinybė panaudoti šiuos rodiklius bus vis labiau juntama rengiant kompleksinę ir integruotą pažangos kintančiame pasaulyje nustatymo ir vertinimo strategiją.

2010 m. balandžio 29 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Europos Sąjungos ir Afrikos partnerystės tikslas – susieti Afriką ir Europą sustiprinant bendradarbiavimą transporto srityje“

COM(2009) 301 galutinis

(2011/C 18/12)

Pranešėjas **Jan SIMONS**

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. birželio 24 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Europos Sąjungos ir Afrikos partnerystės tikslas – susieti Afriką ir Europą sustiprinant bendradarbiavimą transporto srityje“

COM(2009) 301 galutinis.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. kovo 24 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (balandžio 29 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komisijos paskelbtu komunikatu siekiama daugiau nei atitikti dabar įgyvendinamą politiką. Komunikato tikslas – pradėti svarstymus, kaip būtų galima pagerinti žemynų ryšius remiantis ES sukaupta patirtimi, kurią būtų galima pritaikyti Afrikoje.

1.2 EESRK pritaria glaudesniai ES ir Afrikos bendradarbiavimui, grindžiamam ne paramos teikėju ir jos gavėju santykiais, kaip buvo anksčiau, o partnerystėje, kai abi šalys naudojasi lygiomis teisėmis ir vykdo tokius pačius išpareigojimus.

1.3 Komitetas pabrėžia, kad infrastruktūros ir transporto sistemos būtinos socialinei ir ekonominei regiono integracijai, jos teikia daugiau galimybių įsidarbinti, naudotis įvairesnėmis sveikatos priežiūros ir švietimo paslaugomis, taigi labai padeda kovoti su skurdu.

1.4 Komitetas apgailestauja, kad komunikate neskiriama pakankamai dėmesio galimybėms susieti įvairias Komisijos politikos sritis, visų pirma Vystymosi ir Prekybos generalinių direktoratų darbą. Sutelkus pastangas būtų galima vykdyti nuoseklesnę ES ir Afrikos bendradarbiavimo politiką.

1.5 EESRK džiaugiasi, kad 2009 m. spalio 21–22 d. Neapolyje vykusioje konferencijoje „TEN-T dienos 2009“ nuspręsta, jog Europos Sąjunga, bendradarbiaudama su Afrikos partneriais, parengs veiksmų planą.

1.6 Šis veiksmų planas bus parengtas iki neoficialaus forumo transporto klausimais įgyvendinant US ir Afrikos partnerystę ir bus paskelbtas jam pasibaigus, 2010 m. rudenį. Komitetas pritaria, kad reikėtų atidžiai stebėti šio veiksmų plano įgyvendinimo pažangą ir šiuo tikslu įsteigti jungtinį komitetą.

1.7 Komitetas rekomenduoja veiksmų plane aiškiai nurodyti, kad pirmenybė turi būti teikiama kovai su korupcija ir piratavimu Afrikoje.

1.8 Kalbant apie transporto infrastruktūros tinklo planavimą ir finansavimą bei bendrąjį veiksmų planą, EESRK nuomone, reikėtų apsvarstyti, kokį vaidmenį galėtų atlikti Kotonu susitarimą įgyvendinantys socialiniai ir ekonominiai partneriai.

1.9 Komitetas mano, kad būtų labai naudinga, jei Afrikos Sąjungos ekonominė, socialinė ir kultūros taryba įvertintų veiksmų plane pateiktus pasiūlymus ir pateiktų savo nuomonę apie juos.

1.10 Komitetas pabrėžia, kad ES lėšos turėtų būti skiriamos tik su sąlyga, kad įgyvendinant finansuojamas programas dirbs tik vietiniai, oficialiai įdarbinti, Afrikos Sąjungos gyventojai.

1.11 Komiteto nuomone, įgyvendinant transeuropinių transporto tinklų (TEN-T) planus ir programas svarbu vadovautis transporto sistemų sąveikos principu, taip pat svarbu pasinaudoti kiekvienos transporto rūšies privalumais ir atsižvelgti į ES taikyto įvairių transporto rūšių derinimo galimybes.

1.12 Be to, Komiteto nuomone, įgyvendinant bendradarbiavimo susitarimus reikėtų skirti daug dėmesio švietimui, darbo sąlygoms, socialiniams, aplinkos, tvaraus vystymosi ir saugumo klausimams.

1.13 Kelių infrastruktūros kūrimas ir vystymas turėtų padėti dinamiškai valdyti urbanizacijos tendencijas vadovaujantis tinkamai parengta viešojo transporto sistema.

1.14 Turėtų būti nustatytos ir nuolat taikomos aiškos lėšų naudojimo atsekamumo ir kontrolės taisyklės. Tai pagrindinė sąlyga.

1.15 Komitetas mano, kad ES turi nepamiršti, jog Kinija jau keletą dešimtmečių taip pat vykdo politiką Afrikoje ir kad jos politikos tikslai skiriasi. EESRK laikosi nuomonės, kad reikia siekti trišalio ES, Kinijos ir Afrikos bendradarbiavimo vadovaujantis principu, kad visi veiksmai ir lėšos būtų skirti pagrindiniam tikslui – didinti užimtumą Afrikoje.

2. Įžanginė Komisijos komunikato santrauka

2.1 2009 m. birželio 24 d. Europos Komisija paskelbė komunikatą, COM(2009) 301 galutinis, kuriame kalba apie Europos Sąjungos ir Afrikos partnerystę transporto srityje.

2.2 Šiame komunikate Komisija pabrėžia, kad transportas ir transporto infrastruktūra yra nepaprastai svarbūs socialinės ir ekonominės integracijos veiksniai, be kurių neįmanomas žmonių ir prekių judėjimas.

2.3 Taip pat reikėtų atsižvelgti į nuolat didėjančią Afrikos urbanizaciją: šiuo metu miestuose gyvena 40 proc. Afrikos gyventojų. Jeigu nebus imamasi veiksmų, iki 2030 m. šis skaičius turėtų padvigubėti.

2.4 ES ir Afrikos bendradarbiavimo transporto srityje pamatas yra 2006 m. užmegzta partnerystė infrastruktūros srityje, kurios pagrindinis tikslas – pagerinti Afrikos infrastruktūros tinklų jungtis ir taip prisidėti prie regiono integracijos, taigi ir prie Afrikos gyventojų gerovės.

2.5 Afrikos transporto infrastruktūros projektus daugiausia finansuoja Europos plėtros fondas, šiems projektams skiriantis 30 proc. reikiamų lėšų.

2.6 Komisija komunikate pažymi, kad ES ir Afrika bendradarbiauja ne tik fizinės infrastruktūros, bet ir teisėkūros, reglamentavimo ir administravimo srityse. Gerinant infrastruktūrą

skatinamas ne tik prekybos ir ekonomikos augimas, bet ir užimtumas, taip pat padedama spręsti skurdo problemą.

2.7 Tai viena iš priežasčių, dėl kurių Taryba 2009 m. gegužės 18 d. priėmė keletą išvadų, raginančių remti regioninės infrastruktūros plėtrą ir naujos infrastruktūros kūrimą Afrikos šalyse į pietus nuo Sacharos.

2.8 Nagrinėjamas komunikatas atitinka planus įgyvendinti 2007 m. užmegztą Europos Sąjungos ir Afrikos Sąjungos strateginę partnerystę infrastruktūros srityje.

2.9 Konkretus šio komunikato rezultatas turėtų būti Europos Sąjungos ir Afrikos Sąjungos atstovų konsultacijų pradžia. Per šias konsultacijas turėtų būti parengtas planas, apibrėžiantis prioritetinius veiksmus ir atitinkamas finansavimo galimybes; visa tai turėtų būti išdėstyta bendroje abiejų šalių deklaracijoje.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Bendrosios nuostatos

3.1.1 EESRK pritaria glaudesniai, lygiomis teisėmis ir vienodais išsipareigojimais pagrįstam ES ir Afrikos bendradarbiavimui, net jeigu ES ir Afrikoje reali padėtis labai skiriasi ir į tai reikia atsižvelgti. Šis siekis ir jo įgyvendinimo būdai numatyti 2007 m. gruodžio 8–9 d. Lisabonos deklaracijoje.

3.1.2 Komiteto nuomone, tai regiono socialinės ir ekonominės integracijos, apimančios kelių ir transporto infrastruktūrą, klausimas. Komitetas laikosi nuomonės, kad, 2010 m. peržiūrint Kotonu susitarimą, didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas regiono integracijai.

3.1.3 Žinoma, tai sunki užduotis. Komitetas rekomenduoja įgyvendinant tolesnio bendradarbiavimo planus nepamiršti, kad jie turi būti pagrįsti abipusiškumu ir bendra atsakomybe.

3.1.4 Komitetas pabrėžia, kad bendradarbiauti reikia daugelyje sričių: švietimo, darbo sąlygų, socialinių reikalų, piliečių teisių, aplinkosaugos, saugumo, tvaraus vystymosi, sąveikos ir miestų viešojo transporto, administravimo, muitinių, ir, žinoma, kovos su korupcija klausimais; Afrika taip pat turėtų perimti Europoje sukauptą sąveikos ir geriausios praktikos patirtį.

3.1.5 Komitetas apgailestauja, kad Komisijos komunikate visiškai nekalbama apie švietimo ir socialinių aspektų svarbą transporto sektoriuje. Komunikate pažymima, kad šie aspektai numatyti 2006 m. sudarytoje partnerystėje dėl infrastruktūros.

3.1.6 Komitetas įsitikinęs, jog bendradarbiavimo susitarimuose reikėtų konkrečiai atsižvelgti į tai, kad veikla ir priemonės visose minėtose srityse bus sėkmingos tik tada, kai tam bus padėtas tvirtas pamatas, t. y. bus įdarbinti kvalifikuoti vietos darbuotojai.

3.1.7 Bendradarbiavimas turi apimti visas transporto rūšis ir esamas jungtis pagal konkrečioms Afrikos sąlygoms pritaikytą strategiją.

3.1.8 Komiteto nuomone, būtina tenkinti keletą pagrindinių sąlygų: užtikrinti skaidrumą, pakankamą saugumą ir įgyvendinant bendradarbiavimo programą numatyti papildomų priemonių.

3.1.9 2008 m. rugsėjo 18 d. nuomonėje dėl ES ir Afrikos strategijos ⁽¹⁾ EESRK pažymėjo, kad „nors regionų ir subregionų ekonominė integracija gerokai pažengė į priekį, prekybos potencialas vis dar tebėra neišnaudotas. Visų pirma reikėtų koordinuoti priemones, kurios skirtos mutinės procedūroms suderinti, infrastruktūrai vystyti, laisvam piliečių judėjimui užtikrinti ir pan.“

3.1.10 2009 m. spalio 21–22 d. Neapolyje vykusioje konferencijoje „TEN-T dienos 2009“ Europos ir Afrikos forume transporto klausimais svarstyta, kaip būtų galima Afrikos ir transafrikinių tinklų vystymui pritaikyti Europos Sąjungos patirtį, įgytą TEN-T srityje.

3.1.11 Vienas šio transporto forumo rezultatų – Europos Komisija kartu su Afrikos partneriais parengs bendrą abiejų žemynų transporto tinklų nuolatinio stiprinimo veiksmų planą. Jis bus paskelbtas antrąjį 2010 m. pusmetį.

3.1.12 EESRK laikosi nuomonės, kad greta jau egzistuojančių dvišalių ekonominių partnerystių svarbu sudaryti regionines ekonomines partnerystes, kurios padėtų didinti Afrikos integraciją.

3.1.13 Komiteto nuomone, taikant šiame veiksmų plane numatytas priemones, reikėtų atsižvelgti į socialinių partnerių dalyvavimo galimybes ir glaudžiai bendradarbiauti su Afrikos Sąjunga.

3.1.13.1 Kadangi Afrikos struktūros, kurios turėtų padėti įtraukti socialinius partnerius įgyvendinant šiuos planus, yra ne taip gerai išvystytos ir šie partneriai praktiškai net nėra informuojami apie tokius planus, bendradarbiaujant su Afrikos Sąjunga reikia rūpintis, kad būtų teikiama daugiau informacijos ir plėtojamos bendradarbiavimo galimybės.

3.1.14 Komitetas mano, kad reikės parengti bendrą strategiją, ypatingą dėmesį joje skiriant tvariam vystymuisi ir Afrikos gyventojų igūdžių ugdymui ir gerovei.

3.1.15 Vis dėlto Komitetas mano, kad net jei veiksmų programa bus patvirtinta, problemų kils ją įgyvendinant. Vienas svarbiausių dalykų, į kuriuos reikės atsižvelgti, yra Afrikos ir Europos kultūrų skirtumai.

3.1.16 Komiteto nuomone, būtų naudinga Afrikos Sąjungai susisiekti su savo ekonomine, socialine ir kultūros taryba ir kartu aptarti veiksmų plane pateiktus projektus.

3.1.17 Iki šiol Europos Sąjunga 2007–2013 m. laikotarpiu iš Europos plėtros fondo jau skyrė 4,6 mlrd. eurų Afrikos transporto infrastruktūros vystymui ir gerinimui.

3.1.18 Kitame ES ir Afrikos aukščiausiojo lygio susitikime, kuris įvyks 2010 m. pabaigoje Adis Abeboje, bus įvertintos visos partnerystės. Be to, 2010 m. rudenį vyks neoficialus forumas transporto klausimais, kuriame bus sudarytas projektų įgyvendinimo veiksmų planas. Todėl vadovaudamasis Lisabonos aukščiausiojo lygio susitikime šiuo klausimu priimta deklaracija Komitetas rekomenduoja į forumą pakviesti socialinius partnerius ir kitų nevyriausybinį organizacijų atstovus.

3.1.19 Kokybiškesni tinklai gyventojams sudaro geresnes sąlygas greičiau keliauti, mažina transporto išlaidas, didina susiekimo tvarumą ir patikimumą; tuo visų pirma už prieinamą kainą turėtų naudotis neturtingiausi visuomenės nariai. Todėl reikia derinti infrastruktūros planavimo bei projektų įgyvendinimo veiksmus.

3.1.20 Visa tai tikrai svarbu todėl, kad transporto išlaidos Afrikoje yra vienos didžiausių pasaulyje (15 proc. eksporto įplaukų, palyginti su 4 proc. pramoninėse šalyse). Poreikiai šioje srityje labai dideli, kadangi tai būtina sąlyga siekiant integruoti regionų ir nacionalines rinkas.

3.1.21 Be to, glaudžiau bendradarbiaujant, visų pirma pritaikant geriausios praktikos pavyzdžius, turėtų išaugti prekyba, pagerėti padėtis saugos ir saugumo srityse, taip pat turėtų būti sukurta moderni transporto sistema.

3.1.22 Komiteto nuomone, šūkį „Dirbti išvien dėl geresnės ateities“ galima laikyti pagrindiniu santykių su Afrika principu.

3.1.23 Šis požiūris atsispindi ir 2007 m. gruodžio 8–9 d. Lisabonos aukščiausiojo lygio susitikimo išvadose: jose nustatyti lygiavertės Afrikos ir Europos Sąjungos strateginės partnerystės, minimos 2007 m. gruodžio 9 d. Lisabonos deklaracijoje, pagrindai.

3.1.24 Ši partnerystė pagrįsta taikos ir saugumo, valdymo ir žmogaus teisių, migracijos, energetikos ir klimato kaitos klausimų sprendimo, prekybos, infrastruktūros ir vystymosi principais.

⁽¹⁾ OL C 77, 2009 3 31, p. 148–156.

3.1.25 Komitetas pastebi, kad komunikate apsiribojama ES ir Afrikos partneryste, tačiau Kinija jau keletą dešimtmečių vykdo veiklą Afrikoje, visų pirma infrastruktūros plėtros srityje. Kinijos strategijos esmė – kiekvienai Afrikos šaliai atskirai palankiomis sąlygomis teikti paskolas mainais į (dažniausiai) ilgalaikes sutartis dėl infrastruktūros ir transporto projektų bei gamtos išteklių naudojimo.

3.1.26 Viena iš galimybių padėčiai pagerinti – siekti trišalio ES, Kinijos ir Afrikos bendradarbiavimo vadovaujantis principu, kad visi veiksmai ir lėšos būtų skirti pagrindiniam tikslui – didinti užimtumą Afrikoje. Dėl ES, Kinijos ir Afrikos santykių 2009 m. spalio 1 d. Komitetas priėmė labai įdomią nuomonę⁽²⁾.

3.2 *Nevyriausybinių dalyvių*

3.2.1 Transporto infrastruktūros planavimo ir finansavimo klausimu Komitetas laikosi nuomonės, kad būtina spręsti, kokių vaidmenį šalia valstybinių valdžios institucijų galėtų atlikti nevalstybiniai dalyviai. Viena vertus, valstybės ir piliečių, visų pirma nevyriausybinių organizacijų, dalyvavimas būtinas, antra vertus, taip pat privalo dalyvauti didžiosios įmonės ir pagrindiniai Europos fondai.

3.2.2 Pastaraisiais metais ūkininkų asociacijos, profesinės sąjungos, vartotojų organizacijos ir kt. atliko vis svarbesnį vaidmenį, visų pirma todėl, kad sėkmingai buvo įgyvendinama Lomės konvencija ir Kotonu susitarimas. Komiteto nuomone, būtina toliau žengti šia kryptimi.

3.3 *Korupcija ir piratavimas*

3.3.1 Apie korupcijos ir piratavimo problemą, deja, komunikate tik užsimenama, o ji Afrikoje paplitusi visais lygmenimis ir sudaro kliūčių ekonomikos vystymuisi. Ji trukdo ir tolesnei regiono integracijai.

3.3.2 EESRK laikosi nuomonės, kad kiekviename pasiūlyme ar priemonėje, skirtuose bendradarbiavimui su Afrikos Sąjunga plėtoti, turėtų būti numatyta veiksmų kovai su korupcija ir piratavimu.

3.3.3 Beje, kova su korupcija ir piratavimu yra vienas Afrikos Sąjungos tikslų, numatytų ir Kotonu susitarime.

3.3.4 ES turėtų taikyti tokią taisyklę: Europos fondų lėšos bus skirtos tik su sąlyga, kad bus užtikrintas finansinių išteklių atsekamumas, bus galima stebėti lėšų naudojimą, o išlaidos bus nuolat kontroliuojamos.

3.3.5 Transporto ir infrastruktūrų sektoriuje korupcija labiausiai paplitusi sausumos transporto, visų pirma kelių transporto srityje, tuo tarpu piratavimas daugiausia problemų kelia jūrų laivyboje.

3.3.6 EESRK mano, kad Europoje registruoti laivai, plaukiojantys prie Somalio krantų ir Adeno įlankoje, turėtų vadovautis dokumentu „Geriausi piratavimo išvengimo metodai“ (JT) ir užregistruoti savo maršrutą tinklavietėse EU-NAVFOR/MS (HOA). Minėtame dokumente taip pat nurodomas laivų savi-gynos priemonių sąrašas.

4. *Konkrečios pastabos*

4.1 Regis, visos 53 Afrikos valstybės patiria su transportu ir infrastruktūra susijusių problemų. 2006 m. priimta Afrikos infrastruktūros vystymo programa (pranc. PIDA). Ja siekiama geriau koordinuoti infrastruktūros planavimą bei kūrimą.

4.2 PIDA programoje numatyta keletas mokymo iniciatyvų, pavyzdžiui, iniciatyvos oro eismo kontrolės, konsultacijų saugumo klausimais, aplinkosaugos, transporto saugumo ir kt. srityse.

4.3 Kitas žingsnis turėtų būti ES ir Afrikos planavimo procesų suderinimas, nes to reikia bendram Europos ir Afrikos transporto tinklui sukurti. Visų pirma reikės sukurti bendrus Europos ir Afrikos tinklų mazgus, ypač uostuose ir oro uostuose.

4.4 Kadangi finansiniai ištekliai yra riboti, juos reikėtų skirti tik patiems naudingiausiems konkretiems projektams. Todėl transporto srityje reikėtų taikyti įvairių transporto rūšių derinimą, kad būtų atsižvelgiama į kiekvienos transporto rūšies privalumus ir kiekvienos šalies ypatybes ir sąlygas.

4.5 Šiuo atžvilgiu komitetas taip pat rekomenduoja į veiksmų planą aiškiai įtraukti kovą su korupcija.

4.6 Reikėtų parengti prioritetinių geležinkelio linijų sąrašą, nes geležinkelių sistema yra gyvybiškai svarbi sausumos valstybių vystymuisi. Šiuo metu geležinkelio neturi 15 Afrikos valstybių.

4.7 Afrikos oro transportas šiuo metu sudaro tik 4 proc. pasaulio oro transporto. Deja, orlaivių ir paslaugų saugumas bei kokybė anaipol neatitinka judumo poreikių. Sauga, saugumas ir taršos ribojimas yra vieni pagrindinių prioritetų.

4.8 92 proc. tarptautinės Afrikos prekybos šiuo metu vyksta jūrų keliais. Europos Sąjungai ir Afrikos Sąjungai glaudžiau bendradarbiaujant reikėtų įsteigti logistikos centrus ir pagerinti uostų veiklą išsprendžiant šiuos klausimus:

⁽²⁾ OL C 318, 2009 12 23, p. 106–112.

— supaprastinti muitinės ir registracijos procedūras,

— pagilinti uostų dugną, kad galėtų įplaukti ir tie laivai, kurie šiuo metu turi nuleisti inkarą toliau nuo kranto ir dėl to jiems gresia įvairūs pavojai,

— užtikrinti uostų saugumą taikant ISPS kodeksą.

4.9 Sausumos prekyba didele dalimi vyksta keliais, nors jų infrastruktūra nėra pakankamai išvystyta, o kelių kokybė labai skiriasi Afrikos šalyse. Afrikoje 100 km² plote yra mažiau kaip 7 km kelių. Be to, įvažiuojant ir išvažiuojant dažnai tenka ilgai laukti dėl muitinės formalumų, taip pat čia visur nepaprastai išsigalėjusi korupcija.

4.10 2009 m. pradžioje Europos Komisija iš Europos plėtros fondo (EPF) skyrė 3 mlrd. eurų transafrikinių transporto tinklų, kurie ateityje bus sujungti su transeuropiniu transporto tinklu, plėtrai.

4.11 Komitetas pabrėžia, kad Europos lėšų infrastruktūrai vystyti turėtų būti skiriama tik su sąlyga, kad įgyvendinant infrastruktūros projektus dirbs tik vietiniai, oficialiai įdarbinti Afrikos Sąjungos gyventojai. Taip siekiama užtikrinti, kad projektai padėtų ugdyti vietos gyventojų igūdžius ir didinti jų gerovę.

4.12 Vertinant dabartinę padėtį, akivaizdu, kad tarptautinis susisiekimas keliais įmanomas ne visuose Afrikos regionuose, o kai yra įmanomas – dažnai iškyla kyšių ar korupcijos kelyje

bei prie sienų problemos. Nepaisant to, dažniausiai kelių transportui alternatyvos nėra.

4.13 Komiteto nuomone, Afrikos Sąjunga pagrįstai remiasi ES transeuropinių transporto tinklų pavyzdžiu; svarbiausia – kad pradinis planų ir programų tikslas būtų sąveika.

4.14 Svarbu ne tik finansiniai klausimai. Įgyvendindama didžiuosius transeuropinius infrastruktūros projektus, Europos Sąjunga paskyrė koordinatorius, padedančius valstybėms narėms ne tik rasti lėšų šiems projektams, bet ir išspręsti problemas, kurių paprastai kyla įgyvendinant didelio masto projektus. Komiteto nuomone, būtų naudinga skirti aštuonių pirmiau atrinktų transafrikinių tinklų trūkstančių grandžių projektų koordinatorius.

4.15 Komitetas pažymi, jog prieš pradėdami investuoti į Afrikos infrastruktūrą, turime gauti pakankamai garantijų, kad bus galima įveikti saugos ir saugumo problemas. Kovoiant su piratavimu galima naudotis IMO parengtomis paramos programomis.

4.16 Be to, ypatingą dėmesį reikėtų skirti kelių eismo saugumo gerinimo priemonėms. Komisijos komunikate (3.2.4 punkto pirmo sakinio antra pastraipa) nurodoma, kad kelių eismo įvykiuose kasmet žūsta milijonas žmonių. 65 proc. žuvusiųjų – pėstieji.

2010 m. balandžio 29 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Solidarumas sveikatos srityje. Sveikatos priežiūros skirtumų mažinimas ES“

(COM(2009) 567 galutinis)

(2011/C 18/13)

Pranešėja **Ágnes CSER**

Bendrapranešėja **Renate HEINISCH**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. spalio 20 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui – Solidarumas sveikatos srityje. Sveikatos priežiūros skirtumų mažinimas ES

COM (2009) 567 galutinis.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, priėmė savo nuomonę 2010 m. kovo 23 d.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (2010 m. balandžio 29 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 51 nariui balsavus už ir 1 – prieš.

1. Rekomendacijos

1.1 SVPK („sveikata visose politikos kryptyse“) principas privalo įsigalioti visose ES politikos kryptyse. Todėl Komisija, įvertinusi ir patikrinusi priemones, turėtų nustatyti, ar visose politikos srityse laikomasi principo siekti aukšto sveikatos apsaugos lygio ir mažinti sveikatos priežiūros skirtumus. Komisija turėtų sukurti mechanizmus, leidžiančius keisti politikos priemones, kurios turi neigiamą poveikį sveikatai ir skatina skirtumus.

1.2 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pritaria, kad valstybės narės yra svarbios ir palankiai vertina Komisijos sugebėjimą per tinkamą laikotarpį susitarti dėl palyginamųjų rodiklių ir kiekybiškai įvertinamų tikslų sistemos, kuri leis nacionalinėms institucijoms įvertinti sveikatos priežiūros skirtumų mažinimo pažangą ir sudarys geresnes galimybes spręsti, kuriose europinės iniciatyvos galėtų papildyti valstybių narių pastangas.

1.3 EESRK ragina visas valstybes nares dalyvauti įgyvendinant Komisijos planus gerinti duomenis, žinias ir priemones, susijusias su vertinimu, stebėseną ir ataskaitomis dėl sveikatos priežiūros skirtumų.

1.4 EESRK ragina Komisiją bendradarbiauti su valstybėmis narėmis siekiant parengti naujus sveikatos priežiūros skirtumų stebėsenos rodiklius ir sveikatos audito valstybėse narėse metodologiją, kad būtų galima nustatyti svarbiausius tobulintinas sritis bei gerą patirtį.

1.5 EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad reikia sukurti bendro socialinio ir ekonominio vystymosi modelį, kuris skatintų spartesnę ekonomikos augimą, užtikrintų didesnę socialinę teisingumą, stiprintų solidarumą, sanglaudą ir keltų svei-

katos priežiūros lygį. Tai turi tapti strategijos ES 2020 prioritetu, kurį įgyvendinant būtina apsvarstyti galimybę lemiama vaidmenį skirti ES struktūriniais fondams.

1.6 Komitetas ragina Europos Komisiją ir valstybes nares skirti reikiamų išteklių, kad būtų mažinama skirtumas sveikatos priežiūros srityje lemianti visokio pobūdžio socialinė nelygybė, visų pirma švietimo, miestų planavimo ir perkamosios galios srityje.

1.7 Būtina padidinti pastangas kovoje su sveikatos priežiūros skirtumais kaimo vietovėse, pirmiausia atsižvelgiant į demografinių pokyčių keliamus iššūkius.

1.8 Komisija turėtų įvertinti dabartinių Europos platformų ir forumų (mitybos, alkoholio ir kt.) poveikį pažeidžiamoms grupėms.

1.9 Komitetas ragina Komisiją ir valstybes nares dar kartą pagalvoti apie kai kurias paskutinių EESRK nuomonių rekomendacijas dėl sveikatos ir socialinių klausimų, kurias įgyvendinus būtų lengviau kovoti su skirtumais sveikatos priežiūros srityje (¹).

(¹) Žr. šias nuomones:

Vaiko priežiūros ir ugdymo (nuomonė savo iniciatyva), pranešėja Mária Herczog
OL C 255/76, 2010 9 22
OL C 255/72, 2010 9 22
OL C 128/89, 2010 5 18
OL C 228/113, 2009 9 22
OL C 318/10, 2009 12 23
OL C 306/64, 2009 12 16
OL C 317/105, 2009 12 23
OL C 218/91, 2009 9 11
OL C 175/116, 2009 7 28
OL C 77/115, 2009 3 31
OL C 77/96, 2009 3 31
OL C 224/88, 2008 8 30
OL C 256/123, 2007 10 27

2. Padėties apžvalga. Sveikatos priežiūros skirtumai ES

2.1 Apskritai, ES piliečiai dabar gyvena ilgiau ir jų sveikata geresnė, tačiau visoje ES yra didelių skirtumų, susijusių su jų sveikata ir kai kurie jų vis didėja, o tai kelia susirūpinimą ir daug problemų. Dėl finansų ir ekonomikos krizės augantis nedarbas dar labiau sunkina padėtį. Šiuo komunikatu Komisija turėtų pradėti diskusiją, kurios tikslas – nustatyti ES lygmens pagalbines priemones, kurios padėtų valstybėms narėms ir kitiems nacionalinio bei regioninio lygmens dalyviams rasti išeitį iš kritinės padėties.

2.1.1 Vienas iš ES gyventojų sveikatos skirtumų pavyzdžių yra tai, kad jaunesnių nei vienerių metų kūdikių mirtingumo lygis valstybėse narėse skiriasi net iki penkių kartų. Vyrų ir moterų gyvenimo trukmė skiriasi atitinkamai 14 ir 8 metais. Didelių sveikatos lygio skirtumų pastebima ir tarp regionų, kaimo ir miesto.

2.1.2 Numatoma gyvenimo trukmė skiriasi dešimt metų vyrams ir šešeriais metais moterims, kuris priklauso nuo išsilavinimo lygio bei socialinės ir ekonominės grupės. Fizinį ar monotonišką darbą dirbančių žmonių sveikata paprastai yra blogesnė nei kitų grupių. Lytis taip pat turi didelę įtaką – moterys gyvena ilgiau už vyrus, bet didesnę nei vyrai gyvenimo dalį būna prastesnės sveikatos.

2.1.3 Skirtingos sveikatos būklės priežastys atsiranda dėl socialinių skirtumų, kurie susiję su gyvenimo sąlygomis, elgsena, išsilavinimu, darbo rūšimi ir pajamomis, sveikatos priežiūra, ligų profilaktikos ir sveiko gyvenimo būdo skatinimo paslaugomis, taip pat su valstybės politika, veikiančia šių veiksmų kiekybę, kokybę ir pasiskirstymą. Skirtumai, su kuriais susiduriama išsilavinimo, darbo ir sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo srityje, kaip ir lyties bei rasės skirtumai, yra lemiamos svarbos. Skurdo ir kitų etapų ar būklių, kuomet žmogus yra pažeidžiausias (pavyzdžiui, vaikystė ar senatvė, negalia ar priklausymas mažumoms), derinys dar labiau didina pavojų sveikatai.

2.1.4 Socialiniai ir ekonominiai veiksniai lemia gyvenimo sąlygas ir sveikatos būklę; pavyzdžiui, ne visi ES gyventojai gali naudotis vandentiekio ar turi tinkamas sanitarines sąlygas.

2.1.5 Viena iš kliūčių, trukdančių naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, yra draudimo nebuvimas (visų pirma, įstatymais numatyto sveikatos draudimo), didelė paslaugų kaina, informacijos apie teikiamas paslaugas trūkumas, taip pat kalbos ir kultūros barjerai; be to, neturtingesnių socialinių grupių atstovai apskritai rečiau naudoja sveikatos priežiūros paslaugas.

2.1.6 Sveikatos skirtumai nėra neišvengiamas dalykas, jiems didelį poveikį daro patys asmenys, vyriausybės, suinteresuotieji subjektai ir bendruomenės ir juos galima išspręsti tinkama politika ir veiksmais. Sveikatos būklę lemianti asmens elgsena nėra pagrindinis veiksnys, kuriuo būtų galima paaiškinti minėtus skir-

tumus; šie skirtumai yra veikiau susiję su socialinėmis ir ekonominėmis, sveikatos priežiūros ir politinėmis sąlygomis kiekvienoje šalyje, kurių kumuliatyvinis poveikis lydi žmones visą gyvenimą.

3. Komisijos pasiūlymo turinys

3.1 Šio Komisijos komunikato tikslas – pradėti diskusiją, kuria siekiama nustatyti galimas ES lygmens pagalbines priemones, skirtas valstybių narių ir kitų suinteresuotųjų subjektų veiksmams paremti sprendžiant sveikatos skirtumų klausimą.

3.2 Be esamų ES iniciatyvų, padedančių įveikti sveikatos priežiūros skirtumus ES ⁽²⁾, Komisija mano galinti dar labiau padėti valstybėms narėms spręsti klausimus, susijusius su sveikatos skirtumais lemiančiais veiksniais.

3.3 Komisijos komunikate nurodyti penki pagrindiniai sprendžiami klausimai:

- sveikatos priežiūros vienodinimas kaip bendro socialinio ir ekonominio vystymosi dalis;
- duomenų, žinių ir priemonių, susijusių su vertinimu, stebėseną ir ataskaitomis, gerinimas;
- visos visuomenės įsipareigojimų stiprinimas;
- pažeidžiamų grupių poreikių tenkinimas;
- kitų ES politinių priemonių indėlis.

Kiekvienai svarbiai sričiai pateiktas ES lygmens veiksmų, kurių turi imtis Komisija ir valstybės narės, sąrašas.

4. Bendros pastabos. Veiksmai sveikatos priežiūros skirtumams mažinti

4.1 EESRK palankiai vertina komunikatą, kadangi jame sveikatos skirtumų lygis skirtingose ES dalyse ir tarp asmenų, kurie yra socialiai palankesnėje ir ne tokioje palankioje padėtyje, vertinamas kaip iššūkis, ir supranta, jog atotrūkis prieštarauja ES solidarumo įsipareigojimams, socialinei ir ekonominei sanglaudai, žmogaus teisėms ir lygioms galimybėms.

⁽²⁾ Yra parengtos Tarybos rekomendacijos dėl atrankinės vėžio patikros, iniciatyvos dėl psichinės sveikatos, rūkymo ir ŽIV/AIDS, taip pat europiniu mastu kaupiama geroji patirtis, renkami duomenys, sukurtas valstybių narių bei suinteresuotųjų šalių bendros veiklos tinklas. Parama teikiama ir mokslinių tyrimų bendrosiomis programomis bei veiksmų programomis, PROGRESS, tyrimais ir politikos naujovėmis. Be to, sveikatos priežiūrai skiriamas dėmesys ES teisės aktuose dėl užimtumo bei darbuotojų sveikatos ir saugos, bendrojoje žemės ūkio politikoje, aplinkos ir rinkos politikoje. Sanglaudos fondas ir Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai padeda mažinti regionų skirtumus.

4.2 Komisijos komunikatas – plataus masto konsultacijų išdava, tačiau ne galutinis rezultatas. Deja, apie kai kuriuos svarbius klausimus yra vos užsimenama arba visai nekalbama. Kai kurie jų priklauso valstybių narių kompetencijai, tačiau Komisija galėtų atlikti papildomąjį vaidmenį juos nagrinėjant ir randant sprendimus.

4.3 Komunikate nurodytos pagrindinės ES politikos sritys (socialinės apsaugos, aplinkos, švietimo ir kt.), kurios turi sąsają su sveikatos priežiūros skirtumais ir viena kitą papildo. Todėl EESRK norėtų pabrėžti Komisijos ir valstybių narių svarbą vertinant įvairių politikos sričių poveikį gyventojų sveikatos būklei VISAIS lygmenimis – vietos, regionų ir Europos. EESRK pažymi, jog sveikatos priežiūros skirtumų mažinimas yra politinis pasirinkimas, o ne natūralus reiškinys.

4.4 EESRK mano, kad Komisija turi kuo geriau išnaudoti priemones (pavyzdžiui, atvirą koordinavimo metodą (AKM), poveikio vertinimus, mokslinių tyrimų programas, rodiklius, bendradarbiavimą su tarptautinėmis organizacijomis) ir apsvaistyti su valstybėmis narėmis naujus metodus siekiant užtikrinti, kad ES politika ir veiksmai būtų skirti veiksniams, kurie didina sveikatos priežiūros skirtumus visoje ES. Tačiau Komisijos paramos valstybės narėms priemonės turi atitikti subsidiarumo principą ir Sutarčių nuostatas.

4.5 EESRK palankiai vertina Komisijos vaidmenį koordinuojant ES politiką ir priemones, užtikrinant politikos nuoseklumą, skatinant informacijos ir žinių mainus tarp valstybių narių, nustatant ir skleidžiant gerąją praktiką ir sudarant palankesnes sąlygas vykdyti tam tikrų socialinių grupių specialioms poreikiams pritaikytą politiką. EESRK tikisi geresnio bendradarbiavimo su suinteresuotaisiais subjektais, tarp jų ir EEST, tiek ES, tiek tarptautiniu lygmeniu.

4.6 Tačiau EESRK pabrėžia valstybių narių vaidmenį užtikrinant visapusišką, aukštos kokybės, visuotinai prieinamą ir asmeninę sveikatos priežiūrą vietos lygmeniu, nes tai vienas svarbiausių veiksnių mažinant sveikatos priežiūros skirtumus. Tai visų pirma taikytina vaikams, lėtinėmis ligomis sergantiems asmenims, keliomis ligomis sergantiems asmenims ir senyvo amžiaus žmonėms, kuriems sveikimo metu reikia įprastos aplinkos ir bendravimo su šeimos nariais, draugais bei pažįstamais. Gyventojai ir labiausiai pažeidžiamos jų grupės neturi būti verčiami persikelti į vietas, kuriose yra didelė sveikatos priežiūros įstaigų koncentracija, vien tam, kad išvengtų sveikatos priežiūros skirtumų.

4.7 EESRK pabrėžia, kad valstybės narės yra pačios atsakingos už sveikatos priežiūros paslaugas. Svarstant skirtumų klausimą ypač svarbu atsižvelgti į nacionalinių vyriausybių vaidmenį užtikrinant socialinės apsaugos sistemas ir pakankamą gerai parengto personalo skaičių, kad paslaugas būtų galima teikti vietoje ir nenukentėtų tie, kurie gyvena atokiose vietovėse ar priklauso pažeidžiamoms grupėms.

4.8 Sveikatos skirtumus daugiausia lemia sveikatos priežiūros sistemos išoriniai veiksniai, tad sveikatos sutrikimai gali būti pašalinti tinkamomis sveikatos priežiūros ir socialinėmis sistemomis. Tačiau kai kuriais atvejais sveikatos priežiūros sistemų naujovės tuos sveikatos skirtumus gali padidinti ⁽³⁾. Dėl naujų technologijų neturėtų atsirasti papildomų sveikatos priežiūros skirtumų.

4.9 Ypač svarbu siekti, kad jaunoji karta išsivystytų, jog sveikas gyvenimo būdas mažina ligų pavojų. Tokios jaunų žmonių, kurie po kurio laiko taps tėvais, žinios gali turėti didžiulį poveikį jų vaikams ir būsimums kartoms.

5. Konkrečios pastabos dėl svarbiausių sprendimų klausimų

5.1 Sveikatos priežiūros vienodinimas kaip bendro socialinio ir ekonominio vystymosi dalis

5.1.1 Sveikatos priežiūros skirtumai taip pat daro poveikį Lisabonos procesui, nes produktyvumo sumažėjimas ir gydymo bei socialinių išmokų sąnaudos gali silpninti ekonominę ir socialinę sanglaudą.

5.1.2 EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad reikia sukurti bendro socialinio ir ekonominio vystymosi modelį, kuris skatintų spartesnę ekonomikos augimą, užtikrintų didesnę socialinę teisingumą, stiprintų solidarumą, sanglaudą ir keltų sveikatos priežiūros lygį. Tai turėtų tapti strategijos ES 2020 prioritetu joje numatant sveikatos priežiūros skirtumų matavimo rodiklį, kuris leistų stebėti socialinę pažangą, padarytą įgyvendinant strategiją. Būtina apsvaistyti galimybę lemiamą vaidmenį skirti ES struktūriniais fondams.

5.1.3 EESRK valstybėms narėms primena apie socialinės sveikatos apsaugos, galimybės naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis ir sveikatos priežiūros finansavimo svarbą siekiant sveikatos priežiūros vienodinimo tikslų. Tai ypač svarbu turint galvoje ES demografinės tendencijas.

5.1.4 Reikia pabrėžti, kad socialinė apsauga sveikatos srityje – sveikatos priežiūros finansavimo mechanizmai, pavyzdžiui, socialinis ir nacionalinis sveikatos draudimas arba mokesčiais grindžiamos sistemos – turi būti įgyvendinama ir plečiama remiantis finansavimo solidarumu ir rizikos paskirstymu, kurie yra itin svarbūs siekiant galimybių naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis suvienodinimo. Veiksminga galimybė naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis turi būti apibrėžiama paslaugų įperkamumu, jų pasiūla, kokybe, finansine apsauga ir informacija apie pagrindines teikiamas paslaugas ⁽⁴⁾.

⁽³⁾ Pavyzdžiui, Prancūzijoje ribotos galimybės gydytis antiretrovirusiniais vaistais padidino sveikatos priežiūros ŽIV ligoniams skirtumus.

⁽⁴⁾ Konvencijos, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu iškelti tikslai, motinystės išmokos, įskaitant laikinojo nedarbingumo ir motinystės atostogas, svarbiausios Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvencijos ir reglamentai socialinės sveikatos apsaugos srityje paremti TDO konvencija Nr. 130 dėl medicininės priežiūros ir TDO konvencija Nr. 102, konkrečiai skirta socialinei apsaugai, ypač socialinei sveikatos apsaugai. Pastarąją pasirašė daug šalių, visai neseniai – Rumunija ir Bulgarija. Konvencijos ratifikavimui visos ES mastu trūksta tik dviejų Baltijos šalių ir Suomijos (dėl su lytimi susijusių formuluočių).

5.1.5 Sveikatos priežiūros skirtumų klausimai turi būti sprendžiami remiantis pragmatine strategija, kurios tikslas – visuotinė aprėptis ir veiksminga galimybė naudotis paslaugomis, kaip apibrėžta pirmiau, koordinuojant sveikatos priežiūros finansavimo schemas ir sistemas (socialinis ir privatusis draudimas, socialinės paramos schemas, valstybinės sveikatos priežiūros sistemos ir t. t.) tam, kad būtų panaikinti galimybių naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis sunkumai, kuriuos patiria neturtingieji, mažumos, pavyzdžiui, migrantai, neatsižvelgiant į administracinį statusą, etninės ir religinės grupės, ar skirtumai, susiję su amžiumi ir lytimi.

5.1.6 Atitinkamos reformos turi skatinti teisėmis grindžiamą požiūrį, kuris remiasi socialiniu dialogu siekiant užtikrinti plataus masto sutarimą ir tuo būdu finansavimo sprendimų tvarumą bei geras darbo sąlygas ir apdraustiesiems, ir sveikatos priežiūros darbuotojams. Šiomis aplinkybėmis EESRK mano, kad tolesnis privatizavimas galėtų sukelti neigiamų padarinių, nes sukurtų sistemą, kuri būtų grįsta ne solidarumu, o konkurencija.

5.2 *Duomenų, žinių ir priemonių, susijusių su vertinimu, stebėseną ir ataskaitomis, gerinimas*

5.2.1 EESRK pritaria Komisijai, kad sveikatos priežiūros skirtumų įvertinimas yra efektyvių veiksmų, stebėsenos ir pažangos pagrindas.

5.2.2 Todėl EESRK ragina VISAS valstybes nares dalyvauti įgyvendinant Komisijos planus gerinti duomenis, žinias ir vertinimo, stebėsenos ir ataskaitų dėl sveikatos priežiūros skirtumų (įskaitant ekonominį ir socialinį poveikį) mechanizmus. Šiuo požiūriu labai svarbu, kad valstybės narės įsipareigotų laiku teikti palyginamus duomenis.

5.2.3 Atsižvelgiant į duomenų svarbą ir su jais susijusius trūkumus, EESRK ragina Komisiją bendradarbiauti su valstybėmis narėmis siekiant parengti naujus sveikatos priežiūros skirtumų stebėsenos rodiklius ir sveikatos audito valstybėse narėse metodologiją, kad būtų galima nustatyti svarbiausias tobulintinas sritis bei geriausią praktiką.

5.2.4 EESRK pritaria pasiūlymui įtraukti, kaip pažangos rodiklį, veiksmingos galimybės naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis ir visuotinės socialinės sveikatos apsaugos aprėpties vertinimą ir stebėseną; taip pat svarbu duomenis suskirstyti pagal lytį ir amžių, socialinį ir ekonominį statusą bei geografinę vietovę. EESRK skatina Komisiją ir valstybes nares pasinaudoti šioje srityje sukaupia PSO, TDO, Dublino fondo ir ES pagrindinių teisų agentūros patirtimi.

5.2.5 Dėl mokslinių tyrimų ir žinių, EESRK pritaria būtinybei ES mokslinių tyrimų pagrindų programoje labiau pabrėžti sveikatos bei socialinius ir ekonominius klausimus. Kitu biudžetiniu laikotarpiu į ES sveikatos programą reikėtų įtraukti kovos su sveikatos priežiūros skirtumais prioritetą.

5.2.6 Taip pat Komisija turi parengti priemones ir gaires, leidžiančias valstybėms narėms keistis mokslinių tyrimų rezultatais ir sudaryti sąlygas moksliniams tyrimams skirtus išteklius paskirstyti tarp valstybių narių.

5.2.7 EESRK pripažįsta, kad sveikatos priežiūros skirtumų mažinimas yra ilgas procesas. Komunikate minimi veiksmai yra skirti tvarios veiklos gairėms šioje srityje parengti, todėl EESRK laukia pirmos vertinimo ataskaitos, kuri turėtų būti parengta 2012 m.

5.3 *Visos visuomenės įsipareigojimų stiprinimas*

5.3.1 EESRK pritaria Komisijos planams bendradarbiauti su valstybėmis narėmis ir konsultuotis su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais europiniu ir nacionaliniu lygmeniu dėl:

- sveikatos priežiūros skirtumų problemos įtraukimo į prioritetines bendradarbiavimo susitarimų sveikatos klausimais sritis,

- veiksmų ir priemonių, skirtų specialistų rengimui, kad jie galėtų spręsti sveikatos priežiūros skirtumų mažinimo klausimus, plėtojimo naudojantis Sveikatos programa, ESF ir kitais mechanizmais,

- skatinimo svarstyti būsimus tikslus Socialinės apsaugos komitete rengiant diskusijų dokumentus.

5.3.2 EESRK norėtų pabrėžti, kad visos visuomenės įsipareigojimų stiprinimas priklauso ne tik nuo vyriausybių, bet taip pat ir nuo pilietinės visuomenės bei socialinių partnerių dalyvavimo. Į konsultacijų procesą, politikos formavimą ir jos įgyvendinimą reikėtų įtraukti suinteresuotuosius subjektus europiniu, nacionaliniu ir vietos lygmeniu ir EESRK mano, kad yra galimybių gerinti šių aspektų efektyvumą, stiprinti partnerystę ir gerosios praktikos sklaidą. Valstybėse narėse būtina parengti aiškias stebėsenos ir vertinimo programas, kurios leistų įvertinti pasiektą pažangą.

5.3.3 Veiksmingesnė partnerystė su suinteresuotaisiais subjektais padėtų skatinti veiklą, susijusią su įvairiais socialiniais veiksniais, ir taip spręsti su sveikatos priežiūros skirtumais susijusius klausimus. Pavyzdžiui, suinteresuotieji subjektai galėtų atlikti svarbų vaidmenį gerinant sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir jų tinkamumą, skatinant migrantų, etninių mažumų ir kitų pažeidžiamų grupių sveikatos priežiūrą ir profilaktiką, skatinant informacijos ir žinių mainus, nustatant ir skleidžiant gerąją praktiką ir sudarant palankias sąlygas kurti tinkamą politiką, skirtą valstybėse narėse vyraujantiems arba tam tikroms socialinėms grupėms būdingiems konkrečioms klausimams spręsti. Suinteresuotieji subjektai taip pat galėtų padėti įvertinti bendruomenės sveikatos skirtumus darbe ir laisvalaikiu, paremti sveikatos apsaugos ir kitų sričių darbuotojų mokymą bei žinių gausinimą.

5.3.4 EESRK pageidautų, kad būtų veiksmingiau konsultuojamasi su pažeidžiamomis grupėmis. EESRK džiaugtųsi galimybe išsamiau apsvarstyti šį klausimą su Komisija.

5.4 Pažeidžiamų grupių poreikių tenkinimas

5.4.1 Būtina atkreipti dėmesį, kad – sveikatos ir sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo požiūriu – nuo dabartinės krizės pirmiausia nukentės pažeidžiamos grupės.

5.4.2 Todėl EESRK pritaria:

- bendroms Komisijos ir valstybių narių priemonėms gerinti pažeidžiamų grupių galimybes naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis ir profilaktika,
- priemonėms, skirtoms sveikatos skirtumams mažinti įgyvendinant būsimas sveiko senėjimo iniciatyvas,
- sveikatos skirtumų mažinimo veiklai 2010 m., kurie paskelbti Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metais,
- atsižvelgiant į demografinius pokyčius, sanglaudos politikos ir struktūrinių fondų panaudojimui pažeidžiamų grupių sveikatos priežiūrai paremti,
- susitelkimui į ribotą priemonių skaičių; tačiau tas priemonės būtina kur kas labiau išplėtoti.

5.4.3 EESRK rekomenduoja, kad sveikatos skirtumai ir pažeidžiamos grupės, įskaitant neigaliuosius, būtų vertinamos atsižvelgiant į bendras, su lygiomis galimybėmis ir diskriminavimu susijusias aplinkybes. Vienas iš pavyzdžių yra su lytimi susijęs senėjimo aspektas. Moterys gyvena ilgiau, tačiau yra silpnesnės sveikatos ir dėl paprastai trumpesnio darbingo amžiaus gauna mažesnes ištarnauto laiko išmokas, o tai tiesiogiai siejasi su galimybe naudotis sveikatos priežiūra ir vaistais. Be to, reikia atskirai apsvarstyti migrančių moterų padėtį dėl švietimo sveikatos klausimais ir galimybių naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis.

5.4.4 Prevencinė sveikatos priežiūra ir atrankinės patikros programos, taip pat rūpinimosi sveikata skatinimas ir švietimas (apie sveiką gyvenimo būdą, esamus gydymo būdus, pacientų teises ir kt.) yra labai svarbūs, visų pirma nepalankioje padėtyje esančiose bendruomenėse. EESRK rekomenduoja, kad Komisija ir valstybės narės organizuotų kampanijas ir paslaugas, skirtas atitinkamoms pažeidžiamoms grupėms. Visai visuomenei skirtos kampanijos sveikatos klausimais paprastai neturi veiksmingo poveikio nepalankioje padėtyje esančioms grupėms. Tikslinės kampanijos suteiktų galimybę nepalankioje padėtyje esančioms bendruomenėms apibrėžti savo poreikius ir skleisti informaciją.

5.4.5 Šiomis aplinkybėmis Komisija turi įvertinti dabartinių Europos platformų ir forumų (mitybos, alkoholio ir kt.) poveikį pažeidžiamoms grupėms. EESRK siūlo organizuoti ligonių organizacijų platformą, kurioje būtų dalijamasi patirtimi ir informacija.

5.4.6 EESRK mano, kad mokslo prieinamumas ir kokybė ankstyvoje vaikystėje yra viena iš ateities kartų sveikatos skirtumų prevencijos priemonių. Įvairių vaiko priežiūros formų prieinamumas yra gyvybiškai svarbi sudėtinė socialinio ir ekonominio vystymosi dalis ir turi lemiamą reikšmę nepalankiose vietovėse ir nepalankioje padėtyje esančioms grupėms bei šeimoms, kitais požiūriais gyvenančioms geromis sąlygomis. Vaiko priežiūros paslaugų teikimas gali padėti išspręsti socialines, ekonomines ir sveikatos problemas, išskylandas nepalankioje padėtyje esančioms šeimoms, ir prisidėti prie atskirtų visuomenės grupių socialinės integracijos⁽⁵⁾. Kadangi sveikatos priežiūros skirtumų viena pagrindinių priežasčių yra skirtingas mokslo prieinamumas, EESRK mano, jog būtina garantuoti visiems vienodą galimybę įgyti kokybišką bendrąjį išsilavinimą ir siekti mokslo, kad kiekvienas įgytų igūdžių, būtinų savo gyvenimui tvarkyti.

5.5 Kitų ES politinių priemonių indėlis

5.5.1 EESRK ragina valstybes nares paskelbti sveikatos priežiūros skirtumų šalinimą prioritetiniu tikslu ir užtikrinti, kad būtų geriau koordinuojamos, stebimos ir vertinamos tos politikos sritys, kurios turi įtakos socialiniams, ekonominiams ir sveikatos klausimams, siekiant skatinti gerąją praktiką ir skleisti informaciją visoje ES.

5.5.2 Todėl turėtų būti išnagrinėtas įvairių ES politikos sričių poveikis sveikatos būklei.

5.5.3 ES indėlis į sveikatos priežiūros skirtumų mažinimą gali būti gerinamas, pavyzdžiui, siekiant geresnio supratimo, kokią poveikį politika turi sveikatai, ir geriau koordinuojant skirtingų sričių politiką: švietimo, darbo sąlygų, teritorinės plėtros, aplinkosaugos, transporto ir kt. Tačiau Komisija visų pirma turi užtikrinti, kad dėl siūlomų priemonių nepadidėtų esamas atotrūkis, ypač jei jos turėtų poveikį pažeidžiamoms grupėms⁽⁶⁾.

5.5.4 Aukšto sveikatos apsaugos lygio užtikrinimo tikslas tomis pačiomis, kaip ir bendroji rinka, sąlygomis yra įtrauktas į Lisabonos sutartį, kurioje taip pat nustatytas papildomasis ES vaidmuo – ES piliečių gerovės užtikrinimas. EESRK tikisi, kad Lisabonos sutartis įkvėps naujos gyvybės šūkiui „sveikata visose politikos srityse“ (HIAP), kuris ES lygmeniu kol kas yra tik tuščia frazė, vartojama Bendrosios rinkos dominavimui pasiekti.

⁽⁵⁾ Vaiko priežiūros ir ugdymo (nuomonė savo iniciatyva), pranešėja Mária Herczog.

⁽⁶⁾ Ypač pažeidžiamoms grupėms priklauso asmenys, kurie negali judėti dėl ligos, aktyviai nesiekia kuo geresnio gydymo, nemoka šalies, kurioje norėtų gauti gydymą, kalbos, neturi lėšų sumokėti už specialų gydymą ar gydymą užsienyje arba dvejuoja dėl gydymosi užsienyje ar toli esančiame gydymo centre. Naujų sveikatos iššūkių ypač turėtų sukelti demografiniai pokyčiai.

5.5.5 Šiomis aplinkybėmis EESRK ragina Komisiją:

- atlikti savo siūlomų priemonių vertinimą (prieš įgyvendinimą, jo metu ir baigus įgyvendinti) visose politikos srityse, patikrinti, ar visos politikos sritys padeda užtikrinti aukštą sveikatos apsaugos lygį ir mažinti sveikatos priežiūros skirtumus ⁽⁷⁾,
- sukurti mechanizmus, skirtus vertinti vykdomos politikos poveikį įvairių gyventojų grupių sveikatai (ex ante ir ex post) ir surinkti informacijos tolesniam politikos vystymui,
- sukurti mechanizmus, leidžiančius keisti Komisijos politines priemones, kurios turi neigiamą poveikį sveikatai ir skatina atotrūkį,
- imtis priemonių didinti valstybių narių, asociacijų ir specialistų informuotumą apie tikrąjį sveikatos priežiūros skirtumų poveikį, juos lemiančius veiksnius ir priemones jiems įveikti.

5.5.6 EESRK norėtų, kad valstybės narės įtrauktų sveikatos priežiūros skirtumų klausimą į savo darbo programas ir parengtų atitinkamas tarpsektorines strategijas.

5.5.7 EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui padėti valstybėms narėms veiksmingiau koordinuoti politines priemones, analizuoti ryšį tarp tų politinių priemonių ir jų poveikio įvairių grupių visose valstybėse narėse sveikatai. Sprendžiant sveikatos skirtumų klausimą, galėtų būti geriau pasinaudojama ES Sanglaudos politika ir geriau informuojama apie sanglaudos fondus bei jie geriau koordinuojami, didinamos investicijos į

sveikatos ir socialinės rūpybos sektorius valstybėse narėse ir geriau pasinaudojama turimomis ES kaimo plėtros politikos galimybėmis ir bendrąja žemės ūkio politika (BŽŪP).

5.5.8 Tačiau, tai darydama, Komisija neturi kištis į valstybių narių teisę organizuoti ir finansuoti sveikatos priežiūros sistemas ir, visų pirma, į jų teisę nustatyti ir įgyvendinti tinkamą sveikatos apsaugos lygį (Sutarties 168 straipsnis).

5.5.9 Būtina padidinti pastangas kovoje su sveikatos priežiūros skirtumais kaimo vietovėse, pirmiausia atsižvelgiant į demografinių pokyčių keliamus iššūkius. Šiuo požiūriu reikia pripažinti, kad svarbiausią vaidmenį užtikrinant visapusišką, individualų ir vietoje teikiamą ligonių gydymą atlieka nedidelės sveikatos priežiūros paslaugų įstaigos (pirmiausia privačia praktika besiverčiantys gydytojai), kurioms reikia teikti specialią paramą.

5.5.10 EESRK pritaria:

- siūlomam politikos dialogui su valstybėmis narėmis ir suinteresuotaisiais subjektais dėl lygių galimybių ir kitų pagrindinių vertybių, išdėstytų ES sveikatos strategijoje ir ES strategijoje dėl darbuotojų sveikatos ir saugos, sveikatos srityje, bei pasiūlymui sukurti sveikatos ir restruktūrizacijos forumą, kurio metu būtų įvertintos priemonės, taikomos sveikatos priežiūros skirtumams mažinti;
- Komisijos iniciatyvai tarptautiniu lygmeniu remti kitas šalis sveikatos ir su ja susijusiose srityse, dalijantis su jomis ES patirtimi, įgyta sprendžiant sveikatos priežiūros skirtumų klausimą.

2010 m. balandžio 29 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽⁷⁾ Nors daugumoje teisės aktų jau nustatytas reikalavimas atlikti poveikio vertinimą, daugeliu atvejų nėra įvertinama, ar tie teisės aktai tikrai padeda veiksmingai pasiekti iškelto tikslus. O tai ypač svarbu padaryti esant dabartinei finansų ir ekonomikos krizei, kuri vis labiau virsta užimtumo ir sveikatos priežiūros sistemos finansavimo krize, atsiliepiant visumėnės sveikatai.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų bei jų statuso ir suteikiamos apsaugos pobūdžio būtiniausių reikalavimų

(nauja redakcija)

(COM(2009) 551 galutinis – 2009/0164 (COD))

(2011/C 18/14)

Pranešėjas **Cristian PÎRVULESCU**

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. lapkričio 26 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų bei jų statuso ir suteikiamos apsaugos pobūdžio būtiniausių reikalavimų (nauja redakcija)

COM(2009) 551 galutinis/2 – 2009/0164 (COD).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. kovo 23 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (bandžio 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 136 nariams balsavus už ir 2 susilaikius.

1. Išvados

1.1 EESRK pritaria Europos Komisijos iškeltiems tikslams baigti kurti bendrą Europos prieglobsčio sistemą (toliau – BEPS). Vis dėlto Komitetas atkreipia dėmesį į atotrūkį tarp ES lygiu nustatytų tikslų ir nacionalinės praktikos, kuris gali gerokai padidėti dėl ekonomikos krizė ir jos socialinių bei politinių padarinių.

1.2 Komitetas mano, kad iš dalies pakeičiant direktyvą galėtų būti sukurtas tinkamesnis teisinis ir institucinis pagrindas, kuris padėtų užtikrinti aukšto lygio ir nuoseklią pagalbą tarptautinės apsaugos prašantiems asmenims.

1.3 Komitetas vis dėlto išpėja, kad ir šios ES politikos atveju iškyla pavojus, jog perdėta retorika ir gerų ketinimų deklaravimas užgoš puoselėjamas vertybes ir jų esmę. Taigi, antruoju šios politikos įgyvendinimo etapu, kai bus taikoma bendro sprendimo procedūra, reikės sudaryti palankias teisinės sąlygas, kurios suteiktų prieglobsčio prašytojams realią galimybę patekti į darbo rinką ir pasinaudoti mokymo programomis.

1.4 Komitetas atkreipia dėmesį į pilietinės visuomenės apskritai, o ypač specializuotų nevyriausybių organizacijų, prieglobsčio ir pabėgėlių apsaugos srityje atliekamo vaidmens pripažinimo principą ir prašo joms leisti visiškai laisvai naudotis visomis su jų veikla susijusiomis procedūromis ir vietomis. Jis vis dėlto pabrėžia, kad šios organizacijos negali prisiimti vyriausybės šioje srityje tenkančio vaidmens ir atsakomybės.

1.5 Komitetas su nerimu pastebi, jog nacionalinei ir ES praktikai, susijusiai su asmenų, kuriems gali reikėti tarptautinės apsaugos, išsiuntimu, trūksta reikiamo skaidrumo, kad ją būtų

galima pateisinti valstybių narių piliečių ir tarptautinės bendruomenės akys.

1.6 Komitetas mano, kad dėl ekonomikos krizės nulemtų įvairaus lygio biudžeto apribojimų neturėtų sumažėti teikiamos apsaugos lygis ir kokybė.

1.7 Komitetas pritaria tikslui patobulinti tarptautinės apsaugos pobūdį pripažįstant kvalifikacijas ir suteikiant daugiau profesinio mokymosi ir įsidarbinimo, integravimosi priemonių ir būsto galimybių.

2. Įžanga

2.1 Bendros Europos prieglobsčio sistemos (BEPS) laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje sukūrimas paremtas įsipareigojimu veiksmingai įgyvendinti Ženevos konvenciją dėl pabėgėlių statuso (1951 m.) ir žmogaus teisių sričiai būdingomis vertybėmis, kurioms pritaria visos valstybės narės. Pagal Tamperės Europos Vadovų Tarybos išvadas ir Hagos programą BEPS yra pati svarbiausia priemonė, kuria siekiama visose Europos Sąjungos valstybėse narėse nustatyti bendrą prieglobsčio suteikimo tvarką ir sukurti vienodą apsaugos sistemą.

2.2 1999–2006 m. padaryta didelė pažanga, įskaitant keturių priemonių, sudarančių dabartinį *acquis*, priėmimą. Tarybos direktyva 2004/83/EB (Priskyrimo direktyva) suteikė galimybę apibrėžti bendrus asmenų, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, nustatymo kriterijus ir užtikrinti, kad visose valstybėse narėse šiems asmenims būtų suteikta galimybė naudotis bent būtiniausiomis lengvatomis. Hagos ir Stokholmo programomis Europos Komisija įsipareigojo įvertinti pirmuoju etapu pasiektą pažangą ir Tarybai ir Europos Parlamentui pasiūlyti priemonių, kurios turėtų būti priimtoms iki 2010 m. pabaigos.

2.3 Nuo 2002 m. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas dalyvauja kuriant ir įgyvendinant bendrą Europos prieglobsčio sistemą rengdamas savo nuomones, įskaitant nuomones dėl šiame dokumente nagrinėjamo pasiūlymo iš dalies pakeisti direktyvą ⁽¹⁾, dėl žaliosios knygos dėl būsimosios bendros Europos prieglobsčio sistemos ⁽²⁾ ir dėl Prieglobsčio politikos plano ⁽³⁾.

2.4 2008 m. birželio 17 d. priimtame Prieglobsčio politikos plane ⁽⁴⁾ Komisija siūlė Europos Sąjungai užbaigti antrąją bendros Europos prieglobsčio sistemos etapą sugriežtinant apsaugos reikalavimus ir užtikrinant nuoseklų jų taikymą valstybėse narėse. 2008 m. spalio 17 d. priėmus Europos imigracijos ir prieglobsčio paktą, dar kartą patvirtinta parama šiai politikai ir nustatytiems tikslams.

2.5 Politikos plane numatyta pataisyti Priskyrimo direktyvą parengiant platesnį paketą, kuris apimtų iš dalies pakeistus Dublino ir Eurodac reglamentus, Priėmimo sąlygų direktyvą ⁽⁵⁾ ir 2009 m. vasario 19 d. priimtą pasiūlymą dėl Prieglobsčio paramos biuro ⁽⁶⁾ įsteigimo. Viena iš priemonių yra ir prieglobsčio išorės aspekto stiprinimas, visų pirma įgyvendinant Europos persikėlimo programą ir rengiant regionines apsaugos programas.

2.6 Pataisius direktyvą gali būti sukurtas teisinis ir institucinis pagrindas, padėsiantis užtikrinti aukšto lygio ir nuoseklią pagalbą tarptautinės apsaugos prašantiems asmenims. Antruoju etapu bus taikoma bendro sprendimo procedūra vadovaujantis ES steigimo sutarties 294 straipsniu, kuriame numatyta, kad Taryba priima sprendimą kvalifikuota balsų dauguma, o Europos Parlamentas šiame procese dalyvauja kaip vienas iš teisės aktų leidėjų.

2.7 Direktyvą pataisyti būtina dėl dviprasmiškai suformuluotų nuostatų. Valstybių narių nuomone, šis dviprasmiškumas yra viena iš priežasčių, lėmusių dabartinius veiklos sutrikimus, iš kurių galima paminėti didelį skaičių ginčijamų sprendimų ir skirtingą prašymų patenkinimo lygį.

2.8 Pataisiant direktyvą bus galimybė jos turinį suderinti su Europos žmogaus teisių teismo ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimais, kadangi tai yra tinkamas pagrindas, kuriuo remiantis galima paaiškinti *acquis* formuluotes ir visas tarptautinės apsaugos suteikimo procedūras.

2.9 Formuluotes būtina keisti ir todėl, kad šioje direktyvoje kalbama apie esminį tarptautinės apsaugos suteikimo mecha-

nizmo aspektą. Joje išdėstyti reikalavimai papildo kitas *acquis* sritis, o konkrečiau – direktyvą dėl prieglobsčio procedūros. Dalinis direktyvos pakeitimas, suderintas su kitomis institucinės ir finansinės paramos priemonėmis, gali būti svarbus žingsnis į priekį kuriant gerai veikiančią ir veiksmingą bendrą Europos prieglobsčio sistemą.

2.10 Komitetas, kaip Europos organizuotos pilietinės visuomenės atstovas, palankiai įvertino pastangas formuojant prieglobsčio politiką konsultuotis su pilietine visuomene ir ekspertais. Galima paminėti konsultacijas rengiant žaliąją knygą, kurią Europos Komisija pristatė 2007 m. birželio mėn. ⁽⁷⁾, ir atliekant su direktyvos įgyvendinimu susijusius tyrimus (pavyzdžiui, ataskaita *Odysseus*) arba rengiant sėkmingo prieglobsčio politikos įgyvendinimo išorės ataskaitą ⁽⁸⁾.

2.11 Komitetas pripažįsta vietos ir regionų valdžios institucijų vaidmens svarbą sėkmingam prieglobsčio politikos įgyvendinimui, ypač tarptautinės apsaugos gavėjų integracijai. Šiuo požiūriu EESRK pageidautų, kad Regionų komitetas taip pat būtų įtrauktas į konsultacijas dėl prieglobsčio politikos.

2.12 EESRK išreiškia susirūpinimą dėl valstybių narių vyriausybių ir agentūros *Frontex* praktikos, susijusios su asmenų, kuriems gali reikėti tarptautinės apsaugos ⁽⁹⁾, išsiuntimu. Tokie veiksmai, kurių pasitaiko vis dažniau ir vis platesniu mastu, turi būti vykdomi visiškai skaidriai ir priiimant visą atsakomybę ⁽¹⁰⁾. Komitetas rekomenduoja *Frontex* ir Europos prieglobsčio paramos biurui bendradarbiauti siekiant užkirsti kelią žmogaus teisių pažeidimams. Išsiunčiant asmenis į šalis ar vietas, kur iškyla pavojus jų saugumui, yra aiškus negrąžinimo principo pažeidimas. Komitetas prašo skubiai parengti agentūros *Frontex* veiklos ataskaitą ir nedelsiant apibrėžti nuostatas, kuriomis ji turėtų remtis vykdydama asmenų išsiuntimą bendradarbiaudama su nacionalinėmis valdžios institucijomis. Komitetas įspėja, kad stiprinant šią agentūrą ir nenumatant procedūrų, užtikrinančių pagarbą žmogaus teisėms, iškilų grėsmė visai bendrai Europos prieglobsčio sistemai ir sumažėtų pasitikėjimas Europos Sąjunga ir jos valstybėmis narėmis.

⁽⁷⁾ COM(2007) 301 galutinis.

⁽⁸⁾ GHK, *Impact assessment studies on The future development of measures on the qualification and status of third country nationals or stateless persons as persons in need of international protection and on the content of the protection granted, based on Council Directive 2004/83/EC and The future development of measures on procedures in MS for granting and withdrawing refugee status, based on Council Directive 2005/85/EC, Multiple framework service contract JLS/2006/A1/004* (GHK, poveikio vertinimo tyrimai Dėl priemonių, susijusių su trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo pabėgėliams ar asmenims, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, bei jų statuso ir suteikiamos apsaugos pobūdžio būtiniausių reikalavimų, kurie grindžiami Tarybos direktyva 2004/83/EB, būsimos plėtojimo ir Dėl priemonių, susijusių su būtiniausių reikalavimų dėl pabėgėlio statuso suteikimo ir panaikinimo tvarkos valstybėse narėse, kuri grindžiama Tarybos direktyva 2005/85/EB, būsimos plėtojimo; Daugkartinė bendroji paslaugų sutartis JLS/2006/A1/004.

⁽⁹⁾ Žr. *Human Rights Watch (HRW) pranešimą Pushed Back, Pushed Around Italy's Forced Return of Boat Migrants and Asylum Seekers, Libya's Mistreatment of Migrants and Asylum Seekers, Human Rights Watch, 2009 m.*

⁽¹⁰⁾ Komitetas palankiai vertina Europos Komisijos siekį tokioms procedūroms suteikti daugiau skaidrumo.

⁽¹⁾ OL C 221, 2002 9 17, p. 43.

⁽²⁾ OL C 204, 2008 8 9, p. 77.

⁽³⁾ OL C 218, 2009 9 11, p. 78.

⁽⁴⁾ COM(2008) 360 galutinis.

⁽⁵⁾ COM(2008) 825 galutinis.

⁽⁶⁾ COM(2009) 66 galutinis.

2.13 Komiteto nuomone, BEPS sėkmingai veiks tik tuomet, jei bus laikomasi valstybių narių solidarumo principo. Iš tikrųjų, kai kurios valstybės narės visų pirma dėl savo geografinės padėties patiria kur kas didesnę spaudimą nei kitos. BEPS galės veikti tik su sąlyga, jei šias valstybes nares remis kitos valstybės narės ir specializuotos ES įstaigos.

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK palankiai vertina pasiūlymą pataisyti direktyvą, kurios turinys atspindi Komiteto anksčiau pateiktas rekomendacijas, visų pirma dėl požiūrio į apsaugos prašytojus ir aiškesnio tarptautinę apsaugą galinčių gauti asmenų statuso apibrėžimo. Vis dėlto dar reikia daug nuveikti, kol bus sukurta gerai veikianti bendra Europos prieglobsčio sistema. Iš tikrųjų, tokia sistema įmanoma tik tuomet, jeigu ji tvirtai paremta **visomis bendromis vertybėmis ir principais**, pagal kuriuos **žmonių orumas ir saugumas** laikomas ES ir jos valstybių narių veiklos pagrindu. Be to, šios sistemos kūrimui trukdo **priemonių ir išteklių**, reikalingų tarptautinės apsaugos suteikimo procedūros skaidrumui ir veiksmingumui užtikrinti, bei apsaugos gavėjų integravimo į valstybių narių visuomenę ir ekonomiką **politikos ir programų trūkumas**.

3.2 Pastebimas **didžiulis atotrūkis** tarp ES teisės aktų ir nacionalinių teisės aktų bei praktikos⁽¹¹⁾. Derinimas neturėtų būti vykdomas pasirenkant mažiausią apsaugos bendravardiklį. Atsižvelgiant į labai skirtingą nacionalinę praktiką, kurią atspindi skirtingas prašymų patenkinimo lygis, ginčijamų sprendimų skaičių ir antrinę prieglobsčio prašytojų migraciją, akivaizdu, kad besąlygiškas **valstybių narių solidarumo principas** netaikomas.

3.3 EESRK ne kartą yra išdėstęs tam tikrus principus, kuriais turi nuolat vadovautis valstybės narės ir ES institucijos⁽¹²⁾: **negrąžinimo principas**, pagal kurį pabėgėlis negali būti grąžintas į šalį, kurioje jo gyvybei ar laisvei gresia pavojus, kiekviename prieglobsčio prašyme esančios **informacijos slaptumo principas** ir **garantija**, kad prieglobsčio prašytojas **nebus sulaikytas** vien dėl to, kad jis prašo prieglobsčio.

3.4 Savo nuomonėje dėl žaliosios knygos dėl būsimosios bendros Europos prieglobsčio sistemos⁽¹³⁾ Komitetas pritarė

šiems principams ir pateikė **konkrečių rekomendacijų, kaip pagerinti požiūrį** į tarptautinės pagalbos **prašančius asmenis**. Taigi, Europos ir nacionalinės institucijos turi bendradarbiauti, kad asmenims, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, būtų užtikrinta galimybė bet kada patekti į ES teritoriją ir kad prašymai būtų nagrinėjami nuodugnai ir individualiai. Be to, Komitetas rekomendavo panaikinti saugiomis laikomų šalių sąrašą ir įsteigti Europos prieglobsčio paramos biurą.

3.5 Be vertybių ir principų, kuriais turi būti vadovojamasi prieglobsčio srityje, apibrėžimo Komitetas rekomenduoja siekti tam tikrų **konkrečių tikslų**, t. y. stengtis gerokai pagerinti požiūrį į tarptautinės apsaugos prašančius ir ją gavusius asmenis. EESRK ragina nustatyti **tam tikrus pagrindinius rodiklius**, pagal kuriuos būtų galima stebėti ir vertinti pažangą, pasiektą įgyvendinant minėtus tikslus.

3.6 EESRK pritaria **Europos** pavojaus pavienių asmenų ar jų grupių **saugumui** trečiojoje šalyje **analizės ir vertinimo sistemos** sukūrimui per Europos prieglobsčio paramos biurą. Šiuo metu yra keletas nacionalinių valdžios institucijų, nevyriausybinė organizacijų, universitetų ir mokslinių tyrimų institutų sukurtų pavojaus ar politinio smurto vertinimo sistemų⁽¹⁴⁾.

3.7 Prireikus į informacijos rinkimo procesą reikėtų įtraukti Europos išorės veiksmų tarnybą, valstybių narių diplomatus atstovus, taip pat tarptautines ir nevyriausybinės organizacijas, turinčias galimybę patekti į trečiąsias šalis ir jose vykdyti savo veiklą. Ši analizės ir vertinimo sistema bus **orientyras nacionalinėms valdžios institucijoms** siekiant veiksmingesnio ir spartesnio tarptautinės apsaugos prašymų nagrinėjimo. Ši sistema bus **bendras vertinimo pagrindas** ir suteiks galimybę **nustatyti pavojų realiuoju laiku**.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Pristatydama teisinius direktyvos projekto aspektus, Komisija siūlo tam tikras apibrėžtis, kad užtikrintų griežtesnius apsaugos reikalavimus ir tolesnį esamų reikalavimų derinimą. Tuo pačiu tikslu Komitetas siūlo patikslinti ir išsamiai išdėstyti kai kuriuos aspektus, kurie padėtų Europos Sąjungoje įtvirtinti tam tikromis vertybėmis ir principais pagrįstą praktiką.

⁽¹¹⁾ COM(2009) 551 galutinis – SEC(2009) 1374, p. 14–16.

⁽¹²⁾ OL C 193, 2001 7 10, p. 77–83.

⁽¹³⁾ OL C 204, 2008 8 9, p. 77.

⁽¹⁴⁾ Galima paminėti daug tokio pobūdžio vertinimo sistemų: *Fund for Peace* (http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366), *Minorities at Risk* (<http://www.cidcm.umd.edu/mar/about.asp>), *Conflict and Peace* (<http://www.cidcm.umd.edu/pc/>), *Global Report The Center for Systemic Peace (CSP)* (<http://www.systemicpeace.org/>), *Human Security Report* (<http://www.humansecurityreport.info/index.php?option=content&task=view&id=28&Itemid=63>).

4.2 *Apsaugos teikėjai.* Komiteto nuomone, „apsaugos teikėjų“ apibrėžties išplėtimas yra netinkamas ir apgailėstauja, kad nevalstybiniai subjektai, pavyzdžiui, nevyriausybinės ir tarptautinės organizacijos, iš pat pradžių buvo įtraukti į apsaugos teikėjų sąrašą. Nors šie subjektai (tarptautinės organizacijos, NVO) gali norėti ir netgi turėti galimybių apsaugoti konkrečios šalies piliečius, **galutinė atsakomybė tenka ne jiems.** Tarptautinės organizacijos yra atskaitingos valstybėms narėms, o NVO – savo nariams ir finansuotojams. Tik valstybė gali užtikrinti tinkamą ir veiksmingą apsaugą vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu, kadangi ji yra atskaitinga savo piliečiams, kuriems, savaime suprantama, labiausiai rūpi jos gyvybingumas ir stabilumas. Net jei apsaugos teikėjai gali suteikti trumpalaikių naudingų paslaugų, kurios kartais būtinos, ypač sprendžiant humanitarines problemas, **jiems negali būti patikėta net ir dalinė atsakomybė už asmenų apsaugos konkrečioje šalyje užtikrinimą.** Minėtų apsaugos teikėjų dalyvavimas negali būti pagrindas atsisakyti suteikti tarptautinę apsaugą.

4.3 *Apsauga šalies viduje.* Apsaugos šalies viduje nepakanka galimų tarptautinės apsaugos prašytojų saugumui užtikrinti. Kai kuriais atvejais tik nedidelė konkrečios valstybės teritorija yra saugi, ir mažai tikėtina, kad visi, patiriantys pavojų, turės galimybę ten patekti. Pasitaiko atvejų, kai keli apsaugos teikėjai susiginėja dėl tam tikrų kontrolės zonų ir neaišku, kam tenka atsakomybė užtikrinti tvarką ir saugumą. Taigi, labai svarbu patikslinti apibrėžtį. **Apsauga šalies viduje pripažįstama tik tuo atveju, jei didžiąją valstybės teritorijos dalį kontroliuoja centrinė valdžia, kuri aktyviai veikia ir turi reikiamų priemonių vidaus tvarkai,** būtiniausiomis viešosioms paslaugoms ir tinkamai asmenų teisių apsaugai ir saugumui **užtikrinti.**

4.4 *Priežastinis ryšys.* Priežastinį ryšį ypač svarbu numatyti tais atvejais, kai persekiojimą vykdo nevalstybiniai vykdytojai. Kai vykdomas persekiojimas ir nepakankamai užtikrinama valstybinė apsauga, prašymai suteikti tarptautinę apsaugą yra pateisnami. **Svarbu, kad šio ryšio aiškinimas būtų platus ir atidžiai stebimas visais atvejais, kai valstybė tiesiogiai ar netiesiogiai atsisako apsaugoti savo piliečius.**

4.5 *Priklausymas tam tikrai socialinei grupei.* Komitetas palankiai vertina tai, kad apibrėžiant socialines grupes, galinčias atsidurti pavojingoje padėtyje, bus atsižvelgiama ir į **lyties kriterijų,** kadangi mano, jog tokia priemonė yra sveikintina. Be to, Ženevos konvenciją būtina aiškinti kompleksiskai siekiant geriau nustatyti situacijas, kuriose būtent moterims kyla didesnis pavojus. Komitetas atkreipia dėmesį ir į tai, kad persekiojimo

priežastis gali būti seksualinė orientacija. Tam tikrose visuomenėse asmenų saugumas ir gerovė priklauso nuo lyties. EESRK pritaria tam, kad į konsultacijas prieglobsčio politikos klausimu būtų įtrauktos šioje srityje kompetentingos organizacijos ir institucijos, kurios padėtų susidaryti aiškesnę nuomonę apie su asmens lytimi susijusį pavojų. Be to, Komitetas rekomenduoja lyčių lygybės klausimą įtraukti į Europos prieglobsčio paramos biuro veiklą tam sukuriant specialias struktūras.

4.6 *Pabėgėlio statuso panaikinimas.* Komitetas pritaria siūlomam pakeitimui ir mano, kad jis atitinka vertybes ir principus, kuriais grindžiama prieglobsčio politika. Tarptautinę apsaugą gaunančio asmens statusas **gali būti panaikinamas tik tuomet,** kai tokią teisę turėjusiems asmenims **nebėra jokio pavojaus grįžti į kilmės vietą.**

4.7 *Dviejų apsaugos statusų išskyrimas.* Komitetas palankiai vertina siekį **sujungti abu apsaugos statusus.** Komitetas ne kartą pritarė šiam sprendimui, kuris ateityje padės užtikrinti visapusiškesnę apsaugą pavojingoje padėtyje atsidūrusiems asmenims ir suteikti jiems palankesnes sąlygas integruotis Europos Sąjungos valstybėse narėse. Sujungus šiuos du statusus, neturėtų tiesiogiai ar netiesiogiai sumažėti apsaugos lygis ar jų turinio kokybė.

4.8 *Apsaugos pobūdis.* Apsaugos pobūdis yra itin svarbus prieglobsčio politikos aspektas. Skirtumai tarp valstybių narių dar didesni nei pačios tarptautinės apsaugos suteikimo procedūros atveju. Būtina, kad Komisija, formuodama savo prieglobsčio politiką, **sutelktų nacionalinei šios srities politikai ir programoms atidžiai ir konkrečiau išnagrinėti reikalingus išteklius.** Be išankstinių priemonių tarptautinės pagalbos suteikimas neteks prasmės ir ši statusą turintys asmenys patirs netiesioginę diskriminaciją. Komitetas rekomenduoja į nacionalinės prieglobsčio politikos rengimą ir įgyvendinimą įtraukti profesines sąjungas ir darbdavius.

4.9 Komitetas palankiai vertina tai, kad bus įtrauktos nuostatos dėl diplomų ir kvalifikacijų pripažinimo ir lygiavertis-kumo, taip pat numatytos priemonės, tarptautinės apsaugos gavėjams sudarančios palankesnes sąlygas dalyvauti profesinio mokymo programose. Tai svarbūs žingsniai siekiant užtikrinti šių asmenų ekonominę ir socialinę integraciją ir pagerinti jų gyvenimo kokybę. Galimybė patekti į darbo rinką turėtų būti **didinama taikant aktyvias kovas su diskriminacija priemonės ir skatinant verslo įmones.**

4.10 Šeimos nariai. Komitetas palankiai vertina **šeimos narių apibrėžties patikslinimą** ir mano, kad tai padės **tiksliau ir nuosekliau nagrinėti** prašymus dėl tarptautinės apsaugos visose ES valstybėse narėse.

4.11 Komitetas pritaria tam, kad, vertinant prašymus suteikti tarptautinę apsaugą, būtų atsižvelgiama į vaiko interesų kriterijų.

2010 m. balandžio 28 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo tvarkos valstybėse narėse būtiniausių reikalavimų

(nauja redakcija)

(COM(2009) 554 galutinis – 2009/0165 (COD))

(2011/C 18/15)

Pranešėjas **Antonello PEZZINI**

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. lapkričio 26 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo tvarkos valstybėse narėse būtiniausių reikalavimų (nauja redakcija)

COM(2009) 554 galutinis – 2009/0165 (COD).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. kovo 23 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (balandžio 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 153 nariams balsavus už ir 2 susilaikius.

1. Santrauka ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina ir remia Komisijos darbą, atliktą siekiant pataisyti Prieglobsčio suteikimo procedūros direktyvą atsižvelgiant į žaliojoje knygoje ⁽¹⁾ ir veiksmų plane ⁽²⁾ pateiktus pasiūlymus.

1.2 Priėmus Lisabonos sutartį, prie kurios pridėta ir Pagrindinių teisių chartija, labai padidėjo Europos Sąjungos atsakomybė ir kompetencija prieglobsčio ir imigracijos srityje.

1.3 EESRK įsitikinęs, kad Komisija atliko naudingą darbą: suderino ankstesnes direktyvas sudėtingu prieglobsčio klausimu.

1.4 EESRK mano, kad kartu su valstybėmis narėmis bei trečiosiomis šalimis įgyvendinant kultūrinius, teisinius, administracinius ir bendradarbiavimo procesus socialinėje Europoje reikėtų sukurti prieglobsčio Europą.

1.5 Dėl globalizacijos procesų, ekonomikos ir aplinkos krizės vis sudėtingesnėmis tampančiomis ir greitai besikeičiančiomis sąlygomis iškyla ir vis svarbesnis tampa nevyriausybių organizacijų (NVO) esminis vaidmuo. EESRK norėtų, kad šis vaidmuo taptų vis reikšmingesnis ir kad jį apibrėžtų tiek visuomenė, tiek sprendimus priimančios politikos.

1.6 Svarbiausias NVO uždavinys – padėti nepalankiausioje padėtyje esančioms visuomenės grupėms ir jas remti. EESRK mano, kad šios organizacijos tampa labai reikalingos teikiant pagalbą ir atliekant kultūrinio tarpininko vaidmenį visais

Europos ir nacionaliniuose teisės aktuose numatytais procedūrų etapais.

1.7 EESRK mano, kad Komisija, derindama procedūras ir praktiką, visada turėtų siekti didesnio supratimo, kadangi tai susiję su žmonėmis, kurie labiau nei kiti ir dėl akivaizdžių priežasčių yra nepalankesnėje ir sunkioje padėtyje.

1.8 Bet kuriuo atveju, ES turėtų vengti grąžinti pabėgėlius į šalį, kurioje gresia pavojus jų fizinei arba psichologinei gerovei arba kurioje negerbiamos pagrindinės žmogaus teisės.

1.9 Labai svarbu, kad atliekant prieglobsčio prašymo procedūras prieglobsčio prašytojai galėtų vartoti savo gimtąją kalbą ir jiems būtų užtikrinta nemokoma teisinė pagalba visais procedūros etapais.

1.10 Sprendimas atmesti tarptautinės apsaugos prašymą turi būti aiškiai pagrįstas ir turi būti pateikta informacija, visų pirma, apie galimybę apskusti sprendimą bei skundo pateikimo tvarką ir terminus.

1.11 Bet kuriuo atveju išsiuntimo iš šalies priemonių taikymas turėtų būti sustabdytas, kol bus gauti skundo, jeigu toks buvo pateiktas, nagrinėjimo rezultatai.

1.12 EESRK mano, kad valstybės narės turėtų imtis visų priemonių, visų pirma keistis atitinkama patirtimi, kad prieglobsčio prašytojams atitinkamoje socialinėje aplinkoje būtų sudarytos sąlygos dirbti, mokytis arba dalyvauti kultūrinėje veikloje.

⁽¹⁾ COM (2007) 301 galutinis.

⁽²⁾ COM (2008) 360 galutinis.

1.13 EESRK mano, kad reikėtų ir toliau taikyti negražinimo principą ir bendrai apsvarstyti galimybę išplėsti asmenų, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, ratą, kuris aprėptų prievartą patiriančias moteris, pažeidžiamus asmenis bei ekologinius pabėgėlius.

1.14 EESRK laikosi nuomonės, kad siekiant geriau pasiskirstyti naštą ir išsipareigojimus reikėtų raginti valstybėse narėse dalytis atsakomybe, kad būtų išvengta nelegalios ekonominės migracijos ir tobulinamos pagalbos priemonės, skirtos tiems, kam pagalba iš tiesų reikalinga.

1.15 EESRK manymu, akivaizdu, kad valstybės narės turėtų užtikrinti Komisijai didesnius finansinius išteklius, kad būtų galima pagerinti prieglobsčio prašytojų integracijos politiką.

1.16 Siekį suderinti teisės aktus, kurių demonstruoja Komisija parengdama naujausius pasiūlymus priimti naujas direktyvų redakcijas, turi atliepti analogiškas valstybių narių išsipareigojimas atlikti reikiamus jų nacionalinių teisės aktų pakeitimus.

1.17 EESRK įsitikinęs, kad prieglobsčio Europos sukūrimas socialinėje Europoje visų pirma priklauso nuo valstybių narių politinės valios ir sąmoningumo, o valstybėms narėms padėti turėtų Komisijos siūloma gerai struktūruota vienoda procedūra.

1.18 EESRK atkreipia dėmesį į ypatingą moterų padėtį, kadangi prašydamos prieglobsčio arba siekdamos gauti pabėgėlio statusą jos susiduria su daug didesniais sunkumais nei vyrai. Todėl Komitetas ragina Komisiją dėti visas įmanomas pastangas, taip pat įtraukiant valstybes nares, kad būtų užtikrinta lyčių lygybė – ši tema Europai visada buvo opi.

1.19 Komitetas mano, kad tinkamai orientuotas ugdymas gali sustiprinti socialinį ir kolektyvinį sąmoningumą ir padėti priimti tuos, kuriems skubiai reikalinga pagalba ir parama ir kuriems Europos šalių istorinės ir religinės tradicijos yra patikimas atskaitos taškas.

2. Įžanga

2.1 Istorinės aplinkybės

2.1.1 Teisė į prieglobstį ištakos glūdi senovės Graikijoje, kurioje buvo pripažįstama neliečiamybė nuo represijų, kurią atitinkamiems savo piliečiams abipusiškai užtikrindavo dviejų miestų valdžia arba kurią miestas suteikdavo aukštas pareigas einantiems asmenims, pavyzdžiui, ambasadoriams ir pan. ⁽³⁾

⁽³⁾ Neliečiamybė apsaugodavo pabėgėlį, kuris negalėdavo būti sučiuptas tam tikrose neliečiamomis laikomose šventovėse, su kuriomis, beje, susijusi ir žodžio prieglobstis (pranc. *asile*) etimologija.

2.1.2 Kaip ir Senovės Romoje: tarptautinėje teisėje (*jus gentium*) teisė į prieglobstį buvo siejama su piliečio statusu ⁽⁴⁾.

2.1.3 Vėlesni prieglobsčio teisės pokyčiai glaudžiai susiję su įvairiomis *persekiojimo* rūšimis ir apraiškomis: dėl valstybės stabilumui pavojingais laikomų religinių įsitikinimų, filosofinių pažiūrų arba politinės ideologijos valdžia taikė represines priemones.

2.2 Diskriminacijos uždraudimas ir pagrindinių teisių užtikrinimas

2.2.1 Teisinės kultūros raida lėmė teisės į prieglobstį išplėtimą. Visų pirma modernių demokratinių valstybių konstitucijose paprastai numatyta, kad vyriausybė privalo atmesti prašymą dėl kitos valstybės piliečio *ekstradicijos*, kai toks prašymas pateikiamas dėl politinio pobūdžio nusikaltimo.

2.2.2 Todėl šiuo metu Europos valstybėse galiojančiose pagrindinėse chartijose nurodoma, kad teisė į prieglobstį jų teritorijoje suteikiama visiems kitos valstybės piliečiams, kuriems jų šalyje uždrausta realiai naudotis demokratinėmis teisėmis.

2.2.3 Pirmiau minėtomis nuostatomis aiškiai pripažįstamas žmogaus teisių neliečiamumas ir nediskriminavimo principas. Draudimas diskriminuoti taip pat aiškiai įtvirtintas *Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos* 14 straipsnyje ⁽⁵⁾.

2.2.4 Remiantis minėtos konvencijos 15 straipsniu, šiam draudimui negali būti taikomos leidžiančios nukrypti nuostatos, jei galimas tokių nuostatų taikymas prieštarauja kitiems išsipareigojimams pagal tarptautinę teisę.

2.2.5 Būtent iš šios nuostatos išplaukia valstybių narių atsakymo taikyti išlygas dėl prieglobsčio panaikinimas, kuriuo taip pat siekiama visiškai įgyvendinti ir tinkamai taikyti 1951 m. liepos 28 d. Ženevos konvenciją dėl pabėgėlių statuso su pakeitimais, padarytais 1967 m. sausio 31 d. Niujorko protokolu.

⁽⁴⁾ Pilietybės teisė įtvirtinta 212 m. Karakala išleistame edikte, kuriuo panaikinami bet kokie požiūrio į romėnus ir kitus imperijos piliečius skirtumai.

⁽⁵⁾ 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytą konvenciją bei susijusius protokolus ratifikavo ir paskelbė vykdytiniais ne tik ES valstybės narės, bet ir daugelis ne Europos valstybių, todėl šios nuostatos įgyja dar stipresnį privalomąjį pobūdį tarptautinės teisės ir nacionalinių teisės aktų atžvilgiu.

2.2.6 Lisabonos sutartimi išplėsta ES kompetencija prieglobsčio ir imigracijos srityje. Į Sutartį įtraukta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, kurioje:

- užtikrinta teisė į prieglobstį;
- numatyta nustatyti bendras taisykles;
- numatyta integruota išorės sienų valdymo sistema;
- pripažįstama bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis svarba;
- išplėsta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kompetencija prieglobsčio ir imigracijos srityje.

3. Siūlomos naujos redakcijos direktyvos santrauka

3.1 *Nagrinėjamo pasiūlymo* tikslas – užbaigti bendros Europos prieglobsčio sistemos, kuri turi būti įdiegta iki 2012 m., kūrimo antrąjį etapą ir nustatyti vieną bendrą prieglobsčio procedūrą.

3.2 Siekiamas tikslas – užpildyti esamas spragas ir trūkumus būtiniausių reikalavimų srityje, kadangi daugeliu požiūrių jie yra neprieinami, neveiksmingi, neužtikrina sąžiningo nagrinėjimo ir neatitinka esamos padėties ⁽⁶⁾.

3.3 Siūlomais pakeitimais visų pirma siekiama geriau *suderinti* procedūras. Jais numatomos kitos procedūrinės *garantijos* prieglobsčio prašytojams, visų pirma susijusios su apsaugos prašymų nagrinėjimo ir atitinkamo sprendimo priėmimo proceso etapais, atsižvelgiant į konkrečią Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Europos žmogaus teisių teismo praktiką.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Socialinėje Europoje sukurti prieglobsčio Europa

4.1.1 Prieglobsčio Europos sukūrimas socialinėje Europoje turi būti grindžiamas veiksmingu ugdymo procesu, skirtu jaunimui nuo pat ankstyvos paauglystės, siekiant, kad vėliau jaunimas atliktų esminį vaidmenį ugdant valstybių narių kolektyvinį socialinį ir politinį sąmoningumą.

4.1.2 Europos Sąjunga, atsižvelgdama į ES pagrindinių teisių chartijoje pripažintas pagrindines teises ir principus, 2003 m. sausio 27 d. priėmė *Tarybos Direktyvą 2003/9/EB*, nustatančią minimalias normas dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo.

⁽⁶⁾ Tai, kad įvairių valstybių narių prieglobsčio procedūroms stinga sąžiningumo, visų pirma, ko gero, yra susiję su pernelyg didele diskrecijos laisve, kuri valstybėms narėms suteikta 2005 m. direktyva, kuria nustatomos prieglobsčio suteikimo procedūros.

4.1.3 Vis dėlto pastaraisiais metais spartus globalizacijos procesas paradoksaliai lėmė staigius identiteto pokyčius, dėl kurių neįmanoma atkurti teisinės sistemos, kuriai, kaip romėnų teise įtvirtintai, būtų būdingas *universalizmas*.

4.1.4 Įvairių tautų sąveika ir šiuo metu pastebimas *susirūpinimas* dėl kultūrinių ryšių, keliančių naujas baimes ir netikrumą, skatina beveik visas Europos šalis laikytis *ribojančios* pozicijos pilietybės, o kartu ir prieglobsčio atžvilgiu.

4.1.5 Visgi, toks požiūris prieštarauja tautų integracijos procesui, kurio buvo tikimasi, bei tikslui sukurti Europą, kuri būtų ir socialinė Europa.

4.1.6 Todėl, reikėtų ir toliau taikyti negražinimo principą arba netgi pasiūlyti dar labiau išplėsti asmenų, kurie būtų pripažinti tarptautinės apsaugos gavėjais, sąrašą. Be to, įvairiose Europos direktyvose jau pripažįstamas specifinio persekiojimo, kurio aukomis tampa kai kurios *moterys* ir kiti *pažeidžiami* asmenys, kriterijus.

4.1.7 Tačiau dabartinėmis aplinkybėmis, kai nors ir privaloma atsakyti suteikti pabėgėlio statusą prašytojams, laikomiems tik *ekonominiiais migrantais*, kuriems taikomos specialios taisyklės, *ekologinių pabėgėlių* padėtis yra sudėtingesnė.

4.1.8 Iš esmės tai susiję su asmenimis, kurie *priversti* patirti *priverstinio* persikėlimo pavojus ir netikėtumus, kai tokio persikėlimo priežastis – blogėjančios ekologinės sąlygos, lemiančios sunkias pasekmes žmogaus teisėms, pavyzdžiui, teisei į gyvybę, maistą, sveikatą ir vystymąsi ⁽⁷⁾.

4.1.9 Šiuos klausimus vertėtų išnagrinėti rengiant 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos Direktyvos 2004/83/EB („priskyrimo“ direktyvos) naują redakciją. Šias naujas problemas reikėtų išsamiau apsvarstyti, visų pirma Europos Parlamento ir Tarybos pasiūlyme priimti reglamentą dėl Europos prieglobsčio paramos biuro įsteigimo (COM(2009) 66).

4.2 Specialiosios procedūros

4.2.1 Pabėgėlio statuso pripažinimo procedūroje būtina atsižvelgti į, pirma, su saugumu susijusius teisės aktus, kuriais siekiama spręsti nelegalios imigracijos problemas ir su migracijos reikšiniu susijusius viešosios tvarkos ir saugumo klausimus.

⁽⁷⁾ Taigi, reikėtų išplėtoti *saugumo* kaip esminės žmogiškosios vertybės kriterijų. Pabėgėliai dėl ekologinių problemų iš esmės yra blogėjančių ekologinių sąlygų ir su tuo susijusių socialinių problemų aukos. Galima paminėti gyventojų, kurie susiduria su ištisų į pietus nuo Sacharos esančių regionų laipsnišku dykumėjimu dėl agresyvių spekuliacijos formų.

4.2.1.1 Antra, remiantis 2008 m. *Europos imigracijos ir prieglobsčio pakte* priimtais išipareigojimais, būtina organizuoti legalią imigraciją atsižvelgiant į kiekvienos valstybės narės nustatytus prioritetus, poreikius ir priėmimo pajėgumus bei sudaryti sąlygas migrantų integracijai.

4.2.1.2 Numatant ateityje sukurti prieglobsčio Europą būtų naudinga, be kita ko, užmegzti partnerystę laikantis naštos pasidalijimo principo, t. y. solidarumo principo priimant ir pasiskirstant prieglobsčio prašytojus visoje Europos Sąjungos teritorijoje.

4.2.1.3 Pasiūlyme dėl naujos redakcijos numatytos tarptautinio prieglobsčio prašymų nagrinėjimo ir pripažinto statuso panaikinimo procedūros, be to, numatytos sprendimo apskundimo procedūros atitinka tarptautinius ir Europos teisės aktuose nustatytus reikalavimus.

4.2.1.4 EESRK mano, kad ypač svarbu skatinti ir paremti nevyriausybinės organizacijas ypač, kai pradedamos prašymų dėl leidimo atvykti rengimo ir nagrinėjimo, statuso panaikinimo ir sprendimų apskundimo procedūros. Todėl Komitetas siūlo projekto konstatuojamosiose dalyse ir jo straipsniuose šiam klausimui skirti aiškią nuostatą.

4.2.1.5 Bendrijos terminologijoje tarptautinė apsauga, remiantis Ženevos konvencija, apima *pabėgėlio statuso* pripažinimą ir kartu *papildomą apsaugą*, kuri numatyta pabėgėlio statuso pripažinimo reikalavimų neatitinkantiems asmenims, kurie vis dėlto negali būti grąžinti į savo šalį dėl ten jiems gresiančių didelių pavojų.

4.2.1.6 Įvairių valstybių narių priimtuose teisės aktuose, taikomuose remiantis pirmiau minėta direktyva dėl prieglobsčio suteikimo procedūrų, iš esmės nustatyti trys kompetentingų administracinių institucijų, kurioms pavesta priimti prašymus, juos nagrinėti ir priimti atitinkamus sprendimus, kompetencijos lygiai.

4.2.1.7 Bet kuriuo atveju, pradedant procedūrą būtina, kad prašytojui būtų suteikta teisė *pasilikti teritorijoje ir užtikrinta pagarba jo žmogiškajam orumui* visą prašymo nagrinėjimo laikotarpį, išskyrus išimtiniais atvejais (Europos arešto orderis ir pan.). Siekiant užtikrinti pagarbą žmogiškajam orumui, laikymas priėmimo centruose, kol bus rastas tinkamesnis sprendimas, turi būti vertinamas ne kaip taisyklė, o kaip išimtis.

4.2.1.8 Be to, numatytos garantijos prieglobsčio prašytojo apsaugai užtikrinti: tinkamas prašytojo informavimas apie vykdytiną procedūrą ir prašymo nagrinėjimo rezultatus, gali-

mybė susisiekti su Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių komisarų (JTVPK), vertimo žodžiu pagalba, prieglobsčio prašytojo asmeninis pokalbis su kompetentingos institucijos darbuotojais, kuriems turi būti sudarytos galimybės įgyti bazinių žinių ir nuolat kelti kvalifikaciją.

4.2.1.9 EESRK mano, kad būtina dėti ypatingas pastangas ugdyti kvalifikuotus FRONTEX darbuotojus, kad būtų galima:

- geriau koordinuoti valstybių narių operatyvinį bendradarbiavimą;

- parengti bendrus mokymo standartus;

- suteikti valstybėms narėms reikiamą paramą organizuojant priėmimą ir išsiuntimą pasitelkiant kultūrinių tarpininkų pagalbą;

- parengti ES nustatytos prieglobsčio humanitarinės teisės pareigūnus numatant ateityje įsteigti už prieglobsčio klausimus atsakingą agentūrą.

4.2.1.10 EESRK laikosi nuomonės, kad priėmimo centrais turi būti naudojamosi tik išimtiniais atvejais ir laikinai, taip pat griežtai laikantis Pagrindinių teisių chartijos. Tarptautinės apsaugos prašytojams turėtų būti sudarytos tinkamos gyvenimo sąlygos visais požiūriais: žmogiškuoju, teikiamų sveikatos paslaugų, socialinių santykių ir galimybių patekti į darbo rinką.

4.2.1.11 Direktyvoje 2003/9/EB, nustatančioje minimalias normas dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo valstybėse narėse, paliekama daug laisvės lankstumui įsidarbinimo srityje. EESRK mano, kad bet kokie užimtumo apribojimai gali žeminti žmogiškąjį orumą ir skatinti nelegalų darbą, kuris lemia socialinę neteisę.

4.2.1.12 Galiausiai sprendimo apskundimo atveju numatyta teisinė pagalba tiek administraciniu, tiek teisiniu lygiu. EESRK mano, kad būtina stiprinti nemokamą administracinę bei teisinę pagalbą ir visuose procedūrų etapuose ją padaryti privalomą, kaip ir kalbinę pagalbą.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Pasiūlyti pakeitimai atitinka suderinimo ir pabėgėlio statuso pripažinimo procedūrų atnaujinimo tikslą.

5.2 Iš esmės, atrodo, kad būtų naudinga kritiškai įvertinti priežastis, dėl kurių pasiūlyme panaikinta aiški nuoroda į *prieglobstį*.

5.3 Reikalavimas naujajame dokumente pateikti nuorodą į teisę į prieglobstį galėtų būti ir toliau suprantamas kaip teisės pateikti į valstybės teritoriją pripažinimas – galbūt numatant pradėti pabėgėlio statuso gavimo procedūrą – kol bus patikrinta, ar asmuo tenkina statuso pripažinimo reikalavimus, kadangi ši teisė susijusi su *draudimu išsiųsti užsienietį per nagrinėjimo laikotarpį*.

5.4 Be to, nuoroda į teisę į prieglobstį suteiktą legitimumą valstybių narių, kurios nusprendžia taikyti naująją direktyvą ir tais atvejais, kurie nepatenka į jos *taikymo sritį*, veiksams (žr. pasiūlymo 3, 4, 11 ir 12 straipsnius) esant *rimtų humanitarinių priežasčių*, trukdančių grįžti į kilmės šalį nepriklausomai nuo konkrečių persekiojimo atvejų ⁽⁸⁾.

5.5 Komitetas pritaria pateiktiems pasiūlymams, kadangi jie atitinka pirmiau minėtus tikslus.

5.5.1 Vis dėlto norėtų atkreipti dėmesį į šiuos aspektus:

5.5.1.1 38 *konstatuojamoji dalis*: reikėtų tiksliau nurodyti, kaip dažnai turėtų būti atliekamas direktyvos įgyvendinimo *reguliarus* vertinimas;

5.5.1.2 41 *konstatuojamoji dalis*: reikėtų tiksliau išdėstyti iš esmės pakeistas ankstesnės direktyvos nuostatas, kurių perkėlimas privalomas;

5.5.1.3 2 *straipsnio f punktas*: reikėtų griežčiau apibrėžti, kas yra *sprendžiančioji institucija*, kadangi „*pusiau teisminės*“ institucijos sąvoka yra ne visose teisinėse sistemose;

5.5.1.4 3 *straipsnio 3 dalis*: pavyzdžiui, reikėtų nurodyti galimo direktyvos taikymo atvejus, kai prašymas suteikti

apsaugą nesusijęs su direktyvos taikymo sritimi (žr. pirmiau minėtas pastabas dėl *ekologinių pabėgėlių*);

5.5.1.5 6 *straipsnis*: nuostata, kuria remiantis valstybės narės gali reikalauti, kad prašymai suteikti prieglobstį būtų pateikti *nustatytai įstaigai*, atrodo, prieštarauja 7 *straipsnio* nuostatomis ir yra ribojančio pobūdžio turint omenyje dokumente numatytą tikslą užtikrinti *kuo didesnes galimybes pasinaudoti procedūra*;

5.5.1.6 10 *straipsnis 2 dalis*: bet kuriuo sprendimo atmesti prašymą atveju suinteresuotajam asmeniui – taip pat jo įgaliojtiesiems atstovams – turėtų būti pranešama jo gimtąja kalba ne tik apie atmetimo priežastis, bet ir apie skundo dėl sprendimo padavimo terminus (pagrįstus ir priimtinius), tvarką ir procedūras;

5.5.1.7 12 *straipsnio 2 dalies d punktas*: galimybė kompetentingoms institucijoms atlikti prašytojo asmens ir jo daiktų *kratą* gali prieštarauti valstybių narių įvairiuose teisės aktuose numatytoms konstitucinėms garantijoms;

5.5.1.8 34 *straipsnio 1 dalies c punktas*: reikėtų aiškiau nurodyti, kokios yra *svarios priežastys*, kurias galėtų nurodyti prieglobsčio prašytojas norėdamas įrodyti, kad trečioji šalis, priskirta saugioms kilmės šalims, iš tiesų nėra saugi, nors EESRK mano, kad kartais sunku nustatyti visuotinai priimtą saugios kilmės šalies apibrėžtį;

5.5.1.9 Šiuo požiūriu peno pamąstymams galėtų suteikti 2008 m. gegužės 6 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas (Byla C-133/06), kuriuo panaikintos Tarybos direktyvos 2005/85/EB (dėl prieglobsčio procedūrų) 29 straipsnio 1 ir 2 dalis bei 36 straipsnio 3 dalis.

2010 m. balandžio 28 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽⁸⁾ Kai asmuo išvyksta iš savo šalies ne dėl asmeniškai patirtos diskriminacijos, bet dėl rimtų įvykių (pilietinio karo, įsigalėjusio smurto, išorės agresijos, stichinių nelaimių, palieka šalį dėl ekologinių priežasčių ir pan.), paprastai nėra numatyta galimybė suteikti jam pabėgėlio statusą. Vis dėlto, imigracijos įstatymai sudaro galimybę reaguoti į išskirtinių įvykių sukeltas humanitarines nelaimes ir numatyti laikinosios apsaugos priemones, būtinas perkeltųjų asmenų tinkamam ir savalaikiam įsileidimui.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl alternatyvaus investavimo fondų valdytojų ir direktyvų 2004/39/EB ir 2009/.../EB dalinio keitimo

(COM(2009) 207 galutinis – 2009/0064 (COD))

(2011/C 18/16)

Pagrindinis pranešėjas **Angelo GRASSO**

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 47 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. birželio 3 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl alternatyvaus investavimo fondų valdytojų ir direktyvų 2004/39/EB ir 2009/.../EB dalinio keitimo

COM(2009) 207 galutinis – 2009/0064(COD).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. vasario 1 d. priėmė savo nuomonę. 2010 m. vasario 16 d. Komiteto biuras pavedė Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyriui peržiūrėti šią nuomonę.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, atsižvelgdamas į Darbo tvarkos taisyklių 20 straipsnį ir 57 straipsnio 1 dalį, savo 462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 29 d., pagrindiniu pranešėju paskyrė Angelo Grasso ir priėmė šią nuomonę 136 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina pasiūlymą dėl direktyvos. Nepaisant, kad kai kurių tipų alternatyvaus investavimo fondai neabejotinai padidino sverto poveikį ir riziką finansų sistemoje, tačiau šis sektorius tikrai nelaikytinas didžiausiu pavojaus šaltiniu finansų sistemos stabilumui ir tvarumui krizės, kuri sekė po būsto paskolų rinkos suirutės, metu. Šią nuomonę neseniai patvirtino 2010 m. vasario mėn. Jungtinės Karalystės finansinių paslaugų institucijos ataskaita dėl galimų sisteminių rizikos, kurią kelia rizikos draudimo fondai, šaltinių. Ataskaitoje skelbiama, kad didieji rizikos draudimo fondai nekelia destabilizuojančios rizikos kitoms kredito sandorio šalims. EESRK atsižvelgia į dėl šio pasiūlymo kilusias diskusijas, ypač į Europos Sąjungos Tarybos ir Europos Parlamento (pranešėjas Jean-Paul Gauzès) pasiūlymus. Savo ruožtu EESRK šioje nuomonėje pateikia keletą pastabų ir patarimų, kuriais norėtų pakoreguoti kai kuriuos pasiūlyme suformuluotus sprendimus ir kryptis, kurie, neatnešdami didelės naudos investuotojų priežiūrai ir rinkos vientisumui, gali sudaryti sunkumų ne tik alternatyvaus investavimo fondų (AIF) sektoriui, bet ir visai finansų sistemai. EESRK, teikdamas savo pastabas, remiasi 2009 m. priimta nuomone dėl privataus kapitalo ir rizikos draudimo fondų ⁽¹⁾, kurioje skelbiama, kad ekonominėje Europos rinkos ekonomikos plotmėje šių fondų poveikis socialinėms ir užimtumo sąlygoms yra daug didesnis už jų ekonominį ir finansinį poveikį.

1.2 Graikijos krizė privertė visus susimąstyti apie valstybių skolinius įsipareigojimus. EESRK išklaušė ne vieną nuomonę apie tai, kad krizę galėjo apsunkinti ir rizikos draudimo fondai.

Komiteto nuomone, į šį klausimą reikia nedelsiant atkreipti dėmesį ir jį išanalizuoti.

1.3 Direktyva įdiegiama nuosekli AIF reguliavimo sistema atsižvelgiant į būtinybę Europos finansų sektoriui užtikrinti tinkamą makrolygio rizikos ribojimo priežiūrą. Direktyvoje taip pat pateikiamos išsamios taisyklės, kurias, EESRK nuomone, sunku veiksmingai taikyti turint omenyje didelę sektoriaus produktų įvairovę. Komitetas tikisi, kad galiausiai bus pasirinkta racionali strategija, kuri sudarys sąlygas atsižvelgti į didelę produktų, t. y. alternatyvaus investavimo fondų, įvairovę.

1.4 EESRK nuomone, labai svarbu neatidėliotinai pradėti diskusiją su pagrindinių ES nepriklausančių valstybių kompetentingomis institucijomis, kad bendri bankų priežiūros standartai būtų priimti tarptautiniu mastu ir taikomi AIF srityje remiantis Bazelio komiteto rekomendacijomis bankų sektoriui. Priešingu atveju taisyklės bus galima lengvai apeiti tam tikrą veiklą perkeltiant į teritorijas, kuriose negalioja Europos Sąjungos taisyklės. Tai pakenktų svarbių Europos finansų sektorių konkurencingumui, turėtų neigiamų pasekmių užimtumui ir trukdytų kurti gerovę ir turtą. Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos įsteigimas ateityje galėtų palengvinti taisyklių įgyvendinimą, visų pirma tarptautinio segmento atveju.

1.5 Direktyva, be kita ko, **sudaroma galimybė nustatyti skolų finansavimo apribojimus**. EESRK pritaria šiai pozicijai, tačiau prašo aiškiai nurodyti, kuo remiantis bus nustatomos šios ribos įvairaus tipo produktams ir kokių priemonių bus imtasi procikliškumo efektui sumažinti.

⁽¹⁾ OL C 128, 2010 05 18, p. 56.

1.6 Komitetas mano, kad siekiant užtikrinti rinkų skaidrumą ir investuotojų apsaugą, reikalavimas registruoti ir teikti svarbiausią informaciją turi būti taikomas visoms bendrovėms. Informaciją reikėtų diferencijuoti pagal produktus ir ribas. Bet koku atveju EESRK mano, kad būtina gilesnė nei iki šiol Komisijos atlikta empirinė analizė.

1.7 EESRK pritaria ketinimui didinti skaidrumą taikant reikalavimą teikti informaciją **privataus kapitalo fondus** valdančioms bendrovėms, ypač kai tuo siekiama apsaugoti suinteresuotuosius asmenis, pavyzdžiui, smulkiuosius akcininkus ir darbuotojus. Komitetas, be kita ko, mano, kad šiomis taisyklėmis neturėtų būti sudaroma pernelyg daug sunkumų privataus kapitalo fondams sudarant palankesnes sąlygas pasinaudoti kitomis investicinėmis priemonėmis, kurios priklauso kitiems privatiems ar instituciniams investuotojams. Galiausiai pasiūlyme dėl direktyvos numatyta, kad tik į MVĮ investuojantiems fondams šie reikalavimai netaikomi. Tačiau Komitetas pabrėžia, kad investuotojų apsauga ir rinkos vientisumas yra neginčijamai principai, kurių privalo laikytis visos alternatyvaus investavimo fondų valdytojų bendrovės.

2. Įžanga

2.1 Alternatyvaus investavimo fondai – tai visų pirma fondai, kurie nepatenka į KIPVPS direktyvos (Direktyva dėl kolektyvinio investavimo į perleidžiamus vertybinius popierius subjektų) taikymo sritį, t. y. rizikos draudimo, privataus kapitalo, rizikos kapitalo, nekilnojamo turto, infrastruktūros ir žaliavų fondai, be kita ko susiję su **sektoriumi, kuris Larosière ataskaitoje vadinamas „paraleline bankų sistema“**.

2.2 2009 m. EESRK parengė nuomonę dėl rizikos draudimo fondų ir privataus kapitalo fondų. Nuomonėje direktyva dėl alternatyvaus investavimo fondų valdytojų nesvarstyta. Joje tik buvo analizuojamas šių fondų poveikis užimtumui ir socialiniams reikalams. Reikėtų pasakyti, kad direktyva dėl alternatyvaus investavimo fondų valdytojų sukėlė nemažai diskusijų – ypač daug diskutuojama užimtumo ir socialiniais klausimais. EESRK manymu, svarstant šią direktyvą, pravartu pasiremti minėtos nuomonės išvadomis ir rekomendacijomis.

2.3 Kaip teigiama minėtoje Larosière ataskaitoje, finansų krizę paskatino perteklinis likvidumas, didelis finansų ir žaliavų rinkų disbalansas bei kiti makroekonominiai veiksniai. Dėl likvidumo pertekliaus pradėta nepaisyti su pačiu likvidumu susijusios rizikos, kuriai kontrolės ir rizikos valdymo procese tiek veiklos vykdytojai skyrė mažiau dėmesio, tiek riziką ribojančiose taisyklėse buvo skiriama mažiau dėmesio nei kreditų ir rinkos rizikai.

2.4 Šiuo metu negalime sau leisti apsimesti, kad nieko neįvyko ir nepasimokyti iš klaidos, kuri brangiai atsėjo finansų pasauliui ir galėjo būti iš tikrųjų lemtinga. **Likvidumui būtinos kiek galima skaidresnės rinkos ir finansų sistemos.**

2.5 Ši direktyva turėtų numatyti **galimybę žengti tvirtą žingsnį skaidrumo AIF sektoriuje link**, kadangi jis pasirodė tikrai nepakankamai skaidrus.

2.6 Komitetas mano, kad tai padaryti būtina ne dėl su šiuo sektoriumi siejamų klaidų, trūkumų ar rizikos, o veikiau dėl **būtinybės užtikrinti, kad skaidrumas ir likvidumas taptų svarbiausiais sektoriaus prioritetais.**

2.7 Šiuo metu Europos Sąjungoje svarstomi pasiūlymai dėl Europos finansų priežiūros makrolygiu ir mikrolygiu yra nepaprastai svarbūs norint išsaugoti bendrąją rinką (?).

2.8 Jungtinėse Amerikos Valstijose prezidentas Barack Obama pradėjo radikaliai reguliavimo ir priežiūros sistemos reformos ir inovacijų diegimo procesą. Dar per anksti vertinti būsimus JAV iniciatyvų rezultatus.

2.9 Siekdama šio tikslo, ES privalo dėti visas pastangas, kad tarptautiniu mastu būtų nedelsiant įgyvendinamos rinkos skaidrumą ir vientisumą užtikrinančios priemonės. Tačiau EESRK pabrėžia, kad vien tik reguliavimo priemonėmis nepavyks išspręsti problemų, kurias gali sukelti neišmintingas profesionalių investuotojų elgesys.

2.10 EESRK palankiai vertina Tarptautinės vertybinių popierių komisijų organizacijos (IOSCO) 2009 m. birželio mėn. pasiūlytus šešis RDF reguliavimui skirtus svarbius principus. IOSCO yra paskelbęs (2010 m. vasario 25 d.) rizikos draudimo fondams taikytinus duomenų apie sistemingą riziką reikalavimus. Jie apima vienuolika skirtingų duomenų kategorijų. EESRK rekomenduoja Europos Komisijai siūlomoje direktyvoje dėl alternatyvaus investavimo fondų reguliavimo remtis šiais principais ir juos įgyvendinti.

2.11 Nors IOSCO užbaigė savo analizę dėl privataus kapitalo keliamos rizikos finansų sistemai, naujų pasiūlymų dėl reguliavimo dar nebuvo pateikta. EESRK rekomenduoja Komisijai priimti IOSCO nustatytus rizikos draudimo fondų reguliavimo principus, kad būtų galima juos pritaikyti privataus kapitalo fondams.

3. Pasiūlymas dėl direktyvos

3.1 Pasiūlymo tikslas – reguliuoti fondų valdytojų veiklą, o ne fondų produktus. **Sprendimas netaikyti produktams tiesioginio reguliavimo pagrįstas tuo, kad alternatyvaus investavimo fondus apibrėžti galima tik išimties tvarka, kadangi jie nebepatenka į suderinimo, kuris buvo atliktas KIPVPS direktyva, sritį ir todėl Komisija mano, kad bet koks bandymas tiesiogiai reguliuoti fondų produktus greitai taptų atgyvenusiu ir nebevertu.**

(2) Nuomonė dėl makrolygio ir makrolygio rizikos ribojimo priežiūros.

3.2 Tačiau daugelis fondų valdytojų reguliavimo aspektų turi neišvengiamų pasekmių pačių fondų veikimui ir jų ypatumams.

3.3 Pasiūlymu dėl direktyvos siekiama dviejų pagrindinių tikslų:

- veiksmingesnės mikro ir makro lygio rizikos ribojimo priežiūros, kuriai užtikrinti būtinas gilus sektoriaus, įgyjančio tarptautinį mastą, dinamikos supratimas,
- skatinti rinkos integraciją ir bendrosios rinkos vystymą sudarant AIF valdytojams galimybę savo produktams suteikti „Europos pasą“; tai duotų teigiamų rezultatų masto ekonomijos ir investavimo galimybių požiūriais.

3.4 Šių tikslų galima siekti specialiomis struktūruotomis iniciatyvomis, kuriose įvairūs šio pasiūlymo aspektai įgautų konkretų pavidalą.

3.4.1 Visi AIF valdytojai, kurių valdomas turtas viršija nustatytas ribas, turi gauti leidimą vykdyti veiklą. Numatyta, kad direktyvos nuostatos netaikomos tuo atveju, jei AIF valdytojų bendras turtas yra mažesnis nei 100 milijonų eurų. Ši riba padidinama iki 500 milijonų eurų tuo atveju, jei AIF valdytojai netaiko finansinio svarto ir jei pirmuosius penkerius fondo veiklos metus investuotojai negali naudotis išpirkimo teise.

3.4.1.1 Leidimą vykdyti veiklą suteikia kompetentinga valstybės narė, kurioje yra fondo buveinė, institucija. Leidimas suteikiamas, jei laikomasi griežtai struktūruotų organizacinių ir skaidrumo reikalavimų.

3.4.1.2 AIF valdytojų buveinės turi būti Europos Sąjungos teritorijoje. Administracinės funkcijos gali būti perduotos trečiųjų šalių subjektams, **tuo tarpu depozitoriumo funkcijas gali vykdyti tik ES įsisteigusios kredito įstaigos.** Perigaliojimas yra vienareikšmiškai draudžiamas, išskyrus depozitoriumo funkcijų, ir bet kuriuo atveju jam taikomos labai griežtos sąlygos.

3.4.1.3 Pasiūlyme dėl direktyvos Europos Komisija įgaliojama nustatyti didžiausią leidžiamą finansinio svorto ribą siekiant užtikrinti finansų sistemos stabilumą ir vientisumą.

3.4.2 AIF valdytojai, kurie laikytųsi direktyvoje nustatytų reikalavimų, įgytų teisę platinti savo produktus profesionaliems investuotojams (pagal Finansinių priemonių rinkų direktyvos apibrėžtį) visose valstybėse narėse. AIF valdytojai taip pat gali platinti trečiosiose šalyse buveinės turinčių AIF akcijas ar investicinius vienetus, tačiau privalo laikytis tam tikrų sąlygų, kad būtų išvengta papildomos rizikos rinkose ir mokesčių sistemų iškraipymo.

4. EESRK vertinimas

4.1 EESRK jau yra parengęs nuomonę dėl Larosière grupės rekomendacijų⁽³⁾ ir visiškai pritaria, kad būtina sukurti viršvalstybinę priežiūros sistemą, tačiau tam reikalinga pakankamai vienoda reguliavimo sistema. Įsteigus naujas europines priežiūros institucijas nebus panaikintos nacionalinių priežiūros institucijų galios ir todėl svarbu, kad europinės priežiūros institucijos parengtų bendrą priežiūros taisyklių vadovą. Išsami informacija apie AIF sektorių bei didesnis jo skaidrumas gali labai pasitarnauti siekiant didesnio rinkos vientisumo, geresnės investuotojų apsaugos ir veiksmingos makrolygio rizikos ribojimo priežiūros. Direktyva – tai galimybė įgyvendinti šiuos svarbius tikslus, **tačiau turi būti vengiama bereikalingai apsunkinančių suvaržymų.** Todėl Komitetas mano, kad tais atvejais, kai taisyklių reikalavimai peržengia reguliavimo sistemos, būtinos makrolygio rizikos ribojimo kontrolei užtikrinti, ribas, reikia ypatingo atsargumo ir atidumo.

4.2 EESRK mano, kad reikia nedelsiant sukurti reguliavimo sistemą, kuri pagerintų AIF valdytojų valdymo kriterijų kokybę. Ši sąlyga yra svarbesnė nei daugelis kitų reguliavimo aspektų, dėl kurių galiausiai padidėja įmonių sąnaudos, tačiau kurios nebūtinai padeda siekti tikslo stiprinti rinkos apsaugos priemones, kaip pabrėžta **Larosière grupės ataskaitos** pirmojoje rekomendacijoje.

4.3 Komitetas primena kitas dvi **minėtoje ataskaitoje** pateiktas pastabas, kuriomis atkreipiamas dėmesys į tai, kad persvarstant Bazelio II taisyklės reikėtų atsižvelgti į dvi svarbias finansų krizės pamokas:

- krizė parodė, kad ekonomikos ir finansų sistema turi būti labiau paremta nuosavu kapitalu,
- krizė atskleidė labai prociklišką dabartinės reguliavimo sistemos poveikį; ši sistema užuot sumažinusi tik sustiprino rinkos svyravimus.

4.3.1 Pasiūlymas nustatyti fondų skolų finansavimo ir finansinio svorto apribojimus yra žingsnis į priekį norima linkme, t. y. siekiama padidinti kapitalo reikalavimus. EESRK taip pat nerimauja, kad pernelyg didelis finansinis svortas gali padidinti finansų sistemos riziką. Pernelyg didelio išiskolinimo klausimas turi būti sprendžiamas atsižvelgiant į kitus fondų ypatumus, pavyzdžiui, jų dydį. EESRK ragintų pagalvoti apie galimybę nustatyti aiškiai apibrėžtą viršutinę finansinio svorto ribą.

4.3.2 Jei norime valdyti sistemine riziką, neturėtume pamiršti, kad didieji bankai dažniausiai yra didžiausi brokeriai, o tai reiškia, kad jie skolina lėšas rizikos draudimo fondams. Taigi didžiausius brokerius kontroliuoti taip pat svarbu kaip ir tuos, kurie skolinasi lėšas. Kai bus persvarstomos bankams taikomos direktyvos dėl kapitalo reikalavimų, reikėtų numatyti, kad atitinkamos valdžios institucijos prižiūrėtų, kad paskolos būtų užtikrinamos atitinkamu kapitalu.

⁽³⁾ OL C 318/2009, p. 57.

4.3.3 Galiausiai, reikia turėti omenyje, kad didžiausias leidžiamas finansinio svorto ribos nustatymas gali tapti procikliškas. Visai galimas atvejis, kad nustatyta aukščiausia riba bus peržengta sumažėjus investicijų vertei, dėl kurios AIF valdytojas būtų priverstas likviduoti fondo turtą ir taip dar labiau sumažinti jo rinkos vertę. EESRK jau svarstė reguliavimo sistemos procikliškumo klausimą nuomonėje dėl Larosière ataskaitos: nors Komitetas pripažįsta, kad gali būti sudėtinga nustatyti, kada apribojimus reikia sumažinti ir kada padidinti, tačiau mano, kad tam tikras lankstumas šioje srityje padėtų sumažinti reguliavimo sistemos procikliškumą.

4.4 EESRK stebina nustatytos *de minimis* ribos, kurių neperžengusiomis įmonėms nebus taikomos šios direktyvos nuostatos. Apskritai EESRK mano, kad siekiant užtikrinti būtiniausias veiksmingo rinkos skaidrumo sąlygas, taigi ir investuotojų apsaugą, reikalavimas registruoti ir teikti svarbiausią informaciją turi būti taikomas visoms įmonėms.

4.4.1 Norint užtikrinti skaidrumą ir apsaugoti investuotojus, reikėtų išsamesnės informacijos, galbūt net suskirstytos pagal produktus ir ribas. Šiuo klausimu EESRK mano, kad Komisija turi atlikti išsamesnę, nei iki šiol atliktos, empirinę analizę, kuria remiantis būtų galima nustatyti racionalų šių ribų nustatymo kriterijų.

4.4.2 EESRK nuomone, naujai paskelbti IOSCO duomenų apie sisteminę riziką reikalavimai rizikos draudimo fondams (kuriuos galima pritaikyti ir kitiems AIF) – pažangos ženklas. Nurodoma vienuolika duomenų rūšių – nuo informacijos apie valdytojus ir patarėjus (jos būtų reikalaujama iš visų fondų) iki informacijos apie paskolas, riziką ir kitų sandorių šalių riziką (kurios bus tikrai pageidaujama iš didelį finansinį svertą naudojančių fondų). Šios gairės parengtos remiantis G20 ir Finansinio stabilumo tarybos iniciatyvomis. Joms pritariama tarptautiniu mastu. Gairės įsigalios 2010 m. rugsėjo mėn.

4.5 Remiantis pirmiau pateiktomis pastabomis, galima teigti, kad AIF sektoriuje daug įvairovės, todėl sunku sukurti vienodą ir visiems šio sektoriaus produktams tinkamą reguliavimo sistemą. Praktiškai valdymo įmonės veiklą vykdo konkrečiose srityse, pavyzdžiui, valdo nekilnojamo turto, rizikos draudimo, rizikos kapitalo ir pan. fondus. Tuo tarpu pasiūlymas dėl direktyvos išimtinai skirtas tik finansinį svertą taikantiems fondams ir privataus kapitalo fondams. Taigi Komitetas dar kartą patvirtina nuomonėje savo iniciatyvą dėl investicinių fondų poveikio pramonės permainoms (pranešėjas Peter Morgan) pateiktą poziciją, kad alternatyvaus investavimo fondai labai skirtingi, todėl būtina laikytis labiau diferencijuoto požiūrio.

4.6 EESRK tikisi, kad Komisijos nario Michel Barniemi iniciatyva bendrą europinį pasą suteikti ir Europos Sąjungoje buveinės neturintiems valdytojams ir fondams padės pagrindus bendrų tarptautinių sprendimų paieškoms.

4.6.1 Komitetas pritaria galimybei taikyti tuos pačius reikalavimus ne ES šalyse buveinės turintiems AIF. EESRK ragina Komisiją užtikrinti, kad ES nepriklausančių valdytojų ir fondų kokybės ir skaidrumo reikalavimai iš tikrųjų atitiktų ES reikalavimus.

4.6.2 Kadangi vienas pasiūlymo dėl direktyvos tikslų yra taip pat sustiprinti trečiosiose šalyse įsteigtų fondų teikiamas garantijas nesudarant jiems sunkumų ir neišstumiant iš bendrosios rinkos, EESRK prašo aiškiau apibrėžti sąlygas, kurios šiems fondams bus taikomos, kad jie galėtų netrukdomai patekti į bendrąją rinką.

4.7 Komitetas laikosi nuomonės, kad jei priėmus direktyvą, kitose svarbiausiose ES nepriklausančiose šalyse nebus įgyvendinamos panašios priemonės, taisyklės bus galima lengvai apeiti tam tikrą veiklą perkeltiant į teritorijas, kuriose negalioja europinės taisyklės. Tai pakenktų svarbių Europos finansų sektorių konkurencingumui, turėtų neigiamų pasekmių užimtumo srityje ir trukdytų kurti gerovę ir turtą.

4.8 EESRK norėtų išsiaiškinti, dėl kokios priežasties depozitoriumas turi būti kredito įstaiga. Nepriklausomi depozitoriumai yra svarbi garantija, kad investuotojų atžvilgiu nebus sukčiavimo ar vykdoma nuostolinga veikla. Komitetas gali tik pritarti griežtesnių taisyklių šioje srityje įvedimui. Tačiau EESRK prašo paaiškinti priežastis, kurioms grindžiamas ketinimas turto saugojimą pvesti tik kredito įstaigoms, turint omenyje, kad pagal Finansinių priemonių rinkų direktyvą klientų turto saugojimo funkcija gali būti patikėta ir kitiems tarpininkams.

4.9 Alternatyvaus investavimo fondai apima ir privataus kapitalo fondus, kurie įsigyja ir į biržos prekybos sąrašus neįtrauktų bendrovių akcijų.

4.9.1 Šie fondai yra svarbus rizikos kapitalo šaltinis verslą pradedančioms ir naujoves diegiančioms įmonėms bei įmonėms, kurios nori išplėsti veiklą arba ją restruktūrizuoti. EESRK jau svarstė apie galimą privataus kapitalo fondų poveikį ekonomikos sistemai ir pramonės permainoms⁽⁴⁾.

4.9.2 Pasiūlyme dėl direktyvos keletas straipsnių (pvz., V skyriaus 2 skirsnis) skirti AIF, kurie įsigyja į biržos prekybos sąrašus neįtrauktų bendrovių kontrolinius akcijų paketus (konkrečiai AIF, kurie įsigyja ne mažiau kaip 30 proc. bendrovės balsavimo teisių).

4.9.3 Privaloma pateikti informacija yra gana išsami, daugeliu atžvilgių pateikiama pagal reikalavimus, taikomus perkant į biržos prekybos sąrašus įtrauktos bendrovės kontrolinį akcijų paketą. Be to, būtina parengti tokį patį įmonės valdymo kodeksą kaip į biržos prekybos sąrašus įtrauktų bendrovių. Visa ši informacija turi būti pateikta bendrovei, akcininkams, darbuotojų atstovams ir patiems darbuotojams.

⁽⁴⁾ OL C 128, 2010 05 18, p. 56.

4.9.4 EESRK pritaria numatomam reikalavimų išplėtimui ir gilinimui įmonės valdymo, informacijos ir jos teikimo srityse, visų pirma kai tuo siekiama apsaugoti suinteresuotųjų asmenų, pavyzdžiui, smulkiųjų akcininkų ir darbuotojų interesus. Komitetas, be kita ko, mano, kad šiomis taisyklėmis neturėtų būti sudaroma sunkumų privataus kapitalo fondams, sudarant palankesnes sąlygas pasinaudoti kitomis investicinėmis priemonėmis, kurias turi kiti privatūs ar instituciniai investuotojai.

4.9.5 EESRK prašo, kad šios taisyklės būtų taikomos pradedant 25 proc. balsavimo teisių ir kad įmonių valdymo kodeksu būtų tiesiogiai apsaugomos galiojančios kolektyvinės darbo sutartys. Turi būti išaiškintos galimos pasekmės darbuotojams, o informacija turi būti teisinga ir pateikiama nedelsiant. Jei nebus laikomasi informavimo ir konsultavimosi reikalavimų, gali atsitikti taip, kad alternatyvaus investavimo fondo ir (arba)

tikslinės bendrovės (ang. *target company*) priimti sprendimai neturės teisinės galios.

4.9.6 EESRK siūlo direktyvoje nurodyti būtiniausius tikslinių bendrovių mokumo ir likvidumo koeficientus. Dividendai turėtų būti išmokami tik kartą per metus ir neturėtų viršyti pajamų. Būtiniausio koeficiento neatitinkančios tikslinės bendrovės neturėtų teisės išsimokėti dividendų.

4.10 Šie reikalavimai teikti informaciją netaikomi mažųjų ir vidutinių įmonių kontrolinio akcijų paketo įsigijimo atveju. Komitetas nepitaria šiam direktyvos punktui, nes investuotojų apsauga ir rinkos vientisumas yra neginčijamai principai, kurių privalo laikytis visos alternatyvaus investavimo fondų valdymo bendrovės.

2010 m. balandžio 29 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl 25-osios metinės Komisijos teikiamos Bendrijos teisės taikymo stebėsenos ataskaitos (2007 m.)

(COM(2008) 777 galutinis)

(2011/C 18/17)

Pranešėjas **Christoph LECHNER**

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. lapkričio 18 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

25-osios metinės Komisijos teikiamos Bendrijos teisės taikymo stebėsenos ataskaitos (2007 m.)

COM(2008) 777 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. kovo 2 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (balandžio 29 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 120 narių balsavus už ir 4 prieš.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Kai kurioms valstybėms narėms vis dar sunkiai sekasi rengti taisykles, kuriomis direktyvų nuostatos perkeliama į nacionalinę teisę. Direktyvas į nacionalinę teisę perkelti galima įvairiai: priimant neprivalomas nuostatas (valstybės narės gali rinktis iš gana plataus nacionalinių įgyvendinimo priemonių spektro), privalomas ar besąlygiškas nuostatas. Taigi reikia surasti aukso vidurį: nuostatų nederėtų akiai kopijuoti ar pernelyg nuo jų nukrypti.

1.2 Komitetas pritaria šiems pagrindiniams Komisijos prioritetams:

- spręsti labai dažnai pasikartojančio vėlavimo perkelti direktyvas į nacionalinę teisę problemą,
- stiprinti prevencines priemones, taip pat atsižvelgti į nuolatinį poreikį parengti įgyvendinimo ir atitikties klausimų, kylančių rengiant poveikio vertinimus, analizę,
- gerinti informavimą ir problemų sprendimą netaikant oficialių procedūrų, siekiant padėti piliečiams ir verslo atstovams, ir
- nustatyti svarbiausių sričių prioritetus ir glaudžiai bendradarbiauti su valstybėmis narėmis, kad pažeidimai būtų greičiau pašalinami.

1.3 Komitetas pritaria Komisijos ketinimui ir toliau pirmenybę teikti problemoms, turinčioms didelį poveikį pagrindinėms teisėms ir laisvam asmenų judėjimui, taip pat pažeidimams, dėl

kurių piliečiams dideliu mastu arba pakartotinai daroma tiesioginė žala arba rimtai nukenčia jų gyvenimo kokybė.

1.4 Kai kurių veiksmų Komitetas siūlytų imtis aktyviau, pavyzdžiui:

- Bendrijos teisės aktus rengti taip, kad juos būtų lengviau perkelti į nacionalinę teisę,
- iš pat pradžių parengti tikslią ir nuolat atnaujinamą koreliacijos lentelę,
- numatyti galimybę perkelti nuostatas į nacionalinę teisę pateikiant konkrečias nuorodas į privalomas ir besąlygiškas direktyvos nuostatas.

1.5 Tačiau Komitetas norėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kad esama sričių, kuriose, planuojant, rengiant ir į nacionalinę teisę perkeltiant teisės aktus, reikėtų iniciatyvumo. EESRK taip teigia todėl, kad taisyklės ne visada yra vienintelė ir tuo labiau ne visada geriausia priemonė norimiems tikslams pasiekti.

1.6 Komiteto nuomone, Komisija turėtų patobulinti pažeidimų procedūrų administravimą, ypač tai, kaip Komisija vykdo šią paspartintą stebėjimo tvarką, kai vėluojama perkelti nuostatas.

1.7 Komitetas palankiai vertina kitus problemoms spręsti skirtus būdus (SOLVIT, IMI, rekomenduojama keitimosi informacija sistema komandiruojant darbuotojus ir EU PILOT) ir mano, kad jie tikrai gali padėti sumažinti su pažeidimų procedūrų nagrinėjimu susijusį Komisijos darbo krūvį.

1.8 Komiteto nuomone, Europos Sąjungos portale „Europa“ pilietinę ir plačiąją visuomenę reikėtų geriau informuoti apie įvairius skundų pateikimo būdus, laikantis teismų praktikoje apibrėžtos išimties, kuri grindžiama visuomenės interesų gynimu.

1.8.1 Komitetas taip pat pataria minėtoje interneto svetainėje teikti dar daugiau informacijos ir joje viešai skelbti Komisijos sprendimus dėl pažeidimų – nuo skundo užregistravimo momento iki pat pažeidimo nagrinėjimo proceso pabaigos.

1.9 Be to, norint baigti įgyvendinti iniciatyvas, kurių planuojama imtis vartotojų ir konkurencijos teisės srityse, Europos Sąjungos mastu reikėtų numatyti kolektyvinio žalos atlyginimo priemonės, kad valstybėse narėse būtų sustiprinti savireguliacijos mechanizmai.

1.10 Komitetas siūlytų Komisijai reguliariai prašyti Komiteto parengti nuomonę dėl metinės ataskaitos, kad organizuota pilietinė visuomenė galėtų pareikšti savo nuomonę ir taip būtų geriau taikomi teisės aktai Europos Sąjungoje.

2. Komisijos ataskaita ⁽¹⁾

2.1 Komisijai, kaip Sutarties sergėtojai, suteikti įgaliojimai ir pareiga užtikrinti, kad būtų laikomasi Europos Sąjungos teisės, ir tikrinti, ar valstybės narės laikosi Sutarties nuostatų ir antrinės teisės aktų. Sutarties nuostatos kartu su 10 000 reglamentų ir daugiau kaip 1 700 direktyvų, galiojančių 27 valstybėse narėse, sudaro milžinišką teisinę bazę. Taikant teisę neišvengiamai kyla daug įvairių klausimų ir problemų. Tam tikrose srityse susiduriama su konkrečiomis įgyvendinimo problemomis.

2.2 2007 m. rugsėjo mėn. Komisija priėmė komunikatą „Rezultatų siekianti Europa – Bendrijos teisės taikymas“ ⁽²⁾, kuriame nurodė, kad „metinėje ataskaitoje Komisija skirs daugiau dėmesio strateginiams klausimams, esamos teisės padėties skirtinguose sektoriuose vertinimui, būsimo darbo prioritetams ir planavimui“ ir taip „rems strateginį tarpinstitucinį dialogą apie tai, koku mastu įgyvendinami Bendrijos teisės tikslai, susiduriama su problemomis ir gali būti taikomi sprendimai“.

2.3 Ataskaitoje atkreipiamas dėmesys į su teisės aktų taikymu susijusias problemas ir nurodomos trys pagrindinės prioritetinės veiklos sritys: 1) prevencija, 2) informacija ir piliečiams kilusių problemų sprendimas ir 3) prioritetų, taikytinų nagrinėjant skundus ir pažeidimus, nustatymas. Joje taip pat pabrėžiama stiprios Komisijos ir valstybių narių partnerystės, grindžiamos darbu ekspertų grupėse siekiant valdyti teisinių priemonių taikymą ir aktyviu bendradarbiavimu sprendžiant problemas, svarba.

2.4 Sektorių analizė. Labai daug skundų pateikiama ir pažeidimų nagrinėjama šiose srityse: aplinka, vidaus rinka, mokesčiai ir maitai, energetika, transportas, užimtumas, socialiniai reikalai

ir lygios galimybės, sveikata ir vartotojų klausimai, taip pat pagrindinės teisės, laisvės ir saugumas. Kai kuriose srityse (žemės ūkis, švietimas ir kultūra) direktyvas perkelti į nacionalinę teisę vėluojama labai retai ⁽³⁾.

2.4.1 Dėl vėlavimo į nacionalinę teisę perkelti direktyvas 2007 m. toliau išvardytose srityse buvo pradėtos naujos pažeidimų nagrinėjimo procedūros:

— vidaus rinka ir paslaugos – 206 procedūros,

— Bendrijos nuostatos dėl laisvo prekių judėjimo – 227 procedūros,

— sveikata ir vartotojų apsauga – daugiau kaip 330 procedūrų,

— Bendrijos aplinkos teisė – 125 procedūros.

2.5 Iš toliau pateikiamų pavyzdžių matyti, kokių problemų kyla perkeliant nuostatas į nacionalinę teisę ir kokių tai turi pasekmių piliečiams.

Viešieji pirkimai

— 2007 m. išnagrinėta 344 bylos dėl viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimų. Iš jų 142 bylos (41 proc.) buvo baigtos, ir tik 12 bylų (maždaug 3,5 proc.) teko pateikti Teismui. Iš visų 344 bylų apie 200 bylų sudarė bylos dėl pažeidimų (25 proc. iš jų buvo prioritetinės).

— 2007 m. pažeidimų nagrinėjimo procedūros pradėtos prieš septynias iš dešimties valstybių narių, kurios iki nustatyto termino nepranešė apie tai, kokių priemonių buvo imtasi viešųjų pirkimų direktyvoms perkelti į nacionalinę teisę ⁽⁴⁾. Iki 2007 m. pabaigos apie nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę priemonės nebuvo pranešusios tik trys valstybės narės: Belgija, Liuksemburgas ir Portugalija. Šiandien vienintelė valstybė narė, kuriai tebetaikoma pažeidimo procedūra, yra Liuksemburgas ⁽⁵⁾.

Vartotojų reikalai

— 2007 m. birželio 12 d. baigėsi terminas, iki kurio į nacionalinę teisę reikėjo perkelti direktyvą dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ⁽⁶⁾. Iki nustatyto termino Komisijos apie direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę neinformavo dvidešimt dvi valstybės narės, todėl Komisija šioms šalims išsiuntė oficialius pranešimus. Iki 2007 m. pabaigos apie direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę priemonės informavo šešios valstybės narės.

⁽¹⁾ COM(2008) 777 galutinis; SEC (2008) 2855; 1–2 punktai.

⁽²⁾ COM(2007) 502 galutinis, 2007 9 5, taip pat žr. susijusių EESRK nuomonę, OL C 204, 2008 8 9, p. 9.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/community_law/docs/docs_directives/mne_sector_na_20091124_en.pdf

⁽⁴⁾ OL L 134, 2004 4 30, p. 1 ir OL L 134, 2004 4 30, p. 114.

⁽⁵⁾ COM(2008) 777 galutinis, SEC(2008) 2854, 2009 11 18, p. 206.

⁽⁶⁾ OL L 149, 2005 6 11, p. 22.

— 2007 m. Komisija taip pat patikrino, kaip dešimt šalių, kurios į ES įstojo 2004 m. gegužės mėn., į nacionalinę teisę perkėlė Direktyvą 93/13/EB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais. Devyniose iš šių valstybių narių nustatyta įvairių perkėlimo į nacionalinę teisę problemų. Joms išsiųsti apie galimą pažeidimą įspėjantys raštai.

— Nustatyta keletas galimų problemų, susijusių su Direktyvos dėl nuotolinės prekybos vartotojams skirtomis finansinėmis paslaugomis ⁽⁷⁾ perkėlimu į nacionalinę teisę, tačiau 2007 m. dėl šios direktyvos neužregistruota jokių skundų, kurie liudytų, kad visuomenė yra nepatenkinta tuo, kaip direktyva įgyvendinama.

2.6 Smulkesnė informacija apie padėti įvairiuose Bendrijos teisės sektoriuose, pažeidimų bylų sąrašai ir atitinkami statistiniai duomenys pateikiami prie ataskaitos pridedamuose Komisijos tarnybų darbinuose dokumentuose ⁽⁸⁾.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Iš ataskaitos ir prie jos pridedamų darbo dokumentų, kurių tam tikras dalis sunku suprasti, matyti, kad kai kurioms valstybėms narėms vis dar sunkiai sekasi rengti taisykles, kuriomis direktyvų nuostatos yra perkeliamos į nacionalinę teisę. Teoriškai atrodytų, kad direktyvas visiškai nesunku perkelti į nacionalinę teisę, tačiau iš tikrųjų taip nėra – pasitaiko atvejų, kai Bendrijos teisėje vartojamų sąvokų atitikmenų valstybių narių teisės terminijoje nėra ⁽⁹⁾ arba kai, norint išaiškinti Bendrijos teisės sąvokos prasmę ir reikšmę, negalima remtis valstybių narių teise ⁽¹⁰⁾.

3.2 Direktyvas į nacionalinę teisę perkelti galima įvairiai: priimant neprivalomas nuostatas (valstybės narės gali rinktis iš gana plataus nacionalinių įgyvendinimo priemonių spektro), nustatyti privalomas ar besąlygiškas nuostatas (pavyzdžiui, sąvokų apibrėžtis, sąrašus ar lenteles, kuriuose pateikiamos medžiagos, objektai ir produktai), kurios įpareigotų valstybes nares priimti „paprastas perkėlimo priemones“, kad nacionalinėje teisėje būtų direktyvas atitinkančių nuostatų.

3.3 Naujomis nuostatomis turi būti užtikrinamas teisinis tikrumas, t. y. nacionalinės teisės nuostatose neturi likti perteklinių ar prieštaringų nuostatų. Taigi reikia surasti aukso vidurį: nuostatų nederėtų akiai kopijuoti ar pernelyg nuo jų nukrypti.

3.4 Vis dėlto direktyvų perkėlimas į nacionalinę teisę nėra vien Bendrijos teisės teisinių sąvokų įtraukimas į nacionalinę teisę. Tai – ir konkretus procesas. Taigi nuo tada, kai direktyva paskelbiama *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* valstybės narės turėtų paspartinti direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę procesą, pavesdamos nacionalinėms įgyvendinimo institucijoms (kurios šiuo tikslu galėtų ir turėtų turėti atnaujintą duomenų

bazę) bendradarbiauti su kitų valstybių narių institucijomis ir keistis su jomis patirtimi ir paaiškinti, su kokiais sunkumais susiduriama perkeltiant vieną ar kitą nuostatą.

3.5 Komisijos manymu, reikia:

— spręsti labai dažnai pasikartojančio vėlavimo perkelti direktyvas į nacionalinę teisę problemą,

— stiprinti prevencines priemones, taip pat atsižvelgti į nuolatinių poreikių parengti įgyvendinimo ir atitikties klausimų, kylančių rengiant poveikio vertinimus, analizę,

— gerinti informavimą ir problemų sprendimą netaikant oficialių procedūrų, siekiant padėti piliečiams ir verslo atstovams, ir

— nustatyti svarbiausių sričių prioritetus ir glaudžiai bendradarbiauti su valstybėmis narėmis, kad pažeidimai būtų greičiau pašalinami.

3.5.1 Komitetas palankiai vertina tai, kad 3.5 punkte išvardytiems su pažeidimais susijusiems veiksams bus teikiama pirmenybė. Komitetas taip pat pažymi, kad šiuo atveju reikalingi ir politiniai, o ne vien techniniai sprendimai, nereikalaujantys išorės audito, kontrolės ar skaidrumo. Taigi Komisija, priimdama sprendimus, kokius pažeidimus nagrinėti pirmumo tvarka, turėtų atitinkamai pasikonsultuoti su pilietine visuomene. Tačiau Komitetas džiaugiasi, kad buvo atsižvelgta į kai kurias anksčiau jo rekomendacijas, ypač tas, kuriose siūloma rengiantis perkelti direktyvą į nacionalinę teisę konsultuotis su pilietinės visuomenės organizacijomis, socialiniais partneriais, ekspertais ir specialistais ⁽¹¹⁾.

3.5.2 Komitetas palankiai vertina ir Komisijos teiginį, kad ji ir toliau pirmenybę teikti problemoms, turinčioms platų įvairaus pobūdžio poveikį pagrindinėms teisėms ir laisvam asmenų judėjimui. EESRK džiaugiasi ir tuo, kad pirmenybė bus teikiama pažeidimams, „dėl kurių piliečiams dideliu mastu arba pakartotinai daroma tiesioginė žala arba rimtai nukenčia jų gyvenimo kokybė“.

3.6 Naudodamasis proga, Komitetas norėtų pasiūlyti imtis daugiau iniciatyvos. Komiteto manymu, norint į nacionalinę teisę deramai perkelti Europos bendrijos teisės aktus, reikėtų laikytis tam tikrų taisyklių, pavyzdžiui:

— Bendrijos teisės aktai turi būti rengiami taip, kad juos būtų lengviau įgyvendinti ir kad jie užtikrintų teisinį tikrumą, o tam reikia koncepcinio nuoseklumo ir tam tikro tęstinumo. 2007 m. valstybių narių nacionaliniai teismai pagal EB steigimo sutarties 234 straipsnį dėl 265 bylų kreipėsi į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą prašydami priimti prejudicinį sprendimą ⁽¹²⁾,

⁽⁷⁾ OL L 271, 2002 10 9, p. 16.

⁽⁸⁾ COM(2008) 777 galutinis, SEK(2008) 2854 ir SEK(2008) 2855.

⁽⁹⁾ 2003 m. birželio 26 d. Europos Teisingumo Teismo sprendimas dėl bylos „Komisija prieš Prancūzijos Respubliką“, C 233/00 ECR I, p. 6625.

⁽¹⁰⁾ 2000 m. rugsėjo 19 d. Europos Teisingumo Teismo sprendimas dėl bylos Didžioji Liuksemburgo kunigaikštystė prieš Berthe Linster ir Yvonne Linster, C 287/98, ECR I p. 6917.

⁽¹¹⁾ OL C 24, 2006 1 31, p. 39 ir OL C 24, 2006 1 31, p. 52.

⁽¹²⁾ COM(2008) 777 galutinis, SEC (2008) 2855, VI priedas, p. 1.

- pradedant svarstyti direktyvų projektus, reikėtų parengti tikslią ir nuolat atnaujinamą koreliacijos lentelę (daugelyje valstybių narių taip ir daroma, tačiau reikėtų, kad ši praktika paplistų visose šalyse),
- teisės aktai į nacionalinę teisę gali būti perkeliama pateikiant nuorodą į besąlygiškas ar privalomas direktyvų nuostatas, pavyzdžiui į direktyvos prieduose esančias lenteles.

3.7 Tačiau Komitetas taip pat norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad esama sričių, kuriose, planuojant, rengiant ir į nacionalinę teisę perkeltiant teisės aktus, reikėtų laikytis iniciatyvaus požiūrio⁽¹³⁾. EESRK taip teigia todėl, kad taisyklės ne visada yra vienintelė ir tuo labiau ne visada geriausia priemonė norimiems tikslams pasiekti. Kartais teisės aktų rengėjas vertingus tikslus gali geriausiai paremti būtent susilaikydamas nuo reguliavimo ir, jei reikia, skatindamas savireguliaciją ir bendrą reguliavimą. Tokiu atveju pagrindiniai subsidarumo, proporcingumo, atsargumo ir tvarumo principai įgyja daugiau svarbos ir platesnį mastą.

4. Konkrečios pastabos

4.1 2007 m. užregistruoti 1 196 nauji pažeidimai susiję su tuo, kad valstybės narės nepranešė arba per vėlai pranešė apie nacionalines priemones, kurių buvo imtasi Bendrijos direktyvoms perkelti į nacionalinę teisę. Paprastai Komisija šiam tikslui nustato ne ilgesnį nei 12 mėnesių laikotarpį⁽¹⁴⁾, kuris negali būti ilgesnis už ieškinio pateikimo Teisingumo Teismui priimti sprendimą arba užbaigti bylą, net jei reikėtų uždaro nagrinėjimo, laikotarpį. Komiteto nuomone, tais atvejais, kai nebūtinas specialus tyrimas ar vertinimas, reikėtų imtis skubėsių priemonių. Komisija turėtų patobulinti pažeidimų procedūrų administravimą, visų pirma paspartintos procedūros taikymą, kai vėluojama perkelti nuostatas.

4.1.1 Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad valstybės narės jau pranešė apie tai, kad priėmė nacionalines įgyvendinimo priemones dėl 99,4 proc. visų priimtų direktyvų (2009 m. rugsėjo mėn. duomenys)⁽¹⁵⁾.

4.2 Komitetas pritaria minčiai sukurti nacionalinių įgyvendinimo institucijų tinklus ir užtikrinti tarp jų informacijos mainus, jei dėl šios sistemos nepadidės administracinio darbo našta ir nenukentės skaidrumas.

⁽¹³⁾ OL C 175, 2009 7 28, p. 26.

⁽¹⁴⁾ 2009 m. priimtose pakeistose Komisijos poveikio vertinimo gairėse Komisija patobulino tvarką, pagal kurią vertinamas įgyvendinimo reikalavimų poveikis. (http://ec.europa.eu/governance/better_regulation/impact_en.htm#_guidelines) ir planuoja priimti politinį pareiškimą dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 260 straipsnio dėl Teisingumo Teismo finansinių sankcijų taikymo.

⁽¹⁵⁾ Žr. http://ec.europa.eu/community_law/directives/directives_communication_lt.htm

4.3 Komitetas palankiai vertina kitus problemoms spręsti skirtus būdus (SOLVIT, IMI⁽¹⁶⁾), Komisijos rekomenduojama keitimosi informacija sistema komandiruojuojant darbuotojus⁽¹⁷⁾ ir EU PILOT) ir mano, kad jie tikrai gali padėti sumažinti su pažeidimų procedūrų nagrinėjimu susijusį Komisijos darbo krūvį, jei Komisija, atsižvelgdama į riziką, ir toliau sistemingai atliks išsamų perkeltamų dokumentų atitikties vertinimą.

4.4 Komitetas sutinka su Komisijos ataskaitos teiginiu, kad „reikia tęsti aktyvų Komisijos ir valstybių narių bendradarbiavimą“. Toks bendradarbiavimas būtų dar vaisingesnis, jei bendradarbiauti būtų pradėta anksčiau ir jei viena jo formų būtų valstybių narių pareigūnams skirti mokymo kursai apie Europos bendrijos teisės įgyvendinimą. Komisija galėtų padėti valstybėms narėms išsiaiškinti, kokie kursai būtų reikalingi.

4.5 Komiteto nuomone, Europos Sąjungos portale „Europa“ pilietinę ir plačiąją visuomenę reikėtų geriau informuoti apie įvairius skundų pateikimo būdus. Šiuo metu eilinis pilietis gali „galvą nusilaužti“ mėgindamas suprasti, kokiomis aplinkybėmis jis turėtų teikti Komisijai skundą, o kokiomis būtų geriau pasinaudoti kitomis priemonėmis – pavyzdžiui nacionaliniais žalos atlyginimo mechanizmais arba pasikonsultuoti su savo valstybės ombudsmenu⁽¹⁸⁾.

4.6 Komitetas palankiai vertina naująjį Komisijos darbo metodą (EU PILOT): Komisijos gauti prašymai suteikti informaciją ir skundai bus tuoj pat persiunčiami atitinkamoms valstybėms narėms, jei bus reikalingas skubus valstybės narės faktinis arba teisinis išaiškinimas.

4.7 Norint baigti įgyvendinti iniciatyvas, kurių planuojama imtis vartotojų ir konkurencijos teisės srityse⁽¹⁹⁾, Europos Sąjungos mastu reikėtų numatyti kolektyvinio žalos atlyginimo priemones, kad valstybėse narėse būtų sustiprinti savireguliacijos mechanizmai.

4.8 Komisija sukūrė tinklalapį „Bendrijos teisės taikymas“⁽²⁰⁾, kuriame jau pateikiama svarbi informacija apie Bendrijos teisės perkėlimą, laikantis teismų praktikoje apibrėžtos išimties, kuri grindžiama visuomenės interesų gynimu.

⁽¹⁶⁾ Žr. EESRK nuomonę 1694/2009, 2009 11 5 dėl bendrosios rinkos naudos stiprinant administracinį bendradarbiavimą.

⁽¹⁷⁾ OL C 85, 2008 4 4, p. 1.

⁽¹⁸⁾ Žr. http://ec.europa.eu/community_law/your_rights/your_rights_lt.htm

⁽¹⁹⁾ OL C 128, 2010 5 18, p. 97.

⁽²⁰⁾ Žr. http://ec.europa.eu/community_law/index_lt.htm

4.8.1 Ginant visuomenės interesus, neleidžiama susipažinti su oficialiais pranešimais ir pagrįstomis nuomonėmis, parengtais pradėjus pažeidimų nagrinėjimo procedūras ir susijusius su patikrinimais, tyrimais ir teismo procesais ⁽²¹⁾. Vis dėlto reikia pažymėti, kad Komisija, laikydamosi reikalavimo ginti visuomenės interesą, negali piliečiui uždrausti susipažinti su visais piliečio prašyme nurodytais dokumentais tik todėl, kad galbūt bus pradėta pažeidimo nagrinėjimo procedūra ⁽²²⁾.

4.9 Kadangi politika bus veiksminga, jei bus sukurta veiksminga informavimo ir komunikacijos sistema, Komitetas siūlo turimą informaciją pateikti susijusiose tinklavietėse, kuriose būtų

skelbiami Komisijos sprendimai dėl pažeidimų nuo skundo įregistravimo iki pat pažeidimo nagrinėjimo procedūros pabaigos, tačiau visada ginant viešuosius interesus, kaip apibrėžta teismų praktikoje.

4.10 Komisija, Komiteto iniciatyva, pirmą kartą pasikonsultavo su Komitetu dėl metinės Bendrijos teisės taikymo stebėsenos ataskaitos. Komitetas siūlytų Komisijai reguliariai prašyti Komiteto parengti nuomonę dėl metinės ataskaitos, kad organizuota pilietinė visuomenė galėtų pareikšti savo nuomonę ir taip būtų geriau taikomi teisės aktai Europos Sąjungoje.

2010 m. balandžio 29 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Mario SEPI

⁽²¹⁾ 1997 m. kovo 5 d. *Pirmosios instancijos teismo sprendimas*. WWF UK (World Wide Fund for Nature) prieš Europos Bendrijų Komisiją. Byla T-105/95, 63 ir tolesni punktai.

⁽²²⁾ 2001 m. gruodžio 11 d. *Pirmosios instancijos teismo sprendimas*, byla T-191/99, David Petrie et al. prieš Komisiją.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl vartotojų *acquis* vykdymo

(COM(2009) 330 galutinis)

(2011/C 18/18)

Pranešėjas **Jorge PEGADO LIZ**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. liepos 2 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

*Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl vartotojų *acquis* vykdymo*

COM(2008) 330 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. kovo 2 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (balandžio 29 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 119 narių balsavus už, 10 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas palankiai vertina Komisijos iniciatyvą, kurioje ji pirmą kartą išdėsto savo susirūpinimą dėl Bendrijos teisės aktų dėl vartotojų apsaugos taikymo.

1.2 Vis dėlto Komitetas norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad griežtai laikantis teisinio požiūrio Bendrijos teisės aktų dėl vartotojų apsaugos taikymas nelabai skiriasi nuo visų kitų Bendrijos teisės aktų taikymo. Todėl Komitetas norėtų nurodyti įvairias nuomones, kuriose nagrinėjamas šis klausimas.

1.3 Komitetas supranta, kad dėl nepalankios padėties, kurioje atsiduria vartotojai, kai sprendžiami su vartotojų reikalais susiję klausimai, ir kuri, kaip visiems žinoma, susilpnina jų poziciją šiuose dėl savo pobūdžio nelygiaverčiuose teisiniuose santykiuose, socialiniu požiūriu yra pateisinama, kad teisės aktų dėl vartotojų apsaugos taikymui įvairiose nacionalinėse teisės sistemose skiriamas ypatingas dėmesys.

1.4 Vertinant iš ekonominės perspektyvos, reikėtų pasakyti, kad dėl akivaizdžių teisės aktų taikymo skirtumų įvairiose valstybėse narėse gali būti iškraipoma bendroji rinka ir kilti grėsmė sveikai ir sąžiningai konkurencijai.

1.5 Nepaisant 2.1, 3.14, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5 ir 4.6 punktuose nurodytos pažangos, EESRK apgailestauja, kad šiuo atveju Komisija nepasinaudojo galimybe parengti informatyvų ir struktūruotą dokumentą, nušviečiantį dabartinę Bendrijos teisės aktų dėl vartotojų apsaugos taikymo padėtį, griežtai ir tiksliai

apibrėžti teisės aktų taikymo pobūdį ir pagrindines nuostatas, kad būtų siekiama pažangos rengiant tiksliai apibrėžtų ir įgyvendinamų siūlomų priemonių, skirtų artimiausiu metu pagerinti padėtį, sąrašą.

1.6 Gaila, kad Komisija netgi nepadarė išvados, kad taikant Bendrijos teisės aktus šioje srityje yra rimtų trūkumų ir neįvertino nei jų apimties, nei pobūdžio, be to, neįvardijo ir neišanalizavo šių trūkumų priežasčių.

1.7 Komitetas apgailestauja ir dėl to, kad Komisija, praleidusi politinę galimybę, tik išdėstė visiems žinamus faktus, pateikė keletą praktinės naudos neturinčių nepagrįstų nuomonių ir dėl neaiškių priežasčių nepaskelbė jokių naujų iniciatyvų, netgi nekėlė klausimo dėl to, kokių finansinių išteklių galėtų reikėti.

1.8 Netgi teigiamų pokyčių gairėse, apibrėžtose ankstesniuose strateginiuose dokumentuose, atžvilgiu pasigendama sąsajos, kuri galėtų suteikti jiems nuoseklumo. Ypač naudinga būtų buvę atsižvelgti į teigiamus Reglamento (EB) 2006/2004 taikymo rezultatus⁽¹⁾ ir gerai parengtą jo įgyvendinimo ataskaitą, kurią būtina skaityti tuo pačiu metu norint suprasti komunikatą.

1.9 Komitetas apgailestauja dėl to, kad Komisija nepasinaudojo palankia proga atsižvelgti į ne kartą pareikštą raginimą, kad rekomendacijos dėl institucijoms, atsakingoms už neteisminių vartotojų ginčų sprendimą, taikomų principų, taptų visiems privalomomis direktyvomis arba reglamentais.

⁽¹⁾ OL L 364, 2004 12 9, p. 1.

1.10 EESRK primygtinai rekomenduoja Komisijai artimiausioje ateityje dar kartą apsvarstyti vartotojų *acquis* vykdymo klausimą, šį kartą plačiau remiantis instrumentu, grindžiamu išsamiais tyrimais ir visų suinteresuotųjų subjektų konsultacijomis, pvz., baltąja knyga, kurios pagrindu Komisija galėtų nuodugniai apibrėžti tikrą šios srities Bendrijos politikos strategiją.

2. Įžanga

2.1 Atkreipdama dėmesį į Bendrijos teisės aktų dėl vartotojų apsaugos vykdymą, Komisija – greičiausiai pirmą kartą – prioritetą suteikia teisės aktų veiksmingumo klausimui. Toks požiūris yra sveikintinas. Komisija parodo, kad teisės aktai ją domina ne tik teoriniu požiūriu (angl. „law in the books“), bet ir praktiniu (angl. „law in action“), t. y. kaip atitinkami subjektai, būtent valdžios institucijos – ypač teismai – įmonės ir plačioji visuomenė pripažįsta, aiškina ir taiko teisinius standartus.

2.2 Ši problema daugelį metų buvo svarbiausia tema įvairiose EESRK nuomonėse, jose buvo nuolat pabrėžiama šio klausimo svarba ir pateikiamos rekomendacijos bei siūlomi veiksmai⁽²⁾, įskaitant nagrinėtus šiose nuomonėse savo iniciatyva: „Vartotojų politika ir ES plėtra“⁽³⁾, „Kaip patobulinti ES teisės aktų įgyvendinimą ir vykdymą“⁽⁴⁾ ir „Iniciatyvoji teisė: tolesni veiksmai geresnio reguliavimo ES lygiu link“⁽⁵⁾.

2.3 Atsižvelgiant į tai, svarbu atskirti atvejus, kai subjektai, kuriems įstatymai skirti, savanoriškai jų laikosi – sociologiniu požiūriu jų motyvacija ir paskatos gali būti labai skirtingos – ir atvejus, kai teisės aktai yra įgyvendinami, daugiausia teismų, kaip teisminės valdžios atstovų, ir kitų administracinių institucijų, turinčių įgaliojimus užtikrinti, kad teisės aktų būtų laikomasi arba bausti už teisės aktų nesilaikymą.

2.4 Socialiniu, taip pat ir ekonominiu, ir teisiniu požiūriu, skirtingas situacijas reikia skirtingai vertinti etiniu požiūriu, be to, reikia atsižvelgti į skirtingą elgseną. Į tai būtina atsižvelgti atliekant bet kurios srities teisės aktų laikymosi ir įgyvendinimo vertinimą – šiuo atveju tai Bendrijos teisės aktai dėl vartotojų apsaugos.

2.5 EESRK pritaria Komisijai, kad vienas vartotojų politikos tikslų – nors ir ne vienintelis – „sukurti tokią aplinką, kurioje vartotojai galėtų pirkti prekes ir paslaugas neatsižvelgdami į valstybių sienas“. Tačiau EESRK vartotojų politikos nelaiko pagalbine bendrosios rinkos kūrimo priemone; Komitetas taip pat nelaiko vartotojų vien instrumentais, tarnaujančiais „bendrosios rinkos veikimui“. Todėl Komitetas, skirtingai negu Komisija,

yra įsitikinęs, kad Direktyva dėl nesąžiningos komercinės veiklos, jei ji laikoma „geru pavyzdžiu“, greičiau yra geras „blogesnės teisėkūros“⁽⁶⁾ pavyzdys, nes ji paskatino chaotišką šios srities teisės aktų įgyvendinimą daugelyje valstybių narių. Komitetas veikiau apgailestauja, kad tokiu „pavyzdžiu“ buvo vadovaujama naujausiose direktyvose dėl vartojimo kredito ir pakaitinio naudojimosi, ir jis vis dar randamas „vartotojų teisių“ direktyvoje.

2.6 Šiuo požiūriu, pagal kurį į vartotojų teises žvelgiama iš platesnės piliečių teisių perspektyvos, EESRK, kaip ir Komisija, veiksmingą Bendrijos teisės aktų dėl vartotojų apsaugos taikymą laiko vartotojų politikos prioritetu, nes tik veiksmingai taikomi teisės aktai gali apsaugoti vertybes, kuriomis jie yra grindžiami.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Priešingai, nei galima spręsti iš pavadinimo, šiame komunikate daugiausia dėmesio skiriama galutiniam Bendrijos teisės aktų taikymo rezultatui, o tiksliau – būdai, kaip valdžios institucijos laikosi teisės aktų, atsirandančių į nacionalinę teisę perkėlus arba įtraukus Bendrijos teisės aktus, arba užtikrina šių teisės aktų laikymąsi, ir šiame procese Komisijai tenkančiam vaidmeniui.

3.2 Be to, šis komunikatas turėtų būti vertinamas glaudžiai į siejant su tą pačią dieną paskelbta gerai parengta ataskaita dėl „2004 m. spalio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 2006/2004 dėl nacionalinių institucijų, atsakingų už vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą, bendradarbiavimo, taikymo“⁽⁷⁾. EESRK nebuvo prašoma parengti nuomonę dėl šios ataskaitos, tačiau ji turėtų būti laikoma komunikato pagrindu. Svarbu pabrėžti teigiamą šio reglamento įgyvendinimo valstybėse narėse poveikį.

3.3 EESRK atsižvelgia į ribotą komunikato taikymo sritį, vis dėlto mano, kad norėdama tiksliai atspindėti tikrąją padėtį, Komisija turėtų pateikti konkrečius duomenis apie Bendrijos *acquis* perkėlimą ir taikymą ES valstybėse narėse; pavyzdžiui, duomenis, kurie buvo pateikti metinėje Bendrijos teisės taikymo stebėsenos ataskaitoje⁽⁸⁾ ir atskiruose komunikatuose, skirtuose kitoms direktyvoms⁽⁹⁾.

⁽²⁾ Ypatingo dėmesio nusipelnė šiuo metu rengiama nuomonė dėl 25-osios metinės Komisijos teikiamos Bendrijos teisės taikymo stebėsenos ataskaitos (2007 m.), COM(2008) 777 galutinis, (INT/492).

⁽³⁾ OL C 221, 2005 9 8, p. 153.

⁽⁴⁾ OL C 24, 2006 1 31, p. 52.

⁽⁵⁾ OL C 175, 2009 7 28, p. 26.

⁽⁶⁾ Kaip EESRK numatė savo nuomonėje (OL C 108, 2004 4 30, p. 81).

⁽⁷⁾ COM(2009) 336 galutinis.

⁽⁸⁾ Plg. 25-oji metinė Komisijos teikiama Bendrijos teisės taikymo stebėsenos ataskaita (2007 m.), COM(2008) 777 galutinis, SEC(2008) 2854 ir 2855 ir šiuo metu rengiama EESRK nuomonė INT/492.

⁽⁹⁾ Pvz., COM(2006) 514 galutinis, „Dėl nuotolinės prekybos sutarčių“ (EESRK nuomonė: OL C 175, 2007 7 27, p. 28); COM(2007) 210 galutinis, „Dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų“ (EESRK nuomonė: OL C 162, 2008 6 25, p. 31); COM(2007) 303 galutinis, „Dėl vartotojų apsaugos, susijusios su tam tikrais pakaitinio naudojimosi bendra nuosavybe, ilgalaikiais atostogų produktais, perpardavimo ir keitimosi aspektais“ (EESRK nuomonė: OL C 44, 2008 2 16, p. 27); COM(2008) 9 galutinis, „Dėl žaislų saugos“ (EESRK nuomonė: OL C 77, 2009 3 31, p. 8).

3.4 Be to, užuot tik išvardijusi esamas priemones, Komisija turėjo atlikti išsamią kritinę šių priemonių veikimo ir rezultatų analizę remdamasi savo komunikate „Geresnė Bendrijos teisės taikymo kontrolė“⁽¹⁰⁾ pateiktomis gairėmis ir pasinaudodama informacija, pateikta Vartotojų rinkų rezultatų suvestinėje⁽¹¹⁾ ir 2009 m. gruodžio 22 d. galutinėje Sveikatos ir vartotojų apsaugos generalinio direktorato ataskaitoje „2002–2006 m. vartotojų politikos strategijos poveikio nacionalinei vartotojų politikai *ex-post* vertinimas“⁽¹²⁾. Be to, iš dokumento netgi neaišku, ar Komisija mano, kad yra Bendrijos teisės aktų taikymo trūkumų, kuriems ištaisyti reikėtų naujų priemonių, ir jei taip, tai kokių.

3.5 Tačiau Komitetas mano kitaip ir yra ne kartą pareiškęs savo nuomonę apie tai, kad Bendrijos teisės aktai valstybėse narėse taikomi nepakankamai gerai. Tai lėmė, be kita ko:

- a) daugumos Bendrijos direktyvų parengimo būdas⁽¹³⁾, neatitinkantis „geresnės teisėkūros“ standartų⁽¹⁴⁾, ypač susijusių su *ex-ante* vertinimu;
- b) skubotas nuostatų, kurios nuo pat pradžios buvo blogai struktūruotos ir parengtos, perkėlimas į nacionalinius teisės aktus;
- c) neteisingas arba nepakankamas Bendrijos taisyklių įtraukimas į nacionalinius teisės aktus, kur jos dažnai vertinamos kaip nepageidaujamos arba nesuderinamos su nacionalinėmis tradicijomis ir interesais;
- d) nacionalinių valdžios institucijų politinės valios trūkumas užtikrinti, kad šių taisyklių, kurios nacionalinėje teisėje ir pagal nacionalines tradicijas vertinamos kaip „svetimkūnis“, būtų laikomasi, ir išliekanti tendencija Bendrijos taisykles papildyti naujais nereikalingais reglamentavimo mechanizmais arba pasirinkti tik tam tikras šių taisyklių dalis (gerai žinomas „gold-plating“ (perteklinio reglamentavimo) ir „cherry-picking“ (pačių palankiausių nuostatų pasirinkimo) reiškinys);
- e) nepakankamas nacionalinių valdžios institucijų bendrasis ir specialus pasirengimas suprasti Bendrijos teisės aktus ir užtikrinti jų taikymą, ypač dėl vartotojų apsaugos;

f) blogas kai kurių teismų veikimas ir nepakankamas kai kurių teisėjų ir kitų teismų sistemos dalyvių pasirengimas (teisininkų, teismo tarnautojų ir kt.), kas dažnai lemia neteisingą į nacionalinę teisę perkeltų teisės aktų taikymą arba visišką jų netaikymą ir labai dažnai – „paralelinį“ nacionalinės teisės aktų taikymą⁽¹⁵⁾;

g) plataus masto administracinio bendradarbiavimo priemonių, kurios leistų į procesą įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas, ypač vartotojų apsaugos organizacijas, stoka.

3.6 Šioje srityje EESRK ne kartą atkreipė dėmesį į tai, kad svarstant Bendrijos *acquis* (ne) taikymo klausimą, ypatingą dėmesį reikėtų skirti savanoriškam teisės aktų laikymuisi – savaiminiam arba paskatintam.

3.7 Tai reiškia, kad sprendama su jos kompetencijai priklausančius klausimus, Komisija visų pirma turės daugiausiai dėmesio skirti pastangoms ir iniciatyvoms vartotojų ir profesionalų informavimo, mokymo ir motyvacijos gerinimui ir į nacionalinius teisės aktus perkeltų Bendrijos teisės nuostatų laikymosi skatinimui.

3.8 Komisija taip pat turėtų imtis veiksmų nacionalinėms valdžios institucijoms, ypač toms, kurios tiesiogiai atsako už Bendrijos teisės aktų taikymą valstybėse narėse, informuoti ir mokyti. Šioje srityje pirmenybę reikėtų teikti informavimo ir mokymo priemonėms, skirtoms teisėjams ir kitiems teismo pareigūnams, kurie galiausiai yra atsakingi už teisės aktų aiškinimą ir taikymą konkrečiais ginčytiniais atvejais.

3.9 EESRK prieštarauja Komisijai, kad suteikus daugiau informacijos vartotojams, jiems bus suteikta ir daugiau galių. Priešingai, EESRK atkreipė dėmesį į tai, kad norint veiksmingai taikyti teisės aktus ir efektyviai apsaugoti vartotojų teises, vartotojus reikia aprūpinti pakankamai išteklių ir priemonėmis.

3.10 Atsižvelgiant į tai, kas pirmiau išdėstyta, ypatingas vaidmuo tenka savireguliacijai ir, visų pirma, bendram reguliavimui tol, kol pasitikėjimo sistemomis, kurios buvo savanoriškai priimtose arba suinteresuotosios šalys dėl jų susitarė, kriterijai yra garantuojami ir apsaugomi siekiant užtikrinti visų atitinkamų šalių pasitikėjimą.

⁽¹⁰⁾ COM(2009) 25 galutinis.

⁽¹¹⁾ Sudarė Van Dijk Management Consultants.

⁽¹²⁾ COM(2002) 725 galutinis.

⁽¹³⁾ Nuomonėje savo iniciatyva (OL C 24, 2006 1 31, p. 52) EESRK „teigia, kad tobulesnė įstatymų leidyba, įgyvendinimas ir vykdymas yra glaudžiai susiję: geras įstatymas yra įvykdomas ir vykdomas“.

⁽¹⁴⁾ Iš tikrųjų keista, kad apie tarpinstitucinį susitarimą „Geresnė teisėkūra“, kurį sudarė EP, Taryba ir Komisija (OL C 321, 2003 12 31), Komisijos komunikate netgi neužsimenama.

⁽¹⁵⁾ Gerai žinomas pavyzdys yra paplitęs Direktyvos 85/374/EEB (OL L 210, 1985 8 7) su pakeitimais, padarytais Direktyva 1999/34/EC (OL L 141, 1999 6 4) dėl gamintojų atsakomybės, netaikymas atitinkamų nacionalinių teisės aktų naudai. Tai buvo aiškiai įvardyta Vartotojų apsaugos teisės centro 1995 m. kovo 23–24 d. Naujajame Levene organizuotoje konferencijoje „1985 m. liepos 25 d. Tarybos direktyva 85/374/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių atsakomybę už gaminius su trūkumais, derinimo“.

3.11 Komisija taip pat turėtų skirti ypatingą dėmesį teismų sistemą papildančioms tarpininkavimo, taikinimo ir arbitražo sistemoms, be to, reikia gerinti jų patikimumą ir veiksmingumą. Todėl keista, kad Komisija ir šiuo atveju neatsižvelgė į ne kartą EESRK pareiktą raginimą, kad rekomendacijos dėl institucijoms, atsakingoms už neteisminį vartotojų ginčų sprendimą⁽¹⁶⁾, taikomų principų taptų visiems privalomomis direktyvomis arba reglamentais. Padėtis tampa ypač rimta tada, kai skirtingos valstybių narių teisinės tradicijos dėl nesuderintų teisės aktų lemia labai skirtingų alternatyvių ginčų sprendimo metodų kūrimą.

3.12 Tačiau, nepaisant pažangos, padarytos Teisingumo GD iniciatyvomis⁽¹⁷⁾, ypač susijusiomis su procedūromis, kuriose atsižvelgiama į specifinių kolektyvinių teisių pobūdį ir vartotojų interesus, didžiausia Komisijos iniciatyvos spraga yra būtent civilinės procesinės teisės srityje – šios spragos per 20 metų trukusių „tyrimų“ ir „konsultacijų“ nepavyko pašalinti žaliomis ir baltosiomis knygomis dėl ieškinių dėl žalos⁽¹⁸⁾, patirtos pažeidus EB antimonopolines taisykles. Be to, neseniai paskelbta Žalioji knyga dėl kolektyvinio žalos atlyginimo vartotojams⁽¹⁹⁾ teikia dar mažiau vilčių, kad pakaks politinės valios siekti pažangos šioje srityje, kaip buvo aiškiai nurodyta neseniai priimtoje EESRK nuomonėje⁽²⁰⁾.

3.13 Dėl šios priežasties buvo labai svarbu, kad Komisija, kaip Bendrijos teisėtvarkos sergėtoja, ypatingą dėmesį teiktų Sutarties 211 straipsniu jai suteiktų įgaliojimų, leidžiančių veikti savo nuožiūra – tačiau ne savivaliauti⁽²¹⁾ – naudojimui nagrinėjant pažeidimus ir ypač Sutarties nustatyta tvarka veiksmingai ir nešališkai vykdyti užduotis reikalingoms vidaus organizacinėms priemonėms⁽²²⁾, būtent prioritetiniams kriterijams, skundų įvertinimo ir nagrinėjimo mechanizmams, specialioms priemonėms neoficialiam pažeidimų nustatymui, priemonėms gerinti nacionalinių teismų darbą ir kitiems papildomiems instrumentams (SOLVIT, FIN-NET, ECC-NET, alternatyvioms ir neteisminėms priemonėms).

⁽¹⁶⁾ 1998 m. kovo 30 d. ir 2001 m. balandžio 4 d. rekomendacijos pateiktos atitinkamai OL L 115, 1998 4 17 ir OL L 109, 2001 4 19.

⁽¹⁷⁾ Šiuo atveju reikėtų atkreipti dėmesį į: Reglamentą (EB) Nr. 861/2007, nustatantį Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą, OL L 199, 2007 7 31, p. 1; Žalioji knyga dėl teismo sprendimų vykdymo Europos Sąjungoje veiksmingumo gerinimo: banko sąskaitų areštas, COM(2006) 618 galutinis; ir Žalioji knyga dėl veiksmingo teismo sprendimo vykdymo Europos Sąjungoje: skolininkų turto skaidrumo, COM(2008) 128 galutinis; tačiau šie dokumentai daugiausiai skirti sudaryti geresnes sąlygas įmonėms išieškoti skolas ir nėra naudingi vartotojams (plg. Nuomos OL C 10, 2008 1 15, p. 2 ir OL C 175, 2008 7 28, p. 73).

⁽¹⁸⁾ COM(2005) 672 galutinis ir COM(2008) 165 galutinis; žr. nuomos OL C 324, 2006 12 30, p. 1 ir OL C 228, 2009 9 22, p. 40.

⁽¹⁹⁾ COM(2008) 794 galutinis.

⁽²⁰⁾ 2009 m. lapkričio 5 d. EESRK nuomonė 586/2009 (INT/473); šiuo klausimu taip pat žr. nuomonę savo iniciatyva (OL C 162, 2008 6 25, p. 1) „Grupinių ieškinių vaidmuo ir teikimo tvarkos apibrėžtis Bendrijos vartotojų apsaugos teisės srityje“.

⁽²¹⁾ Plg. 1994 m. birželio 1 d. Teismo sprendimą Komisija prieš Vokietiją, Byla C-317/92 ir 1995 m. gegužės 10 d. Teismo sprendimą Komisija prieš Vokietiją, Byla C-422/92.

⁽²²⁾ COM(2002) 725 galutinis

3.14 Nors tai ir netiesioginis teisės aktų įgyvendinimo rodiklis, tačiau vartotojų pateikti skundai yra svarbi informacija apie tai, kaip šios šalys, kurioms yra skirti teisės aktai, juos suvokia – tai aiškiai parodyta antroje Vartotojų rinkų rezultatų suvestinėje⁽²³⁾. Todėl EESRK palankiai vertina Komisijos iniciatyvą, atsižvelgiant į ankstesnes Komiteto rekomendacijas, pradėti rengti suderintą vartotojų ieškinių ir skundų nagrinėjimo metodiką⁽²⁴⁾.

4. Konkrečios pastabos

4.1 EESRK pažymi, kad Komisija savo komunikate dar kartą išvardija esamus prioritetus. Komunikate nepapildomos 2005–2010 m. prioritetinių veiksmų programos⁽²⁵⁾, tik patvirtinama tai, kas jau nurodyta 2007–2013 m. ES vartotojų politikos strategijoje⁽²⁶⁾, nepateikiama jokių novatoriškų priemonių. Todėl EESRKbelieka tik pakartoti savo ankstesnėse nuomonėse⁽²⁷⁾ pareiktas pastabas.

4.2 EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija galiausiai, atrodo, pasirengusi pasinaudoti Sutarties 153 straipsniu rengdama naujas iniciatyvas, skirtas sustiprinti valstybių narių bendradarbiavimo priemones. Tačiau Komisija nenurodo, kokias naujas iniciatyvas ji planuoja, kitas, nei jau pradėtos įgyvendinti, ir dėl kurių EESRK jau yra pateikęs savo pastabas: Bendra gaminių saugos direktyva, Naujoji teisinė sistema (NTS)⁽²⁸⁾ ir RAPEX sistema, visų pirma kalbant apie žaislų saugumą⁽²⁹⁾. Dėmesį reikėtų atkreipti ir į pagal RAPEX duomenis kas savaitę skelbiamą informaciją apie pavojų keliančias vartojimo prekes.

4.3 Bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje tinklo klausimu EESRK visiškai pritaria gerai parengtai anksčiau paminėtai Komisijos ataskaitai, sutinka su joje išvardytais sunkumais ir išvadomis, taip pat su antrosios Vartotojų rinkų rezultatų suvestinės rezultatais, ypač susijusiais su „vykdymu“⁽³⁰⁾.

4.4 Vienas aspektų, kurį reikėtų sustiprinti, yra informavimas apie Komisijos ir nacionalinių valdžios institucijų įgyvendintas priemones, skirtas stebėti, kaip valstybinės ir privačios įstaigos, kurioms yra skirti teisės aktai, laikosi į nacionalinę teisę perkeltų teisės aktų, siekiant pabrėžti vartotojų apsaugos politikos svarbą, užkirsti kelią žalingai praktikai ir suteikti vartotojams didesnę saugumo jausmą.

⁽²³⁾ COM(2009) 25 galutinis ir ypač SEC(2009) 76, 1 dalis.

⁽²⁴⁾ COM(2009) 346 galutinis (CESE 97/2010).

⁽²⁵⁾ Būtent būtinybė atlikti išsamesnę kiekvienos rinkos analizę ir parengti bendras duomenų apdorojimo metodikas, kad būtų galima atlikti duomenų palyginimą ir parengti teisės aktų įgyvendinimo rodiklius.

⁽²⁶⁾ COM(2007) 99 galutinis.

⁽²⁷⁾ OL C 95, 2003 4 23 ir OL C 162, 2008 6 25, p. 20.

⁽²⁸⁾ Reglamentas EB 765/2008 ir Sprendimas EB 762/2008, EESRK nuomonė, paskelbta OL C 120 2008 5 16, p. 1.

⁽²⁹⁾ COM(2008) 9 galutinis, EESRK nuomonė, paskelbta OL C 77, 2009 3 31, p. 8.

⁽³⁰⁾ SEC(2009) 76 galutinis, 3 dalis.

4.5 EESRK palankiai vertina Komisijos ketinimą ieškoti naujų būdų, kaip viešinti rinkos informaciją, kad vartotojai priimtų atsakingus sprendimus būdami gerai informuoti; būtų naudinga sužinoti, kaip Komisija planuoja įgyvendinti šį ketinimą. Be to, nekantriai laukiama nesąžiningos komercinės veiklos duomenų bazės. Būna tik tikėtis, kad jos neištiks toks pat likimas, kaip nesąžiningų sutarties sąlygų (CLAB) duomenų bazės.

4.6 Kalbant apie siūlomą vartotojų apsaugos teisės aktų aiškinimo „pavyzdį“, skirtą nacionalinėms įgyvendinimo institucijoms, EESRK palankiai vertina tyrimo grupių posėdžiuose pateiktą Komisijos atstovų paaiškinimą, kad tokia iniciatyva skirta tik administracinėms, o ne teisinėms institucijoms, ir nepažeidžia išimtinės Teisingumo Teismo jurisdikcijos priimant negalutinį sprendimą dėl Bendrijos teisės aiškinimo.

4.7 Tarptautinio bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis srityje komunikate nepateikiama konkrečių duomenų apie tai, kas jau padaryta, ir nenurodoma, kokia strategija siūloma ateičiai. Tai ypač pasakytina apie komunikato taikymą ir kitoms regionų ekonominės integracijos srityje veikiančioms tarptautinėms institucijoms ir organizacijoms. Todėl EESRK būkštuoja dėl galimybių atlikti veiksmingą stebėseną, kaip laikomasi produktams iš trečiųjų šalių skirto Bendrijos *acquis* – turint galvoje žemą stebėsenos lygį ir jos rezultatų skaidrumą.

4.8 Galiausiai, EESRK kyla abejonių, ar Komisijos šiems veiksams turimų finansinių išteklių pakaks, nes vartotojų politikos biudžetas yra sumažintas. Dėl naujos organizacinės Komisijos struktūros padėtis galėjo dar pablogėti, nes dabar šiuos klausimus nagrinėja du generaliniai direktoratai.

2010 m. balandžio 29 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Didesnė intelektinės nuosavybės teisių apsauga vidaus rinkoje“

(COM(2009) 467 galutinis)

(2011/C 18/19)

Pranešėjas **Daniel RETUREAU**

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. rugsėjo 11 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Didesnė intelektinės nuosavybės teisių apsauga vidaus rinkoje“

COM(2009) 467 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. kovo 2 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d (balandžio 29 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 132 nariams balsavus už, 5 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK apgailestauja, kad Komisijos pasiūlymuose neatšizvelgiama į tai, kad ES ir valstybės narės ratifikavo Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) su internetu susijusias sutartis, t. y. Autorių teisių apsaugos sutartį (angl. WCT) ir Atlikimų ir fonogramų sutartį (angl. WPPT).

1.2 Komitetas taip pat prašo pateikti informacijos apie šiuo metu vykstančias derybas dėl prekybos susitarimo dėl kovos su prekių klastojimu (angl. ACTA, *Anti-counterfeiting trade agreement*) ir norėtų sužinoti, kuo jis skiriasi nuo neseniai ratifikuotų PINO sutarčių (visų pirma internetui skirta ACTA dalis) ir Direktyvos 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo ⁽¹⁾.

1.3 Tačiau Komitetas taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad Europos Komisija artimiausiu metu ketina surengti suinteresuotųjų subjektų posėdį ir tikisi, kad jis įvyks prieš priimant galutinį sprendimą. Europos Parlamentas turėtų būti kuo skubiau įtrauktas į šių klausimų sprendimo procesą.

1.4 Atmeta bet kokią mintį apie specialios asmens privatumą galinčios pažeisti sistemos, įvestos daugelio valstybių narių nacionaliniais teisės aktais dėl autorių teisių taikymo internete. Komitetas ragina vėliau įgyvendinti veiksmingas vartotojų, visų pirma jaunimo, švietimo ir mokymo priemones.

1.5 Komitetas remia pagrindinį EK pasiūlymą įsteigti Europos prekių klastojimo ir piratavimo stebėsenos centrą, kuris rinktų ir

skleistų naudingą informaciją apie klastotojus ir neteisėtą jų veiklą, teiktų konkrečią paramą dažnai dėl klastojimo nukentčiančioms MVĮ ir MVPĮ ir geriau informuotų apie jų teises.

1.6 Komitetas mano, kad greito keitimosi svarbiausia informacija tinklas, sukurtas Konkurencingumo tarybos prašymu ir susietas su Vidaus rinkos informacine sistema IMI, bus labai naudingas, ypač jei valstybėms narėms pavyks įveikti administracinio bendradarbiavimo problemas; tai priklausys ir nuo veiksmingo šalių tarpusavio ryšių palaikymo. Be to, Komisija turėtų reguliariai skelbti Stebėsenos centro sukauptų duomenų ir veiklos ataskaitą.

1.7 Būtina kovoti su organizuotu nusikalstamumu klastojimo srityje, tam būtinas muitinės ir kitų teisėsaugos tarnybų sustiprintas bendradarbiavimas dalyvaujant Europolui, kuris atstovautų ES. Todėl Komitetas mano, kad būtina suderinti baudžiamosios teisės aktus laikantis nusikalstamos veikos (įskaitant ir neteisėtų kopijų platinimą internete) ir bausmės proporcingumo principų; tačiau neturi būti sudarytos prielaidos leisti neproporcingai daug teisės aktų, susijusių su neteisėtu kopijavimu ir klastojimu komerciniais tikslais.

1.8 Komitetas pritaria Komisijos pasiūlymams, tačiau mano, kad trūksta skaidrumo ACTA klausimu, turint omenyje abejones keliančius daugelio valstybių narių pateiktus vienašalius pareiškimus 2009 m. gruodžio mėn. ratifikuojant PINO sutartis. EESRK remia Europos poziciją, kuri sutampa su dabartine *acquis*.

⁽¹⁾ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva, OL L 157, 2004 4 30, p. 45–86.

1.9 EESRK siūlo sukurti reguliariai atnaujinamą autorių teisių ir gretutinių teisių registravimo sistemą, visų pirma „kūriniams našlaičiams“, kad būtų paprasta surasti informaciją apie teisių turėtojus. Sistemoje būtų nurodytas kūrinio pobūdis, pavadinimas ir įvairūs teisių savininkai. Komitetas prašo Komisijos ištirti galimybes šiuos pasiūlymus įgyvendinti.

1.10 Be to, Komitetas įsitikinęs, kad būtina sukurti ir veiksmingai visose valstybėse narėse taikyti Europos Sąjungos patentą, kuris būtų gerokai naudingesnė ir pigesnė priemonė naujoves kuriančių MVĮ ir MVPĮ nematerialiosioms teisėms apsaugoti.

2. Komisijos pasiūlymai

2.1 Komisija pabrėžia būtinybę stiprinti intelektinės nuosavybės teises (INT) žinių visuomenėje. INT apsauga ES ir tarptautiniu mastu (TRIPS ⁽²⁾), įvairių sektorių konvencijos) turėtų būti stiprinama, kadangi jų svarba tiek didelėms įmonėms, tiek MVĮ ir MVPĮ tampa vis didesnė. Naudodamosi INT, verslą pradedančios įmonės gali apsaugoti savo nematerialųjį turtą ir taip gauti finansavimą arba imti paskolas verslo pradžiai.

2.2 ES pagalba šioms įmonėms turėtų būti intelektinės nuosavybės principų puoselėjimas siekiant apsaugoti gabius Europos kūrėjus ir atverti naujas galimybes įmonėms bei sukurti palankias sąlygas universitetams vykdyti mokslinius tyrimus ir prie jų kurti naujas aukštųjų technologijų įmones (angl. *spin-offs*) ⁽³⁾.

2.3 Dėl savo vertės INT tampa patrauklios prekių klastotojams ir kitiems autorių teisių pažeidėjams, savo neteisėtai veiklai naudojančiams įvairias priemones, taip pat ir internetą, kuris tampa pasaulinio masto suklastotų prekių rinkos priemone; tai stabdo naujoves, kelia grėsmę užimtumui ir daro didelį neigiamą ekonominį poveikį įmonėms, ypač ekonominio nuosmukio laikotarpiu.

2.4 Suklastotų prekių rinka išsiplėtė: joje platinamos ne tik „įprastos“ nelegalios produktų (filmų, mados produktų, muzikos, kompiuterių programų, prabangos prekių) kopijos ir klastotės, į ją patenka nauji masinio vartojimo produktai: maisto ir higienos prekės, automobilių atsarginės dalys, žaislai, elektros ir elektroninė įranga ir kt.

2.5 Sveikatos srityje taip pat susiduriama su šio pobūdžio problemomis dėl padirbtų vaistų, kurie gali kelti grėsmę žmonių sveikatai.

2.6 Klastojimo ir prekybos neteisėtomis kopijomis padariniai kelia vis didesnį susirūpinimą, kadangi klastojimas labai glaudžiai siejasi su organizuotu nusikalstamumu.

⁽²⁾ Tarptautinės sutartys dėl intelektinės nuosavybės teisių prekyboje aspektų, susijusių su prekyba, įskaitant ir suklastotų prekių prekybą (TRIPS sutartys).

⁽³⁾ Žr. INT/325, OL C 256, 2007 10 27, p. 17; INT/448 OL C 218, 2009 09 11, p. 8; INT/461, OL C 306/2009 p. 13; INT/486 (dar nepaskelbta).

2.7 Bendrijos lygiu sukurta reguliavimo sistema, t. y. priimta Direktyva 2004/48/EB ⁽⁴⁾ dėl intelektinės nuosavybės teisių; suderintos civilinės teisės nuostatos; Tarybai pateiktas pasiūlymas dėl baudžiamųjų priemonių; ES muitinės veiksmų reglamentas numato nelegalių prekių sulaikymą ir atitinkamas sankcijas už prekybą suklastotomis prekėmis; be to, Komisija konsultuojasi su valstybėmis narėmis dėl šio reglamento patobulinimo.

2.8 Komisija, įgyvendindama išsamų Europos kovos su prekių klastojimu ir piratavimu veiksmų planą ir atsižvelgdama į 2008 m. rugsėjo 25 d. Konkurencingumo tarybos rezoliuciją, nori priimti papildomų įstatymo galios neturinčių priemonių.

2.9 Atsižvelgdama į patariamąsias ekspertų grupės išvadas, kuriose visų pirma atkreipiamas dėmesys į MVĮ padėtį, Komisija nori padidinti paramą pažeidėjų persekiojimo priemonėms ir numato įgyvendinti keletą projektų, kurių tikslas – padėti MVĮ įtraukti INT į savo inovacijų ir žinių valdymo strategijas.

2.10 Siekdama platesnių tikslų Komisija rengia INT apsaugos trečiojoje šalyje strategiją (pvz., ES ir Kinijos susitarimas dėl kovos su prekių klastojimu, muitinių kontrolės iniciatyvos). Pradėjo veikti pagalbos Kinijos MVĮ tarnyba INT klausimais.

2.11 Siekiant aktyvesnio dalyvavimo Europos strategijoje, būtina stiprinti viešojo ir privataus sektorių partnerystes. Po 2008 m. gegužės mėn. surengtos aukšto lygio konferencijos Komisija paskelbė Europos strategiją prekių klastojimo ir piratavimo klausimams spręsti, o Konkurencingumo taryba priėmė pirmiau minėtą rezoliuciją dėl kovos su klastojimu ir piratavimu bei paragino Komisiją bendradarbiauti su valstybėmis narėmis ir stiprinti pasienio kontrolę.

2.12 Tačiau labai sunku kaupti informaciją apie klastojimo ir prekybos nelegaliomis kopijomis pobūdį ir mastą bei įvertinti šios neteisėtos veiklos poveikį Europos ekonomikai. Įvairių nacionalinių tarnybų turimą informaciją sunku sujungti ir apibendrinti, o Komisijos turima informacija apie pasienyje sulaikytas prekes tik iš dalies atskleidžia tikrąją padėtį. Būtina plėsti pagrindinę duomenų bazę siekiant išsamiai įvertinti šios su klastojimu susijusios neteisėtos veiklos pasekmes globaliu ir vietos mastu bei suprasti, kodėl kai kurie produktai, sektoriai ir teritorijos yra ypač pažeidžiami. Tai padėtų parengti konkretesnes veiksmų programas.

2.13 Konkurencingumo taryba rekomendavo įsteigti Europos prekių klastojimo ir piratavimo stebėsenos centrą, kurio veikla padėtų gauti tikslesnės informacijos apie šiuos reiškinius. Komisija jau pradėjo kurti šį stebėsenos centrą, kuris rinks kiek įmanoma išsamesnę informaciją apie INT pažeidimus, tačiau mano, kad centro vaidmuo turėtų būti platesnis, jis turėtų tapti forumu, kuriame kompetentingų nacionalinių valdžios institucijų atstovai ir suinteresuotieji subjektai galėtų keistis informacija, dalytis gerąja praktika ir rengti bendras kovos su klastojimu ir piratavimu strategijas bei teikti rekomendacijas politikos formuotojams.

⁽⁴⁾ OL L 157, 2004 4 30, p. 45–86 (EESRK nuomonė OL C 32, 2004 2 5, p. 15).

2.14 Kad stebėsenos centras taptų pagrindiniu informacijos šaltiniu, būtina sudaryti sąlygas glaudžiam Komisijos, valstybių narių ir privačiojo sektoriaus bendradarbiavimui ir plėtoti partnerystę su vartotojų organizacijomis, t. y. rengti praktines rekomendacijas ir informuoti vartotojus. Kasmet teikiama stebėsenos centro veiklos ataskaita leistų geriau informuoti visuomenę apie problemas ir padėtų ieškoti sprendimų.

2.15 Komisija išsamiai išdėsto, kokių vaidmenį turėtų atlikti stebėsenos centras siekiant nustatyti tikslų.

2.16 Stebėsenos centras taptų visų suinteresuotųjų subjektų forumu, jo veikloje dalyvautų po vieną atstovą iš kiekvienos šalies, kurie atstovautų įvairių Europos ir nacionalinių organizacijų interesams. Forume galėtų dalyvauti labiausiai susijusių ir daugiausia patirties turinčių sektorių, vartotojų ir MVĮ atstovai.

2.17 INT nuosekliai apsaugai užtikrinti būtinas tikras, glaudus ir sustiprintas administracinis bendradarbiavimas sprendžiant klastojimo ir piratavimo problemas bei tikra partnerystė siekiant sukurti bendrą vidaus rinką be sienų. Siekiant šių tikslų, būtina kurti veiksmingą visos ES ryšių palaikymo padalinių tinklą.

2.18 Reikėtų geriau koordinuoti vidinius kovos su klastojimu veiksmus, todėl valstybės narės turėtų paskirti nacionalinius koordinatorius ir jiems suteikti konkrečius įgaliojimus.

2.19 Be to, labai naudinga didinti nacionalinių struktūrų skaidrumą tarptautiniu lygmeniu siekiant padėti nukentėjusioms įmonėms imtis teisinių veiksmų. Nacionaliniai intelektinės nuosavybės ir autorių teisių biurai taip pat turi atlikti svarbų vaidmenį informavimo srityje. Jie turi įsipareigoti vykdyti ir naujas funkcijas, pavyzdžiui, didinti MVĮ informuotumą ir joms teikti specialią paramą, o sprendžiant su prekių ženklais susijusius klausimus – bendradarbiauti su Europos patentų organizacija (EPO), nacionaliniais biurais ir Vidaus rinkos derinimo tarnyba (OHIM).

2.20 Konkurencingumo taryba paragino Komisiją sukurti tarpvalstybinį greito keitimosi svarbiausia informacija tinklą pasitelkiant nacionalinius ryšių palaikymo padalinius ir naudojantis šiuolaikinėmis informacijos mainų priemonėmis. Visoms kompetentingoms agentūroms ir visiems nacionaliniams intelektinės nuosavybės biurams turi būti sudaryta galimybė naudotis veiksmingu elektroniniu tinklu ir greitai keistis informacija apie INT pažeidimus.

2.21 Komisija šiuo metu analizuoja, kaip sukurti tinkamą sąsają ir kokios galimybės ją susieti su Vidaus rinkos informacinės sistemos (IMI) tinklu, kad būtų galima lengvai perduoti svarbiausią informaciją.

2.22 Nurodydama didelę INT pažeidimų daromą žalą, Komisija nori paraginti šių teisių turėtojus ir visus prekybos grandi-

nėse dalyvaujančius suinteresuotuosius subjektus sutelkti jėgas kovai su klastojimu ir piratavimu visų bendro intereso labui. Viena iš svarstytinų kovos priemonių galėtų būti savanoriški susitarimai dėl kovos su klastojimu ir piratavimu vietos lygmeniu ir technologiniai sprendimai suklastotoms prekėms nustatyti. Tokie susitarimai galėtų būti sudaromi ir platesniu nei Europos lygiu. Suprantama, visos pasirinktos priemonės turi būti tik teisėtos.

2.23 Internetinė prekyba suklastotomis prekėmis – labai specifinis klausimas, todėl Komisija pradėjo struktūruotą dialogą su suinteresuotaisiais subjektais, kadangi internetas sudaro palankias sąlygas klastotojams ir pažeidėjams veikti pasauliniu mastu ir apeiti nacionalinius įstatymus. Šiuo metu vykstančių ir būsimų posėdžių tikslas – parengti ir į savanoriškus susitarimus įtraukti konkrečias procedūras, kurias taikant būtų galima priversti iš interneto tinklalapių pašalinti suklastotas prekes. Tačiau jei prekės ženklų savininkams ir interneto įmonėms nepavyks susitarti, Komisija turės numatyti galimybę taikyti įstatymo galią turinčias priemones, visų pirma numatytas Intelektinės nuosavybės teisių gynimo direktyvoje.

3. Komiteto pastabos

3.1 Komisijos pasiūlyme dėmesys sutelktas į Europos MVĮ intelektinės nuosavybės teisių apsaugą. Komitetas mano, kad šioms įmonėms būtina ypatinga parama, kuri padėtų joms apsaugoti savo teises pasinaudojus galiojančiais teisės aktais ir Direktyvos 2004/48/EB nuostatomis. Tačiau, Komiteto nuomone, baudžiamosios teisės aspektas yra nepakankamai išnagrinėtas, todėl būtų naudinga, jei valstybės narės ieškotų suderinto ir proporcingo sprendimo. EESRK tikisi, kad bus rastas nematerialiųjų teisių savininkams padėsiantis sprendimas, pagrįstas SESV⁽⁵⁾ nuostatomis.

3.2 Stebėsenos centras turėtų padėti kovoti su įvairaus pobūdžio INT pažeidimais neatsižvelgiant į įmonės dydį ir savo veikloje pagrindinį dėmesį skirti specifiniams MVĮ bei MVPĮ poreikiams.

3.3 Kai kurie pasiūlymai, pavyzdžiui, savanoriški susitarimai, jau įgyvendinami, o kitus dar tik planuojama įgyvendinti, tačiau komunikate nenurodomos kliūtys, kurias reikia įveikti tam tikrose srityse, kaip antai, administracinis bendradarbiavimas, kuris daugeliu atveju dar yra nepakankamas.

3.4 Išryškėjo naujas aspektas, susijęs su neteisėtu kopijavimu ir klastojimu internete. Praėjusių metų gruodžio mėn. Europos Sąjunga ir valstybės narės pasirašė su internetu susijusias PINO sutartis, kurios iš esmės turėtų užtikrinti vienodą Europos teisės aktų taikymą, tačiau dėl įvairių šalių pareiškimų sutarčių ratifikavimo metu gali iškilti grėsmė vienai bendrai europinei sistemai. PINO sutartyse, kaip ir Direktyvoje 2004/48/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje, reikalaujama kovoti su neteisėtu kopijavimu ir klastojimu komerciniais tikslais.

⁽⁵⁾ SESV – Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo.

3.5 Tačiau tuo pačiu metu JAV, ES ir kai kurios „išrinktosios“ šalys „slapta derasi“ dėl prekybos susitarimo dėl kovos su prekių klastojimu (ACTA). JAV pastangomis šis susitarimas turėtų būti labai artimas Skaitmeninio tūkstantmečio autorių teisių aktui (angl. DMCA, *Digital Millennium Copyright Act*). Pasak JAV derybininko, slapta deramasi siekiant išvengti JAV ir Europos pilietinės visuomenės pasipriešinimo. Europos vartotojai, kuriems atstovaujančios organizacijos nepakviestos į derybas, ir Europos įmonės viešai kalba apie šią neskaidrią ir nedemokratišką procedūrą⁽⁶⁾, kadangi šiuo susitarimu, dangstantis kova su klastojimu internete (vienas susitarimo projektų skyrių), gali būti siekiama, kad teisėsaugos institucijos, įskaitant ir privačias struktūras, kontroliuotų visą internetinę prekybą ir internetinius ryšius. Be to, kai kurių šaltinių teigimu, pagal šį susitarimą nebebūtų skiriamas klastojimas komerciniais tikslais ir kopijavimas asmeniniais tikslais. Būtina nedelsiant užtikrinti didesnę šių derybų skaidrumą, o kadangi Šiaurės Amerikos gamintojų lobistai gali nuolat dalyvauti derybose, būtina sudaryti galimybę jose savo nuomonę pareikšti pilietinei visuomenei.

3.6 EESRK taip pat norėtų gauti daugiau informacijos apie šiuo metu vykstančias diskusijas ir teikiamus pasiūlymus bei pareikšti savo nuomonę. Tektų apgailestauti, jei JAV Skaitmeninio tūkstantmečio autorių teisių akto ginčijamos nuostatos būtų perkeltos į tarptautinį susitarimą, kuris konkuruotų su PINO sutartimis ir įneštų sumaišties autorių teisių ir gretutinių teisių srityje Europos ir tarptautiniu lygmeniu. Bet kuriuo atveju, Europos pozicija turėtų sutapti su dabartine *acquis*.

3.7 Iš tiesų Komitetas mano, kad priešingai pirmiau minėtuose nacionaliniuose teisės aktuose pastebimai tendencijai, autorių teisių internete sistema neturėtų sudaryti galimybės teisių savininkams kontroliuoti technologijų naudojimą ar skverbtis į privačius ryšius. Pernelyg ilga apsaugos trukmė (nuo 50 iki 75 metų po autoriaus mirties arba 75 metai juridinio asmens autorių teisėms), pernelyg dosnios tarptautinėms pramogų verslo įmonėms suteikiamos teisės žiniasklaidai kontroliuoti akivaizdžiai stabdo technologijų naujoves ir pažangą bei neskatina atviros konkurencijos. INT apsaugos tikslas – užtikrinti teisingą užmokestį autoriams ir atlikėjams, o ne pajamas ir teisę kištis platintojams.

3.8 Komitetas rekomenduoja suvienodinti autorių teises laikantis įprastinių metodų, nenumatant griežtesnių taisyklių internetui.

3.9 Kalbant apie Europos autorių teises, EESRK siūlo įvesti privalomą registraciją už labai nedidelį tik registracijos išlaidas padengiantį mokesť suderintam autorių teisių ir gretutinių teisių registre, kuris būtų atnaujinamas kas 10 arba 20 metų, kad būtų žinomi autorių teisių savininkai bei nurodomas jų adresas. Tokia laisvai prieinama ir reguliariai atnaujinama priemonė suteiktų galimybę suinteresuotoms įmonėms, norinčioms pasinaudoti kūriniu komerciniais tikslais, lengviau gauti reikiamas licencijas ir leidimus, kad jos galėtų dar kartą panaudoti kūrinius našlaičius, juos išleisti kitose laikmenose ar išversti į kitas kalbas.

3.10 Tai padėtų užtikrinti kūrinių (filmų, magnetofonų juostų ir kt.) išsaugojimą, ypač jeigu laikmenos yra nepatvarios. Darbai dažnai prarandami, nebūna pakartotinai išleidžiami ir panaudojami, o kai kuriose laikmenose saugomi kūriniai, pavyzdžiui, seni filmai, gali būti prarasti visiems laikams.

3.11 Autorių teisės yra ypatingos tuo, kad jų nereikia registruoti ir mokėti mokesčio, kaip tai daroma patento ar kitų pramoninės nuosavybės teisių atvejais. Skiriasi ir autorių teisių apsaugos trukmė, kuri yra gerokai per ilga, neatitinka informacinės visuomenės ir žinių ekonomikos naujovių kūrimo ir keitimosi žiniomis poreikių. Komitetas rekomenduoja registruoti autorių teises ir gretutines teises nurodant kūrinio pobūdį, pavadinimą, autoriaus teises ir kitas su kūriniu susijusias teises, teisių savininko pavardę ir adresą ir, jei įmanoma, atnaujinti šį registrą kas 10 arba 20 metų bei taikyti nedidelį tik registracijos išlaidas padengiantį mokesť. Taip visiems norintiems komerciniais tikslais pasinaudoti kūriniu būtų sudaromos paprastesnės sąlygos gauti licencijas ir būtinus leidimus. Autorių teisės yra dažnai painiojamos su nuosavybės teisėmis, tačiau jas reikėtų vertinti kaip laikiną naudojimo monopolį ir išimtinę teisę išduoti saugomų kūrinių panaudojimo licencijas jų apsaugos laikotarpiu.

2010 m. balandžio 29 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽⁶⁾ Declaration on ACTA, European consumers, Transatlantic dialogue (žr. interneto svetainę BEUC).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą dėl Bendrijos dalyvavimo kelių valstybių narių įgyvendinamoje Jungtinėje Baltijos jūros mokslinių tyrimų ir plėtros programoje (BONUS 169)

(COM(2009) 610 galutinis – 2009/0169 (COD))

(2011/C 18/20)

Pagrindinis pranešėjas **Daniel RETUREAU**

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 169 ir 172 straipsnio antrąja dalimi, 2009 m. lapkričio 12 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo dėl Bendrijos dalyvavimo kelių valstybių narių įgyvendinamoje Jungtinėje Baltijos jūros mokslinių tyrimų ir plėtros programoje (BONUS 169)

COM(2009) 610 galutinis – 2009/0169 (COD).

2009 m. gruodžio 15 d. Komiteto biuras pavedė Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo ...-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (bandžio 29 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Daniel Retureau ir priėmė šią nuomonę ... narių (-iams) balsavus už, ... prieš ir ... susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Baltijos jūra susijusi su didelėmis problemomis: jai poveikį daro tiek klimato atšilimo reiškiniai, tiek su žmogaus veiklos keliama tarša. Be to, dėl darbinės veiklos pobūdžio ir darbo vietų skaičiaus Baltijos jūros regionas yra ekonominės ir socialinės veiklos strateginė zona. Jos išsaugojimas – svarbiausias dabartinių ir ateities kartų uždavinys, o valdymas turi būti vykdomas derinant veiksmus su visomis prie Baltijos jūros esančiomis valstybėmis ir jų gyventojais.

1.2 Nėra aiškiai nurodyta, ar BONUS konsorciumas aktyviai įtrauks į konsultacijas su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais šių sektorių nacionalinius ir Europos socialinius partnerius. Komitetas primigtinai prašo tai aiškiai nurodyti.

1.3 Būtina, kad šių konsultavimosi platformų ir Sektorių mokslinių tyrimų forumo valdymo sistemoje dalyvautų pilietinė visuomenė ir visų pirma Europos ir nacionalinio lygio socialiniai partneriai ir kad per programos BONUS-169 mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektus, suburiančius socialinių mokslų srities mokslininkus, būtų vykdomi moksliniai tyrimai ir taikomos priemonės, grindžiamos su programa susijusių sektorių suinteresuotųjų subjektų, dalyvaujančių užimtumo ir kvalifikacijų valdyje, logika.

1.4 Poveikio tvarumui įvertinimai (PTI) galėtų būti naudinga ir veiksminga pagalbos priemonė, padedanti atrinkti pagal programą BONUS-169 vykdomus mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektus bei priimti sprendimą dėl jų įgyvendinimo. Šiuose projektuose turėtų būti atsižvelgiama į tris darnaus

vystymosi aspektus ir į jų įgyvendinimą įtraukiami pilietinės visuomenės dalyviai kurių įvairovė ir skaičius atitiktų su šiais trimis aspektais susijusių spręstinių problemų mastą.

1.5 Vis dėlto, reikia pabrėžti, kad pagal programą BONUS 169 atliktas poveikio įvertinimas turi trūkumų: jame nepakankamai atsižvelgta į socialinį ir užimtumo aspektą; be to, programos rengimo procese nedalyvavo pilietinės visuomenės atstovai (visų pirma profesinės sąjungos ir Europos socialiniai partneriai).

1.6 Pilietinės visuomenės atstovų dalyvavimą galima organizuoti mažiausiai šiais dviem būdais:

- a) gerinant informacijos sklaidą, jos rinkimą ir su programa Bonus-169 susijusių pilietinės visuomenės dalyvių indėlio analizę, taip pat tobulinant grįžtamosios informacijos mechanizmus. Šiuo tikslu būtina užtikrinti visų susijusių pilietinės visuomenės dalyvių, įskaitant Europos socialinius partnerius, indėlio pripažinimo ir panaudojimo skaidrumą ir atitinkamai numatyti informacijos grąžą;
- b) diskusijose ir tyrimuose nagrinėti visų susijusių pilietinės visuomenės dalyvių, įskaitant Europos socialinius partnerius, iškeltus klausimus. Siekiamas tikslas – pasiūlyti procesą, kuris turėtų apčiuopiamo poveikio programos BONUS-169 rengimui ir įgyvendinimui ir kuriam vykstant būtų atsižvelgiama į tris darnaus vystymosi aspektus (aplinkos, socialinį ir ekonominį).

1.7 Komitetas dar kartą reiškia pritarimą programai ir finansavimo tvarkai, pagal kurią Bonus-169 numatyta skirti naujų lėšų, o ne tik skirti jau numatytas, nebent reikėtų finansuoti ypatingai tyrimo tikslus atitinkančias mokslinių tyrimų priemones, kurios būtų numatytos konkrečiam laikotarpiui ir tam būtų skirta konkreti suma biudžeto lėšų.

1.8 Baltijos jūros mokslinių tyrimų tikslingumas grindžiamas argumentu, kad ją supa nemažai valstybių narių, kurios patiria pramoninės eros metu susikaupusią didelę taršą, kuri ir šiuo metu tęsiasi sudarydama sąlygas atsirasti dideliems, vieniems iš labiausiai pasaulyje užterštų, vandens plotams, ir dėl kurios gali kilti grėsmė daugeliui pramonės arba amatų sektorių, kadangi pakrantės ruože gyvena daugiausia gyventojų ir sutelkta didžiausia dalis veiklos. Komitetas mano, kad visos susijusios šalys, prirėkus, įskaitant Rusijos Federaciją, turėtų dalyvauti moksliniuose tyrimuose ir, atsižvelgdamos į savo galimybes ir įvertindamos savo realią padėtį (mažai gyventojų turinčios ir trečiosios šalys) įnešti savo indėlį.

2. Komisijos pasiūlymai

2.1 Europos bendrijos mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos septintojoje bendrojoje programoje numatytos keturių svarbiausių veiklos sričių – „Bendradarbiavimas“, „Idėjos“, „Žmonės“ ir „Pajėgumai“ – regioninės gairės 2007–2013 m. laikotarpiui.

2.2 2009 m. spalio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendime dėl Bendrijos dalyvavimo kelių valstybių narių įgyvendinamoje Jungtinėje Baltijos jūros mokslinių tyrimų ir plėtros programoje (BONUS 169) šis pagrindas pritaikytas prie Baltijos jūros problematikos ir nustatyti projekto tikslai ir jo įgyvendinimo finansavimo nuostatos.

2.3 Siekiant BONUS 169 tikslų, ši programa bus įgyvendinama dviem atskirais etapais:

- a) dviejų metų trukmės pradiniam strateginiame etape bus sukurtos atitinkamos konsultavimosi platformos, užtikrinančios aktyvų suinteresuotųjų asmenų dalyvavimą, parengta Strateginė mokslinių tyrimų darbotvarkė ir toliau plečiamos ir kuriamos tikslios įgyvendinimo sąlygos;
- b) mažiausiai penkerius metus truncančiame įgyvendinimo etape bus paskelbti ne mažiau nei trys bendri kvietimai teikti paraiškas strategiškai orientuotiems BONUS-169 projektams, kuriais įgyvendinami iniciatyvos tikslai, finansuoti.

2.4 Bus pasirinktos Strateginėje BONUS-169 mokslinių tyrimų darbotvarkėje numatytos temos, kurias nagrinėjant bus siekiama kuo geriau laikytis iš anksto nustatytų gairių ir apimti

mokslinių tyrimų, technologinės plėtros, mokymo ir (arba) sklaidos aspektus.

2.5 Viena iš pirmųjų projekto BONUS-169 etapų surengtos plataus masto viešosios konsultacijos. Parengtas interneto tinklalapis, atlikti poveikio vertinimai, konsultuotasi su NVO. Šios konsultacijos buvo labai reikalingos ir įgyvendinant projektus turi būti tęsiamos. Pirmiau minėti pilietinės visuomenės dalyviai turi dalyvauti kontroliuojant lėšų valdymą ir projektų pažangą siekiant, kad šie projektai būtų sėkmingai įgyvendinti ir pasiektas tikslas – daugiau ir geriau investuoti į žinias, „užtikrinančias ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą“⁽¹⁾, kaip nurodoma persvarstytoje Lisabonos strategijoje. 2009 m. spalio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo 5 straipsnyje nurodoma, kad BONUS EEIG, kuriam pavestas BONUS-169 valdymas, Bendrijos vardu turi pateikti ataskaitą Europos Komisijai. Remiantis 13 straipsniu, Komisija BONUS-169 veiklos vertinimo išvadas pateikia Europos Parlamentui bei Tarybai. Taigi, EESRK suteikta tik *a posteriori* kontrolės priemonė. Jam nesudaryta galimybė pareikšti nuomonę dėl projektų BONUS-169 eigos.

2.6 Šio sprendimo I priedo pirmajame punkte nustatyti projekto BONUS-169 tikslai. Nors d punkte numatyta sukurti atitinkamas „konsultacijų su suinteresuotaisiais asmenimis, įskaitant visų susijusių sektorių atstovus“ platformas, nei viename iš tikslų neužsimenama apie projekto socialinius ir ekonominius tikslus, nei jo svarbą Baltijos jūros valstybių užimtumo raidai.

2.7 Labai svarbus II priedas, kadangi jame numatytos projekto BONUS-169 valdymo struktūros. 4 punkte numatyta sudaryti patariamąją valdybą, kurią sudaro tarptautinę reputaciją turinys mokslininkai ir susijusių suinteresuotųjų subjektų atstovai, taip pat pilietinės visuomenės organizacijų, susijusių su šiomis sritimis, atstovai. Būtent ši nuostata užtikrina teisę darbuotojams, darbdaviams, NVO ir asociacijoms teisę tikrinti, kontroliuoti ir teikti pasiūlymus projektui BONUS-169.

2.8 Programa numatyta ilgalaikės trukmės laikotarpiui, per kurį gali būti įgyvendinami bendri veiksmai.

2.9 Preliminariame sprendimo dvyliktajame punkte nurodoma, kad, BONUS-169 iniciatyva „yra susijusi su tam tikromis Bendrijos mokslinių tyrimų programomis, susijusiomis su įvairia žmogaus veikla, pavyzdžiui, žuvininkyste, akvakultūra, žemės ūkiu, infrastruktūra, transportu, mokymų ir mokslininkų judumu bei socialiniais ir ekonominiais klausimais, kuria daromas bendras poveikis ekosistėms“.

2.10 Programos įgyvendinimas dviem etapais turėtų padėti užtikrinti veiksmingą rezultatų panaudojimą ir jų įsisavinimą įgyvendinant politikos ir išteklių valdymo priemones įvairiuose ekonomikos sektoriuose.

⁽¹⁾ COM(2009) 610 galutinis, 1.4 punktą.

2.11 Be to, poveikio analizėje, kurioje vertinamas galimas ekonominis, aplinkos ir socialinis poveikis, kalbama apie ekonomines ir socialines pasekmes (poveikio vertinimo 5 punktas: bent jau socialinių ir ekonominių aspektų požiūriu – ypač bendro pobūdžio). Kai kurie sprendimai sudarytų sąlygas padėti kitiems ekonomikos sektoriams (pavyzdžiui, jūrų infrastruktūrai, kasykloms, vėjo jėgainių parkams, transporto, žuvininkystės sektoriams, naftos, dujų ir telekomunikacijų bendrovėms) aplinkos ir jų ekosistemos požiūriu taikyti tinkamesnius veiklos būdus. Šis analizės aspektas yra visiškai neišsamus (neišplėtotas), tačiau jame aiškiai nurodyta bendra kryptis, kuria remiamasi strateginiame programos rengimo etape.

2.12 Trijuose projektuose, kuriuos pasirinko ir įgyvendins GEIE BONUS, turi būti privaloma atsižvelgti į socialines ir žmogiškąsias klimato pokyčių pasekmes Baltijos jūros pakrančių zonos. Klimato kaita gali paskatinti gyventojų išvykimą, kuris turės socialinių pasekmių ir poveikio užimtumui. Tai reikėtų numatyti iš anksto, kaip 2009 m. spalio 13 d. nurodoma EESRK nuomonėje dėl Tvaraus pakrančių zonų vystymo. Gali būti, kad bus pakeisti tam tikriems veiklos sektoriams pavyzdžiui, žuvininkystės ir jūrų transporto, taikomi darbo teisės aktai. Europos Komisija, padedama pilietinės visuomenės dalyvių ir EESRK, projektų vertinime turėtų atsižvelgti į šiuos veiksmus ir gairėse numatyti atskirą mokymui ir perkvalifikavimui skirtą skyrių.

2.13 ES tiesiogiai palaikys ryšius su Helsinkyje įsteigta BONUS EEIG (Baltijos jūros regiono organizacijų mokslo finansavimo tinklas), kuris yra BONUS-169 speciali vykdomoji struktūra, atsakinga už Bendrijos įnašo ir valstybių narių piniginių įnašų skyrimą, jų administravimą, naudojimo stebėseną ir už ataskaitų apie jų panaudojimą teikimą.

2.14 Programą BONUS-169 valdys BONUS EEIG sekretoriatas. Šiai programai įgyvendinti GEIE BONUS turi sukurti šias struktūras: Priežiūros komitetą, Sekretoriatą, Patariamąją valdybą, Sektorių mokslinių tyrimų forumą ir Projektų koordinatorių forumą.

2.14.1 Patariamoji valdyba teikia pagalbą Priežiūros komitetui ir Sekretoriatui. Ją sudaro puikią reputaciją tarptautiniu lygiu turintys mokslininkai, susijusių suinteresuotųjų asmenų atstovai, įskaitant, pavyzdžiui, turizmo, atsinaujinančios energijos, žuvininkystės ir akvakultūros, jūrų transporto sektorių, biotechnologijos ir technologijų sektorių tiekėjų ir pramonės bei pilietinės visuomenės organizacijų, susijusių su šiomis sritimis, atstovai, kitų integruotų Baltijos jūros mokslinių tyrimų programų ir kitų Europos regioninių jūrų regionų atstovai.

2.14.2 Ji teikia patarimus, konsultacijas ir rekomendacijas su programa BONUS-169 susijusiais moksliniais ir politiniais klausimais. Šie patarimai gali būti teikiami dėl programos BONUS-169 tikslų, prioritetų ir krypties, jos rezultatų ir gautų mokslinių tyrimų rezultatų kokybės gerinimo būdų, gebėjimų ugdymo, jungimosi į tinklus ir veiklos, kuria siekiama BONUS-169 tikslų, tinkamumo. Valdyba taip pat padeda naudotis BONUS-169 rezultatais ir juos skleisti.

2.14.3 Be to, patariamoji valdyba BONUS, kurią sudaro įvairūs suinteresuotieji subjektai, pavyzdžiui, Helsinkio komisija (angl. HELCOM), Tarptautinė jūrų tyrinėjimo tarnyba (angl. ICES), Jūrų reikalų GD, Pasaulio laukinės gamtos fondas (angl. WWF) ir Suomijos ūkininkų asociacija, taip pat atliko lemiamą vaidmenį rengiant programos BONUS-169 mokslinį projektą ir įgyvendinimo strategiją.

2.15 2009 m. birželio mėn. Mokslinių tyrimų generaliniam direktoratui pateikta persvarstyta BONUS-169 mokslinių tyrimų darbotvarkės apžvalga daugiausia pagrįsta darbais ir konsultacijomis, kurie buvo vykdomi rengiant pirmąją BONUS-169 iniciatyvą.

2.16 Programos įgyvendinimo strateginiu etapu numatyta surengti plataus masto strategines konsultacijas su kitų susijusių sektorių, pavyzdžiui, žemės ūkio, žuvininkystės, akvakultūros, transporto ir vandentvarkos, suinteresuotaisiais subjektais.

2.17 Konsultavimosi su suinteresuotaisiais subjektais platformos.

2.17.1 Remiantis išsamia su programa BONUS-169 susijusių suinteresuotųjų subjektų vietos, nacionaliniu, regionų ir Europos lygiu analize, bus sukurta konsultavimosi platformos ir mechanizmai, kuriais siekiama suaktyvinti ir oficialiai įtvirtinti visų susijusių sektorių suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą nustatant esminius trūkumus ir prioritetines mokslinių tyrimų temas ir gerinant mokslinių tyrimų rezultatų įsisavinimą. Minėtuose mechanizmuose dalyvaus mokslininkai, visų pirma dirbantys kitose (ne jūros) gamtos mokslų srityse, taip pat socialinių ir ekonomikos mokslų disciplinų mokslininkai, kad kuriant strateginę mokslinių tyrimų darbotvarkę, jos strateginę viziją ir nustatant mokslinių tyrimų prioritetus būtų užtikrintas reikiamas daugiadiscipliniškumas.

2.17.2 Bus įsteigtas nuolatinis sektorių mokslinių tyrimų forumas (jį sudarys su Baltijos jūros sistemos moksliniais tyrimais ir valdymu susijusių ministerijų ir kitų subjektų atstovai), kuriam bus pavesta sprendimų priėmimo proceso aspektu nagrinėti programos planavimą, jos rezultatus ir naujus poreikius mokslinių tyrimų srityje. Šis forumas paskatins mokslinių tyrimų integravimą viso Baltijos jūros regiono mastu, įskaitant bendrą infrastruktūros pajėgumų naudojimą ir planavimą, padės išryškinti poreikius mokslinių tyrimų srityje, sudarys palankesnes sąlygas naudotis mokslinių tyrimų rezultatais ir palengvins mokslinių tyrimų finansavimo įsisavinimą.

2.18 Poveikio tvarumui įvertinimų (PTI) problemos.

2.18.1 Poveikio tvarumui įvertinimai (angl. SIA) yra pagrindinis politinis būdas įvertinti politikos ir priemonių pasekmes trims darnaus vystymosi ramsčiams (ekonominiam, socialiniam ir aplinkos).

2.18.2 Šie Europos Komisijos vykdyti ir įtvirtinti PTĮ, visų pirma vykstant deryboms dėl prekybos susitarimų (taip pat mažiau formalioms deryboms prieš priimant europinį reglamentą dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH) ir Europos energetikos ir klimato kaitos paketo direktyvas), yra labai svarbūs konsultuojantis su pilietinės visuomenės dalyviais siekiant atsižvelgti į jų nuomones ir reikalavimus.

2.18.3 Kad būtų lengviau atlikti PTĮ, nustatyti tam tikri rodikliai:

- Pasaulio banko ir JT Tvaraus vystymosi komisijos rodikliai, skirti ekonomikos ramsčiui,
- JT Tvaraus vystymosi komisijos ir TDO rodikliai, skirti socialiniam ramsčiui, įskaitant žmogaus orumo nežeminantį darbą,
- Jungtinių Tautų aplinkos apsaugos programos (JTAP), Europos aplinkos agentūros ir JT Tvaraus vystymosi komisijos rodikliai, skirti aplinkos ramsčiui.

2.18.4 Europos Komisijos ⁽²⁾ komunikatu dėl PTĮ įvesta išsami poveikio vertinimo sistema, taikoma visose Europos Komisijos veiklos srityse, visų pirma vykstant deryboms dėl prekybos susitarimų. 2006 m. kovo mėn. Prekybos GD parengus metodinį vadovą buvo formaliai įtvirtinti PTĮ, skirti Europos Sąjungos deryboms su trečiosiomis šalimis dėl prekybos susitarimų ir jų įgyvendinimui.

2.18.5 Šie PTĮ gali būti pritaikyti konsultuojantis su reikšmingais pilietinės visuomenės atstovais.

3. Bendrosios pastabos

3.1 2009 m. EESRK išreiškė nuomonę, kad reikia supaprastinti numatytą valdymo metodą. Savo tiriamojoje nuomonėje dėl „Makroregioninio bendradarbiavimo: Baltijos jūros regiono strategijos taikymas kitiems Europos makroregionams“ ⁽³⁾ Komitetas siūlė įsteigti Baltijos jūros pilietinės visuomenės forumą, kuris paskatintų viešąsias diskusijas ir padėtų supažindinti visuomenę su strategijos įgyvendinimu.

3.2 Vykstant pasaulinio makroregioninio valdymo procesui, itin svarbu informuoti apie projektus ir atlikti projektų poveikio žmonėms ir užimtumui vertinimus. Būtina susieti giminingas organizacijas (profesines sąjungas, vartotojų asociacijas, vietos ir savanorių organizacijas) įvairiose valstybėse ir kurti jų tarpvalstybinius tinklus, kad būtų suburta pilietinė visuomenė, išmananti su Baltijos jūros regionu susijusias socialines ir ekonomines problemas. Gyventojams ir darbuotojams turi būti suteikta galimybė pasinaudoti mokslinių tyrimų projektų rezul-

tatais. Būtina iš anksto numatyti, kaip keisis mokymosi poreikiai, visų pirma atsižvelgiant į regiono vystymąsi artimiausioje ateityje, dabartinę išteklių padėtį ir klimato atšilimo pasekmes.

3.3 Komunikato 2.2.2 punkte, kuris skirtas suinteresuotiems asmenims, nepatikslinamas jų pobūdis, tik akcentuojamas mokslininkų dalyvavimas. Šiame punkte reikėtų paminėti pilietinės visuomenės svarbą kuriant šias platformas, įskaitant EESRK europinių socialinių partnerių ir sektorių struktūrinio socialinio dialogo komitetų, suinteresuotų programa BONUS-169, vertingą indėlį.

3.4 Svarbus Europos socialinių partnerių vaidmuo turėtų būti pripažintas programos BONUS-169 valdymo sistemoje.

3.5 Siekiant sustiprinti socialinių ir visuomenei atstovaujančių partnerių vaidmenį, būtų naudinga numatyti jų atstovų, dalyvaujančių į biudžeto eilutę įrašytų konsultacijų platformų darbą, mokymus.

4. Papildomos pastabos

4.1 Kalbama apie programą, kuria skatinami Baltijos jūros taršos mažinimo moksliniai tyrimai ir tarptautinis mokslininkų veiklos koordinavimas.

4.2 Taigi, gana akivaizdu, kad ši mokslinių tyrimų programa turi tiesioginės įtakos:

- baseino ekonominei ir pramoninei struktūrai,
 - sektorių raidai (pačiuose sektoriuose ir tarp jų),
 - darbinės veiklos pobūdžiui ir darbuotojų igūdžiams, turint omenyje ilgainiui veikiausiai iškilsiančią būtinybę kai kuriems jų pakeisti darbą arba susidurti su esminiais pokyčiais.
- 4.3 EESRK pateikia šiuos pasiūlymus, kuriais siekiama dviejų tikslų:
- programoje BONUS-169 reikėtų atsižvelgti į socialinį poveikį ir poveikį užimtumui, naujų igūdžių poreikį ir šiuo metu mažiau reikalingus igūdžius, jei yra galimybė, šį poveikį numatyti iš anksto (prognozės ir žmonių skatinimo imtis naujos profesinės veiklos priemonės),
 - teigiamo poveikio skatinimo ir neigiamo poveikio mažinimo priemonės turėtų būti rengiamos kartu su pilietinės visuomenės atstovais.

⁽²⁾ COM(2002) 276 galutinis.

⁽³⁾ OL C 318, 2009 12 23, p. 6.

4.4 Kad būtų įgyvendinti du pirmiau paminėti tikslai, pateikiamas dvigubas pasiūlymas:

- a. visapusiškai įtraukti ekonominių ir socialinių grupių atstovus,
- b. poveikio įvertinimą atlikti ne pagal Komisijos vidaus poveikio vertinimo modelį, o pagal PTĮ modelį (netgi su tam tikrais patobulinimais).

4.4.1 Visapusiškai įtraukti ekonominių ir socialinių grupių atstovus (a)

- Kaip nurodyta pirmiau, įtraukti „dalyvaujančių šalių“ Europos ir nacionalinio lygmens socialinius partnerius į sektorių mokslinių tyrimų forumą.
- Patikslinti konsultavimosi su suinteresuotaisiais subjektais platformos mechanizmus: jei kalbama tik apie interneto ryšį ir reguliariai teikiamą informaciją, nebus pasiekta jokių rezultatų:
 - pernelyg daug balsų sukuria kakofoniją, reikalingas visuomenės nuomone pagrįstas balsas,
 - galima pasiūlyti sukurti nedidelę socialinių ir ekonominių partnerių darbo grupę, kuri dirbtų darniai, bendrai ir perteiktų bendrą nuomonę, papildančią mokslininkų požiūrį,
 - galima ir dar daugiau – pasiūlyti, kad šios darbo grupės pozicija būtų atskaitos taškas atliekant poveikio įvertinimą (dalyvavimas priežiūros komitete) ir kad ji Europos Komisijai teiktų konsultacinę nuomonę. Be to, poveikio

įvertinimas turėtų būti reklamuojamas „dalyvaujančiose šalyse“ viešai skelbiant ataskaitas.

4.4.2 Poveikio įvertinimą atlikti ne pagal Komisijos vidaus poveikio vertinimo modelį, o pagal PTĮ modelį (b)

- Siūlyti, kad poveikio įvertinimas būtų visų pirma poveikio tvarumui įvertinimas ir apimtų socialinius, ekonominius ir aplinkos aspektus.
- Ypač svarbu nepamiršti į jį įtraukti aspektus, susijusius su ekonominėmis ir pramonės permainomis, taip pat su pokyčiais užimtumo srityje. Pavyzdžiui, atliekant įvertinimą reikėtų:
 - sudaryti darbo vietų aplink baseiną žemėlapi,
 - pagal įvairias mokslinių tyrimų darbotvarkes nustatyti rizikingas darbo vietas (kurios gali būti panaikintos) ir tas, kurios turi didelį vystymosi potencialą,
 - taip pat nustatyti įgūdžių vystymo pajėgumus: žinių lygį, naujų žinių ir (arba) patirties įsisavinimo galimybes, vietas mokymosi ir (arba) mokymo kanalus,
 - integruoti su restruktūrizuota ir į ateitį orientuota pramone susijusias darbo vietas.
- Šie elementai itin svarbūs regionų lygiu atliekant išankstinį darbo vietų ir profesinių poreikių prognozavimą (pranc. GPEC ⁽⁴⁾) ir už jų nustatymą turi būti atsakingi ne tik mokslininkai.

2010 m. balandžio 29 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Mario SEPI

⁽⁴⁾ Išankstinis darbo vietų ir profesinių poreikių prognozavimas sudaro galimybę iš anksto pritaikyti gebėjimus prie darbo vietų, geriau įsisavinti technologinių ir ekonominių pokyčių pasekmes, geriau susieti konkurencingumo, kvalifikacija paremtos struktūros ir darbuotojų įgūdžių ugdymo veiksnius, geriau valdyti karjerą, sumažinti su pūsiausvyros stoka susijusią riziką ir sąnaudas, geriau pasirinkti ir planuoti reikalingas pritaikomas priemones (šaltinis www.wikipedia.org).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos Sąjungos finansinės paramos Tarptautiniam Airijos fondui (2007–2010 m.)

(COM(2010) 12 galutinis – 2010/0004 (COD))

(2011/C 18/21)

Pagrindinis pranešėjas **Michael SMYTH**

2010 m. vasario 19 d. Europos Sąjungos Taryba ir 2010 m. vasario 18 d. Europos Parlamentas, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos Sąjungos finansinės paramos Tarptautiniam Airijos fondui (2007–2010 m.)

COM(2010) 12 galutinis – 2010/0004 (COD).

2010 m. vasario 16 d. Komiteto biuras pavedė Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (2010 m. balandžio 28 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Michael Smyth ir priėmė šią nuomonę 103 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados

1.1 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Komisijos pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos Sąjungos finansinės paramos Tarptautiniam Airijos fondui (2007–2010 m.) dabar grindžiamas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 175 straipsniu ir 352 straipsnio 1 dalimi bei taip atitinka 2009 m. rugsėjo 3 d. Europos Teisingumo Teismo sprendimą byloje C-166/07.

1.2 EESRK pritaria pirmiau nurodytam pasiūlymui.

2. Pagrindimas ir rekomendacijos

2.1 1986 m. JK ir Airijos vyriausybės įsteigė Tarptautinį Airijos fondą (TAF) „skatinti ekonominę ir socialinę pažangą bei

remti nacionalistų ir unionistų bendravimą, dialogą ir susitaikymą visoje Airijoje“. ES, kartu su JAV, Kanada, Australija ir Naująja Zelandija, yra viena pagrindinių donorių, skyrusi 849 milijonus eurų, kurie daugiau kaip 20 metų buvo skirti remti daugiau kaip 5 700 projektų Šiaurės Airijoje ir Airijos pasienio grafystėse.

2.2 EESRK nuomonėje savo iniciatyva **ES vaidmuo Šiaurės Airijos taikos procese** ⁽¹⁾ pabrėžia TAF svarbą ir pritaria nuostatai, kad būtų sparčiai taisoma teisinė bazė, kuria remiantis yra reglamentuojama ES finansinė parama TAF 2007–2010 m. laikotarpiu, atsižvelgiant į ETT bylą C-166/07.

2010 m. balandžio 29 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽¹⁾ OL C 100, 2009 4 30, p. 100, 6.4.8 punktas.

<u>Pranešimo Nr.</u>	Turinys (tęsinys)	Puslapis
2011/C 18/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl alternatyvaus investavimo fondų valdytojų ir direktyvų 2004/39/EB ir 2009/.../EB dalinio keitimo (COM(2009) 207 <i>galutinis</i> – 2009/0064 (COD))	90
2011/C 18/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl 25-osios metinės Komisijos teikiamos Bendrijos teisės taikymo stebėsenos ataskaitos (2007 m.) (COM(2008) 777 <i>galutinis</i>)	95
2011/C 18/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl vartotojų <i>acquis</i> vykdymo (COM(2009) 330 <i>galutinis</i>)	100
2011/C 18/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Didesnė intelektinės nuosavybės teisių apsauga vidaus rinkoje“ (COM(2009) 467 <i>galutinis</i>)	105
2011/C 18/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą dėl Bendrijos dalyvavimo kelių valstybių narių įgyvendinamoje Jungtinėje Baltijos jūros mokslinių tyrimų ir plėtros programoje (BONUS 169) (COM(2009) 610 <i>galutinis</i> – 2009/0169 (COD))	109
2011/C 18/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos Sąjungos finansinės paramos Tarptautiniam Airijos fondui (2007–2010 m.) (COM(2010) 12 <i>galutinis</i> – 2010/0004 (COD))	114

2011 m. prenumeratos kainos (be PVM, įskaitant paprastosios siuntos išlaidas)

ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 100 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, spausdintinė versija ir metinis skaitmeninis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 200 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, L serija, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	770 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, mėnesinis kaupiamasis skaitmeninis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	400 EUR per metus
Oficialiojo leidinio priedas, S serija (Konkursai ir viešieji pirkimai), skaitmeninis diskas, leidžiamas vieną kartą per savaitę	daugiakalbis: 23 oficialiosiomis ES kalbomis	300 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, C serija. Konkursai	konkursų kalbomis	50 EUR per metus

Europos Sąjungos oficialųjį leidinį, leidžiamą oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis, galima prenumeruoti bet kuria iš 22 kalbų. Jį sudaro L (teisės aktai) ir C (informacija ir pranešimai) serijos.

Kiekviena kalba leidžiamas leidinys prenumeruojamas atskirai.

Oficialieji leidiniai airių kalba parduodami atskirai, remiantis 2005 m. birželio 18 d. Oficialiajame leidinyje L 156 paskelbtu Tarybos reglamentu (EB) Nr. 920/2005, nurodančiu, kad Europos Sąjungos institucijos laikinai neįpareigojamos rengti ir skelbti visų aktų airių kalba.

Oficialiojo leidinio priedas (S serija. Konkursai ir viešieji pirkimai) skelbiamas viename daugiakalbiame skaitmeniniame diske visomis 23 oficialiosiomis kalbomis.

Pateikę paprastą prašymą *Europos Sąjungos oficialiojo leidinio* prenumeratoriai gali gauti įvairius Oficialiojo leidinio priedus. Apie priedų išleidimą prenumeratoriai informuojami pranešime skaitytojui, kuris skelbiamas *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

Pardavimas ir prenumerata

Įvairių mokamų leidinių, tokių kaip *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, galima užsiprenumeruoti mūsų pardavimo biuruose. Pardavimo biurų sąrašą galima rasti internete adresu

http://publications.europa.eu/others/agents/index_lt.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) – tai tiesioginė ir nemokama prieiga prie Europos Sąjungos teisės aktų. Šiame tinklalapyje galima skaityti *Europos Sąjungos oficialųjį leidinį*, susipažinti su sutartimis, teisės aktais, precedentine teise bei parengiamaisiais teisės aktais.

Išsamesnės informacijos apie Europos Sąjungą rasite <http://europa.eu>

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LUXEMBURGAS

LT